

Mari Nordø Pettersen

Ungdomslitteratur som kunst, identitetsarbeid eller oppdragelse

[sammendrag]

Høsten 2008 pågikk det en debatt rundt *Foreningen !les* sin tXt-aksjon, *Den andre siden*, og tre av bøkene som inngikk i lesekampanjen. Denne oppgaven er en analyse av de tre bøkene, *Englefjes* av Ingelin Røssland, *Linas kveldsbok* av Emma Hamberg og *Londonstaner* av Gautam Malkani, og debatten slik den fremkom i media. Jeg har kartlagt hvilke verdier som formidles i bøkene. I analysen av debatten har jeg lagt vekt på hvilke funksjoner og normer, slik Mukařovský bruker begrepene, som tillegges ungdomslitteratur. I tillegg har jeg foretatt en retorisk analyse for å se på hvordan debattantene argumenterer for sine syn. Jeg har gruppert debattantene etter rolle (fagfolk, lærere, foreldre, unge osv) for å se om det er noen fellestrekk i syn og argumentasjonsform. Avslutningsvis ser jeg på om argumentasjonen gir uttrykk for et underliggende syn på unge, lesing og litteratur.

Forord

Da jeg begynte på mastermodulen i Litteraturformidling våren 2005, skulle jeg nøye meg det halvåret. Jeg hadde ingen planer om å gå for en full mastergrad. Men jeg hadde ikke tatt foreleser Jofrid Karner Smidts entusiasme med i beregningen. Det er i all hovedsak hennes fortjeneste, eller skyld?, at jeg nå fullfører graden. Det har vært et spennende, frustrerende, slitsomt og, aller mest, lærerikt arbeid.

Så takk til Jofrid, foreleser, veileder og pådriver! Takk også til Beate Ranheim og Håkon Viker Knappen for hjelp til å grave fram alt av mulig og umulig materiale jeg har hatt bruk for. Og til Birgithe Schumann-Olsen og Jannicke Røgler for uvurderlige tilbakemeldinger. Takk til Erlend Staberg, verdens beste korrekturleser. Er det skrivefeil og unøyaktigheter i oppgaven nå, er det bare min skyld. Og den aller største takken til Stig Elvis og Ylva som har holdt ut med meg uansett hvor høyt oppe eller langt nede jeg har vært.

Drammen 20. desember 2010

Mari Nordø Pettersen

“There is no such thing as a moral or immoral book:
books are well written or badly written”

Oscar Wilde

Innhold

Forord.....	3
1 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn	6
1.2 Foreningen !les og tXt-aksjonen	6
1.3 Kort beskrivelse av prosjektet.....	7
1.4 Problemstillingen	7
1.5 Forskningsspørsmål.....	7
1.6 Oppgavens struktur	8
1.7 Begrepsavklaringer.....	8
1.7.1 Ungdom.....	8
1.7.2 (Ungdoms)litteratur	8
1.7.3 Kunst	9
1.7.4 Identitet.....	10
1.7.5 Oppdragelse og dannelse.....	10
2 Teori og metode	12
2.1 Metode og design	12
2.1.1 Epistemologisk utgangspunkt	12
2.1.2 Utvalg av enheter	13
2.1.3 Nærlesing	13
2.1.4 Dokumentanalyse	13
2.1.5 Argumentasjonsanalyse og retorikk	15
2.2 Tidligere forskning på feltet	17
2.3 Teori	18
2.3.1 Resepsjonsteori.....	18
2.3.2 Mukařovský.....	18
2.3.3 Samspill med andre	22
2.3.4 Er litteratur virkelighet eller fiksjon?	23
2.3.5 Kvalitet	24
2.3.6 Påvirker det vi leser oss?.....	26
2.3.7 Lesing som identitetsskapende arbeid.....	27
2.3.8 Appleyard	30
2.3.9 Norske verdier	33
3 Litterær selvangivelse	37
3.1 Andre etiske betraktninger	39
4 Analyse av romanene og tekstutdragene.....	40
4.1 Analyse av Englefjes av Ingelin Røsland	40
4.1.1 Komposisjon.....	40
4.1.2 Spenningskurve	42
4.1.3 Fortellerstemmen.....	43
4.1.4 Personkarakteristikk	45
4.1.5 Språk.....	45
4.1.6 Tematikk og konflikt.....	47
4.1.7 Drøfting av verdier	47
4.1.8 Helhet og del	51
4.2 Analyse av Linas kveldsbok av Emma Hamberg.....	51
4.2.1 Komposisjon.....	52
4.2.2 Spenningskurve	53
4.2.3 Fortellerstemmen.....	54
4.2.4 Personkarakteristikk	55

4.2.5	Språk.....	56
4.2.6	Tematikk og konflikt.....	57
4.2.7	Drøfting av verdier	58
4.2.8	Helhet og del	61
4.3	Analyse av Londonstaner av Gautam Malkani	61
4.3.1	Komposisjon.....	61
4.3.2	Fortellerstemme.....	63
4.3.3	Personskildring.....	65
4.3.4	Språk.....	66
4.3.5	Tematikk og konflikt.....	68
4.3.6	Drøfting av verdier	69
4.3.7	Helhet og del	74
5	Debattanalyse	75
5.1	Innledning til debattanalysene.....	75
5.1.1	Politisk behandling.....	75
5.1.2	Hva analyseres?.....	76
5.1.3	Normer, funksjoner og retorikk.....	76
5.1.4	Gangen i debattanalysen.....	77
5.1.5	Å analysere anonyme debattanter	79
5.1.6	Analyse av ulike genre	80
5.1.7	Analyse av IBBY-debatten.....	81
5.2	Analyse av tXt-debatten	82
5.2.1	Tre foreldre i Fredrikstad	82
5.2.2	Byråden i Bergen.....	85
5.2.3	Lederen i Foreningen !les.....	86
5.2.4	Foreningen !les.....	89
5.2.5	Fagpersoner med støtte til Foreningen !les	102
5.2.6	Lærere.....	108
5.2.7	Bibliotekarer.....	115
5.2.8	Foreldre	120
5.2.9	Andre voksne.....	123
5.2.10	Unge	134
5.2.11	Oppsummering	137
5.3	Analyse av IBBY-debatten.....	142
5.3.1	Ola Hegdal.....	142
5.3.2	Sverre Henmo.....	144
5.3.3	Kristin Ørjasæter	146
5.3.4	Oppsummering	148
6	Konklusjon	149
6.1	De skjønnlitterære analysene	149
6.2	Debattanalysene	150
6.2.1	Funksjoner.....	151
6.2.2	Hvem mener hva?.....	151
6.2.3	Hvordan argumenterer de?.....	152
6.2.4	Synet på ungdom, lesing og litteratur.....	152
6.3	Videre forskning.....	153
7	Kilder.....	155
7.1	Muntlige kilder	161
7.2	Skjønnlitteratur.....	161
8	Vedlegg	164

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

26. september 2008 slo nrk.no opp overskriften ”Serverer barn sex, vold og skrekk” (Grønli 2008). Det var *Foreningen !les* sin tXt-aksjon *Den andre siden* som var grunnlaget. Jeg hadde lenge vært opptatt av debatter om hvorvidt enkelte barne- og ungdomsbøker egner seg for målgruppa og fulgte interessert med de dagene denne raste. Senere har flere bøker vært omstridt, og jeg har blitt nysgjerrig på hvilke verdier disse bøkene faktisk formidler og de syn på unge og lesing som ligger under uttalelsene i debattene. Jeg har valgt å konsentrere meg om debatten rundt den nevnte tXt-aksjonen fordi den vakte relativt stor oppmerksomhet. De tre bøkene *Engleffes* av Ingelin Røssland, *Linas kveldsbok* av Emma Hamberg og *Londonstaner* av Gautam Malkani sto sentralt. Jeg ønsker å vise hvor konfliktlinjene går i denne typen debatter og skape større bevissthet omkring sentrale konfliktspørsmål blant de som jobber med, eller er interessert i, litteratur for ungdom.

1.2 Foreningen !les og tXt-aksjonen

Foreningen !les er en ideell paraplyorganisasjon som koordinerer og tar initiativ til ulike prosjekt som skal fremme lesing blant barn og unge. Foreningen mottar prosjekt- og driftsmidler fra Kulturdepartementet.

TXt-aksjonen er Norges eldste leselystaksjon og sikter seg inn mot ungdom mellom 13-16 år. I 2010 var det trettende gang pocketbøker med utdrag fra ny skjønnlitteratur ble sendt ut til påmeldte skoler. Om tekstutvalget i årets pocketbok sier *Foreningen !les*:

Den består av et bredt utvalg med smakebiter fra ulike sjangrer: skjønnlitteratur, faglitteratur, dramatik og tegneserier. Noen av tekstene er lett tilgjengelige, andre er mer krevende. Utdragene er hentet fra sytten nye norske og oversatte bøker utgitt for barn, ungdom og voksne. Fire av tekstene er på nynorsk og tretten på bokmål. (Foreningen !les 2010)

Skolene får bøker, film, plakat og lærerveiledning gratis mot å sende inn et evalueringsskjema etter bruk. Skolene og lærerne står fritt til å benytte materialet på den måten de selv ønsker.

Knyttet til aksjonen er det en konkurranse hvor enkeltelever og klasser kan vinne ulike premier som bøker og forfatterbesøk. I 2008 besto denne konkurransen blant annet av en film i grøssergenren, noe som også var med på å vekke oppsikt.

1.3 Kort beskrivelse av prosjektet

I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan synspunktene fordeler seg i debatten. Hvilke synspunkt kommer til uttrykk og hvilke debattanter fremmer dem? Hvordan argumenterer de for sitt syn? Jeg er også interessert i hvilke verdier de omstridte skjønnlitterære tekstene faktisk formidler. Jeg analyserer derfor debatten slike den kom fram i media og tre av bøkene fra *Den andre siden* (2008). I og med at aksjonen inneholder utdrag fra bøkene, har jeg også analysert dem som selvstendige tekster. Det er utdragene, ikke hele boken, leserne og kritikerne møter i aksjonen. Jeg vil derfor forholde meg til avisintervjuer, debattinnlegg, e-poster og kommentarer i nettdebatter i tillegg til skjønnlitterær tekst.

1.4 Problemstillingen

Basert på de forutgående betraktningene blir problemstillingen som følger:

En analyse av debatten rundt Foreningen !les sin tXt-aksjon Den andre siden og av tre ungdomsbøker. Hvilke synspunkter kommer til uttrykk og hvordan presenteres de?

1.5 Forskningsspørsmål

Det er viktig at forskningsspørsmålene faktisk kan gi svar på det jeg vil undersøke (Halvorsen 1991, s. 30). I og med at jeg er ute etter å kartlegge og forstå, er det mer hensiktsmessig for meg å formulere forskningsspørsmålene som åpne spørsmål enn som hypoteser:

- Hvilke verdier kommer til uttrykk i bøkene jeg analyserer?
- Hvordan forholder utdragene seg til helheten?
- Hvilke funksjoner blir bøkene tillagt?
- Hva kjennetegner de ulike standpunktene i debatten?
- Hvem mener hva?
- Hvilke fellestrekk finnes i synspunktene til dem som står på samme side i debatten?
- Hvordan argumenterer de for sitt syn?
- Gir argumentasjonen uttrykk for et underliggende syn på unge, lesing og litteratur?

1.6 Oppgavens struktur

I oppgaven vil jeg først presentere en gjennomgang av aktuell forskning og teori og metode som benyttes i analysen. Dette vil jeg gjøre rede for mitt eget ståsted i debatten. Dette kapitlet har jeg kalt ”Litterær selvangivelse”. Analysene av de skjønnlitterære tekstene presenteres før analysen av debatten. Avslutningsvis kommer konklusjonen med forslag til videre forskning.

1.7 Begrepsavklaringer

Før jeg går videre vil jeg få definere og avklare noen sentrale begreper som går igjen i oppgaven.

1.7.1 Ungdom

Sosiologene Olve Krange og Tormod Øia, begge forskere ved NOVA, påpeker i *Den nye moderniteten* (2007) at ungdom ikke er et selvforklarende begrep. Ungdom kan defineres som en alder, en sosialiseringssprosess, den perioden en gjennomgår kvalifisering, en modning, fasen hvor fastere holdninger, verdier, selvbylde og identitet utvikles, som perioden hvor en skal plassere seg selv i en sosial kontekst og et meningsunivers og som en sosial frigjøring fra foreldregenerasjonen. Alle disse forklaringene kan noe for seg i ulike kontekster, men i denne sammenhengen gir det mest mening å se på ungdom som en alder, nemlig tenårene. Det er i den perioden en går på ungdomsskolen og i videregående skole og er målgruppe for ungdomslitteraturen. Men selv om en på denne måten inngår i en gruppe, er selvfølgelig hver enkelt ungdom et individ med ulike meninger og oppfatninger. Det som likevel er felles for de fleste ungdommer, er, i følge Krange og Øia, at den kulturen og identiteten de velger i denne perioden framstår for dem som original og autentisk, uansett hvor lik andre unge eller foreldregenerasjonen den måtte være.

1.7.2 (Ungdoms)litteratur

Begrepet *litteratur* dekker i utgangspunktet alle skrevne ytringer. I oppgaven forstås skjønnlitteratur, som ”fellesbetegnelse for oppdiktet litteratur (fiksjon), i motsetning til dokumentarlitteratur, sakprosa” (Store norske leksikon, 200?). *Litteratur* og *skjønnlitteratur* brukes om hverandre i dagligtale, derfor benyttes den korteste formen i denne oppgaven.

Ungdom leser alle typer litteratur, fra billedbøker via moderne skjønnlitteratur til klassikere, så *ungdomslitteratur* er heller ikke et uproblematisk begrep. Her holder jeg meg til

definisjonen: ”bøker som passer for ungdom”. Altså en vid definisjon, men den mest korrekte i og med at aldersgruppen leser såpass vidt både når det gjelder genre og bøker som krever ulike modenhetsnivå. Når det gjelder de tre analyserte bøkene, har *Foreningen !les* allerede gjort jobben for meg og bedømt disse som passende for ungdomsgruppa.

1.7.3 Kunst

Kunst er et omstridt begrep. I følge Kjersti Bale, dr. philos. og professor i allmenn litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo, har både ”de eldste og de yngste teoriene (...) vektlagt kunstverkets forhold til konteksten” (Bale 2009, s. 19). Hun sier at hos Aristoteles og Platon er det ”dramaets forhold til virkeligheten som blir drøftet, og de ser på hver sin måte kunst som en form for etterlikning” (Bale 2009, s. 19). I senmiddelalderen ”ble alle kvalifiserte håndverk kalt for kunst – jo vanskeligere det var desto større kunst”, kan en lese i *Store norske leksikon* (2006). Forhold til virkeligheten og håndverksmessig kvalitet kan være kjennetegn på kunst. Bale viser til den amerikanske filosofen George Dickie som sier at hvis noe skal være et kunstverk, ”må det anerkjennes som sådant” av det ”nettverket kunstverket befinner seg innenfor” (Bale 2009, s. 19), mens filosofiprofessor og kunstkritiker Arthur Danto mener at det som utmerker kunst ”ligger i kunstteorien (...) [verket] er omgitt av” (Bale 2009, s. 20). Det kan være nettverket, noe som i litterær sammenheng blant annet kan bestå av forfattere, forlag, kritikere og lesere, eller kunstteorien som avgjør hvorvidt noe er kunst.

Filosofen Hans-Georg Gadamer legger vekt på mottagerens medskapende rolle i kunstverket, han ser kunst i første rekke som erfaring. ”Forholder man seg som passiv konsument, mister opplevelsen sin kunstkarakter, om det så er Maria Callas man lytter til, skriver han” i følge Kjersti Bale (Bale 2009, s. 16). Han understreker at det er en forutsetning at ”man har tilegnet seg det som kreves av kunnskaper om form og innhold for å kunne delta i medskapingen av verket” ((Bale 2009, s. 17). På denne måten blir kunst ikke en gjenstand eller en framføring, men en prosess som mottakeren bidrar til. Bale sier at det dermed ”ikke etableres skarpe skiller mellom hva som er og hva som ikke er kunst” (Bale 2009, s. 24) og at ”Gaddamers forståelse ikke skiller mellom høy og lav kunst, mellom elite- og massekultur” (Bale 2009, s. 22). Mukařovský (1970) mener også at det er mottakeren som bestemmer hvorvidt noe er kunst. Han sier at kunst er en egenskap vi mennesker tillegger gjenstanden eller handlingen, ikke noe som ligger i verket selv. Det er når vi vektlegger den estetiske funksjonen over andre funksjoner, at verket blir å regne som kunst. Jeg kommer med en grundigere gjennomgang av Mukařovský sitt syn i kapittel 2.3.2.

1.7.4 Identitet

I følge *Store norske leksikon* (2009) brukes *identitet* i psykologien om å finne ”den del av personens selvoppfatning som oppleves som særlig sentral, ekte og typisk for vedkommende”, mens samfunnsvitenskapene skal ha en mer utvidet forståelse, her sees ”individets selvforståelse og posisjonering i relasjon til gruppefenomener som sosial, kulturell eller etnisk identitet.” I denne oppgaven er det den senmoderne identitetsbegrepet som vil dominere. Her sees ikke identiteten som noe fast, noe en kan finne fram til, men som en dynamisk prosess som krever en kontinuerlig arbeidsinnsats. Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 2.3.7, *Lesing som identitetsskapende arbeid*.

1.7.5 Oppdragelse og dannelselse

I *Pedagogisk ordbok* defineres oppdragelse på denne måten:

Omsorg, stimulering og påvirkning som den eldre generasjon utøver overfor den yngre for å oppnå en personlighetsutvikling som er i samsvar med visse mål, standarder, verdier, normer etc. som vedk. samfunn holder høyt slik at vedkommende vokser seg inn i samfunnsfellesskapet som et ganglig menneske (Bø & Helle 2003, s. 178)

Uttrykket brukes ”av mange i samme betydning som sosialisering. Langt på vei dekker de to begrepene hverandre”, sier Bø og Helle (2003, s. 179). Foreldre ønsker å bidra til at barna i større eller mindre grad får de samme verdier og synspunkter som dem selv. Hva slags verdier dette dreier seg om, vil variere sterkt, og synet på hva som er passende lesestoff i oppdragelsessammenheng vil variere deretter.

Jofrid Karner Smidt, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, påpeker i artikkelen ”Litteraturformidling og dannelselse” at ordet ”dannelselse” tidligere henviste til det ”å beherske sine klassikere”, det ble ”forstått som en klasses høflighetskultur og statiske litterære kanon med og uten piano” (Smidt 2009, s. 58-59). Svein Østerud, professor emeritus i medie- og IT-pedagogikk ved Universitetet i Oslo, definerer i ”Krever medieutviklingen en ny dannelsesstenkning?” kulturell dannelselse som det å være fortrolig med ”sivilisasjonsarven” som omfatter ”sentrale verker i vår vesterlandske sivilisasjon, verker som kunne betraktes som tidløse og gyldige overalt” (Østerud 2007). Dette synet er en i ferd med å gå bort fra, Henrik Kaare Nielsen, professor ved Afdeling for Æstetik og Kultur ved Aarhus universitet, sier at den ”klassiske almindannelses enhedkulturelle selvforståelse er i dag en afmæktig anakronisme” (Nielsen 2006a, s. 136). Svein Østerud påpeker at vi nå ser en ”dreining over mot en mer dynamisk dannelsesprosess, der mennesket ikke nøyer seg med å overta

nedarvede forestillinger og oppsamlede kunnskaper, men aktivt danner seg selv i dialog med sine kulturelle og sosiale omgivelser” (Østerud 2007). Karner Smidt understreker at ”tilpasning betyr å finne sin plass, og godta de rammene en lever innenfor uten spørsmål” (Smidt 2009, s. 59). Tilpasning innebærer å ukritisk overta samfunnets verdier. Hun fortsetter med å klargjøre at ”dannelse derimot, er en sosialisering som utvikler evnen til å reflektere rundt disse rammene. (...) En slik innstilling fremmes ved kjennskap til andre livsformer, både historiske og samtidige” (Smidt 2009, s. 59). Det å lese ulike typer litteratur, er en måte å møte disse andre livsformene på.

Mens det klassiske dannelsesidealet på mange områder sammenfaller med det en kan kalle oppdragelse, likner det nye synet på danning mer på det identitetsarbeidet sosiologene er opptatt av. Hvilket syn er har på oppdragelse og danning vil i stor grad påvirke hvilket syn en har på hva som er passende lesestoff for ungdom. Skal litteraturen vise idealet, være idylliserende og fortelle leseren hva som er rett og galt? Eller skal den gå i dialog med leseren, utfordre og problematisere virkeligheten?

2 Teori og metode

I dette kapitlet vil jeg først gi en oversikt over valgte metoder og design for undersøkelsen som er foretatt. Så følger en gjennomgang av tidligere relevant forskning, før jeg presenterer aktuell teori og gjør rede for hvordan den er benyttet i min oppgave.

2.1 Metode og design

Dag Ingvar Jacobsen peker i *Hvordan gjennomføre undersøkelser* (2005) på at forskning både kan frambringe ny viten og fungere som en supplement eller utvidelse av den kunnskapen vi allerede besitter. Denne undersøkelsen hører hjemme i den siste kategorien. Formålet med oppgaven er ikke i første rekke å frambringe mye ny kunnskap, men å gi et bredere bilde av og øke forståelsen for en type debatt som har foregått så lenge vi har hatt litteratur. Oppgaven er i all hovedsak en beskrivelse av fenomenet som undersøkes.

Jeg er først og fremst ute etter å kartlegge synspunkter og argumentasjonsformer i moral- og kvalitetsdebatten for å få en bedre forståelse av hvordan denne typen debatter arter seg. Det at forståelsesaspektet er det dominerende, tilsier bruk av kvalitative metoder.

Jeg har valgt en intensiv design for min undersøkelse. Det har vært mange debatter jeg kunne fordype meg i, men å forsøke å gå inn i alle eller flere over lang tid, vil være alt for krevende for en oppgave som denne. Jeg har derfor valgt å gå i dybden på én debatt og heller forsøke å få til en så helhetlig beskrivelse som mulig (Jacobsen 2005, s. 89). Det er de individuelle variasjonene og ulikhetene i forståelse jeg er interessert i. I og med at jeg valgte å fordype meg i én debatt, kan min undersøkelse kalles en case-studie.

2.1.1 Epistemologisk utgangspunkt

Jeg skal forholde meg til hvordan flere ulike aktører argumenterer for eget syn på ungdom og litteratur. Det innebærer at jeg må tolke deres utsagn. Denne tolkningen må jeg se i forhold til en helhet som vil utvikle seg etter hvert som jeg arbeider meg gjennom delene. Dette hører under det teoretiske perspektivet som kalles hermeneutikk.

Hermeneutikken vektlegger at alt vi ser er avhengig av hvem vi er, hvilken bakgrunn vi har og hvordan vi er opplært til å oppfatte verden rundt oss (se Jacobsen 2005, s. 32). Enhver tolkning av omverdenen vil derfor måtte være subjektiv. Samtidig innbefatter hermeneutikken

en induktiv tilnærming til forskning. Det innebærer at en må forsøke å nærme seg det en vil undersøke med "et helt åpent sinn", uten for mange forventninger til hvordan ting henger sammen. "Ut fra en slik åpen tilnærming dannes så teoriene" (Jacobsen 2005, s. 29). Jeg har valgt å undersøke mitt tema fordi jeg har interesse for det, dermed har jeg også tatt standpunkt i flere av diskusjonene jeg skal ta for meg. Jeg må derfor være oppmerksom på at jeg må legge mine egne synspunkter mest mulig til side mens jeg jobber med analyser, samtidig som jeg er bevisst på at jeg ikke kan være fullstendig objektiv.

2.1.2 Utvalg av enheter

Bøkene som er analysert, *Englefjes* av Ingelin Røssland, *Linas kveldsbok* av Emma Hamberg og *Londonstaner* av Gautam Malkani, er de tre som ble trukket fram med sitater i artiklene som startet debatten.

I debattanalysen har jeg lagt vekt på innleggene som har sagt noe om litterære normer og funksjoner. Hvilken bakgrunn de som uttaler seg har, har jeg ikke sett på som viktig i denne sammenhengen. Forfattere, litteraturvitere, kritikere, bibliotekarer, lærere og forlagsfolk er alle mer eller mindre spesialister på barn og lesing, men foreldre og andre som formidler litteratur til barn og unge i andre sammenhenger, har like stor påvirkningskraft på hvilken litteratur de faktisk leser. Det viktigste i denne delen, er å få kartlagt bredden i synspunkter og argumenter.

2.1.3 Nærlesing

Jeg har analysert de tre tekstene som har ligget til grunn for debattene og utdragene som sto på trykk i antologien *Den andre siden*, i og med at det er disse som i utgangspunktet møter publikum i tXt-aksjonen og dermed er grunnlag for reaksjonene. Disse analysene har til hensikt å vise hvordan de litterære tekstene er bygget opp, hvor konfliktlinjene i dem går og hvilke verdier de formidler. Åsfrid Svensens *Tekstens mønstre* (1991) har vært en støtte i analysearbeidet.

2.1.4 Dokumentanalyse

Analyse av kvalitative data er krevende i og med at informasjonen hvor de forekommer er ustrukturert. I forhold til dokumentene har jeg derfor måttet foreta det Knut Halvorsen i *Å forske på samfunnet* (1991) kaller en delanalyse, det vil si å dele opp og kategorisere utsagn og holdninger som kommer til uttrykk. Det er viktig at helheten de sosiale og emosjonelle sammenhengene utsagnene kommer til uttrykk i ivaretas. Det er mitt ansvar som ansvarlig for

undersøkelsen, å kartlegge tvetydigheter og selvmotigelser hos debattantene, men samtidig framstille dem på en måte de selv kan kjenne seg igjen i.

Det er i hovedsak to typer dokumenter som analyseres: debattinnlegg og avisintervjuer. Debattinnlegg er uttrykk for avsenderens direkte mening uten fortolkende mellomledd, men er ”mindre spontane, de er mer reflekterte og gjennomtenkte” enn muntlige utsagn (Jacobsen 2005, s. 164). Å tolke disse er nesten en form for observasjon, jeg er tilskuer til en debatt det ikke er mulig å overvære direkte. Avisintervjuene er sekundærdata, her er utsagn og meninger bearbeidet av en journalist før jeg får tilgang til dem, de er på en måte ”skreddersydd til det formålet den opprinnelige datainnsamleren hadde” (Jacobsen 2005, s. 165). Journalistens ønske om å framheve enkelte poeng på bekostning av andre, vil kunne gi et annet inntrykk av den intervjuedes synspunkter enn tilgang på primærdata vil gi. I disse tilfellene er det viktig å være mer kritisk og vurdere kildenes troverdighet.

De fleste av de analyserte dokumentene har offentligheten som mottager, de er ”ment å publiseres for andre” og kan derfor si mye om ”hvordan den som har forfattet informasjonen, ønsker å bli oppfattet av andre” (Jacobsen 2005, s. 181-182). Innleggene i kommentarfeltene på nrk.no og dagbladet.no er personlige kilder. Det er ett enkelt menneske som står bak, noe som gjør det ”lett å se klart hvem sine synspunkter som kommer fram” (Jacobsen 2005, s. 181-182). De andre innleggene jeg analyserer, er i all hovedsak institusjonelle, debattantene uttaler seg på vegne av en institusjon (Norsk barnebokinstitutt, *Foreningen !les*, Norske barne- og ungdomsbokforfattere) eller som fagpersoner (anmeldere, litteraturvitere).

I følge Bakhtin (se Morris 1994) er det viktig å være klar over avsenderens posisjon. Alle ytringer er avhengige av hvem avsenderen er og hvilken relasjon han har til den tenkte adressaten. Dette er sentralt for meg i min oppgave i og med at jeg forholder meg til utsagn fra vidt ulike mennesker med ulik bakgrunn og status. En tenåring uttaler seg annerledes enn en utdannet lærer. Foreldre og forfattere har ikke det samme utgangspunktet for å mene noe om ungdomslitteratur. De har ikke bare ulik faglig bakgrunn, de vil også bruke ulikt språk, lærerne og forfatterne vil gjerne benytte seg av sitt profesjonsspråk. (Smidt 2002, s. 18) Avsenderes posisjon er derfor viktig i min analyse av utsagnene.

2.1.5 Argumentasjonsanalyse og retorikk

Jeg har valgt å bruke retorisk argumentasjonsanalyse som metode for å få grep om debatten. Jeg synes det er interessant å se om det er fellestrekk i måten å argumentere på mellom dem som deler synspunkter i debatten. Analysen er deskriptiv, jeg beskriver hva jeg finner, men foretar ikke noen vurdering av hvor vellykket argumentasjonen er. Forfatterne av *Tilnærminger til tekst* (Svennevig 1999) definerer argumentasjon på denne måten:

Argumentasjon er en sosial, intellektuell og verbal aktivitet som tjener til å begrunne eller avvise en oppfatning som består av en sammenstilling av ytringer, med den hensikt å oppnå samtykke fra et publikum. (s. 240)

Det sentrale her er den doble hensikten med argumentasjonen, en skal både begrunne eller avvise en oppfatning samtidig som publikum skal overbevises. Det kommer tydelig til uttrykk i en debatt hvor motpartene er så steile som i mitt eksempel.

Selv om oppgaven kun dekker skriftlige kilder, kan det sies at argumentasjonen er verbal. ”I skriftlige tekster ses argumentasjonen som en dialog med en implisitt eller tenkt leser” (Svennevig 1999, s. 260). Språket fungerer som et signal for avsenderens holdninger og i argumentasjon, hvor fokuset ligger på at motstanderen eller en ubestemt tilhører skal overbevises, er den appellative språkformen mest sentral. (Svennevig 1999, s. 242). Det viktige for meg har vært å se på hvordan debattantene har fremmet sine synspunkter og hvilke virkemidler de benytter for å oppnå lesernes sympati. Til dette har jeg brukt retorikkens tre appellformer; logos, ethos og pathos slik de er beskrevet av lektor og forsker ved Handelshøyskolen i København, Kathrine Ravn Jørgensen, sin bok *Retorik* (Jørgensen 2003)

Logos er først og fremst en ”appel til fornuften” (Jørgensen 2003, s. 32). Appellformen bygger på at avsenderen er så saklig og objektiv som mulig. Han underbygger synspunktene sine med uttalelser fra eksperter, med vitenskap og statistikk. Han tilbakeviser motstanderens argumenter og benytter et nøytralt språk uten store ord i noen retning. Jørgensen sier at ”logos-appellen har sin styrke i intellektuel klarhet, men en saglig og objektiv argumentation kan nemt blive gabende kedsommelig” (2003 s. 33).

Ethos ”betyder ’troværdighed’” (Jørgensen 2003, s. 33) og har med tilhørernes tillit til avsenderen å gjøre. Denne appellformen legger mer vekt på hvem som sier noe enn hva som sies. Har mottageren tillitt til avsenderen, har han lettere for å godta budskapet uavhengig av

hvor overbevisende argumentasjonen er. Jørgensen viser til at Aristoteles opererer med tre egenskaper som styrker talerens ethos:

- Talerens 'sunde dømmekraft' eller sunde fornuft
- Talerens gode menneskelige egenskaper
- Talerens respekt og velvilje over for tilhørerne (s. 34)

Den sunne fornuften kan handle om at avsenderen viser at han har greie på emnet han uttaler seg om, at han er åpen for å høre på og overveie motstanderens argumenter og at han takler pressende situasjoner på en god måte. En taler med gode menneskelige egenskaper er behagelig å høre på, virker overbevisende og tror på det han selv sier. Respekt og velvilje overfor tilhørerne kan komme til uttrykk ved at taleren tar dem alvorlig, ikke opptrer arrogant, men viser til felles verdier og synspunkter.

Pathos skal "vække sterke følelser" (Jørgensen 2003, s. 38) hos mottageren, både positive og negative. Følelser påvirker tilhørernes holdninger og meninger. Både ordvalget, bruk av pluss- og minusord og bildespråk påvirker først og fremst mottagerens følelser.

Analysen av argumentasjonen i debatten er delt i disse tre; logos, ethos og pathos. Dette har jeg gjort for å få bedre oversikt over brukes av retoriske virkemidler og for å lette sammenlikningen mellom debattantene. Noen virkemidler har sterk effekt, men kan høres hjemme under ulike appellformer avhengig av hvordan de benyttes. Retoriske spørsmål og ironi er eksempler på dette. Dette er elementer som går igjen i min argumentasjonsanalyse, jeg vil derfor gå noe mer inn på dem her.

I *Tilnærminger til tekst* omtales retoriske spørsmål på denne måten:

Retoriske spørsmål blir ofte brukt for å presentere sterke argument. (...) De kan virke mer overbevisende siden de inviterer mottakeren til å danne seg oppfatninger om svaret, og det er mye som tyder på at mottakeren assosierer styrke med argumenter som presenteres i denne formen. (Svennevig 1999, s. 294)

Jørgensen kaller det retoriske spørsmål en tankefigur og sier at den "har stor retorisk effekt, fordi den tilskynder tilhørerne til at engagere sig i spørsmålet, tenke over det og forsøge at besvare det" (Jørgensen 2003, s. 170). Retoriske spørsmål vil dermed kunne høres inn under både ethos og pathos, det kommer an på sammenhengen og ordvalget.

Ironi betyr å si én ting, men å mene noe annet, gjerne det motsatte. At et utsagn er ment ironisk, skal komme fram av måten det sies på eller av konteksten. Ironi kan spenne fra mild humor til det mer hånende. Formålet er ”at sette modparten i et kritisk lys” (Jørgensen 2003, s. 158). Ironiske kommentarer understrekes gjerne ved bruk av utropstegn, underdrivelser eller overdrivelser. Ironi kan styrke eller svekke avsenderens troverdighet avhengig av hvordan han benytter den. Regelrette angrep på motparten vil ofte svekke troverdigheten mens underfundigheter på motpartens bekostning kan styrke den.

2.2 Tidligere forskning på feltet

Når det gjelder barn og lesing, er det gjort mye forskning, spesielt de siste årene. Det meste av denne tar for seg hvordan selve avkodingen av tekst foregår, det er lite som ser på hvordan barn oppfatter skjønnlitteratur. I forhold til ungdom, handler mye av forskningen også om tekstforståelse, spesielt fokuseres det på lesevansker.

Sylvi Penne (2003) har forsket på litteraturundervisningen på ungdomstrinnet, både på hvordan eleven leser og oppfatter skjønnlitterære tekster og på hvordan lærerne kan bidra til å åpne tekst og tolkningsmuligheter for elevene. Hun er også opptatt av de klassiske tekstenes plass i skolen. I denne sammenhengen er det spesielt hennes beskrivelser av hvordan ungdom, på samme måte som voksne, er individer og oppfatter tekst på ulike måter, som har vært klargjørende.

Elise Seip Tønnessen (2007) forsker på unge og medieliv og ser på lesingens og bøkens plass i moderne ungdommers mediehverdag. Dette er ikke noe jeg kommer inn på i denne oppgaven, men hva som motiverer ungdom til å lese romaner, det Seip Tønnessen kaller ”lesingens langdistanse”, er interessant.

Bo Steffensen (2005) tar for seg ulike måter å lese skjønnlitteratur på og når leseren når den modenheten som kreves. Denne forskningen er antagelig mest interessant her i forhold til hvordan voksne leser ungdomslitteratur.

I min sammenheng er likevel J.A. Appelyard (1991) mest sentral. Han er opptatt av hvordan vi utvikler oss og modnes som lesere og hvilke litterære behov vi har på de ulike stadiene.

2.3 Teori

2.3.1 Resepsjonsteori

Resepsjonsteorien ser på "forholdet mellom tekst og leser som et komplekst, dialektisk samspill", står det i *Litteraturvitenskapelig leksikon* (Lothe 1997). Tidligere litterære teorier har sett på teksten enten som et uttrykk for dikterens geniale jeg eller et sett koder det finnes en fasit på. Vurderingen av litteratur har dreid seg om hvorvidt geniet eller kodene har kommet til uttrykk på en god måte. Disse teoriene har tatt utgangspunkt enten i forfatteren eller i teksten og operert med riktige og gale lesinger av tekst. Resepsjonsteoriene har fokus på leseren eller mottageren. Tidligere kommunikasjonsmodeller av typen

avsender -> tekst -> mottager

ser på prosessen som enveiskommunikasjon og mottageren som et passivt ledd i denne. Resepsjonsteorien ser på det mottageren måtte få ut av kommunikasjonen som det mest avgjørende i hele prosessen. Dette gjør at det ikke lenger gir mening å snakke om gode og dårlige lesninger av en tekst; mening oppstår i møtet mellom tekst og leser og er derfor unik. I og med at jeg er interessert i å se på hvordan samme tekst får vidt ulike mottagelser, passer resepsjonsteorien godt i mitt prosjekt.

2.3.2 Mukařovský

2.3.2.1 Funksjoner

Jan Mukařovský (1891-1975) var en tsjekkisk litteratur- og estetikkteoretiker. I følge Mukařovský kan alle objekter ha ulike funksjoner. Han sier at alle funksjoner potensielt er til stede i alle menneskelige handlinger, handlingene er polyfunksjonelle. Funksjonene er ikke en egenskap ved objektet, de er noe vi, publikum, tillegger objektet i vårt møte med det. For eksempel kan jeg sette fram en tom vase som pynt fordi jeg synes den er vakker, jeg tillegger den en estetisk funksjon, mens moren min kan se den kun som en blomsterbeholder, hun tillegger den da i første rekke en praktisk funksjon. Hvilke funksjoner et objekt tillegges, vil alltid variere med publikums sosiale og historiske ståsted. Mukařovskýs funksjonsbegrep er spesielt nyttig i min oppgave fordi det gir meg noen knagger å henge de ulike synene på hva litteratur skal være på. Når samme tekst kan sees på som både kunst, oppdragelse og pedagogikk, kan det føre til svært ulike vurderinger av den. Mukařovskýs teorier kan hjelpe meg å rydde opp i disse argumentene.

Mukařovský er i første rekke opptatt av den estetiske funksjonen. Alle objekter og handlinger kan ha en estetisk funksjon, det er en vekselvirkning mellom individet, sosiale grupper og samfunnet som avgjør det estetiske sin plass i funksjonshierarkiet. Den estetiske funksjonens oppgave kan rett og slett være å gi glede, også ved gjenstander eller prosesser som ikke i utgangspunktet var ment først og fremst estetiske. Innenfor litteraturen henleder den estetiske funksjonen oppmerksomheten på tekstens form. Det handler om å sette pris på hvordan teksten er laget, snarere enn innholdet i den. Hva vi liker med en tekst, varierer både sosialt og historisk. Tidligere var det å holde seg innenfor strenge formregler et ideal, nå er det originalitet som blir sett på som det viktigste. Førsteamanuensis Cecilie Naper ved Høgskolen i Oslo bruker dette eksemplet i *Jakten på kvalitet*: ”... nyklassikerne prøver å etterlikne antikkens mestre (...) [for] romantikerne var originalitet et honnørord”. (Naper 1992)

2.3.2.2 Normer

Normer er sosiale regler som mer eller mindre strengt regulerer adferd og holdninger.

Estetiske normer omhandler hva som sees på som vakkert og formfullendt. Disse normene er omskiftelige, de endres i tid, rom og i forhold til sosiale lag. Den estetiske normen har, i følge Mukařovský, en dialektisk natur. Spesielt i kunsten er brudd med den rådende normen en av de primære måtene å oppnå effekt på. Men det å bryte samtidens estetiske normer er samtidig en måte å forholde seg til dem på, derfor kan kunstneren aldri være likegyldig til dem.

Den estetiske normen kan også møte konkurranse fra andre normer, noe som ofte kommer til uttrykk i diskusjoner og debatter:

The aesthetic norm is replaced by another, more authoritative norm – e.g., a moral norm – and one’s opponent is called a deceiver, or else by an intellectual norm, in which case the opponent is called ignorant or stupid. (Mukařovský 1970, s. 27)

Dette at debattmotstanderne kaller hverandre ”falske” og ”dumme” når uenigheten går på moralske/etiske normer, vil det komme flere eksempler på i debattanalysen.

Mukařovský påpeker at det er den såkalte finkulturen som er kilden til de til enhver tid rådende normene. Samtidig er det alltid mange estetiske normer som eksisterer og konkurrerer i et hvilket som helst samfunn. Dette har både sammenheng med sosial klasse: ”The latest norm (...) seems to correspond to the highest social stratum, and (...) lower social categories seem to correspond to older canons.” (Mukařovský 1970, s. 46), og med

generasjonsforskjeller. Dessuten påpeker Mukařovský at ulike normer godt kan eksistere samtidig:

Not only can a norm be violated, but it is possible – and happens often in actual practice – to have a parallelism of two or more norms which apply to a single concrete instance, measure the same value and are in mutual competition. (...) Every norm has this two-fold, contradictory impetus between whose poles its development takes place.” (Mukařovský 1970, s, 26)

I mitt materiale har jeg funnet flere normer for hvordan litteratur, og da spesielt for ungdom, skal og bør være. Og flere av disse har ganske riktig en motsats. Det er stor enighet om at ungdomslitteratur skal vekke gjenkjennelse hos leseren. Men mens noen mener at ungdomslitteraturen skal speile virkeligheten i alle dens nyanser, mener andre at ungdomslitteraturens oppgave er å vise oss en vakrere verden. Noen holder fram at ungdomslitteratur skal formidle spesifikke verdier og virke oppdragende, mens andre mener at ungdomslitteratur skal være kunst og ikke ha didaktiske aspekter overhode. Det er nettopp dette som gjør dette til et så interessant felt.

2.3.2.3 Verdier

Vi har alle et sett verdier med oss. Vi har politiske meninger, etiske syn, vi har ønske om å lære forskjellige ting og det er ulike ting som appellerer til vår estetiske sans. Mukařovský sier at leseren alltid møter en hvilken som helst tekst med sine egne verdier i bakhodet og at tekstens verdier går i dialog med disse.

Det kan se ut som voksen- og ungdomslitteratur vurderes etter ulike kriterier. Mens voksenlitteraturen vurderes som kunst, spiller politisk/etiske og kognitive verdier også inn i vurderingen av litteraturen for ungdom. Men selv om politiske/etiske verdier sjelden blir særlig vektlagt i vurdering av litteratur for voksne, er de uansett viktige for enhver leser. En tekst vil alltid møte eller motsi noe en selv anser som viktig. I vurdering av en tekst er det ryddigere å gjøre rede for hvilke verdier en selv har, enn å tilsløre dem, sier litteraturprofessor ved Syddansk Universitet, Jørgen Dines Johansen, i ” Forsøg på systematisering af vurderingskriterier for skønlitterære tekster” (1984). Når det gjelder vurderingen av ungdomslitteratur, spiller politiske/etiske verdier en større rolle. Dette kan, som jeg senere skal komme inn på, ha en sammenheng med at denne litteraturen blir tillagt en pedagogisk funksjon.

Den pedagogiske funksjonen kan også spille inn når det gjelder tekstens kognitive verdier. Kognitive verdier handler om det potensielle læringsinnholdet i en tekst. For mange er det å kunne lære noe av en skjønnlitterær tekst en viktig verdi. I Jofrid Karner Smidt, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, sin undersøkelse av bibliotekarers litterære smak, svarer 84% at det er viktig eller svært viktig for dem at en skjønnlitterær tekst er tankevekkende (Smidt 2002).

Meningen med kunst er, i følge Mukařovský, å gi publikum motstand, et konfronterende møte mellom verdier. Mukařovský understreker at estetisk verdi innebærer at verket må gi ulyst i tillegg til glede, alltid innenfor det hele som utgjør verket.

...aesthetic pleasure, if it is carried to maximum intensity – as happens in art – requires aesthetic displeasure as a counterbalance. (...) Even factors causing displeasure become, in the total work – but only there – positive elements. Outside of the work and its structure they would have negative values. (Mukařovský 1970, s. 35)

Verk med for lite motstand er uinteressante, mens verk med for mye motstand ikke vekker noen gjenkjennelse hos mottageren, det blir ikke forstått. Målet er perfekt balanse, dette er den høyeste estetiske verdien.

Det er når vi vektlegger den estetiske funksjonen over andre funksjoner, og den estetiske verdien over andre verdier, at verket blir å regne som kunst: ”aesthetic value dominates all other values in a work of art”. (Mukařovský 1970, s. 87)

Som jeg skal vise, reagerer flere av debattantene med avsky overfor det omdiskuterte materialet i tXt-aksjonen. Mukařovský knytter dette opp til den estetiske normen:

What is bad taste? (...) A broader concept than “bad taste” is “uglyness”. That which we see as not in agreement with the aesthetic norm is, for us, ugly. (...) The displeasure which a tasteless object arouses is not based solely on the sensation of incongruence with an aesthetic norm, but is strengthened by an aversion to the helplessness of its creator. Thus bad taste seems to be the most acute antithesis to art. (Mukařovský 1970, s. 34)

Som jeg skal vise, er det mange av debattantene som reagerer med å kalle aksjonen for ”dårlig smak” eller tilsvarende, som også trekker fram forfatteren, *Foreningen !les* og/eller forlagsbransjen som inkompetente.

2.3.3 Samspill med andre

Mennesker liker å se seg selv som uavhengige aktører, men også individuelle estetiske vurderinger påvirkes av andre. Folk leser det vennene leser, ikke det kritikere anbefaler. Kunstsamlere kjøper verk av kjente navn med anerkjent verdi. Mukařovský sier at kunstverket er et semantisk tegn og dermed forankret i sosiale kontekster. Verket åpner for i ulik grad for tolkninger. Mottagerens oppfatning er også sosialt bestemt i større eller mindre grad, og vil dermed være felles for flere i samme sosiale kontekst.

2.3.3.1 Bakhtin

Mikhail Bakhtin (1895-1975) var russisk språk- og litteraturforsker. Han var opptatt av at alle ytringer vi mennesker kommer med er del av noe større, de er dialogiske. Alt vi sier eller gjør er et svar på noe som er sagt eller gjort før. Og våre ytringer formes i påvente av et svar fra en kjent eller ukjent adressat. "In effect, every utterance is about other utterances." (V.N. Volosinov, *Marxism and the Philosophy of Language*, 1929 i Morris 1994, s. 61) På den måten er også all forståelse dialogisk i sin natur. Pam Morris, redaktør av *The Bakhtin Reader*, oppsummerer dette i innledningen ved å understreke at menneskets bevissthet er aktiv, kreativ og sosial, og en ytring utenfra vil alltid framkalle et svar, om ikke annet så et indre svar, en tanke. Dette svaret kan like gjerne være i opposisjon eller det motsatte av ytringen utenfra, som det kan være positivt gjenkjennende. Denne prosessen med ytring og svar gir en indre dialog som danner mening for individet. (Morris 1994, s. 11-12). Det å aktivisere eget språk er altså en forutsetning for forståelse. På denne måten hører Bakhtin hjemme innenfor resepsjonsteorien.

Ikke alle ytringer åpner umiddelbart for å gå i dialog med oss. Bakhtin snakker om "autoritetsord", ytringer som ikke er åpne for diskusjon, de forlanger at vi godkjenner dem fullstendig eller bryter med dem. Disse ytringene kommer fra en tidligere diskurs, de er allerede godkjent, er høyere i hierarkiet enn oss og innehar derfor i utgangspunktet autoritet.

The authoritative word demands that we acknowledge it, that we make it our own; it binds us, quite independent of any power it might have to persuade us internally; we encounter it with its authority already fused to it. (M.M. Bakhtin, *The dialogic Imagination* i Morris 1994)

Kristendommens ti bud er et eksempel på dette. Noe annet er det Bakhtin kaller indre overtalende ord. Dette er en form for påbud, men de åpner for dialog. Normer og regler hører hjemme her.

Enkelte kan nok også oppfatte skjønnlitterære tekster, om ikke som autoritetsord, så i alle fall som formidlere av en autoritetsstemme. Hvorvidt de som uttaler seg om disse tekstenes oppdragelseeffekt, oppfatter dem som monologiske eller dialogiske, vil ha mye å si for hva de synes om dem.

2.3.4 Er litteratur virkelighet eller fiksjon?

Mukařovský ser på kunst som tegn, som kommunikasjon. I semiotikken defineres tegn som noe som står for noe annet og viser til dette. Kunst representerer derfor ikke virkeligheten, men kan knyttes til mottagerens virkelighet, sterkere jo mer mottageren involverer seg i verket:

...the reader feels the strong relationship of the novel to reality, and not only to that reality which is described in the novel (...) but to the reality which the reader himself is familiar with (...) About the novel which has absorbed the reader there have accumulated not one but many realities. The deeper the work has absorbed the reader, the greater is the area of current and vitally important realities of the reader to which the work attaches a material relationship. (Mukařovský 1970, s. 75).

Kommunikasjon i kunst skiller seg fra "ren" kommunikasjon ved at i kunsten dominerer den estetiske funksjonen over den kommunikative. Hvis for eksempel en episk tekst leses med den kommunikative funksjonen fremst, vil leseren være opptatt av forholdet mellom fiksjon og virkelighet og undersøke avsenderens intensjoner. Vil han lure meg? Forføre meg? Teste meg? Med den estetiske funksjonen fremst, vil verkets form være av størst interesse (Mukařovský 1970, s. 72-73).

2.3.4.1 Steffensen

Den danske forskeren, lektoren og dr.ped. Bo Steffensen, leder av Videncenter for Didaktisk Udvikling, CVU Storkøbenhavn, (2005) legger vekt på at det å lese en tekst med den kommunikative eller den estetiske funksjonen fremst, handler om lesemåter, ikke om genre. Ulike tekster legger selvfølgelig mer eller mindre til rette for ulike lesemåter, men til slutt er det mottagerens fortolkning som avgjør. Valget av leseform er mer eller mindre bevisst hos leseren. Som eksempel bruker Steffensen *Sataniske vers* av Salman Rushdie. Forfatteren sier at teksten er fiktiv, den er skjønnlitteratur, men mange lesere (og ikke-lesere) over hele verden insisterer på at den er en kritikk av Islam og profeten. De har valgt en faktiv lesning av teksten samtidig som de relaterer den så nært opp til sin verden at de ikke skiller mellom tekst og virkelighet.

Dette henger sammen med det Steffensen omtaler som *den minste avvikelsens prinsipp*. Tekster er aldri utfyllende, de gir bare mening dersom leseren dikter med og fyller ut der hun oppfatter noe som uklart eller usagt. Den minste avvikelsens prinsipp sier at leseren ”opfatter alt hvad er ikke fortælles i den skønlitterære verden på samme måde som i sin egen verden, hvis intet taler imod det” (Steffensen 2005, s. 50). Hvis jeg for eksempel begynner på en tekst hvor det beskrives en liten, rødhåret jente, vil jeg kanskje se for meg et av barna i nabobarnhagen, kledd i bobledress og lue. Om det på neste side nevnes at jenta har vinger, vil jeg måtte justere bildet mitt radikalt. Jo mer realistisk teksten er, jo sterkere vil den minste avvikelsens prinsipp spille inn.

Den faktive leseformen innebærer at mottageren velger å tro at forfatteren med sin tekst ønsker å si noe om ”verden, om hvordan den er, som kan være sandt eller falsk” (Steffensen 2005, s 103). Leserens vil derfor stille spørsmål ved hva som er tatt med i teksten, motiver, ideologi, politikk og moral. Teksten blir behandlet som et stykke sakprosa. Steffensen mener at dette gjør den skønlitterære teksten til noe annet enn det forfatteren ønsket og at disse spørsmålene ikke er gyldige dersom en ønsker en fiktiv fortolkning av teksten.

Når en velger den fiktive leseformen, må en ta konsekvensene av at en har valgt å oppfatte teksten som oppdiktet. For det første må en da godta at teksten ikke sier noe om virkelighetens verden. Leserens kan trekke paralleller til egen virkelighet og bruke teksten til dagdrøm eller tanker om den faktiske verden, men teksten *er* ikke virkelighet. Det betyr også at leseren ikke kan tillegge forfatteren synspunkter. I en fiktiv lesning er fortelleren ikke forfatteren. Fortelleren er en mer eller mindre tydelig stemme i teksten og leseren må godta det denne stemmen sier som sant innenfor fortellingens univers (implisitt forteller). Dermed kan en ikke holde forfatteren ansvarlig for fortellerens moral og en må selv ta ansvar for å finne mening, gjøre teksten til noe annet og mer enn den konkrete samlingen ord og bokstaver som står på sidene, for å finne sammenhenger og sette sammen en tolkning.

Det at mange i mitt materiale vurderer ungdomslitteratur etter moralske perspektiver, tyder på at de enten selv leser disse tekstene faktisk, eller tillegger ungdom den lese måten.

2.3.5 Kvalitet

Både Mukařovský og Steffensen avviser at mottakerstyrt fortolkning åpner for kvalitetsanarki. Steffensen sier at det er ”en egenskap ved den fiktive læsning at der er et ukendt antal

fortolkningsmuligheter”. (Steffensen 2005, s. 112) Dette innebærer likevel ikke totalt tolkningsanarki, de åpne plassene som oppstår mellom teksten og leseren, vil alltid legge visse begrensninger på hva som finnes av rimelige tolkninger. Det som, i følge Steffensen, kjennetegner en god klassisk tekst, er at den ”har et så stort potentiale at den kan blive fortolket igjen og igjen og alligevel stadigvæk være den samme tekst”. (Steffensen 2005, s. 114)

Mukařovský argumenterer for objektive estetiske verdier:

- Noen verk fra samme kunstner eller miljø vurderes høyere enn andre, noen så høyt at verdien grenser til det selvsagte.
- Samme verk kan få både ros og ris. Det å kunne fokusere interesse, er basert på en objektiv høyere estetisk verdi i verket
- Det er en mindre avgrunn mellom sterk hyllest og sterk negativitet enn mellom begge disse og likegyldighet. Kunst med estetisk verdi har evnen til å engasjere.

(Mukařovský 1970, s 68)

Henrik Kaare Nielsen er professor ved Afdeling for Æstetik og Kultur ved Aarhus universitet. I et foredrag på Høgskolen i Oslo (Nielsen 2010) sa han at litterær kvalitet kjennetegnes av at teksten er så kompleks og åpen at den gir mulighet for refleksjon samtidig som det er rom for opplevelse. Mer enkle, skjematisk tekst virker bare bekreftende. I artikkelen ”Smagskulturer, kvalitet og dannelse” sier han at ”et æstetisk artefakts [...] kvalitet [må] bero på kvaliteten af de æstetiske erfaringsprocesser, som det giver anledning til hos individuelle recipienter, fortolkningsfællesskaber og i den kulturelle offentlighed som sådan” (Nielsen 2006b, s. 25). Gjenstanden, eller teksten, må gi mottageren mulighet til en estetisk erfaringsprosess. Nielsen sier at det ”avgjørende kvalitetskriterium for den æstetiske erfaringsproces er med andre ord, om den konfronterer os med nye måder at opleve og reflektere os selv og verden på” (Nielsen 2006b, s. 25). Kvalitet avhenger altså av hvorvidt teksten virker utfordrende eller bekreftende på leseren.

Men skal vi holde seg strengt til resepsjonsestetikken, kan vi ikke fortsette å snakke om kvalitetsforskjeller, heller ikke om åpne og lukkede tekster. Det som er lukket og bekreftende for en, kan være nytt og åpnende for en annen. Som Jofrid Karner Smidt påpekte etter Nielsens foredrag (Nielsen 2010); Når kritikere snakker om kvalitetstekster som utfordrer, kan det like gjerne være at de er svært så bekreftende for den aktuelle kritikeren... Det eneste

som kan kjennetegne lav kvalitet i dag, er tekster som søker å behage alle, der det ikke finnes noen stemme. Disse tekstene er intetsigende. Ellers skapes kvalitet i møtet mellom tekst og leser.

2.3.6 Påvirker det vi leser oss?

Bo Steffensen og Sylvi Penne, førsteamanuensis i norsk ved Høgskolen i Oslo, ser på litteraturen som en vei til dannelse. Dette innebærer et syn på at det finnes fastlagt verdier det er ønskelig å oppnå og at litteraturen kan være et redskap for å nå disse målene. Penne har stor tro på litteraturens påvirkningskraft. I sin undersøkelse *Noen lesere på mellomtrinnet akkurat nå* (Penne 2003), sier hun at ”nærkontakt med litteratur og gode læremestre er den beste arena for å bli et empatisk reflektert og tenkende menneske” (Penne 2003, s. 17). I sin gjennomgang av 12-åringers møte med Lars Saabye Christensens novelle *Jubel*, påpeker hun at komplekse tekster som ikke formidles, kan være direkte skadelige for barn, i dette tilfellet føre til sosial utstøting og mobbing (Penne 2003, s. 52). Flere teoretikere er enige om at litteratur kan være viktig for økt selvinnsett og mestring. Penne siterer Brunner og Bettelheim som sier at barn trenger å integrere tradisjonelle fortellingsmønstre så tidlig som mulig som skjema eller rammer, for så bruke dem som redskap til å ordne hverdagens kaos. Dette gir mulighet til å skape mening innenfor kulturelle mønstre. Penne viser også til Iser som sier at lesing gir en opplevelse av at vi har gjennomlevd det samme som karakterene, men med avstand slik at vi kan reflektere over det.

Pennes hovedpoeng i undersøkelsen er at litteratur må formidles og arbeides med for at den skal ha den ønskede effekten. Barns lesing og oppfatning trenger kreativ motstand fra en kvalifisert voksen. ”Leserorienterte metoder der en lar barneleseren være i fred med sine spontane reaksjoner (...) kommer i konflikt med andre av skolens mål: å utvikle empati, innlevelse og en problemløsende holdning til omverdenen.” (Penne 2003, s. 57)

Steffensen (2005) mener unge skal lese litteratur som en del av sin dannelse. For å oppnå dette, er den fiktive lesemåten nødvendig. Det er først da en kan få den erkjennelsen som bare skjønnlitteraturen kan gi. Å lese litteraturen faktisk, på jakt etter historiske fakta, holdninger eller tidstypiske trekk, eller å lese bare for opplevelsens skyld, gir ikke dette utbyttet.

2.3.7 Lesing som identitetsskapende arbeid

2.3.7.1 Identitet fra et sosiologisk perspektiv

Dr.polit. Olve Krange og dr.philos. Tormod Øia er begge sosiologer og forskere ved NOVA. De viser i sin bok, *Den nye moderniteten* (2007), til flere teoretikere som mener at identitetsdannelsen er et mer variert, og dermed et mer krevende, arbeid i vår tid og vårt samfunn enn tidligere. Der hvor oppveksten før var preget av et pliktsamfunn med et sterkt fellesskap og lokal tilhørighet, framstår den i dag mer som et "mulighetstorg" (Krange & Øya 2007, s. 25) med sterk grad av både individualisering og globalisering.

Krange og Øia viser hvordan den økte individualiseringen både er et resultat av det moderne, og en "motor" i den pågående moderniseringen:

Å leve i et sterkt individualisert samfunn kan for ungdom handle om at de møter ungdommens utfordringer under svakere normtrykk, med færre faste orienteringspunkter og med svak eller ingen retningsanvisning fra internalisert kultur. Økende individualisering kan også være noe de unge selv er med på å utvikle ved å overskride de sosiale føringer og kulturelle spor til praksis som finnes i deres bakgrunn i form av kulturelle tradisjoner og normer. (s. 46)

Å overskride foreldregenerasjonens normer, hører med til grensesprengende adferd, noe Krange og Øia sier "inngår i en normalitetsutvikling" (Krange & Øya 2007, s. 46). Lesestoff som i handling, språk eller verdisyn bryter med de rådende normene kan være en del av dette.

Selv om absolutt individualitet kan virke som idealet, er det ikke mulig å frigjøre seg helt fra andre. Krange og Øia påpeker at identitet både er

et individuelt og et relasjonelt fenomen. Individet er et produkt av sosiale omgivelser, og samtidig med evne til selvstendig refleksjon, persepsjon, valg og bruk av symboler. (s. 66)

De mener det er fire sentrale områder i tilværelsen som bidrar til identitetsdannelsen. For det første handler det om selverkjennelse, det å bli kjent med egenskaper og strukturer i egen personlighet. Så kommer forholdet til andre, selvbildet dannes med erfaring fra sosial omgang, det justeres i møte med samfunnets forventninger og krav til oppførsel og måloppnåelse. For det tredje diskuterer ungdom sine verdier med andre. Det å teste sine synspunkter på moral, filosofiske spørsmål, politikk og religion på samfunnet på denne måten, fører til at de danner en egen kulturell identitet. Til slutt kommer den sosiale identiteten hvor ungdommen justerer sin tilhørighet ved å finne gjenkjennelse i og ta avstand fra andre

personer som er viktige for dem. Etnisk identitet hører hjemme her. (Krange & Øya 2007, s. 66-69). I hvilken grad de ulike delene kommer til syne, kommer an på ytre forhold, i hvilken sammenheng de behandles.

Når det gjelder tankene om modernitet og identitetsdanning, påpeker Krange og Øia at det er viktig å skille mellom det som er rene intellektuelle debatter og de faktiske endringene på samfunnets grunnplan. De påpeker at teoretikerne på dette området i liten grad bygger på empiri, men er mer opptatt av å sammenfatte og diskutere teori. Likevel mener jeg det er mye i disse teoriene som umiddelbart virker fornuftig og overførbart til den hverdagen jeg opplever.

2.3.7.2 Giddens og Bauman

Anthony Giddens (1938-), britisk sosiolog, mener at den moderne vitenskapen ligger til grunn for den han kaller det senmoderne samfunnet (Krange & Øya 2007, s. 103). Når flere samfunnsområder omfattes av vitenskapene, blir de mer spesialiserte og utilgjengelige for andre. Dette fører til at vi i stadig større grad må ha tillit til disse ekspertsystemene. Samtidig får vi mer kunnskap og det forventes av oss at vi foretar kvalifiserte valg i ulike livssituasjoner. Samfunnet forutsetter at vi har et aktivt og bevisst forhold til kunnskap. Det at det senmoderne mennesket må ta et skritt tilbake fra valgsituasjoner og betrakte dem utenfra for å kunne foreta kunnskapsbaserte valg, kaller Giddens refleksivitet (Krange & Øya 2007, s. 108). Det at vi ikke lenger kan "gjøre som vi alltid har gjort", fører til at alle sosiale former og handlinger utsettes for vurdering, tvil og endring. Det samme gjelder individets forhold til selvet. Men det at mulighetene åpnes, gjør også at faren for å mislykkes øker. Derfor sier Giddens at "identiteten er noe som må produseres og vedlikeholdes av individene selv gjennom et fortløpende refleksivt arbeid" (Krange & Øya 2007, s. 109).

Zygmunt Bauman (1925-), polsk sosiolog, påpeker at det postmoderne samfunnet er preget av et mangfold motstridende autoriteter. Han mener at på 1900-tallet besto identitetsprosjektet i å skape stabile, sterke, homogene identiteter. På 2000-tallet er idealet å unngå fastfrysinger og holde mulighetene åpne. Han sier at ikke noe lengre er fast, det Giddens omtaler som det senmoderne, kaller han derfor flytende modernitet. Når tradisjonen mister grepet på det sosiale, må det skapes rasjonelt. Det fører til at individet må ta egne valg. Dette gir en stor frihet, sier Bauman, men han ser ikke denne friheten som udelt positiv. Ifølge ham fører det personlige ansvaret for egen skjebne til et ensrettet fokus mot eget liv, noe som igjen gjør at

offentligheten reduseres til interesse for andre privatpersoner (Krange & Øya 2007, s. 116). Han bruker fabrikken som et bilde på det 1900-tallssamfunnet, der alt var organisert og regulert og alle handlinger hadde et klart formål. I motsetning til dette er dagens samfunn et kjøpesenter hvor forføring, ønsker og begjær dominerer. Handlingenes formål er ikke fast, de styres av impulser.

I et samfunn hvor alt flyter, må menneskene gjøre sitt identitetsarbeid uten faste holdepunkter. Det fører til at identiteten, i følge Bauman, blir et offer for tilfeldigheter, mangelen på faste holdepunkter gjør det umulig å foreta reelle valg. Dette fører igjen til en flytende identitet. Giddens mener på sin side at det å foreta kvalifiserte valg både i forhold til omgivelsene og indentiteten, refleksiviteten, blir påtvunget det senmoderne mennesket, noe som gir individet dybde.

2.3.7.3 Identitet og kunstneriske uttrykk

I artikkelen "Kultur, identitet og anerkendelse" sier Henrik Kaare Nielsen at identitet nå sees på som "en *erfarings- og kontekstbasert konstruksjon* med hertil tilhørende begrensninger og trøgheder" (Nielsen 2006a, s. 131), mer enn en individuell essens eller kjerne, mer eller mindre unik for hvert enkelt menneske. Å utforme denne identiteten krever individuelt arbeid. Dette arbeidet er preget av brudd, opphold og stadig å måtte orientere seg i nye retninger. De "kulturelle tegn" som "står til rådighed som orienteringshjælp og aflastning for den individuelle søgeproces", tilhører et "både opsplittet og konstant skiftende kuturbillede, som i realiteten overlader spørsmålet om kulturelt fællesskab og kollektiv identitet til de frisatte individers subjektive valg" (Nielsen 2006a, s 134).

Nielsen sier at ambivalens er et tema som går igjen i alle moderne kulturuttrykk. Dette gjenspeiler at identitetsarbeidet "udfolder seg og henter dynamik i spændingsfältet mellem den tabs- og smerteoplevelse, som bortfaldet av overleverede visheder udløser, og den ubestemte, frisættende åbning af nye livsmuligheder, som samme proces tilvejebringer" (Nielsen 2006a, s. 131) På den ene siden åpner det moderne samfunnets oppløsning av overleverte måter å leve på for nye mønstre og muligheter, på den andre siden fører dette til et krav om å måtte ta ansvar for selv å konstruere meningen med livet.

Det å selv skulle skape sammenheng mellom egen fortid, nåtid og framtid, krever et narrativt arbeid som kan ligge i bunnen for vår tids hunger etter fortellinger. I artikkelen "Fortælling,

identitet og dannelse” sier Nielsen at ”jo flere faste holdepunkter der forsvinder, jo større bliver hungeren efter fortællingens kompenserende gestaltning av overblik og forbindelseslinjer” (Nielsen 2001, s. 22). Kulturelle uttrykk er nærmest selvsagte som inspirasjon og mønster for denne identitetsdannelsen, tekster brukes for å bygge egen livsfortelling, de møter behovet for å skape sammenheng.

Nielsen mener vi har en tendens til å søke opplevelser som virker bekreftende, det han i artikkelen ”Smagskulturer, kvalitet og dannelse” omtaler som ”en ikke-utfordret og statisk, monologiske præference” (Nielsen 2006b, s. 25) og unngå det som krever aktiv stillingstagen. Men det er det som utfordrer, som ”er forbundet med utfordring av gældende selvopfattelser og verdensbilleder” (Nielsen 2006b, s. 28), det vi kanskje ikke liker, som kan gi oss nye innsikter i oss selv og omverdenen. Nielsen mener det er her ”dannelsesprosessen” foregår, en dannelse som styrker demokratiet ved å gjøre oss til reflekterte mennesker.

2.3.8 Appleyard

Joseph A. Appleyard underviser i engelsk ved Boston College. Resepsjonsteorien legger vekt på tre hovedmomenter; leseren, teksten og interaksjonen mellom de to første, men Appleyard mener i boken *Becoming a reader* (1991) at andre teoretikere har lagt for lite fokus på leseren. Han har behov for en teori som ser lesing som utvikling og vender seg derfor til utviklingspsykologien.

Med bakgrunn i psykologene Jean Piaget og Erik Erikson har Appleyard utviklet en stadieteori, men han understreker at disse stadiene på ingen måte kan sies å være universelle. Til det er leseutvikling for avhengig av kultur og utdanning. Alle lesere er dessuten unike. Appleyards teorier kan derimot være et redskap, spesielt i den vestlige kulturen, til å nærme seg problemstillingene rundt leseopplevelser. Appleyards syn på lesing og utvikling er interessante i min sammenheng fordi han sier mye om hva slags litteratur som passer de ulike aldersgruppens utviklingsnivå. Hva leseren er i stand til å forstå og hvordan han bruker dette i sitt eget identitetsarbeid, står også sentralt, og det er interessant å se hvordan dette kan plasseres i forhold til debattantenes utsagn. Jeg vil derfor bruke litt plass på de sidene av Appleyards stadier som er viktigst i denne sammenhengen.

2.3.8.1 Early childhood – the reader as player

Barn er fortrolige med språk og narrative strukturer også før de lærer å lese, spesielt om de har blitt lest for. Appleyard ser høytlesing som spesielt viktig, i og med at det involverer en

voksen som kan veilede barnet i dets prosess med å skape skiller mellom fantasi og virkelighet og å føle seg trygg i begge. Han viser at teoretikere er uenige om i hvilken grad barn tar til seg skremmende og forstyrrende elementer i skjønnlitteraturen. Appleyard mener barn bruker fiksjonen i sitt eget identitetsskapende arbeid og at nettopp det å lære seg forskjellen på fiksjon og virkelighet er en viktig del av det å vokse opp. Dette arbeidet starter i ettårsalderen og ved femårsalder har barnet ett så godt grep om dette at det kan gå inn og ut av fiksjonen som både deltager og tilskuer.

2.3.8.2 Later childhood – The reader as hero and heroine

I 6-12-årsalderen blir lesing spesielt viktig fordi økt selvstendighet fører til behov for å samle informasjon, fakta og ideer på egenhånd, og behov for å utforske den indre verdenen med private følelser som barnet nå oppdager at det har. Lesingens hovedoppgave i denne perioden er å hjelpe barnet med å samle og organisere informasjon om den verdenen de er i ferd med å vokse inn i, fylle hullene i kunnskapen og lære reglene for årsakssammenhenger. Appleyard mener serielitteratur er svært velegnet til dette. Der får barnet det kjente (formelen) og det nye (den konkrete handlingen) i god blanding. Bøkene byr på spenning, men også en forsikring om at det går bra til slutt. Lesere i denne alderen er derfor ofte negative til genrebrudd. Barnet leser gjerne fortellinger hvor han kan identifisere seg med helten, de får et bilde av seg selv som en som bringer orden inn i en uoversiktlig verden. Fokuset er på handling, noe som krever endimensjonale karakterer. Barna selv er komplekse, men de foretrekker enklere karakterer fordi de danner et ønskebilde; barna vil være sterke, populære og uten identitetsforvirringen som hører med til å vokse opp.

Appleyard mener at barn i denne alderen med erfaring lærer seg å skille mellom fakta og fiksjon. De yngste bryr seg ikke om forskjellen, men Appleyard viser til at mange 5-6-åringer kan plassere seg selv utenfor historier de forteller og skille klart mellom fantasi og virkelighet. Etersom barna oppdager omverdenens kompleksitet, vokser de fra serielitteraturen enkle universer. Da blir også fiksjon en kilde til forståelse av omverdenen.

Appleyard mener det kan være interessant å se på hvilke sosiale/politiske holdninger barn kan bli påvirket av når de leser. Men han advarer mot å la det føre til sensur eller ensidig formidling av naive didaktiske bøker med ”gode” verdier. Han understreker at barn forventer og trenger endimensjonale karakterer, enkle plot og konvensjonelle verdier i denne alderen (Appleyard 1991, s. 85).

2.3.8.3 Adolescence – Reader as thinker

Tenåringen oppdager det subjektive og det relative både i verden rundt seg og i seg selv. Ensomhet, usikkerhet og en følelse av å være fremmed, er typisk for alderen. Tenåringen er opptatt av sin egen framtid, ulike synspunkter og ideologier og sin egen tenkning. På dette stadiet er leseren i stand til å identifisere seg med flere ulike karakterer i en fortelling og vurdere hvordan disse likner eller er ulik ham selv. Tenåringen leter både etter ideelle karakterer å se opp til og de han faktisk kjenner seg igjen i. Appleyard sier at "one reason they [the adolescents] read biography and fiction is to imagine real lives to help them understand the possibilities in their own lives" (Appleyard 1991, s. 104). Dette krever karakterer med et indre liv i motsetning til de endimensjonale karakterene de yngre barna foretrekker. I denne alderen vil ønsket om å være unik kolliderer med ønsket om å ikke skille seg ut. Den typiske hovedpersonen i litteratur som tiltaler denne aldersgruppen, er da også en følsom, misforstått outsider som befinner seg i det usikre stadiet mellom barn og voksen.

Tenåringsleseren er opptatt av at litteraturen skal være realistisk. Dette innebærer troverdige, flerdimensjonale karakterer, men kan også bety at leseren må få nok informasjon om hovedpersonen til at han føler han bli ordentlig kjent med ham, at situasjoner er direkte gjenkjennbare eller at det er lett å forestille seg dem. Dette realismekravet viser i følge Appleyard at tenåringen, ofte ubevisst, vurderer forholdet mellom fiksjon og virkelighet i fortellingen. Det er bevisstheten om de mørkere sidene ved virkeligheten gjør at tenåringen ønsker å lese om mer alvorlige og realistiske temaer enn tidligere. Å lese om rus, sykdom og død oppleves som ekstremversjoner av bølgedalene i egen hverdag.

Et nytt aspekt ved leseopplevelsen på dette stadiet er ønsket om litteratur som får leseren til å tenke. Tenåringen vil ha litteratur som får ham til å vurdere karakterenes meninger, holdninger og motiver og se det opp mot sine egne. I denne alderen blir leseren også bevisst på at selve fortellingen kan ha en mening, en tematikk, men Appleyard sier at tenåringen forventer at det skal finnes en fasit, én korrekt tolkning.

2.3.8.4 Videre utvikling

Appleyard sier at leseren som ikke har nådd til det stadiet at han begynt å tolke det han leser, ikke ser teksten som sådan, men gjennom den, til karakterer, plot og miljø. Teksten fungerer som et vindu inn til denne verdenen og blir ikke gjenstand for tolkning i seg selv. Prosessen videre går først fra trinnet hvor tenåringen er mest opptatt av å konstruere en identitet og

bedømmer bøker først og fremst etter hvordan de bidrar til dette arbeidet, til at teksten blir gjenstand for tolkning gjennom en mer relativistisk tilnærming til den. Dette kaller Appleyard "the reader as interpreter". Felles for de voksne leserne, er at de har en bevissthet om egne motiv for å lese og om hvilken respons de har på det de leser. Voksne har, i følge Appleyard, i all hovedsak tre motiver for å lese skjønnlitteratur. Å flykte fra hverdagen, å "finne sannheten" om menneskelige relasjoner, forfatteren eller eget liv eller å bruke skjønnlitteraturen til å finne bilder for å forstå og kommunisere egne livserfaringer. Det som kjennetegner den voksne leseren er likevel at han kan velge mellom de tidligere stadienes lese måter og bruke dem etter som det passer litteraturen som skal leses og situasjonen den skal leses i. Han kan ta på de analytiske brillene for å sette seg inn i en kritikerrost roman, men ta dem av igjen for å slappe av med en krim. Dette er den leseren Appleyard kaller "the pragmatic reader".

2.3.9 Norske verdier

I *Nordmenn og det gode liv* (Hellevik 1996) gir Ottar Hellevik, professor i statsvitenskap ved Universitet i Oslo, en oversikt over nordmenns verdier og oppfatninger slik de kommer til uttrykk i MMIs målinger foretatt fra 1985 til 1995. Dette er interessant for meg fordi verdier er noe av grunnlaget i materialet jeg analyserer. Jeg bruker Helleviks systematiseringer spesielt i analysen av de skjønnlitterære verkene.

Hellevik definerer verdier på denne måten:

Verdier kan defineres som de grunnleggende mål et individ ønsker å realisere, og de midler det mener er riktig å bruke for å nå dem. (Hellevik 1996, s. 50-51)

Noen verdier blir sett på som udiskutable goder, f.eks. god helse, men vektleggingen av dem kan være ulik. Andre verdier er omstridte, noen er for eksempel for likestilling mellom kjønnene, mens andre er mot. Hellevik poengterer at et verdiperspektiv på adferd forutsetter reflekterte oppfatninger om mål og virkemidler i befolkningen. Han sier at "det bevisst velgende" mennesket ikke alltid er til stede, noen ganger er det "det normstyrte" mennesket som overtar, vi handler uten å reflektere over det vi gjør, styrt av normer og forventninger i samfunnet. Andre ganger kan indre behov overta, da står vi overfor "det driftsstyrte" mennesket. Det er altså ikke bare verdier som styrer våre valg. (Hellevik 1996, s. 52).

Hellevik deler befolkningen inn i fire befolkningssegmenter (Hellevik 1996, s. 26):

MODERNE

MATERIALISTISK	Moderne Materialister	Moderne idealister	IDEALISTISK
	Tradisjonelle materialister	Tradisjonelle idealister	
TRADISJONELL			

På omslaget til *Nordmenn og det gode liv* gir Hellevik en nærmere forklaring på hva de ”fire norske særkulturene” innebærer:

De moderne materialistene kjennetegnes ved at de slutter opp om verdier som lovforakt, frigjorthet, forbruk, risiko, materialisme, anti-helse, status, følelser, ikke-religiøsitet og det urbane. Den typiske representanten er en ung, ugift mann som er arbeider eller under utdanning.

De moderne idealistene er opptatt av likestilling, selvrealisering, antiautoritet, individualitet, toleranse, altruisme, anti-materialisme, miljøvern, følelser og det nye. Kvinner i 40-årene med høy utdanning er typiske. Hun er gjerne ansatt i det offentlige.

Tradisjonelle materialister slutter mest opp om følgende verdier: ikke selvrealisering, fornuft, tradisjonelle kjønnsroller, konformitet, tradisjon, trygghet, materialisme, avstand, anti-teknologi og autoritet. Den typiske tradisjonelle materialist er mann, over 50 år, med lav utdanning og er arbeider eller trygdet/pensjonist.

De tradisjonelle idealistene slutter opp om verdier som sparing, lovrespekt, puritanisme, trygghet, fornuft, anti-materialisme, religion, helse, patriotisme og intoleranse. Kvinner over 60 år med middels utdanning, pensjonister, er typiske representanter.

Hellevik sier at ”alder og utdanning er sosiale egenskaper som virkelig skiller når det gjelder verdisyn” (s. 33). Alder fremmer en tradisjonell orientering, mens utdanning fremmer idealistisk orientering. Dette er det samme som Mukařovský er inne på når det gjelder hvordan sosial klasse og generasjoner korresponderer med ulikt syn på estetiske normer (se kapittel 2.3.2).

I følge Hellevik mener 50-90% av befolkningen at alle lover og regler i samfunnet skal overholdes. Men når det gjelder noen regler, er respekten for dem ”bemerkelsesverdig lav” (s. 101). Dette gjelder spesielt reglene rundt fartsgrenser og hjemmebrenning. ”Lovbestemmelser stemmer tydeligvis ikke overens med rettsoppfatningen til store befolkningsgrupper”, sier Hellevik (s. 101). De helt unge har mer respekt for normer og regler enn de eldre, respekten begynner å falle i aldersgruppen 15-19 år. Dette kan ha å gjøre med at i den perioden svekkes autoriteten til hjem og skole gradvis i forhold til annen påvirkning. Hellevik sier at

For de fleste eldre er respekt for lover og regler noe selvsagt og absolutt. For mange unge er respekten en vurderingssak, den avhenger av hva slags normer det dreier seg om, noen godtas og andre forkastes. Det er ikke snakk om noen total normløshet, men en slags privatisering av moralen. Hvert individ lager sin egen ”moralmix”, et personlig utvalg av regler som respekteres. (Hellevik 1996, s. 107)

Denne tendensen kan føre utviklingen i to retninger. Enten vil de unge vokse inn i foreldrenes moral og samfunnsutviklingen blir stående på stedet hvil, eller de unge beholder sin individuelle ”moralmix” og samfunnet vill oppleve store forandringer over tid.

Normoppløsningen i samfunnet har også, i følge Hellevik, to årsaker. På den ene siden er det en økt vekt på å tilfredsstille egne behov i dagens samfunn, noe som fører til at folk blir mindre villige til å avse noe til andre. På den andre siden kan normoppløsningen skyldes en videreføring av den antiautoritære bevegelsen på 1960- og 70-tallet (Hellevik 1996, s. 114-115).

Noen verdier står sterkere i Norge enn i andre land, likhet og likestilling er to av dem. Hellevik peker på at likhet er den mest sentrale verdien i norsk kultur, ”tilsynelatende hevet over sosiale og politiske motsetninger” (s. 136). Inntil de siste årene har velstående nordmenn hatt en motvilje mot å vise fram rikdommen sin ved å bruke penger på luksusgjenstander. Det er likevel verdt å merke seg at denne likhetstankegangen gjelder ressurslikhet, ikke tilbudslikhet. Det å kjøpe seg bedre helse og utdanning, blir gradvis mer akseptert.

Norden er mer politisk likestilt enn noen annen del av verden. Privat og på arbeidsmarkedet er det fortsatt ulikheter mellom kjønnene, men de avtar også. Hellevik påpeker at feminismen mister noe av sin oppslutning og spør om det kan skyldes at ”likestillingsbudskapet er blitt en del av verdisynet til folk flest?” (s. 150). I *Nordmenn og det gode liv* viser Hellevik fram dette synet på ”arbeidsdeling mellom kvinnen og mannen i en familie”:

Like krevende jobber og lik deling av husarbeid og barnepass: 51%
Kvinnen mindre krevende jobb og hovedansvar for hus og barn: 25%
Bare mannen har jobb, kvinnen tar seg av hus og barn: 15%
(s. 150)

Alder er den viktigste faktoren for ulikheten her, de eldste er mest positive til den tradisjonelle familieformen, mens de yngste er mest opptatt av full likestilling.

Jeg vil komme tilbake til disse og noen andre verdier i analysen av de litterære verkene.

3 Litterær selvangivelse

I likhet med andre lesere møter jeg tekstene jeg analyserer i denne oppgaven med min bakgrunn, mine verdier og synspunkter, det filosofen Hans-Georg Gadamer ville kalle mine fordommer. I introduksjonen til Gadamers verk *Sannhet og metode* sier professor Espen Schaanning at ”enhver forståelse må skje ut fra det erfaringsgrunnlaget man til enhver tid besitter” (Schaanning 2010, s. 13). Jeg kan ikke frigjøre meg fra dette, men å klargjøre mitt eget erfaringsgrunnlag kan gi perspektiver på mitt litteratursyn. Det er ikke lett å vite hvilke deler av min bakgrunn som påvirker tolkningen av litteraturen og debattene jeg tar for meg i denne oppgaven, jeg vil derfor gi en oversikt over egne lesepreferanser og gjøre meg noen tanker om hva disse kan ha betydd for det ståstedet jeg har i dag. Til inspirasjon til dette kapitlet har jeg brukt Marianne Gullestads tekst ”Mitt ståsted som antropolog” (Gullestad 1996).

Jeg har alltid vært en leser. Jeg ble lest for som barn og leste selv fra skolealder. Min far leser lite, men mor leser mye, spesielt krim. Det var i hovedsak mor som introduserte meg for bøker, jeg fikk en del i gave av andre, men bare etter konkrete ønsker. Jeg kan ikke huske å ha hatt lesende venner som jeg diskuterte litteratur med.

Da jeg var liten, leste vi alle bøkene av Astrid Lindgren og Knerten-bøkene til Anne-Cath. Vestly. Jeg mislikte Vestlys fortellinger om Mormor og om Aurora, i følge mor mente jeg barna i disse bøkene var for snille til at jeg kunne tro på dem, jeg opplevde ikke gjenkjennelse. Mor sier at jeg likte fortellinger med ”en skikkelig historie” og gjerne med ironi og humor. Diktene til Inger Hagerup og André Bjerke, var favoritter. Appleyard mener at lesere i alderen seks til tolv år er mest opptatt av å finne forbilder i litteraturen de leser. Dette kjenner jeg meg igjen i. Jeg vokste opp i en politisk radikal familie og det var en del politisk vinklede bøker hjemme hos oss, for eksempel bøkene om Klara og Euftrat og Sven Wernströms *Kamerat Jesus*. Jeg oppfattet en forventning om at jeg skulle se personene i disse bøkene som forbilder, og mor sier også at bøkene var ment som en motvekt til påvirkning fra tv og andre bøker og med et smil at jeg ”måtte jo få oppdragelse!”. Til en viss grad identifiserte jeg meg nok med Klara, hun var ei jente som ordnet opp. Men spenningsbøker tiltrakk meg mer, og jeg var storforbruker av serielitteratur i krimgenren i 8-12-årsalderen. Fra Bobsyebarna gikk jeg via Fem-serien til Frøken Detektiv. Her så jeg de aktive jentene som

heltinner og likte at de, som barn og unge, ordnet opp i voksenuniverset. Da jeg var yngre, ble jeg sterkt påvirket av det jeg leste. Jeg ville kle meg, oppføre meg, spise og snakke som den litterære karakteren jeg var mest opptatt av for øyeblikket. Da fascinasjonen for *Mesterdetektiven Blomkvist* av Astrid Lindgren var på sitt sterkeste, forsøkte jeg å få ungene i nabolaget med på lokale ”rosekriger”... Likevel er det Narniabøkene til C.S. Lewis som står for meg som det sterkeste leserminnet fra barndommen. Jeg leste disse bøkene om og om igjen, og ville gjerne tro at det var sant, det som ble fortalt om parallelle virkeligheter og mulighetene for å være med på store eventyr.

I tenårene hadde jeg min periode med problematiserende ungdomslitteratur. *Hard asfalt* av Ida Halvorsen, *Men tankene mine får du aldri* av Sverre Asmervik og *Peters baby* av Gun Jacobson omhandler narkotika, prostitusjon og tenåringsgraviditet. Jeg leste nok ikke disse bøkene så mye for å utfordre egne verdier, jeg må innrømme at jeg mer var ute etter det litt skandaløse og forbudte. Da var Elin Brodin en forfatter som utfordret tanken mer. Hennes nådeløse skildring av menneskers grådighet og ondskap i bøker som *Askefolket* gjorde inntrykk og preget mitt menneskesyn. Samtidig leste jeg krim, Margit Sandemos *Sagaen om Isfolket*, diverse norske og engelske klassikere som Undset og Brontë-søstrene, bøker i serien *Casino-grøsser* og Tolkiens *Ringenes herre*. Noe fordi jeg syntes jeg burde, jeg var opptatt av det klassiske dannelsesidealet, og mye fordi det ga meg glede.

Samtidig har jeg alltid blitt utfordret når det gjelder egne lesepreferanser. Da jeg snakket med mor om min lesing i forbindelse med denne oppgaven, sa hun at hun aldri har nektet meg å lese noe, hun så det som viktigere at jeg leste enn hva jeg leste. Samtidig ville hun gjerne påvirke retningen lesingen min tok ved å si sin oppriktige mening om bøkene jeg valgte. På den måten har jeg blitt vant til å sette ord på, og argumentere for, mine lesepreferanser.

Som voksen leser jeg fortsatt mye, både fordi jeg har bruk for det i jobben, men mest for egen fornøyles skyld. Jeg velger helst blodig krim eller fantasy når jeg står fritt til å velge, men utfordrer også meg selv med bøker jeg ikke tror jeg vil like. På den måten får jeg utvidet mitt eget repertoar. Samtidig merker jeg at jeg blir mer kritisk jo mer jeg leser, det skal mer til å fenge meg nå enn da jeg var yngre, og jeg bruker ikke tid på bøker som ikke gir meg noe. Jeg er blitt noe mer opptatt av å lære noe av det jeg leser, men foretrekker at det kognitive er bakt inn i noe underholdende, som i C.J. Sansoms krimbøker fra middelalderens England.

Appleyard sier at ungdom leser om utfordrende tematikk for å bearbeide realitetene i eget liv.

Jeg innser at mye av min fascinasjon for den blodigste kriminallitteraturen ligger der i dag. Som mor til en tenåringsdatter kan verden ofte virke som et skummelt sted, og jeg leser bevisst bøker om ting som aldri kommer til å hende i min verden for å roe bekymringen for det som kan skje.

Jeg har drevet med litteraturformidling til elever i ungdomsskole og videregående skole, bibliotekarer, foreldre, lærere og andre. Jeg legger vekt på å fremme leseopplevelsen mer enn litterær kvalitet eller spesielle genre og argumenterer sterkt for at lesere må få gjøre egne valg uavhengig av hva andre måtte mene om det de leser. Jeg regner med at dette skyldes at jeg fikk velge leseopplevelser selv da jeg var ung, selv om jeg av og til måtte argumentere for dem. Jeg har dessuten opplevd, og opplever stadig, å ha stor glede av litteratur som ikke innfrir kvalitetskrav av ulik art. Når det gjelder debattene som analyseres i denne oppgaven, har jeg dermed vondt for å ikke velge side. Det faller naturlig for meg å være enig med dem som mener at ungdom må få lese hva de vil. Det betyr ikke at jeg ikke har funnet vektige argumenter for andre syn i debatten, og jeg har vært svært bevisst på å ikke la mine sympatier spille inn verken når jeg har valgt ut materiale eller under selve analysen.

3.1 Andre etiske betraktninger

Jeg har foretatt en undersøkelse som skal kartlegge ulike personers holdninger og syn på moralske problemstillinger. I og med at noen av disse personene har vært aktive i offentlig debatt, vil det være umulig for meg å anonymisere dem i min undersøkelse. Jeg må derfor være nøye med å framstille utsagn og den settingen utsagnene forekommer i på en måte som objektene føler de kan kjenne seg igjen i og godta. Likevel kan ikke hensynet til deres følelser hindre meg i å legge fram min tolkning av det som måtte komme fram. Dette er en vanskelig balansegang som jeg har vært bevisst på under hele prosessen, både under datainnsamlingen og analysen.

I og med at jeg har arbeidet med ungdom, formidling og litteratur i mange år, har jeg hatt en del med *Foreningen !les* å gjøre. Jeg har vært ansvarlig for gjennomføring av Rein tekstaksjonen på en videregående skole, deltatt på kurs og seminarer i regi av foreningen og vært garderobebibliotekar og leseagent i deres prosjekter "Idrett og lesning", "Les for meg, pappa!" og i forbindelse med Leseåret. Jeg har vært bevisst på å ikke la dette hindre meg i å innta en kritisk holdning til materialet jeg har analysert i oppgaven.

4 Analyse av romanene og tekstutdragene

Analysene av romaner og tekstutdrag er klassisk nærlesing hvor det å avdekke hva som er gjort og hvordan, er det mest sentrale. Jeg ser på tekstenes oppbygning, spenningskurve, fortellerstemme, personskildringer, språk, tematikk og konflikter. Deretter blir verdiene som kommer til uttrykk i tekstene drøftet. Analysemetodene er beskrevet i Åsfrid Svensen, førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo, sin bok *Tekstens mønstre* (Svensen 1991).

Foreningen !les har i sine tXt-aksjoner valgt tekstutdraget som form. Dette er gjort for å gi ungdommene smakebiter av ”noen av de beste bøkene som ble utgitt det siste året” (*Den andre siden* 2008, s. 3). Dermed er det tekstutdraget, ikke romanen som helhet, som blir det leseren møter. Utdraget må derfor behandles som en helhet, en tekst i seg selv. Jeg har analysert utdragene, men presenterer bare resultatene her når jeg ser jeg på hvordan helhet og del står i forhold til hverandre.

4.1 Analyse av Englefjes av Ingelin Røssland

Englefjes er første bok i trilogien om Engel Winge. Bøkene er skrevet av Ingelin Røssland og denne kom ut på Samlaget i 2008. *Englejakt* kom i 2009 og *Engleslakt* i 2010. Bøkene er utgitt og markedsført som ungdomsbøker.

I *Englefjes* er Engel Winge sommervikar i lokalavisa *Tysnes*. Hun ønsker å skrive om ulovlig oppsatte naust i skjærgården, men kommer på sporet av prostitusjon og mord. Hun møter motstand fra både politisk og økonomisk hold, men roter seg opp i saken og ender med nesten å gå med i dragsuget.

4.1.1 Komposisjon

Boken er delt inn i 33 korte kapitler (2-8 sider) og har en kort innledningstekst og et enda kortere etterord. Hele boken er på 168 sider.

Før fortellingen begynner er det en liten innledningstekst (s. 5). Den er et 11 linjer langt utdrag fra den mest spennende delen av handlingen (tatt fra s. 160) og er satt i kursiv, antagelig for å vise at fortellingen egentlig ikke er i gang ennå. Åpningssetningen ”Eg trør vatnet sakte og nett nok til å halda hovudet over vassflata.” (Røssland 2008, s. 5) viser at den foreløpig ukjente hovedpersonen er i vanskeligheter. Det viser seg snart at hun befinner seg i

en brønn, men det kan jo være et uhell at hun har havnet der. Siste setning i utdraget fjerner imidlertid all tvil: ”Er berre ein heilt vanlig idiot som har klart å skaffa meg utruglig mange uvenner dei siste vekene.”. Her blir det tydelig for leseren hva slags bok dette er, hun kan vente seg fare og spenning. Uttrykket ”det prosjektet kunne eg drita i” viser at det også er frisk språkbruk i vente.

Kapittel én begynner rett på handlingen (in medias res) og utvikler stemningen fra innledningen. Engel intervjuer en lokal størrelse kalt ”Tomtegorgen”. Det første avsnittet kan tyde på at de er i en hyggelig setting, det finnes uttrykk som ”stryk på meg som om eg var eit barn” (s. 7). Da det i neste avsnitt ”kilar i nakkehåra” og ”handa hans skli ned frå kinnnet og mot brystet mitt. Han trekker fingrane til seg som om han fått eit ormebit.” (s. 7), begynner leseren å ane uråd. Så får leseren vite at jeg-personen er ”konsentrert om å opna knyttnevane”, og forstår at dette ikke er idyll, men konflikt. ”Stryk” og ”kinn” står i kontrast til ”ormebit” og ”knyttnevane”. Det gir inntrykk av at dette kommer til å være en bok fylt av spenninger mellom mennesker som er ulike på mange måter.

Å begynne midt i handlingen uten noen forutgående presentasjon av tid, sted og personer gjør at leseren føler seg kastet ut på dypt vann og må gjøre sitt for å henge med. Her er også forholdet mellom de involverte personene i utgangspunktet usikkert, noe som krever ekstra av leseren. Men drivet holdes oppe utover i teksten, og det er flere elementer som bidrar til det. Det at fortellingen holdes i presens og at den i all hovedsak er dialogdrevet, er to av dem. Leseren får ikke beskrevet hva Engel tenker og planlegger, det er først når hun forteller noen om hva hun skal og så gjør det, at leseren blir involvert:

- Du er fan ikkje klok.
- Nei, men det er ikkje du heller, seier eg og går.
- Kor har du tenkt deg no?
- Det du ikkje veit, kan du heller ikkje sladra om. Ses.
- I helvete.
- Ja, om ikkje før så i alle fall der, seier eg og slenger et kyss over aksla. (s.139)

Leseren aner heller ikke noe om hvor Engel har tenkt seg i utdraget over og må bare henge med. Dette gjør at leseren blir holdt på tå hev, og tempoet i teksten holdes oppe.

Historien fortelles i alt hovedsak kronologisk. Det er bare den nevnte innledningsteksten og et tilbakeblikk som forklarer Engels familieforhold, som bryter med dette. Mellom avsnitt og kapitler er det ofte små hopp i tid. Dette, sammen med de mange korte kapitlene, gjør at

teksten oppleves som lesevennlig. Det krever ikke mye av leseren å følge handlingen, og å avslutte et kapittel går fort. For utrente og/eller utålmodige lesere kan dette være en forutsetning for å holde lesetempoet og dermed intensiteten oppe, kronologi og kapittelinnndeling fungerer som det Cecilie Naper, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, kaller ”lesefremmende strukturer” i sin bok *Jakten på kvalitet* (1992, s. 68).

Dette er ikke en bok rik på kompleksitet, det skal den heller ikke være. Bibliotekar og litteraturviter Stig Elvis Furset påpeker i et forfatterhefte om Ingelin Røssland at denne boken tilhører genren action:

Det ligg ope i dagen at du ikkje skal ha for store krav til realisme når du les *Engleffjes*. Engel Winge er blitt samanlikna med Bruce Willis sine rollefigurar, så viss du går til boka med forventningar om eit *Die Hard* i bygdemiljø, trur eg underhaldningsverdien er sikra. (Furset 2009, s. 8)

Action er ikke et vanlig ord å bruke på litteratur, men Store norske leksikon definerer actionfilm på denne måten:

kommersielt anlagt spillefilm med mye, ofte voldspreget, fysisk handling. En actionfilm skaper spenning ved jevnlig å utsette hovedpersonene for fare; slåssing, skyting, eksplosjoner og forfølgelsesscener er faste ingredienser. (...) Hovedpersonen (...) overlever ved kløkt, fysisk styrke, nærkampekspertise eller dyktighet i anvendelse av våpen. (Svendsen 200?)

Denne beskrivelsen passer godt på *Engleffjes*. Her er det mye handling, en del vold, Engel er rett som det er i fare, og det er hennes raske reaksjoner og stå på-vilje som redder henne. Dette er altså ikke ment å være et dybdepsykologisk portrett, men en fartsfylt fortelling.

4.1.2 Spenningskurve

I begynnelsen ser det ut som denne boken skal handle om miljøkriminalitet og brudd på bygningsloven. Så kommer ulovlige piller inn i bildet. At det faktisk dreier seg om noe så alvorlig som prostitusjon, voldtekt og mord, begynner ikke å bli klart før i den siste tredelen av teksten. Den ytre spenningen følger dette handlingsforløpet. Den stiger etter hvert som Engel avslører det ene lovbruddet mer alvorlig enn det andre, og får sitt klimaks når Engel havner i brønnen og det ser ut til å være umulig for henne å unnsnippe. Spenningen løses ut når alle bitene i krimpuslespillet faller på plass. Den indre spenningen følger avdekkingen av Engels sårbarhet. Hun framstår som sterk, men viser andre sider ved seg selv utover i teksten. Denne spenningen løses ikke ut på samme måte. Engel er den hun er når boken avsluttes, og det ansente forholdet til politibetjenten Ole ligger der helt til siste linje.

Integritet vil si at ”teksten skal stilistisk og kompositorisk være satt sammen slik at alle bitene er motiverte og har en funksjon” (Naper 1992, s. 69). Leseren får mange hint om hvor det bærer i denne fortellingen, men de er lette å overse for en leser som er mest opptatt av spenningen, særlig fordi fortellertempoet er så høyt. Ved nærmere ettersyn viser det seg likevel at alle hendelser, tanker og utsagn går inn i en større helhet.

Det at leseren må involvere seg og være en aktiv deltager i lesingen helt fra begynnelsen av teksten, bidrar til tekstens intensitet.

Når vi sier at et kunstverk må ha *intensitet*, mener vi at det må inneholde lesefremmende strukturer, det må være en ”krok” i teksten som hjelper leseren til å forstå og motiverer henne til å lese videre,

sier Cecilie Naper (1992, s.68). Som jeg har vist over, kan både begynnelsen på *Engelfjes* og spenningsutviklingen være slike kroker som får leseren i gang med teksten. For utrente lesere er det spesielt viktig.

4.1.3 Fortellerstemmen

Engel er bokens hovedperson og jeg-forteller. Hun er 17 år gammel og bor hos bestemoren sin. Det at hele historien fortelles gjennom hennes øyne, gjør at leseren får et godt innblikk i hennes tankeverden og opplever en spesiell nærhet til henne.

Det er verdt å bruke litt tid på Engel-karakteren. I utgangspunktet kan hun virke endimensjonal i sin tøffe tilnærming til alt som skjer henne. Men det finnes mer under overflaten. Engel er en person full av kontraster, noe navnet hennes signaliserer. Navnet er sjeldent, ifølge Statistisk sentralbyrå har 6 kvinner Engel som eneste fornavn pr. april 2010, og det gir i alle fall meg assosiasjoner til et lyshåret, feminint vesen som alltid vil vel og forsøker å gjøre det rette. Vår Engel er derimot mørkhåret, lakker tåneglene illrøde, har ingen respekt for autoriteter og går med en t-skjorte med teksten ”Queen of fucking everything” (s. 8). Engel er impulsiv og frekk. Da hun blir oppdaget i ferd med å fotografere ulovlige naust (av en mann ikledd minimale badebukser), stikker hun av:

- Tok du bilde? seier han og prøver å stenga trappa for meg. Eg har så god fart at det er ingen problem å svinga meg over gelenderet og forbi han ned på bakken.
- Kvifor skulle eg gjera noko sånt? spør eg og skundar meg bortover mot naustet til Victor. Helvete heller, eg skulle hatt eit bilde av heile naustet. Kjapt røskar eg kameraet ut av sekken igjen og snur med mot naustet.

- Men no tek eg bilde. Smil! ropar eg og held utløysarknappen nede til eg har fått fyrt av fire-fem bilede.
Så legg eg på sprang opp mot parkeringsplassen.
(s. 16-17)

Dette er ei jente som vet hva hun vil ha og ikke er redd for å ta det. At hun har åndsnærværelse nok til å ta bilder mens hun er på vei ut av en vanskelig situasjon, viser at hun er kaldblodig og klartenkt. Hun er også svært kunnskapsrik; hun viser at hun har greie på fotografering (s. 9), byggeteknikk (s. 16), byggeplaner (s. 18) og kommunal saksgang (s. 85). Hun kan også opptre profesjonelt når hun får klager på sin journalistgjerning (s. 60). Samtidig er hun manipulerende, f.eks. når redaktøren har planlagt en skjennepreken:

- Kjære Robert, den lyseblå skjorta kler deg, seier eg og legg ei hand mot framsida av skuldra til redaktøren.
All lufta han hadde trekt inn, trillar ut av han i form av ein usikker latter. (s. 38)

Og hun er lite damete når hun tørker ketsjup av munnen med håndbaken (s. 46).

Dette er den tøffe Engel, hun som får til alt og aldri lar seg stoppe. Og det er nok mange jenter (og gutter) som kunne tenke seg å være som henne. Men dette minner mer om den heltinne-litteraturen Appleyard (1991) beskriver som appellerende til 6-12-åringer. For at tenåringsleseren skal kunne identifisere seg med Engel, må hun i følge Appleyard, være en fullt utbygd karakter med flere sider. Engel-karakteren framstår lett som supertøff, leseren må lete etter de svake og sårbare sidene hennes. Og det virker overmenneskelig å gå, tilsynelatende uberørt, rett fra et voldtekts- og drapsforsøk til avisredaksjonen for å lete etter bevis for andre ugjerninger (s. 107).

Men Engel er rett og slett ikke stand til å snakke om det som angår henne selv:

...ein del av meg vil fortelja alt. Men eg veit ikkje korleis ein skal fortelja at ein har hatt ein mann over seg på den måten. Ein som krafsa i shortsene. Kan ikkje fortelja det til Ole i alle fall. Eg snører hettegenseren tettare om halsen. Det er lettare å tenka på jentene på bilda og på Sonia, for det får det berre til å brøla i kvar muskel i kroppen. (s. 129)

Her er vi nøkkelen til Engel-karakteren slik jeg ser henne, hun synes det er vanskelig, nærmest håpløst, å være sårbar og trist, da er det enklere å være sint, spesielt på vegne av andre. Det kan være derfor hun dumdristik kaster seg ut i den ene halsbrekkende manøveren etter den andre, hun klarer ikke se urettferdighet uten å handle, men hun klarer heller ikke be om hjelp når sakene blir for store for henne. Det kan virke som Engel bruker handling som et middel til å holde vonde og vanskelige tanker på avstand. Til sammen utgjør dette den

sammensatte karakteren Appleyard mener er nødvendig for at tenåringsleseren skal kunne kjenne seg igjen i skjønnlitteraturen.

4.1.4 Personkarakteristikk

Det er lite direkte skildring av personene i *Englefjes*. Leseren ser personene gjennom Engels øyne, og hun er lite opptatt av klær og utseende. Der påkledning kommenteres, sier det samtidig noe om personen som skildres: ”Den rosa T-skjorta har sklidd opp og laga ei glipe ned til kakishortsen, sånn at ein bleik, pelskledd valk tyt fram.” (s. 11) Bildet av en blekfet mann kledd i rosa er egnet til å gi leseren mange assosiasjoner, de færreste positive.

Røssland bruker også språket til å understreke de ulike karakterenes personlighet. Ikke minst er dette tydelig i kallenavnene Engel har på dem. Den omtalte eiendomsbaronen, Georg Thomsen, kalles ”Tomtegorgen”. Dette er en omskriving av navnet hans, samtidig som det spiller på at han har kjøpt opp mange tomter i lokalsamfunnet. En ”gorg” er for øvrig et kjempeliknende vesen fra barne-tv-serien *Fragglene*. De er store og tykke og med et heller oppblåst selvbilde, noe som også passer godt på Georg Thomsen. Ellers omtales ordfører Steven Sørdal som ”Smøris”, noe som både gir inntrykk av at han er en glatt fyr og at han muligens mottar smøring, altså at han er korrupt. Den lokale rørleggeren går, betegnende nok, under navnet ”Utslagsvasken”. Dette bidrar også til humor i fortellingen.

Engels mormor blir omtalt i ganske andre vendinger. Hun er en bestemt dame med alternativt syn på det meste. Engel omtaler mormorens og husgjestens nattlige romsteringer som at ”dei kom i kontakt med mormor si indre gudinne” (s. 30). Dette er både et bilde på mormorens interesse for det overnaturlige og på det skjeve, men kjærlige blikket Engel har på henne.

4.1.5 Språk

Ingelin Røssland bruker et lesevennlig nynorsk langt fra den normerte formen. Språket er påvirket av dialekt. Bjørn Bjørlykke og Nils Tore Økland viser i artikkelen *Oversyn over målmerke i Sunnhordlnadsmålet* (200?) hvordan Sunnhordlandsdialekten er et A-mål, altså har a-ending i infinitiv. Dette ser vi innledningsteksten hvor Røssland bruker infinitivene ”halda”, ”skaffa” og ”drita” (Røssland 2008, s. 5). Dette gir språket tilknytning til stedet handlingen foregår og kan virke gjenkjennende for lesere som kjenner området. Røssland bruker likevel ikke andre, mer markante dialektuttrykk, noe som ville kunne virke fremmedgjørende for lesere uten kjennskap til Sunnhordlandsdialekten.

Røslands språk er muntlig og ligger nært opp til dagligtalen, spesielt i dialogene:

- Ok, men eg må eta middag heime. Køyrrer inn seinare, er de ved Korsasjøen?
- Jepp, men sett frå deg mopeden så du kan ta nokre øl, seier Irene. (...)
- Å fan, eg blei stoppa av snuten i dag, seier eg. (...)
- Du køddar? seier Irene.
- Nop, eg måtte visa vognkort og spurta opp i redaksjonen etter førarkortet, for eg hadde ikkje med meg lommeboka, det var jækla pinlig. (s. 27)

Her preges språket av ufullstendige setninger, slanguttrykk og høyt tempo, noe som gir et uformelt preg.

Det er sentralt for uvante eller uvillige lesere at språket ikke legger hindringer i veien for lesetempoet. Her bidrar det tvert i mot til å drive lesingen videre. Spesielt bildebruken i teksten kan ha en slik lesefremmende funksjon. Bildene er enkle, men virkningsfulle, som her i beskrivelsen av dørvakten Tony: ”Han ser ut som ei badeleike nokon har blåst for mykje luft i.” (s. 9) og ”Tony, no med T-skjorte, kjem i pingvingonge over brygga frå sjøhuset.” (s. 10). Disse sammenlikningene gir et bilde av Tony som prototypen på dørvakt. Badelekebildet gir inntrykk av at han har oppblåste muskler, og siden denne leken har for mye luft i seg, kan det lede leseren inn på tanken om at han kan gå på steroider, noe som jo gir et oppblåst, unaturlig utseende. Ganglaget, som en pingvin, viser til hvordan disse muskelbuntene ofte beveger seg, med hele kroppen svingende fra side til side i takt med skrittene og armene lett ut fra sidene. At Engel sammenlikner Tony med en badeleke og en pingvin, viser også at hun ikke har så mye respekt for denne typen menn.

Engel har ikke mye respekt for redaktøren sin heller, noe som for så vidt viser seg å være berettiget. Den lokale eiendomsbaronen liker ikke noe Engel vil ha på trykk om ham, og Engel må rette seg etter ”det redaktøren logrande har notert” (s. 40). Ordet ”logrande” viser at Engel ser på sjefen sin som en tam, underdanig hund. De to har flere kontroverser:

Eg gir han gleda av å få siste ord. Smekkar ned visiret og sladdar ut frå parkeringsplassen. Ser i spegelen der heile redaktøren får plass, berre fem centimeter høg. Ingenting å vera redd. (s. 99)

Å se redaktøren som fem centimeter høy, viser at Engel tenker på ham som en liten mann. Dette har selvfølgelig ikke med fysisk størrelse å gjøre, men med hans manglende makt og evne til å påvirke.

Ellers er språket i *Englefjes* preget av Engels personlighet. Hun er ei rå og tøff jente. Ord og uttrykk som ”ræva” (s. 8), ”fittebaron” (s. 23), ”helvetes feige kukredaktør” (s. 27), ”føkka” (s. 101) og ”fan” er ikke dagligdags i ungdomslitteraturen. Engel slår om seg med denne typen uttrykk uten å ta hensyn til tilhørernes reaksjoner. Dette henger sammen med hennes anti-autoritære innstilling og kan like gjerne oppfattes som en demonstrasjon, som hennes naturlige språk.

4.1.6 Tematikk og konflikt

Englefjes er en spenningsdrevet bok som først og fremst skal underholde. Samtidig spiller Engels syn på samfunnet inn på tematikken. Det dreier seg mye om å ta vare på de svake, enten dette er sjøfugl eller jenter utsatt for menneskehandel.

Hovedkonflikten i fortellingen står mellom Engel på den ene siden og ordføreren og Georg Thomsen på den andre. De er ikke bare helt og skurker, men representerer også totalt ulike verdisyn. Mens Engel passer perfekt inn i det kulturelle segmentet Ottar Hellevik i *Nordmenn og det gode liv* (Hellevik 1996) kaller ”moderne idealister”, er de to andre like gode representanter for ”moderne materialister”. Der Engel er opptatt av miljø, altruisme, anti-materialisme, anti-autoritet, likestilling og toleranse, står mennene for forbruk, materialisme, anti-helse og statusjag.

Engel er også i mer eller mindre konflikt med alle de andre karakterene i boken. Hun krangler med venninnen og bestemoren, blir uvenner med politibetjenten og holder avstand til faren. Likevel er det den indre konflikten som gjør sterkest inntrykk. Engel slites mellom å være den tøffe jenta som klarer alt og den som innser at hun trenger hjelp av og til, akkurat som alle andre. Det er dette som gir henne dybde og gjør henne til interessant karakter.

4.1.7 Drøfting av verdier

Som jeg har vært inne på i teorikapitlet, vil en leser alltid møte en tekst med sine egne politiske og etiske verdier. Dette gjelder både de verdiene som kommer klart til uttrykk i teksten ved at f.eks. hovedpersonen forfekter dem, og de verdiene leseren selv tillegger teksten ut fra språkbruk, handling osv.

Engel Wingses personlige holdninger kommer klart fram i boka. Det er disse som virker sterkest på leseren i og med at han blir invitert av fortellerstemmen til å identifisere seg med henne. Engel er opptatt av miljøvern (”Tippar han ikkje tek omsyn til hekkande sjøfugl” (s.

9), ”Lamper og byggeavfall sorterer vel ikkje under hushaldsavfall” (s. 13)) og personlig ansvar: ”Det er 18-årsgrense på diskoteket, og om vi hadde vore gamle nok, så ville eg heller skote meg enn å støtta den korrupte kødden” (s. 42). Hun vil også ta vare på de svake i samfunnet, noe som komme fram når Engel og Ole er på den vernede bedriften hvor Anna, søsteren til Engels venninne Irene, jobber (s. 86-88).

Engel ønsker å beskytte et fuglereservat mot hyttebygging. Dette er ikke et uproblematisk standpunkt. De fleste vil i utgangspunktet være enige i at et fuglereservat er en god ting, men Engel bor i et lite samfunn hvor det antagelig ikke er overskudd på arbeidsplasser. Å sette miljøvern foran økonomisk utvikling, fører ofte til store diskusjoner i lokalmiljøet.

At hovedpersonen i en ungdomsbok har sterke og personlige meninger, er ikke så uvanlig. Appleyard påpeker jo også at tenåringsleseren ”reflects about the characters, their motives and feelings, and how these do or do not resemble his or her own motives and feelings” (Appleyard 1991, s. 111) og dermed ønsker karakterer med sterke meninger. Direkte sym- og antipatier med aktuelle politiske partier, er derimot ikke så vanlig å finne i skjønnlitteraturen i dag. I *Englefjes* blir Fremskrittspartiet framstilt som både korrupt og uten miljøhensyn:

- Eg får nesten litt vondt av denne Engel, så naiv og idealistisk. Eg skulle likt å sjå ansiktet hennar når ho får vita om luksushyttene som ska byggast her [ved fuglereservatet¹], seier Tomtegorgen.
- Først må FrP vinna valet til hausten, og med sterke støttespelarar i valkampen så har eg stor tru på det, seier Smøris.
- Ja, eg har overført dei 500 000 kronene, svarer Tomtegorgen.
- Dei vil bli brukte godt for partiet og di sak, ver du trygg... (s. 102)

Engel gir ikke selv uttrykk for klare meninger om partiet, men ser ut til å være enig her:

- Eg håpar at vi får ny ordførar etter valet til hausten, held Eddie fram.
(...)
- Det er eg sikker på, ropar eg.
- Du er optimist. Ja, ja, vi får setta vår lit til at folk bruker meir vett ved valet denne gongen, tenk ein sånn mann og eit sånt parti, Eg blir flau, seier Eddie og ristar på hovudet.
- Eg nikkar til svar og lukkar auga. (s. 163-164)

Når det gjelder naturvern, finnes denne formuleringen på Fremskrittspartiets nettsider under overskriften ”FrP vil”:

¹ Min tilføyning

Være tilhengere av allemannsretten og positiv til opprettelse av viltreservater, naturparker og lignende, så lenge man legger til grunn prinsippet ”vern gjennom bruk”. (Fremskrittspartiet 2009)

Dette er igjen en tekst som kan tolkes, den kan leses som en støtte til fuglereservater som det i *Englefjes*, men det kan også sees som en oppfordring til å prioritere bruk av området over tilstrekkelig vern. Tolkningen vil avhenge av politisk ståsted.

Ordføreren i romanen viser seg også å være menneskesmugler, morder og voldtektsmann. Det har vakt oppmerksomhet at en karakter med tilknytning til et politisk parti framstilles på denne måten. Dette behandles i debattanalysen. Dersom en velger å se en romanfigur som representativ for et helt parti, er dette selvfølgelig en problematisk framstilling. Den bryter med en norm som sier at skjønnlitteratur generelt, og ungdomslitteratur spesielt, skal være politisk nøytral.

Engel er lovlydig når det passer henne, hun er opptatt av at bygningsloven følges (s. 14), men kunne ikke brydd seg mindre om hun tar seg ulovlig inn på privat område: ”Eg vrenger mopeden ut i grøfta, forbi vegsperringa og *Privat veg*-skiltet før eg gir gass opp på den nyasfalterte vegen.” (s. 12). Hun har ikke tiltro til politiet: ”Småungane som ikkje er gamle nok til å vera skeptiske til blåskjorter, flokkar seg rundt dei” (s. 46), har et avslappet forhold til dop, og ikke så stor respekt for den private eiendomsretten:

- Dette er veldig alvorlig. Du forstår det? spør lensamennen og understrekar spørsmålet sitt med ei bekymra rynke mellom auga.
- Det er vel det, seier eg på innpust, og på utpust sklir eg ned på stolen så rumpa er heilt ytst på stolen og nakken mot ryggstøtta. Foldar hendene og ser opp i taket.
- Det er ingenting å spela tøff for. Du stal ein båt, og du er over den kriminelle lågaldren, så det kjem på rullebladet ditt.
- Eg *lånte* en båt, seier eg.
- Båten blei rapportert stolen, seier lensmannen.
- Eg har jo sagt tusen gonger at eg skulle legga den tilbake igjen etterpå, seier eg og rettar meg opp på stolen igjen. (s. 128)

Engels syn på hva som er rett og galt, er altså personlig og ganske relativt, og i stor grad preget av skepsis til autoriteter. Hun liker verken å bli irettesatt av politikere, politi, familie eller redaktører, men forbeholder seg retten til å gjøre det hun selv synes er riktig i enhver situasjon. Denne skepsisen til autoriteter kan på den ene siden sees som en sunn reaksjon, det er bra å ta stilling og velge selv. På den andre siden ønsker de færreste at akkurat deres ungdommer skal tenke på denne måten, det er enklere for alle parter om de unge innordner

seg. Som Ottar Hellevik påpeker i *Nordmenn og det gode liv* (1996), er det å respektere samfunnets lover og regler en vurderingssak for unge, mens det er en selvfølge for den eldre generasjonen (Hellevik 1996, s. 107). Dette kan føre til ulike vurderinger av hvorvidt Engel er et egnet forbilde i dette henseende.

Som ung jente, hun er bare 17 år gammel, møter Engel ikke nødvendigvis respekt verken for den hun er eller for jobben hun gjør. ”Tomtegorgen” avslutter et intervju med å si at ”Og så går du heim og skriv ei trivelig sommarsak” (s. 7) og andre omtaler henne som ”en jentunge med sommerjobb” (s. 15). Engel er likevel ingen ”jentunge”, hun bryter tvert imot med mange av forventningene til jenterollen. Ungdomsmiljøet i *Englefjes* er ganske hardt og seksualisert, det kommer fram når Engel besøker det lokale diskoteket og stikker av fra en gutt på jentetoalletet: ”Hører på brølet frå stakkaren og sensasjonsskriket frå jentene at han er knipen med buksa på knea. Kanskje ei av jentene forbarmar seg og syg han fordi ho synest synd på han?” (s. 64). Senere snakker Engel med venninnen Irene om hendelsen:

- Nei, men du. Saug du Tom på jentedassen på Labyrinten? spør Irene.
 - Jøss, så det var Tom han heitte, svarer eg.
 - Engel, du burde passa deg så du ikkje får eit rykte, seier ho, og eg kan høyra at ho har teke på seg ei bekymra stemme.
 - Det burde vel heller Tom tenka på, det var han som blei oppdaga inne på dass med luft i laksen og buksa på knea. Eg var så vidt eg hugsa påkledd, seier eg.
 - Men han er jo gut, seier ho.
- (s. 137)

Engel gjør opprør mot de stereotypiske kjønnsrollene med gutten som erobrer og jenta som passiv. Hun er uredd, tar seksuelt initiativ og er i svært liten grad åpen for å motta hjelp fra andre. Hellevik påpeker at likestilling mellom kjønnene står sterkt i Norge (Hellevik 1996, s. 150), men motstanden mot full likhet mellom kjønnene er likevel tilstede. De yngste er mest positive til likestilling, de eldre mer restriktive. Når likestillingen her går så langt som til seksuell oppførsel og ikke begrenser seg til deltagelse i arbeidslivet og liknende mer formelle arenaer, vil nok meningsforskjellene være enda større.

Språket i *Englefjes* er til dels tøft. Engel banner mye og er ikke opptatt av å skåne noen ved å bruke omskrivninger. For dem som mener at ungdomslitteraturen skal vise fram gode forbilder for leserne, vil dette kunne være problematisk. Samtidig er disse uttrykkene med på å gjøre Engel til en troverdig karakter. Og troverdighet og realisme er, som Appleyard (1991) sier, spesielt viktig for tenåringsleseren

I og med at konfliktlinjene i *Englefjes* i så stor grad følger inndelingen i kulturelle segmenter (Hellevik 1996), er det ikke umulig at synet på hvorvidt boken formidler gode forbilder eller ikke også avhenger av leserens egen tilhørighet i de samme segmentene.

4.1.8 Helhet og del

Til *Den andre siden* har *Foreningen !les* valgt kapittel 19 fra *Englefjes*, et utdrag på seks sider, den mest dramatiske delen av *Englefjes*. Her får vi både en båttur som avslører forsøk på miljøkriminalitet, et voldtekts- og et drapsforsøk. Tempoet er høyt i hele boken, men dette er høydepunktet i den sammenhengen. Likevel gir utdraget et godt bilde av genren boken tilhører. Kritikken av Fremskrittspartiet får stor plass i utdraget. Samtidig er dette omtrent det eneste som sies om partipolitikk i boken som helhet. Dermed får dette mye større fokus i utdraget enn i boken, og dermed tilsvarende sterkere effekt. I boken bygges ordføreren opp som en usympatisk person, i utdraget får vi sekvensen hvor det topper seg med voldtektsforsøket, og "Smøris" avslører seg som den skurken han er. Dersom dette skulle være representativt for boken som helhet, kan en få inntrykk av at den har en sterk politisk slagside.

Engel er både tøff og sårbar. I boken dominerer det tøffe, og leseren må lete mer aktivt etter det sårbare. I utdraget kommer begge disse sidene hennes tydelig fram, og Engel framstår nærmest som en helere person her enn når en ser teksten under ett.

4.2 Analyse av Linas kveldsbok av Emma Hamberg

Linas kveldsbok er skrevet av Emma Hamberg og kom første gang på svensk i 2003. Den norske utgaven er oversatt av Kjersti Scheen og kom ut i 2007. Emma Hamberg er svensk forfatter og illustratør og har gitt ut både fag- og skjønnlitteratur for ungdom og voksne. Boken ble filmatisert i 2007. *Linas kvällsbok 2: Två killar och ett hjärta* ble utgitt i 2006, boken er ikke oversatt til norsk.

I *Linas kveldsbok* følger vi 15 år gamle Lina gjennom 10. klasse, fra august til juni. Hun er en typisk usikker ungdom som bruker mye tid på å finne ut hvem hun er og hva hun vil.

4.2.1 Komposisjon

Linas kveldsbok har form av en dagbok. Første kapittel, med tittel ”14 [sic] august”, fungerer som en eksposisjon, en innføring til boken. Her presenterer Lina seg, familien og området hun bor i. Leseren får dermed de opplysningene som trengs for å kunne orientere seg videre i handlingen. Alle kapitlene har en dato som tittel. Datoen er skrevet i en font som likner håndskrift. Sammen med illustrasjonene, forholdsvis enkle tegninger som skal være bilder Lina klipper ut og limer inn, bidrar de til å gi boken det rette dagbokpreget.

(Hamberg 2007, s. 46)

Når det er sagt, er jo ikke dette en dagbok, men en ”kveldsbok”. Lina forklarer det på denne måten:

Dette er dagboka mi. Eller kveldsboka, burde jeg kanskje si. For ingen sitter vel og skriver om dagen? (...) Jeg har ei jugedagbok også, der jeg for det meste bare skriver sånn som jeg skulle ønske livet mitt var. Den pleier å ligge framme, det er bare fint om noen tilfeldigvis kommer til å lese den. Men du, min sannhetskveldsbok, du må være gjemt, langt bort, der ingen vil finne på å lete.
(s. 3)

Handlingen i *Linas kveldsbok* går over ett skoleår, fra 14. august, to dager før skolestart, til 5. juni, dagen etter avslutningsfesten for ungdomsskolen. Fortellingen presenteres kronologisk, noe som følger naturlig av dagbokformen. Det er ikke én innføring for hver dag, noen ganger kan det gå dager mellom dem, andre ganger kan det være to innførsler for samme dag. På side 192 finner vi for eksempel ”4 juni Tidlig morgen”, og på side 194 ”4 juni Ettermiddag”. Dagboknotatene varierer i lengde fra to linjer til fem sider. Både lengde og hyppigheten på

innførslene bidrar til variasjon og spenning. Hvis Lina ikke har skrevet på et par dager, kan leseren lure på hva som har skjedd i mellomtiden. De korte innførslene bidrar både til troverdigheten, det skjer ikke like mye hver dag, og til å holde spenningen oppe ved at leseren føler at Lina holder noe tilbake.

Teksten varierer mellom Linas tanker og gjenfortelling av hendelser og dialog. En såpass stor andel av gjengitt dialog er nok uvanlig i ekte dagbøker, men så er *Linas kveldsbok* også en roman.

4.2.2 Spenningskurve

I begynnelsen av fortellingen er Lina en usikker tenåring som forsøker å passe inn selv om det går på bekostning av hennes integritet. Hun er bestevenninne med skolens mest populære jente, men føler ikke at hun hører hjemme sammen med henne og de andre jentene før her, hvor hun drikker for første gang:

For en gangs skyld følte jeg meg delaktig. Som at jeg faktisk var med i gjengen, som at jeg var akseptert. Ikke bare som at jeg var en etterdilter som var nødvendig for at de andre skulle virke smartere og penere. (s. 25)

Lina føler seg altså godtatt først når hun bryter med sine egne grenser og gjør det omgivelsene forventer av henne.

Den ytre spenningen i fortellingen dreier seg mye om Linas forhold til kjæresten Danne og til Ivar, som hun egentlig er forelsket i. Samtidig er like mye spenning knyttet til Linas indre utvikling mot økt selvstendighet. Begge disse spenningsforløpene følger den spenningskurven Svensen (1991) trekker fram som mønsteret fra den klassiske tragedien (s. 186), en eksposisjon følges av en lengre konfliktoppbygging før den løses ut i et klimaks eller vendepunkt. Deretter følger en løsning.

Eksposisjonen består av første dagbokinnførsel. Så stiger spenningen på både det ytre og det indre planet fram mot punktet hvor Lina tør være ærlig både mot seg selv og omverdenen og gjøre det slutt med Danne og innrømme sine følelser for Ivar. Men der fortellingen kunne sluttet i harmoni, ligger det fortsatt et spenningsmoment i at Lina skal flytte hjemmefra, og fra Ivar, for å begynne på skole. Dette holder på leserens oppmerksomhet etter at hovedhandlingen er avsluttet og gir nok også initiativ til å lese bok to.

4.2.3 Fortellerstemmen

Lina er bokens jeg-forteller, hun er nådeløst ærlig i teksten og leseren kommer derfor nært innpå henne. I og med at vi blir så godt kjent med Lina, er mulighetene for gjenkjennelse mange. Lina er opptatt av å være ærlig både overfor seg selv og omverdenen, samtidig som hun er klar på at det ikke er mulig å være seg selv som tenåring: ”herregud, hvordan skulle man overleve ungdomsskolen om man gikk rundt og sa sannheten?” (Hamberg 2007, s. 3). I begynnelsen av boken ønsker Lina å skjule sitt egentlige jeg for å framstå som kul:

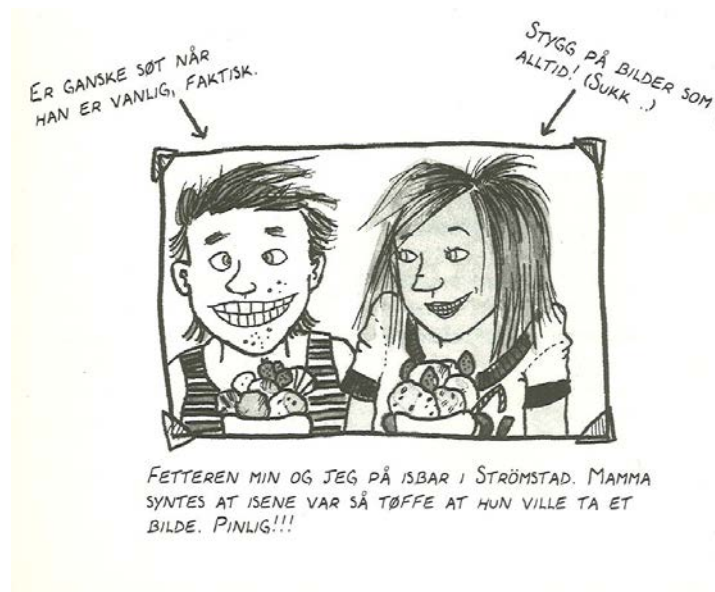
Yndlingsrett: Dette er definitivt ikke offisielt! Men det er kårulletter. Når en eller annen spør, sier jeg alltid tacos eller pasta, for det er mye kulere. (...) Jeg er ganske teit og kjedelig fra før, kårullettene kunne komme til å bli dødsstøtet. (s. 6)

Men ønsket om å tørre å være seg selv vokser og venninnen Carro framstår etter hvert som et ideal: ”(...) men Carro er liksom så ærlig, ikke noe juks. Hun griner når hun er lei seg, ler når hun er glad og kliner når det kiler i henne, hun er rett fram. Ingen unnskyldninger.” (s. 96). Dette ønsket om å ha styrke til å stå for det hun virkelig mener, er noe de aller fleste tenåringer, og mange voksne, kan kjenne seg igjen i.

Troverdighet

Selv jeg-fortellere må ha en viss avstand til teksten. Åsfrid Svensen sier at ”til og med den dagbokskrivende jeg-forteller (...) må iakttas og analysere sitt eget sjeleliv på ett skritts avstand for å kunne formulere sine tanker og fornemmelser i ord.” (Svensen 1991, s. 105) Denne avstanden er likevel liten hos Lina, dette er tross alt hennes ”sannhetskveldsbok”.

En forteller som er for nær sitt eget materiale kan ofte virke lite troverdig. Samtidig er dette en dagbok, og da forventer ikke leseren objektive framstillinger, den eventuelt manglende troverdigheten hører til genren. Ivar sees gjennom et forelskelsens rosa skjær, og Lina nedvurderer stadig seg selv i typisk tenåringsjentestil.

(Hamberg s. 13)

I dagbokgenren er det fortellerens tanker og opplevelser leseren skal få del i, ikke en objektiv virkelighet.

4.2.4 Personkarakteristikk

Lina gir oss et bilde av de personene vi kommer til å møte i de første kapitlene. Spesielt venninnen Thea blir detaljert beskrevet. Senere får vi også en mer indirekte personschildring, i og med at karakterenes handlinger og utsagn gjenfortelles. Disse indirekte skildringene bryter ikke i særlig grad med den direkte vi ble presentert for innledningsvis. Dette kommer både av at Lina er åpen om venninnenes feil fra begynnelsen av, og fordi vi hele tiden ser de andre fra Linas ståsted. De personene Lina blir bedre kjent med utover i fortellingen, blir selvfølgelig mer nyanserte etter hvert. Klær og utseende, både Linas eget og de andres, blir utførlig skildret, som her hvor hun beskriver Ivar første gang:

”Grønne cordfløyelsbukser (ganske fine, faktisk), stor, løs skjorte med avklipte ermer, stripet genser under (i går i alle fall), *den* fjällrevenjakka, en enorm ryggsekk (hva samler han på oppi der, bjørnefeller, eller?) og et par helt utgatte joggesko.” (s. 16)

Dette gjør at leseren lett kan se persongalleriet for seg. De detaljerte skildringene gir også innblikk i hva Lina er opptatt av, klær og utseende er viktig for mange tenåringer, og Lina blir derfor en troverdig forteller.

4.2.5 Språk

Språket i *Linas kveldsbok* er et levende, men korrekt bokmål, noe som kler dagboksformen godt:

På fredag var vi på fest. Hjemme hos Lillern. Foreldrene hans var på Kypros og spilte golf, så han hadde hele huset for seg selv. Thea og jeg gikk dit sammen. Edrue. Thea drikker jo ikke, og jeg kjente meg nok ikke ordentlig klar ennå for en ny runde med eventuell spy og fornedring. (s. 43)

Bortsett fra at "Hjemme hos Lillern." og "Edrue." ikke er hele setninger, er dette grammatikalsk riktig norsk. "Eventuelt" og "fornedring" er forholdsvis avanserte ord for en 15-åring å bruke i dagboken sin, men viser at Lina er ei oppegående jente, også språklig sett. Samtidig virker det ikke stivt eller usannsynlig som en 15-årings dagbokspråk. Teksten inneholder mange dialoger, der fravikes det korrekte språket noe, det gjør at det muntlige preget blir mer troverdig:

Malin: Ja men, Thea og Lina, dere som har *de* faste forholdene, hvordan er det?

Thea: Ja, jeg og Lillern har det dritbra. Det bare funker. Uten at vi driver på med å snakke i hjel ting.

M: Og du og Danne da, Lina?

Jeg: Ærlig talt... jeg har tenkt å slå opp.

M, T og Carro: HVA? (s. 110)

Det er bruken av kursiv, og store bokstaver for å understreke tonefall og setningsbygningen, som skiller dialogene fra språket i resten av teksten. Denne variasjonen gir teksten liv samtidig som skillet ikke er stort nok til å bryte med illusjonen om at det er Lina som skriver det hele. Teksten er krydret med Linas litt tørre, ironiske humor. Hun liker å vri på ord og uttrykk:

Hva er det de gjør feil med alle selvbruningsfabrikkene? Hvorfor blir man oransje og ikke brun? Hvorfor heter det ikke selvoransjering? (...) Jeg så ut som jeg hadde spist for mye gulrøtter. Jeg så flere gulrøtter i gangen. Og mange kålhoder for den saks skyld. (s. 10-11)

Språket her viser at Lina, selv på sitt mest usikre ved begynnelsen av skoleåret, har selvironi og evne til å se seg selv og utseendepresset fra utsiden.

Det handler mye om sex i *Linas kveldsbok* og dette preger selvfølgelig språket. Ord som "knulle" (s. 3), "musa" (s. 14), "fitte" (s. 17) og "pikk" (s. 57) går igjen. Dette er troverdig

tenåringspråk, de færreste bruker de mer korrekte formene ”samleie”, ”vagina” og ”penis” i den alderen. Ordbruken kan både signalisere et ønske om å normalisere dette temaet de er så opptatt av, men også være et tegn på hvor vanskelig det er å forholde seg til dette området av livet. Setningen som blir trukket fram i debatten, ”Hånda hans rundt min hånd, leder hånda mi nedover. Nedover mot hans... pikken hans, rett og slett. Den var hard, helt kjempe, kjempehard.” (s. 57), viser nettopp at Lina synes det er vanskelig å finne ord som passer inn i hennes virkelighet. Selv når hun skriver, må hun ta en pause for å finne det rette ordet, og enda unnskyldte det overfor seg selv ved å legge til ”rett og slett”. Om ordet *onanere* lar forfatteren Lina skrive: ”Huff, onanere er virkelig et stygt ord. Men jeg vet ikke hva jeg skal kalle det. Gni. Fingre. Ordne.” (s. 115) Dette maner også leseren til å reflektere over ordbruken.

4.2.6 Tematikk og konflikt

Linas kveldsbok er på mange måter en utviklingsroman, selv om vi bare følger Lina i et snaut år. Det er Linas utvikling fra usikker og uærlig til trygg og ærlig, som er det sentrale. I dette ligger det også en seksuell utvikling, hun lærer å sette grenser for hva hun ønsker å være med på og med hvem.

Lina sliter med både indre og ytre konflikter. Hun er i konflikt med seg selv om hvorvidt hun skal være ærlig og risikere utstøting fra venninnene. Denne indre konflikten er hovedtema i boken. Lina må bestemme seg for hvilken retning hun ønsker å følge, bli sterk nok til å stå for sine valg og ta konsekvensene av å ikke følge venninnejengens og omverdenens regler.

De ytre konfliktene synliggjør og bygger opp under den indre. De sterke tilpasningskravene blant venninnene, å drikke, ha sex og å finne seg i å være nummer to etter Thea, gir Lina grunnlag for å føle på og teste egne grenser. For tenåringer, og jenter spesielt, er det å høre til og passe inn spesielt viktig. Å bryte et årelangt venninneforhold, uansett hvor usunt det måtte være, er derfor et stort skritt å ta for Lina. Mellom Lina og kjæresten Danne er det også en konflikt. Lina er bare sammen med Danne fordi det passer inn i venninnenenes krav. Egentlig er hun forelsket i outsideren Ivar. Danne er parallellen til den usikre Lina. Han har samme status som henne, han er også ”vedheng” til en mer populær kamerat. Når han presser henne til å være med på ting hun egentlig ikke vil, skyldes dette i stor grad at Lina ikke er ærlig med ham om sine egentlige ønsker. Ivar hører sammen med den selvstendige Lina. Han skiller seg ut og står for det han mener. Sammen med ham tør Lina være seg selv.

I *Linas kveldsbok* er det tydelig at ærlighet og oppgjør med uønskede normer er det riktige valget for hovedpersonen, hun framstår som mye sterkere og lykkeligere etter at hun har brutt med venninnene og Danne og valgt Ivar og ærligheten.

Appleyard (1991) sier at tenåringer ønsker seg litteratur som kan gi dem noe å kjenne seg igjen i samtidig som de har behov for å få satt ord på egne tanker. Lina er en karakter som innbyr til gjenkjennelse, hun er på mange måter en typisk tenåringsjente som strir med allmennmenneskelige utfordringer. Samtidig tar hun valg som kan provosere mange lesere. Dette gir leseren grunnlag for refleksjon over valg og verdier og bidrar dermed til større selvinnsikt.

4.2.7 Drøfting av verdier

Dagbøker finnes nok sjeldnere i papirform i dag. Svært mange unge, spesielt jenter, har blogger, og selv om det vekker bekymring at mange legger ut for mange personlige ting om seg selv (se for eksempel "Blogging – en innføring" (Post- og teletilsynet 2010)), fungerer nok bloggene mer som Linas "jugedagbok". De ærlige og pinlige hemmelighetene holder en fortsatt for seg selv. Til tross for de ytre forskjellene, vil dagbokformen bidra til gjenkjennelse. Samtidig gir komposisjonen, med kapitlene, illustrasjonene og formen, en helhet, en integritet, hvor alle delene passer sammen i et hele.

Individualitet, det å stå for egne meninger og verdier, er etter mitt syn den mest framtrædende verdien i *Linas kveldsbok*. Lina framstår ikke som et helt og lykkelig menneske før hun våger å stå alene. I dagens samfunn er individualitet, det å være seg selv, et ideal. En skal ikke likne alle andre, men være unik. I Aftenpostens ungdomsspalte Si:D, (se <http://www.aftenposten.no/meninger/sid/>), er det å godta andre, uansett hvordan de måtte kle seg, hva slags kjæreste de har og hva slags musikk de liker, et hyppig tema. Slik jeg leser skildringen av Lina, betyr individualitet i denne boken det å stå for egne meninger og ikke bry seg om hva andre måtte si. Det inkluderer å ha sex når en har lyst til det og å drikke når en måtte ha lyst til det. For mange unge vil det være et ideal, selv om ønsket om å passe inn fortsatt vil være sterkt. Blant Linas venninner er det da heller ikke rom for å skille seg ut. For voksne kan nok en individualitet som gjør jenter like sterke som Lina blir, være problematisk. Vi ønsker jo at 15-år gamle jenter fortsatt skal høre mer på de voksne enn på seg selv.

Lina og flere av venninnene er seksuelt aktive til tross for at de bare er 15 år gamle. I Sverige er den seksuelle lavalderen 15 år (mot 16 i Norge), så ulovlig er det ikke. På den annen side nevnes ikke den seksuelle lavalderen i teksten, så for lesere som ikke er klar over forskjellen eller overfører handlingen direkte til norske forhold, vil de seksuelt aktive 15-åringene bryte med en juridisk norm. Ungdommene drikker også alkohol, noe som ikke er tillatt for 15-åringer i noen av landene.

Jentene i boken ser ikke sex som en alvorlig ting. Jenter kysser hverandre på fest: ”Midt i haugen ser jeg Malin og Carro kysse hverandre. Det er en fylleklassiker, de skal alltid kline med hverandre når de er fulle. Det gjør det på ordentlig, med tunga og alt.” (s. 23), uten at noen ser noe rart i det. Onani er et tema de jevnlig tar opp, noe Lina synes er ubehagelig siden hun ikke får noe ut av å onanere. Hun setter seg fore å klare å oppnå orgasme, noe som skildres som en stor seier når hun får det til: ”Jeg er ikke et håpløst antisex-tilfelle! Jeg er ei jente som kan få orgasme! Som mjauer!” (s. 147)

På den ene siden kan en si at *Linas kveldsbok* skildrer virkeligheten. Noen 15-åringer, både norske og svenske, har sex og drikker alkohol, uavhengig av hva lovverket sier. På den andre siden framstilles dette som naturlig og uproblematisk her, og enkelte, kanskje spesielt voksne, kan nok reagere negativt på dette.

Også Linas mor tar det med stor ro at datteren er seksuelt aktiv. Da Lina tror hun kan være gravid, reagerer moren på denne måte:

M: Men hvorfor har du ikke sagt noe? Du er vel ikke redd for å si ting til meg? For du vet at hvis du er gravid, så er det bedre jo fortere du vet det. Hvis du skal ta abort. Er det det du vil, om du nå skulle være gravid? (...) Jeg drar til apoteket i morgen og kjøper en gravitest. (...) Ha-ha, sånn som de kommer til å snakke om meg. At jeg, gamle tobarnsmoren, er ute og kjøper meg gravitest. Men det er greit at de får noe å snakke om.

J: Lov å ikke si en lyd til pappa. Det får du ikke lov til.

M: Det lover jeg, vennen min. (s. 129)

Moren tar ikke opp datterens sexliv i det hele tatt, hun er mest opptatt av at Lina skal finne ut hva hun vil og legge best mulig til rette for datterens avgjørelser. Hun bruker humor for å roe ned stemningen og setter datteren foran lojaliteten til mannen sin. Når det senere viser seg at Lina ikke er gravid, tyder morens lettelse på at hun nok ikke var så uberørt som hun ga

uttrykk for (s. 131), men heller ikke etter dette sier hun noe på Linas seksualliv. Jeg tolker dette som at moren vet, og godtar, og at 15 år gamle jenter er seksuelt aktive.

Det er mulig å se dette som en formaning fra forfatterens side; en pekefinger til mødre som måtte lese denne boken, om å ta det med ro om en skulle tro at tenåringsdatteren er gravid. I realiteten ville nok de fleste mødre ta en alvorsprat med sine døtre i en situasjon som dette. Samtidig er dette en ungdomsbok, og sett fra en 15-åring synspunkt vil vel heller teksten leses som en oppfordring til å involvere voksne når livet blir vanskelig og ikke forsøke å ordne opp på egenhånd. Uansett er venninneforholdet mellom mor og datter i denne situasjonen - vi får ellers ikke inntrykk av at de er spesielt nære - en idyllisering av virkeligheten. En mulig tenåringsgraviditet er uansett ikke så uproblematisk for noen av partene som det framstår her.

Også forholdene mellom venninnene er interessant i verdi-sammenheng. Samholdet mellom jenter framholdes i mye ungdomslitteratur som det beste og viktigste i livet. Virkeligheten oppleves helt annerledes for Lina, som her hvor jentene sminker seg før skolefotografering:

Carro: (...) Si fra om det er for mye!

T og Malin: Nei da, det er akkurat passe. (Løgn igjen, det er helt forjævlig for mye, noe som gleder både Thea og Malin, for da kommer de til å være penere enn Carro på klassebildet.(...)) (s. 30)

Disse jentene bruker hverandre for å nå sine egne mål og framstille seg selv i best mulig lys. I de senere årene har det blitt satt mer fokus på mobbing mellom jenter, for eksempel fikk fagboken *Bitching – en bok om jenter og mobbing* av Liv Skotheim og Anna Holm Vågsland mye oppmerksomhet da den kom ut i fjor. De setter fokus på en mer usynlig form for mobbing enn blåmerker og sår, nemlig utfrysing og rykter, noe som i større grad er jenters form for mobbing. Mange liker å se på jenter som snille og empatiske, men verken virkeligheten eller karakterene i *Linas kveldsbok* er bare det. De er slemme og kyniske også, noe som kan være vanskelig for enkelte å godta.

Lina beveger seg mellom det Ottar Hellevik kaller ”kulturelle segmenter” (Hellevik 1996) i løpet av handlingen. I begynnelsen er hun mest opptatt av status, frigjorthet og forbruk, noe som, i følge Hellevik, kjennetegner moderne materialister. Men når hun bestemmer seg for å

følge sin egen vei, heller verdiene hennes mer mot selvrealisering, individualitet, miljøvern og anti-materialisme, hun blir en moderne idealist.

4.2.8 Helhet og del

Utdraget fra *Linas kveldsbok* består av kapitlet med overskriften ”25 oktober” og er på ni sider. Dette er en sentral scene fra boken. Linas usikkerhet kommer tydelig fram i dette kapitlet, og det slutter spennende med at Ivar trekkes inn. Personene framstår likevel som ganske endimensjonale. Danne er bare opptatt av å ha sex med Lina, de mer følsomme sidene hans kommer ikke fram her. Og Lina fokuserer på å holde Danne unna. Innledningen forteller at Lina har problemer med venninnene, men de er ikke med i utdraget. Linas kamp for økt selvsikkerhet og hennes økte modenhet er et hovedtema i romanen, her møter vi bare den svake Lina. Humoren og selvironien som er en viktig del av romanen, er fraværende i utdraget. Lina-karakteren kan vekke sympati og gjenkjennelse hos lesere, men den tøffe Lina får de ikke møte.

4.3 Analyse av *Londonstaner* av Gautam Malkani

Londonstaner ble utgitt på engelsk i 2006. Den norske utgaven er oversatt av Ane Frislid Sveinhaug Marwah og Siri Mohammad-Roe og kom ut i 2007. Boken er skrevet av Gautam Malkani som er journalist i *Financial Times*. Forfatteren sier i et intervju med *Klassekampen* at romanen er et resultat av stoffet han samlet inn da han studerte ved universitetet i Oxford; ”det er en akademisk avhandling som jeg har gjort til en roman” (Haugen, K., 2007, 9.10).

I *Londonstaner* følger vi Jas gjennom noen måneder det året han er 19. Jas tilhører en gjeng indisk-britiske unggutter som driver småkriminalitet, sloss og skulker skolen. De blir etter hvert blandet inn i mer alvorlige saker, og Jas får ytterligere problemer når han innleder et forhold til den muslimske Samira. Etter et overfall havner Jas på sykehus, og vi får en opplysning som snur hele leseopplevelsen på hodet.

4.3.1 Komposisjon

Romanen er på 400 sider og har 27 nummererte kapitler. Historien fortelles i all hovedsak kronologisk med noen tilbakeblikk. Den er delt i tre deler som gjenspeiler hovedpersonen Jas’ utvikling. Første del (s. 7-155) har tittelen ”Pakkis”. Ordet er en forkortelse av ”pakistaner” og ”brukes nedsettende av *potteter* [etniske nordmenn²] og andre ikke-pakistanere, og til en viss grad kjærlig av pakistanerne selv”, forklarer oversetter og filosof Andreas E. Østby i

² Min tilføyelse

Kebabnorsk ordbok (2005). I denne delen handler det mye om å definere seg som en del av en subkultur i opposisjon til storsamfunnet. Ordet ”pakkis” henspiller på at hovedpersonen ser seg selv som et offer for samfunnet og omstendighetene.

Denne første delen fungerer som en introduksjon til personer og miljø. Allerede i første setning får leseren en smak av tonen, språket og handlingen i teksten:

- Han fortjener å få d stygge tryne sitt fucka, burdikke kalle meg pakkis, ikksant.

Etter å ha spytt ut orda stoppa Hardjit et øyeblikk, som om han venta seg at en a oss skulle skrive dem ned eller no. Så legger han til et utropstegn ved å sparke den hvite fyren i trynet en gang til. – Burdikke kalle oss pakkis, ikksant, din skitne gora. (s. 7)

Med uttrykk som ”stygge tryne” og ”fucka” i første setning, blir det straks klart for leseren at det er sterke scener i vente i denne teksten. Ordet ”pakkis” og omtalen av ”den hvite fyren” viser at det dreier seg om en konflikt mellom hvite europeere og mennesker av annet etnisk opphav. Hardjit framstår som en lederfigur, han er den aktive og tar pauser i volden for å forsikre seg om at det anonyme ”vi” følger med. Først i fjerde avsnitt blir de andre presentert: ”- D r sant ass, kommer det fra Amit, Ravi og jeg. – D r faen meg sant. Vi snakker i kor, alle tre..” (s. 7)

Romanens andre del (s. 159-313) har tittelen ”Sher”. Ordet er persisk og betyr løve (Malkani 2006). Det er en tøffere Jas vi møter i denne delen, en Jas som tør stå opp for seg selv, og dermed i alle fall kan nærme seg å være sterk som en løve. Også denne delen begynner midt i handlingen. Det har gått to måneder siden sist leseren møtte Jas (s. 162).

Den tredje og siste delen (s. 317- 399) er kalt ”Desi”. I intervjuet med *Klassekampen* definerer Malkani begrepet på denne måten:

Desi betyr hjemland, og kan referere til mange hjemland: India, Pakistan eller Sri Lanka for å nevne noen. (...) Det er ikke en ny etnisk identitet, men en levedyktig subkultur som har blitt eksportert til andre deler av verden (Haugen, K., 2007, 9.10)

Her begynner Jas å finne sin egen plass i denne subkulturen. Denne delen begynner med en lengre beskrivelse av den lokale gravplassen, krematoriet og en begravelse. Lenge tror leseren det er en bestefar som begraves, først etter elleve sider får vi vite at det er Jas’ kamerat som har tatt en overdose smertestillende etter alt oppstyret rundt bryllupet hans (s. 327).

4.3.2 Fortellerstemme

I den første delen blir vi kjent med Jas, jeg-forteller og hovedperson. Det blir tidlig klart at han har en outsiderposisjon i gjengen. Romanen er lagt til bydelen Hounslow i London, et multikulturelt område. Jas og gjengen hans tilhører en subkultur i dette miljøet. De gjør opprør mot foreldrenes forsøk på integrering i det britiske samfunnet, framhever sin etniske bakgrunn og foretrekker å kalles "rudeboys", selv om Jas påpeker at det er et eldre uttrykk og de nå burde kalles desier (s. 10). Rudeboy refererer til småkriminelle som regjerer gatene (DIAS 2006).

Jas er misunnelig på Hardjit og Ravi som vet å si de riktige tingene på riktig tidspunkt (s. 7 og 10). Når han selv åpner munnen, blir det bare feil:

- Jah, morraknuller, å tilåme nårru har lovå kalle non pakkis, d r Pakkis me stor P, ikksant.
- Jas, din khota, sier Hardjit, og snurrer rundt så fort at dog-tagsa ville flydd a en person med tynnere hals, - vofor i hælvet lærerun å stove?
- Jeg trakk på skuldra, og sørga over min mangel på rudeboyisk slagkraft. (s. 12)

Det kommer tydelig fram at Jas føler seg fremmed i denne sammenhengen. Han bruker ikke rudeboy-språket fordi han ikke vet bedre, men for å få aksept. Han behersker et mer sofistisert språk: "Selv var jeg sjalu på attituden hans, det er person som Mr Ashwood ville kalt en persons lingvistiske dyktighet eller grasiøse argumentasjonsevne eller no annet piss." (s. 8). Han kjenner til, og benytter, avanserte fremmedord, men passer samtidig på å nedvurdere bruken av dem siden han selv ikke vil identifiseres med dette språket. Jas har byttet miljø: "Hva har skjedd med deg det siste året? sa goraen før han fikk et nytt anfall med hosting og spruting – Du har blitt sånn som gangstafolka du hata før." (s. 19) Det kommer ikke fram hva slags miljø Jas har forlatt, men ut fra Jas' språk og det at han mislikte "gangstafolk", forstår leseren at det var mer preget av de gjengse normene i det britiske storsamfunnet.

Jas er i utgangspunktet en naiv og snill gutt. Han prøver virkelig å bli tøff som de andre: "Indiske kvinner (jeg veit jeg burde si bitcher stedet for kvinner for å holde meg riktig, men jeg jobber fortsatt med det) er annerledes." (s. 70). Ønskedrømmen for ham og de andre blir skildret når de er på vei inn til en avtalt slåsskamp:

Vi entra banen som en gjeng badass Reservoir Dogs. Meg til venstre, Amir ved sida meg, Hardjit ved sida han og Ravi på høyre flanken. Badass. Kommer til syne i horisonten i en fet film med Vin Diesel. Flammer, bedratte bævish og femti badguys i brann bak oss. Damer vi har redda foran oss. (...) Hardjit satte den riktige farta. Venstre. Han satte alltid farta. Høyre. Hvis ikke hadde

gynginga opp og ned fått oss til å se ut som en gjeng pingviner eller no. Gangsterpingviner, sefølgelig, med splinter i beina etter en swim-by-shooting eller no dritt. Venstre. Høyre. Eller kanskje bare pingviner som måtte skikkelig pisse. (s. 117)

Idealet er antiheltene fra amerikanske actionfilmer. Samtidig viser Jas' bruk av humor, det at han innser hvor nærme parodien de er ved at de kan likne pingviner, at han har en viss avstand til det hele.

Gradvis fjerner Jas seg fra gjengen. Han henger mer sammen med Sanjay, en ung, vellykket forretningsmann som har blitt introdusert for guttene for å fungere som forbilde. Han tilbyr imidlertid gjengen store penger for å utvide den lille mobiltelefonsvindelen de har hatt gående. Han blir tøffere og blir blandet inn i familiekonflikten til en kamerat:

- De fleste foreldre er for sneversynte og fastlåste i gamle tradisjoner til å se at desi-bryllupstradisjoner rett og slett ikke gir mening tusen år etter at de ble oppfunnet i indiske landsbyer tusenvis a mil unna som sannsynligvis ikke eksisterer lenger. (...) Hvorfor kan du ikke be foreldra dine utvide de jævla horisontene sine? Alle de skikkene, de er bare oppfunnet for å beskytte makta til gamle folk fordi de har tid og makt til å finne opp shit som kan beskytte makta dems. (s. 275-276)

Jas synes ikke det er riktig at kameratens mor skal styre alle detaljer i sønnens bryllup samtidig som hun aldri blir fornøyd med mengden respekt brudens familie viser henne.

Jas har også et anstrengt forhold til sine egne foreldrene, i del to får leseren et inntrykk av hvor dårlig det faktisk er:

Hvor mange ganger har jeg sagt at du ikke skal legge våte håndklær på sengen? sier hun. Idet hun kommer nærmere meg for å plukke opp håndklet, får jeg lyst til å oolti over det, på sengeteppe, på sjalet hennes. *Så skal jeg stappe alt i kjeften din, Mamma, så du holder så jævla kjeft med den snobbete stemmen, og kommer deg til helevete vekk fra meg.* (s. 230)

I del tre er Jas uten venner, den gamle gjengen gir ham skylden for dødsfallet i tillegg til at det har blitt kjent at han har muslimsk kjæreste. Kjæresten, Samira, dumper ham rett etter begravelsen. Jas får juling og havner på sykehuset. Her får også leseren første gang mistanke om at Jas kan være en upålitelig forteller. Han har flere ganger understreket at han ikke omgås foreldrene sine og ikke er interessert i hva faren driver med, men når han kommer til farens arbeidsplass, "kjenner vakthunden igjen lukta mi og veit at jeg ikke er verdt å bli våt for" (s. 376). Jas er også lommekjent inne på lageret. Han innrømmer at han pleier å lese på senga (s.

381), så hans gamle jeg er kanskje ikke så langt unna som han har gitt inntrykk av. Faren har blitt beskrevet som en perifer person som ikke har noen som helst interesse for sønnen sin. På sykehuset kommer det fram at faren har stått på for å redde Jas' skoleresultater og argumentert for at han skal få nye sjanser (s. 395). Er så ikke Jas den vi tror han er; en forsiktig, indisk gutt med familieproblemer som aller helst vil bli godtatt av de andre i desi-miljøet? Den nevnte avsløringen kommer på side 397:

Så tar Pappa opp notatbrettet fra fotenden a senga, og dytter den lissom i trynet på meg. – Se, sier han. – Navnet ditt står her i journalen: Jason Bartholomew-Cliveden, nitten år gammel, hvit mann.

For leseren komme dette nærmest som et sjokk. Den Jas han har lest om, identifisert seg med og fått følelser for, er slett ikke den han har gitt seg ut for å være. Eller er han det? Det er bare etnisk bakgrunn som ikke stemmer overens med leserens inntrykk. Og at Jas ikke har noen planer om å oppgi sin desi-identitet, ser vi i siste setning når han pleies av en indisk sykepleier: ”Jeg vil vise henne de gode manerene mine ved å si Takk. Men Jazzy Jas Man kan bedre enn et jævla Takk. Jeg kaster et blikk mot henne og kjører på – Shukriya.” (s. 399)

4.3.3 Personskildring

Alle personene i *Londonstaner* sees gjennom Jas sine øyne. Han er, som de andre guttene i miljøet, svært opptatt av utseende, så beskrivelsene av det ytre er ofte detaljerte;

Goraen får en timeout i et øyeblikk, mens Hardjit justerer sølvlenka si, så metalldigtagsa henger pent på midten a den svarte Dolce & Gaggana-trøya, og nesten dekker til &. Litt høyere opp, og han kunne antaklivis ha klemmt dogtagsa inn i den dype hulen mellom brystmuskulene. (s. 8)

Men Jas får sagt mye også uten å gå i detaljer. Samira blir skildret som den vakreste jenta i området; ”Hun var grunnen til at gutta rundt i Hounslow lærte seg å stave ordet Nydelig i stedet for å skrive ordet Fin inni valentines-korta sine” (s. 59). Jas' gamle lærer, Mr. Ashwood, er den hvite, forståelsesfulle læreren som er i ferd med å bli desillusjonert i møte med ungdommens likegyldighet. Han er skildret som en litt patetisk figur; ”Jeg sverger, han hadde brukt den samme rødbrune strikkejakka me de samme hullene på albuene siden vi gikk i 7. klasse.” (s. 137).

Musikk brukes for å definere hvilken gruppe personene i teksten hører til. Det får en tilfeldig forbipasserende høre: ”Du er pakkis akkurat som jeg. Sellom du hører på U2 eller no shit. Are u 2 scared til å se på oss? (...) R du flau a å være desi? Flau a din egen kultur, hæ?” (s. 28-29) Guttene hører like gjerne på rap som på bhangra (den foretrukne indiske musikkgenren), men

det viktigste er å ikke høre på hvit pop eller rock. Musikksmak er en sterk markør for hvem du er i tenårene, uansett hvilken type musikk det dreier seg om, derfor sier musikkreferansene mye om personene de beskriver.

På filmsiden er det spesielt Bollywood-filmer som trekkes inn. Bollywood er en ”betegnelse på den indiske filmindustrien med hovedsete i Mumbai (tidligere Bombay) og dens store produksjon av (hovedsakelig) sang- og dansefilmer.” (Svendsen, 2009) Det henvises ofte til enkeltfilmer og skuespillere, og dette fungerer som en kulturell markør og felles referanseramme for dem som definerer seg som innenfor i kulturen.

4.3.4 Språk

Språket i *Londonstaner* oppleves umiddelbart som krevende, spesielt fordi det bryter med vante normer i forhold til stavemåte, tegnsetting og konsekvens. Språket, såkalt kebabnorsk, er muntlig, og skrivemåten for enkelte ord varierer fra gang til gang. Andreas E. Østby ga i 2005 ut *Kebabnorsk ordbok* (Østby, 2005). I for- og etterordet tar han for seg hva som kjennetegner slang og mellomspråk generelt, og kebabnorsk spesielt. Uttrykket ”kebabnorsk” kommer fra ”Stine Cecilie Aasheims hovedoppgave i nordisk språk fra 1995 om slang blant ungdom i Oslo” (Østby 2005, s. 8).

Østby påpeker at hovedformålet med å bruke slang er å virke ekskluderende (Østby 2005, s. 111). Språket fungerer som et kodespråk og en identitetsbygger mellom dem som deler forståelsen av kodene. Det å beherske språket virker inkluderende på tvers av etnisk bakgrunn, noe Jas i *Londonstaner* jo er et eksempel på. Slang er, slik Østby ser det, ”et forsøk på segregering, på å danne en kultur som ikke lat seg assimilere i storsamfunnet” (s. 114). Slangen gir også utløp for kreativitet, det å bruke språket på nye måter gir respekt i miljøet. Det er vanlig å inkludere tabuord i slang, noe det er mange eksempler på i *Londonstaner*. Ord som ”pikkløs”, ”hore”, ”fuck”, ”bitch” og ”faen” dukker opp på så og si hver side. Eller i samme setning: ”Fuck deg, Jas. Disseru moren min igjen ska jeg faen meg knuse trynet ditt, jeg koddet ikke” (s. 111). Dette kan virke sterkt, men Østby framhever at dette er en del av det å spille tøff, det hører hjemme i gutters typiske ungdomsopprør (Østby 2005, s. 113). Her er han inne på det samme som sosiologene Olve Krange og Tormod Øia (2007) sier når de mener at det å sprengre grenser ”inngår i en normalitetsutvikling” ((Krange & Øya 2007, s. 46).

Østby framhever at aktive slangbrukere ”også er fullt i stand til å forandre språket sitt ut fra hvem de snakker med og hvilken situasjon de er i” (s. 8). Dette ser vi godt hos Jas, som selv som forteller, glipper ut av slangen når han tenker på noe som ikke har med den nye tilværelsen hans å gjøre. Et eksempel på dette er der han innser at han ikke tilhører Samiras liga:

Ved å akseptere dette grelle faktumet lærte jeg meg gradvis hvordan jeg kunne snakke med henne uten å gli inn i en sensurert dagdrøm om at hun skulle hoppe på meg på bryllupsreisen før vi i det hele tatt kom til hotellet. (s. 77)

Jas jobber aktivt med å luke ut normert språk og gå over til slang, nettopp fordi han er så opptatt av å få den tilhørigheten riktig språkbruk kan gi. Noen av ungdommene Østby snakket med da han skulle sette sammen sin ordliste, ”hevdet at sterk bruk av slang virket fordukkende, og opplevde at det hindret folk i å bli tatt på alvor” (Østby 2005, s. 9). Det ser ikke ut til å plage Jas, Hardjit og de andre nevneverdig. De ser det ikke som viktig å bli tatt på alvor av storsamfunnet, for dem er det viktigere å distansere seg både fra morsmålet, det normerte språket og samfunnet forøvrig.

Mr. Ashwood, storsamfunnets stemme i *Londonstaner*, er den eneste som kommenterer guttenes språkbruk i teksten:

Jeg bryr meg ikke om at dere bruker morsmålet deres. Faktisk har jeg ofte syntet det er beundringsverdig hvordan dere gutta blander hindi med urdu og panjabi og lager deres eget andregenerasjons morsmål. Det er de engelske kodeordene jeg ikke tåler. Ironisk, ikke sant? Måten dere bruker engelsken deres på får dere til å virke som om dere er en slags asiatisk mafia mer enn sånn som dere bruker deres eget morsmål. (s. 147)

Dette viser akkurat det som Østby påpeker, at slang gjerne settes sammen av ord fra innvandrerenes morsmål, det nye landets morsmål (norsk hos Østby, engelsk i Mr. Ashwoods eksempel) og amerikansk film- og hip hop-språk. Ord fra det nye landets morsmål får gjerne en forskjøvet betydning når det tas opp i slangen, for eksempel brukes *blod* om ”nære venner eller medlemmer av samme gjeng” (Østby 2005, s. 29) mer enn om kroppsvæsken. Det er dette Mr. Ashwood har problemer med å akseptere.

Østby snakker også om en annen språkform, nemlig mellomspråket. Dette er språket til dem som er i ferd med å lære seg et nytt språk, men som fortsatt har med uttale og grammatikk fra morsmålet. Dette er et forbigående fenomen, men i følge Østby kan denne språkformen feste seg dersom mange i samme miljø gjør de samme feilene (s. 110). I *Londonstaner* er det

foreldregenerasjonen som står for denne språkformen: ”- Du sa han skulle si til meg Din fucking bitch? Hæ? Du fortellet min sønn at han skulle kalle moren Fucking Bitch? Hæ?” (s. 305) Her ser vi eksempler på at både syntaks, verbbygning og uttale avviker fra normen.

For en leser som ikke kjenner språkformen, kan den være tung å komme inn i. Det er særlig to ting som gjør språket vanskelig tilgjengelig; manglende konsekvens og bruken av ukjente ord. Jeg har vært inne på at ord kan skrives ulikt fra den ene setningen til den neste her (*er* skrives både ”er” og ”r”, ord med *lig* har ”g” eller ikke – ”takknemmelig” og ”skikkli”). Noen ganger er det direkte tale som utgjør forskjellen, men det kan også ha med fortellerstemmens situasjon å gjøre. Tegnsettingen er det også så som så med. Dette er naturlig i en språkform som skal gjøre opprør mot etablerte språklige normer.

4.3.5 Tematikk og konflikt

Londonstaner handler om integrering, ønsket om å integreres i et miljø en ikke naturlig hører hjemme i, eller motstand mot integrering i storsamfunnet. Konfliktlinjene følger tematikken. Hovedpersonen Jas er i konflikt med sine foreldre, men også med miljøet han ønsker å bli en del av. Han vil være med i gjengen, men har problemer med å godta verdiene som deres foreldregenerasjon står for. Det at han ønsker å forlate sitt eget miljø og integreres i et annet, kan også sees som et uttrykk for en indre konflikt. Han tror han må endre seg for å bli godtatt.

I artikkelen “What’s right with Asian boys” i *Financial Times*, kommer forfatter Gautam Malkani inn på det han selv mener er hovedkonflikten i *Londonstaner* (Malkani 2006). Han er opptatt av at rudeboykulturen og idealet om antiintegrering kommer av disse guttenes vanskelige kjønnsidentitet. Han sier at ”if a boy’s maternal role model is stronger than his paternal one, he is likely to overshoot with his own definition of what it is to be a man and develop a form of “hypermascularity” (Malkani 2006). Guttene i *Londonstaner* har enorm repsekt for mødrene sine. De handler bind, lepestift, rosa dopapir og ”non greier som kan roe henne ned, hindre henne i å dø av skam, eller hva det nå er som får henne til å dø i dag” (s. 106) til dem, selv om de synes det er flaut når de pene jentene i kassa ser dem gjøre det. Til og med tøffe Hardjit rydder rommet og ber guttene dempe seg når moren har besøk (s. 87). Fedrene nyter ikke på langt nær den samme respekten som mødrene: ”Merk deg, faren til Hardjit kunne knapt snakke. Han hadde fortsatt på seg morgenkåpe og hadde barberingskrem over hele ansiktet” (s. 102). Dette gjelder ikke bare i de indiske hjemmene, forholdene hos Jas er de samme: ”Så snur Mamma seg til meg igjen, denne gangen setter hun opp det ansiktet

hun alltid har når hun bestemmer seg for at det er på tide å stille opp for Pappa istedenfor å disse han hele tida” (s. 44).

Det er mødrene som har makten på hjemmebane, de kommanderer både barn og mann og vil helst beholde sønnene sine som smågutter som ikke er i stand til å ta egne valg. Denne makten oppnår de ved emosjonell utpressing:

Beita, jeg ikke si at du må bare ha vegetarmat på sangeetfest, sa hun, jeg bare si hvis du ikke, jeg ikke spise. Ikke på sangeet, ikke på saagai, ikke på shaadi, ikke på mottakelse. Men Beita, det er din bryllup, ikke min, så det er opp til deg, det er din valg (s. 140)

I en kultur som vektlegger familien i så stor grad som denne, er det umulig for de unge å motstå dette presset. I en norsk familie kunne oppførsel av denne typen bli sett på som urimelig, og det finnes mange eksempler på unge som bryter med foreldrene på grunn av det de ser på som uakseptabel oppførsel. I disse familiene er ikke det et alternativ. At Jas opplever sin familie på samme måten som de andre guttene, viser at han har overtatt mange av familieverdiene til minoritetsmiljøet, både på godt og vondt. Med et såpass komplisert forhold til mødrene sine og nærmest ikke-eksisterende mannlige forbilder, er det ikke rart at guttene sliter med forholdet til egen mannlighet.

Enten vil gutter som vokser opp i denne typen familier forbli snille, velintegrerte ”mummy’s boys”, eller de vil bli rudeboys, en voksende trend i Storbritannia på 1990-tallet, sier Gautam Malkani (2006). Dette betyr ikke at rudeboy-kulturen har kommet for å bli, Malkani siterer sosiolog Tariq Modood som sier at “voluntary segregation along ethnic lines might give minority communities the strength and self-esteem to assimilate with mainstream society later on, but on their own terms” (Malkani 2006). Det er nettopp denne nyintegrasjonen som finnes i desi-kulturen etter Malkanis mening. Han sier at denne kulturen på mange måter likner andre subkulturer, men den skiller seg ut ved at for ”many young British Asians, it offers us something to wear on top of our ethnicity - giving us an alternative collective identity” (Malkani 2006). Nettopp fordi denne kulturen er en løs subkultur og ikke handler om streng etnisitet, fører den til sosial samhandling og inkludering på en helt ny måte.

4.3.6 Drøfting av verdier

Mange av verdiene som forfektes av karakterene i *Londonstaner* kommer på kollisjonskurs med de rådende verdiene i det vestlige samfunnet.

Vold

Romanen åpner med en sterk voldsskildring. Jas og guttegjengen ser vold som løsningen når det er konflikter i miljøet deres. For dem handler det om å sette seg i respekt: ”Jeg sverger, i pinder som Hounslow og Southall var de mer redde for oss desier enn de var for svarte. Noen steder var til og med de svarte kidsa redde for folk som oss” (s. 9). Det å herske ved hjelp av vold, har ingen plass i et demokratisk samfunn og den økende ungdomsvolden vekker bekymring også her i landet. De fleste opplever nok ubehag ved å lese en såpass detaljert skildring av vold. Dersom leseren tolker denne teksten som en godkjenning av voldelige handlinger, blir den negative reaksjonen sterkere.

Kriminalitet

Guttene ser ikke noe galt i å tjene til livets opphold ved hjelp av småkriminalitet: ”vi r ikke wannabe badass gangstere eller no shit. Vi kibba ikke non mobiler og solgte ikke non kibba mobiler eller no, faen. Vi bare tilbød en tjeneste” (s. 51). Det de gjør, er å åpne venner og families mobiler for operatørlås og fjerne koder som gjør dem lettere for politiet å spore opp. Foreldrene deres vet om virksomheten og har ikke mye å utsi på den:

Vi gjorde jobben gratis, seføgli, selv om faren til Amit ville betale oss fordi, som han sa, han beundra forretningssansen vår. – Gi meg en faktura minus moms så betaler jeg cash, så han. – Ikke vits å gi penger til skattemyndigheter så de kan gi til jævla somali asylsøkere. Da vi fortalte faren hans at vi ikke betalte moms i det hele tatt ble han enda mer oppspilt. Sa han ville gi oss mer business. (s. 52)

Som Ottar Hellevik er inne på i *Nordmenn og det gode liv* (Hellevik 1996), er det å overholde normer og regler en vurderingssak for mange unge (s. 107). Noen ser på det å omgå operatørlås på mobil, kopisperrer på digitale tjenester og liknende, som en måte å ta tilbake forbrukerrettigheter fra de store selskapene på. Svart arbeid er utbredt også i Norge, nettopp for å slippe moms og liknende avgifter. Likevel er det lett å reagere negativt når det skildres så tydelig som her.

Anti-integrering

Guttegjengen er opptatt av å ikke integreres i det britiske samfunnet. I første rekke motsetter de seg utdanningssystemet: ”Vi strøyk som faen, alle sammen, selvføgli, til tross for at foreldra hadde bedt sine bønner og betalt for private mattetimer.” (s. 14). Selv Jas, som vi vet gjorde det godt på skolen, ønsker dette imaget: ”...i den filmen, *Fluenes herre*. Det er en bok også, men jeg prøver å slutte å vite om sånn dritt.” (s. 14). Et par av guttene gir inntrykk av å

ikke ha evner til annet enn å stryke i videregående opplæring, men det er altså ikke det det handler om når alt kommer til alt, det å ikke lykkes på skolen er en villet handling, en form for protest. I Norge er mange bekymret for utdanningsnivået hos gutter med innvandrerbakgrunn. Å få høre at dette dreier seg om image mer enn vilje, evner og interesse, kan være tungt å svelge for mange voksne. Nå viser det seg at det krever utdanning for å nå lengre i samfunnet enn den småkriminelle guttegjengen klarer, men måten Sanjay bruker Oxford-studiene sine på, er heller ikke egnet til å vekke begeistring hos leseren.

Hvordan guttene ser på integreringsspørsmålet blir sagt i klartekst i møte med Mr. Ashwood:

Har dere gutta noen anelse om hvor hardt foreldrene deres jobbet og hvor hardt de kjempet for å bli akseptert av storsamfunnet? Vel, vet dere det? Og hva får de igjen? At dere gutta ødelegger alt ved å oppføre dere som bøller og melde dere frivillig til segregering?

- Va faen veit du om foreldra våre, kamrat? driver Ravi. – Ikke snakk til oss om våre egne foreldre. Så va om foreldra våre måtte slikke britisk rumpe? D var da. Nå r d vår tur til å lære dem morraknuller selvrespekt, lære dem å ikke være så jævla dritekle faen. (s. 148)

Guttene mener foreldrene har lidd urett og at de, med sin måte å være på, skal rette opp dette. Hvordan det skal foregå og hva slags samfunn de egentlig ønsker seg, er uklart. Antagelig tenker de mest på seg selv og sine nærmeste og bryr seg ikke om samfunnet som helhet i det hele tatt. Uansett hvilket syn en har på det flerkulturelle samfunnet, oppleves guttenes anti-integreringsholdning som problematisk. Den umuliggjør sameksistens på noe som helst plan. Guttene har ikke noe ønske om å leve like tradisjonelt som sine foreldre, så segregering kunne heller ikke være en løsning på denne atferden.

Det at Jas viser seg å være hvit, endrer på mange måter det vanskeligste med dette punktet.

Det at han har latt seg assimilere inn i rudeboy-miljøet, viser at etnisk bakgrunn ikke har alt å si. Jeg leser også slutten dit hen at Jas innser at veien han valgte var feil, men at han ønsker å fortsette med sin desi-identitet. Det går an å lese et håp i bokens avslutning, den viser at identitet er noe en velger og at integrering dermed burde være mulig.

Materialisme

Både subkulturen Jas har valgt å tilhøre, forbildet Sanjay sin livsfilosofi og foreldrenes miljø er gjennomført materialistisk. Guttene er opptatt av dyre klær, biler og teknikk, Sanjay viser villig fram rikdommen sin gjennom bilen, livsstilen og leiligheten sin: ”Etter at heisen sa

Sjette etasje, glei tv-skjermen opp og vi tråkka ut og rett inn i stua til fyren. (...) Blå lys på hver side a tre bekker med vann som rant gjennom stua, faenmeg under glassgulvet.” (s. 175-176). Foreldrene er opptatt av å ha de fineste bilene, det beste møblementet og de største smykkene. Til og med i religiøse sammenhenger er dette sentralt, noe beskrivelsen av Amits mor etter en privat bønnesamling viser:

Hun ville sove under silkesengetøyet i visshet om at hun ville motta ekstra velsignelser og cred i kveld fordi hun hadde plassert eksemplaret sitt a en eller annen Hinduistisk bønnebok de brukte på et bord fra Heal som matchet gullsjalet og øreringene hennes, i stedet for på et patetisk plastbord fra Ikea, som venninna hennes Aunty Narinder gjorde. (s. 98)

Jas nevner ”artha, som er hinduenes forpliktelse til å gjøre det bra materielt sett” (s. 99), men Hardjits familie, som er sikker, er ikke mindre opptatt av det materielle.

Ottar Hellevik påpeker i *Nordmenn og det gode liv* (1996) at utviklingen i Norge gikk ”fra en idealistisk over mot en materialistisk verdiorientering i løpet av 90-tallet” (s. 183). Han viser hvordan dette dreier seg om ”nedtoning av personlig utvikling og åndelig liv (...), sterkere prioritering av egne behov(...), økt vektlegging av nytelse (...) og konsum for å tilfredsstille øyeblikkets behov” (Hellevik 1996, s. 185). Hellevik påpeker at det ”går et skille mellom de som ser det materielle som et middel til å oppnå andre mål som er mer vesentlige, og de som har anskaffelser og forbruk som selve målet for tilværelsen” (s. 186). Her går nok også skillet i leserens oppfatning av det materielle jaget blant personene i *Londonstaner*. Hellevik mener at ”forskjellen i mentalitet er så stor at det oppstår gjensidige forståelsesproblemer” mellom disse to gruppene (Hellevik 1996, s. 187), dermed vil noen lesere se materialismen som forkastelig, mens andre vil kjenne seg igjen.

Familie

I det moderne Norge er idealet en familie hvor foreldre og barn respekterer hverandre og konflikter løses ved hjelp av samtale (se for eksempel familieterapeut Jesper Juul sine artikler på www.famlab.no). Vi er opptatt av at barna selv skal finne ut hvordan de ønsker å leve livet sitt og at de skal bli lykkelige. Vi håper selvfølgelig at barna skal overta våre verdier, men er tolerante for ulikheter i ganske stor grad.

Familielivet til personene i *Londonstaner* er mer preget av tradisjoner og skikker enn vi er vant til. Men det er ikke nødvendigvis foreldrene som presser sine idealer på barna, de unge kan være mer konservative enn de eldre. Faren og brødrene til Samira er ett eksempel:

- Han ville antakeligvis ikke ha noe problem med at vi var sammen en gang. Han ser på seg selv som en slags vis gammel mann som er hevet over alle de greiene der. Han ville ha overtalt moren min til ikke å bry seg også.
- Så hva er risikoen da?
- Eh, hallo? De tre brødrene mine. De tre vennene dine. Det er seks svære rudeboys som prøver å drepe deg i stedet for en gammel far. (s. 255)

Det er altså ikke nødvendigvis foreldrene som ønsker å videreføre skikker fra hjemlandet, barna kan se det som sitt ansvar på tross av foreldrenes ønsker. Men i de fleste tilfellene er det foreldregenerasjonen, "auntys" og "uncles" inkludert, som står for de konservative idealene. Og brudd på disse fører til voldsomme problemer og konflikter for alle involverte. Likevel er dette noe som ikke kan diskuteres utenfor den aller innerste familiesirkelen. Jas kaller det "komplisert familierelatert dritt" og sier at den "bør holdes på innsida, holdt inni tarmene, spiller ingen rolle om det gir deg hodepine. Det er opplest og vedtatt at komplisert familierelatert dritt stinker verre hvis du gjør fra deg i offentligheten" (s. 107). Dette strider mot det norske idealet om å snakke ut og sette ord på ting. Bokens mest sentrale eksempel på familiekonflikter, er Aruns ekteskap. Han har funnet sin forlovede selv og vil gifte seg av kjærlighet, noe som ikke gjør det enkelt å forholde seg til familien. De vil fortsatt ha full kontroll på seremonien, medgift og den kommende svigerfamiliens oppførsel. Guttene synes ikke nødvendigvis at kjærlighetsekteskap er det riktige:

Gutten sku ha hatt et arrangert bryllup, kamrat, jeg sa d i begynnelsen a denne dritten, r ikke verdt stresset, skjønneru? (...) Vi regna med at hvis det hadde vært et arrangert ekteskap ville foreldrene på de to sidene sannsynligvis vært venner allerede (...) Det betydde at hvis det oppsto no komplisert familierelatert dritt ville de antakeligvis bare fikse det. Og hvis den familierelaterte dritten var så fucka at det virkelig fucka ting opp, så ville ikke bruden og brudgommen bry seg en dritt uansett fordi de knapt nok kjente hverandre. (s. 114)

Ved et kjærlighetsekteskap er det de unge selv som må ta ansvar for at familiene går overens. Og det er ikke nødvendigvis så enkelt når reglene er mange og til dels svært uklare. Arun forsøker å få sine foreldre til å forklare hvorfor tradisjonene er så viktige for dem, men roter seg inn i en argumentasjonsrekke han ikke kommer ut av:

Å for guds skyld, du vet et er annerledes. Det er ikke en skikk det er en lov. Men når Reenas familie ikke ringer deg, så oppfører du deg som om de har brutt loven og prøvd å drepe dere. (...) Alt jeg sier er at når jeg spør deg om hvorfor noe blir gjort, er det helt ugyldig og helt fucking feil av deg å svare fordi det er skikken, det er sånn ting blir gjort. Hvis du ikke gir meg den virkelige jævla grunnen, hvordan kan vi da være sikre på at vi gjør det riktige? (s. 311)

Her kunne Arun sitert Anthony Giddens som sier at ”ingen handling kan legitimeres kun ved å henvise til tradisjon” (i Krange & Øia 2007, s. 111). Men Aruns mor synes ikke svigerfamilien viser nok respekt; de skifter ikke syn og hobbyer for å bli mer lik ”guttens familie”, de inviterer ikke ofte nok og de ringer ikke ofte nok, og selv om hun ikke vil ha dem på besøk før hun har fått ny sofa, mener hun de burde be om å få komme. Aruns forlovede kjøper heller ikke store nok smykker og burde ikke være en godt betalt kirurg. For de av leserne som kommer fra et samfunn som vektlegger selvstendighet både i forhold til familie og partner, er det vanskelig å forstå hvorfor disse tingene er så viktige for Aruns mor. Men hele situasjonen driver Arun til å ta en overdose tabletter, så det er tydelig at det går sterkt inn på de involverte.

4.3.7 Helhet og del

Det er første kapittel fra *Londonstaner* som utgjør det 16 sider lange utdraget i *Den andre siden*. Det at *Foreningen !les* har valgt første kapittel som utdrag, gjør at leseren av utdraget får samme førsteinntrykk av teksten som leseren av romanen. Men der romanen utvikler karakterer og tematikk videre, blir leseren av utdraget sittende med inntrykk av at dette i all hovedsak handler om vold. Volden kan dermed gjøre sterkere inntrykk på dem som bare leser utdraget. Utdraget er ellers representativt for romanen, språket blir presentert, personene blir beskrevet og miljøet blir satt. Deler av tematikken kommer også fram, den spesielle ”rudeboy”-kulturen presenteres og leseren får et visst inntrykk av hvordan guttene ser seg selv i forhold til samfunnet. Men årsakene til guttenes ”hypermaskulinitet” er ikke med i utdraget i og med at dette er en komplisert tematikk som trenger plass til å utvikles. Dermed kan karakterene i utdraget virke mer overfladiske enn de gjør for lesere av romanen.

Lesingen av *Londonstaner* vil for mange i hovedsak dreie seg om et møte mellom verdier. Volden, kriminaliteten, anti-integreringen med alt den innebærer, familieverdiene og kjønnsrollene kan være problematisk å forholde seg til. At noen vil oppleve det som skremmende og urovekkende å bli presentert for verdiene som dominerer dette miljøet, er ikke det minste merkelig. Men teksten som helhet kan leses som den tar avstand fra disse verdiene og kommer med forslag til løsninger. Gautam Malkani har kanskje rett når han sier at antiintegreringsbølgen bare er ett skritt på veien mot et fungerende flerkulturelt samfunn hvor også rudeboys får selvtillit nok til å stå opp både for seg selv i utdanningsammenheng, og også mot urimelige krav fra tøffe mødre.

5 Debattanalyse

5.1 Innledning til debattanalysene

Debatten om *Foreningen !les* sin tXt-aksjon *Den andre siden* startet etter et oppslag på NRK sine nettsider 26. september 2008. Artikkelen hadde tittelen ”Serverer barn sex, vold og skrekk” og kom til på bakgrunn av at en mor i Fredrikstad reagerte på filmen og tekstutdragene i antologien. Byrådsleder for skole og barnehage i Bergen, Tomas Moltu, uttalte seg også svært negativt om aksjonen i flere medier. Dette førte til flere medieoppslag samme dag, og debatten fortsatte i ulike nettfora i tiden etter. Leder for *Foreningen !les*, Ketil Kolstad, ble intervjuet av NRKs morgennyheter på tv, NRK tv Østfold og Hordaland, Kulturnytt tv, morgennyhetene på P1, dagbladet.no, Fredrikstad blad, Dagningen, Fedrelandsvennen, Vårt land m.fl. og møtte flere av motstanderne til debatt både i Kulturnytt radio, Her og nå og Dagsnytt 18.

Filmen kunne sees i sin helhet på NRK sine nettsider, mens grunnlaget for mye av debatten rundt tekstene var tre setninger som ble gjengitt i NRK-artikkelen på denne måten:

«Hånda hans rundt min hånd, leder hånda mi nedover. Nedover mot hans...
pikken hans, rett og slett. Den var hard, helt kjempe, kjempehard»
«Svar ham, for faen. Ellers skal vi knuse trynet ditt»
«Jeg får et glimt av ordførerens ståpikk, og kjenner hånda hans begynne å rive i
shortsen min» (Grønli 26.09.2008).

Disse utdragene er hentet fra henholdsvis *Linas kveldsbok*, *Londonstaner* og *Englefjes*.

5.1.1 Politisk behandling

Det kan være på sin plass å nevne her at flere kommunepolitikere viste interesse for saken. Ordfører Eva Kristin Andersen i Fredrikstad opplyste i Fredrikstad Blad at hun ville ”løfte boksaken opp på politisk nivå. (...) Selv om det i utgangspunktet ikke er noen kommunesak, gjelder det elever ved skolene våre. Da mener jeg vi bør ta debatten.” (Kvalvik 26.09.2008 d). I tillegg til at byråd Tomas Moltu og Andersen ville behandle aksjonen politisk, ba Askøy kommunestyre og oppvekstkomiteen i Kristiansand kommune leder Ketil Kolstad om en redegjørelse. (Kolstad 26.08.2010). Jeg har undersøkt i kommunenes arkiver på nett der det har vært mulig, og også vært i kontakt med administrasjonen i alle kommunene, og det finnes ingen opplysninger om at tXt-aksjonen 2008 ble behandlet politisk i noen av dem. Dette tyder på at saken ikke ble prioritert.

5.1.2 Hva analyseres?

Mye av debatten dreide seg om filmen som fulgte med aksjonen. Filmen var en del av konkurransen det året, elevene skulle forsøke å kjenne igjen karakterer fra tekstene i personene i filmen. Filmen var laget i skrekkgenren og ble oppfattet som for skremmende av en del, det var dette som vakte størst oppsikt. I og med at jeg er interessert i bøkene og lesingen av dem, har jeg utelatt debattinnlegg som i hovedsak omhandler filmen. Jeg går heller ikke inn på hva som er skolens rolle i forbindelse med aksjonen og hvordan den står i forhold til skolens verdigrunnlag, dette hører ikke hjemme i problemstillingen for denne oppgaven.

Foreningen !les mottok en rekke henvendelser etter debatten. Jeg har fått tilgang til noen av disse, men har valgt å ikke inkludere dem her i og med at de stort sett består av til dels grov sjikane og lite argumentasjon som egner seg for videre analyse.

Jeg har også valgt å utelate de delene av debatten som foregikk på tv og radio. For det første er det de samme debattantene som uttaler seg i de klippene jeg har fått tilgang til som i det skriftlige materialet, for det andre bruker de omtrent de samme argumentene. Jeg har derfor foretrukket å holde meg til de skriftlige kildene som er lettere etterprøvbare og dermed i mindre grad åpner for eventuelle misforståelser.

5.1.3 Normer, funksjoner og retorikk

Jeg legger størst vekt på hvilke funksjoner, slik Mukařovský (1970) bruker begrepet, de ulike debattantene tillegger litteraturen og hvilke normer for litteratur som kommer til uttrykk i utsagnene deres.

At litteraturen tillegges estetisk funksjon, kommer til uttrykk her gjennom at den omtales som kunst, for eksempel som virkelighetsoverskridende, at språk kommenteres spesifikt, eller at den vekker følelser som bunner i estetiske kriterier, som at den er spennende (intensitet) eller fullendt (integritet). Den kognitive og den moralske funksjonen kommer klarere til uttrykk i utsagnene, her sies det mer direkte at gjenkjennelse er viktig eller at litteraturen skal formidle visse verdier.

Det finnes ulike normer for hva og hvordan litteratur skal være. Flere av disse kommer til uttrykk i debatten. For å ha mulighet til å systematisere dem, har jeg formulert alle etter

samme mal, ”Litteratur skal...”, og gruppert dem etter hvilken funksjon de kan sies å være et uttrykk for (se vedlegg). For å gjøre det mulig å sammenlikne de ulike debattantene og gruppene, har jeg måttet ofre noen nyanser og heller forholde meg til mer overordnede normer. For eksempel vil normen ”Litteratur skal gi innsikt” også dekke normer som ”Litteratur skal foreberede leseren på livet”, ”Litteratur skal bidra til personlig utvikling” og ”Litteratur kan ha en terapeutisk funksjon (ventil, hjelpe med vanskelige ting i livet)”.

Den retoriske analysen tar for seg i hvilken grad debattantene vektlegger de tre appellformene logos, ethos og pathos.

5.1.4 Gangen i debattanalysen

Jeg vil først gi en oversikt over hvilke syn de mest flittige debattantene gir uttrykk for. På den ene siden står Gro Børresen, moren som i utgangspunktet kontaktet media, to andre mødre som ble intervjuet sammen med henne og byråd for skole og barnehage i Bergen, Tomas Moltu. På den andre siden finner vi ulike representanter for *Foreningen !les* og norsklærer og litteraturkritiker Guro Havrevold som gikk ut med støtte for aksjonen på *Foreningen !les* sine nettsider. Rektor Kristia Svendsen ved Kråkerøy ungdomsskole og psykologspesialist Anders Lindskog ble også intervjuet i Fredrikstad blad og uttaler seg positivt om aksjonen.

I denne delen av analysen konsentrerer jeg meg om følgende artikler:

- NRK-artikkelen ”Serverer barn sex, vold og skrekk”, skrevet av journalist Håvard Grønli (Grønli 26.09.2008)
- Jan Oklums intervju med byråd Thomas Moltu i *Bergens tidende*, ”Stopper leseprosjekt”, (Oklum 26.09.2008)
- ”Skolebyråd stanser skrekkfilm”, Thomas Moltu og Ketil Kolstad intervjuet av Lise Marit Kalstad i *Vårt land* (Kalstad 26.09.2008)
- Birgitte Mandelids intervju med Moltu og Kolstad, ”Bergen stopper sex og skrekk i skolen”, i *Dagbladet* (Mandelid 26.09.2008)
- Victoria Kvalviks intervjuer *Fredrikstad Blad*; ”Elever fikk lesebok med sex og vold (Kvalvik 26.09.2008 a), ”Leste ikke om voldtektsforsøk på pike” (Kvalvik 26.09.2008 b), ”Mener 13-åringene forstår det er fiksjon” (Kvalvik 26.09.2008 c), ”Ordførere reagerer sterkt” (Kvalvik 26.09.2008 d) og ” Sex-psykolog advarer foreldrene” (Kvalvik 27.09.200).

Dessuten publiserte *Foreningen !les* flere saker på sine hjemmesider i tiden som fulgte. Det dreier seg om Guro Havrevolds *Sex og sensur* (Havrevold 30.09.2008), Eivind Volder Rutles *Informasjon til lærere som deltar i årets tXt-aksjon* (Rutle 30.09.2008) og Ole Ivar Storøs *Den andre siden* (Storø 2008). Jeg har også fått tilgang til foreningens svarbrev på klager på aksjonen, skrevet av Ketil Kolstad og Vibeke Røgler, *Vedrørende klager på innholdet i aksjon tXt 2008* (Kolstad og Røgler 23.09.2008). Eivind Volder Rutle, ansatt i *Foreningen !les*, sitt innlegg på e-postlisten *Bibliotek-Norge* (Rutle 03.10.2008) hører hjemme her i og med at jeg organiserer analysen etter debattanter (se nedenfor).

Deretter tar jeg for meg den mer uformelle delen av debatten. Jeg ser på tre innlegg som behandler saken på *BibliotekNorge*, de er skrevet av Kristian Samuelsen (26.09.2008) og Synne Fredriksen (26.09.2008 og 27.09.2008). Andre innlegg her konsentrerte seg om det prinsipielle ved at politikere griper direkte inn i litteraturutvalget i skolen. Dette er en interessant diskusjon, men faller utenfor denne oppgavens problemstilling. Når det gjelder nettdebattene som fulgte etter artiklene i NRK (Grønli 26.09.2008) og i *Dagbladet* (Mandelid 26.09.2008), har jeg ikke analysert alle innleggene, men foretatt et utvalg. I første omgang luket jeg ut dem som bare omhandlet filmen eller skolens rolle i aksjonen. Deretter har jeg konsentrert meg om de innleggene som gir uttrykk for et syn på litteraturens normer og funksjoner. Jeg har ikke tatt hensyn til hvem som står bak innleggene eller hvilket litteratursyn de formidler.

Der mange innlegg analyseres i samme delkapittel, følger det en oppsummering til slutt. Jeg har valgt å systematisere debattanalysen etter deltagere på denne måten:

- ”Tre foreldre i Fredrikstad” henviser til Gro Børresen, Camilla Billet og Vigdis Hauglum og deres utsagn i NRK og *Fredrikstad blad*.
- I ”Byråden i Bergen” analyseres Tomas Moltu sine utsagn i *Bergens tidende*, *Vårt land* og *Dagbladet*.
- ”Lederen i *Foreningen !les*” er Ketil Kolstad. Han siteres i *Vårt land*, *Dagbladet* og *Fredrikstad blad*.
- ”*Foreningen !les* generelt” dekker andre innlegg fra Kolstad i tillegg til dem fra andre ansatte i *Foreningen !les*.
- ”Fagpersoner med støtte til *Foreningen !les*” er Guro Havrevold og Anders Lindskog.

- ”Lærere” inkluderer rektor Svendsen og de debattantene som enten kaller seg lærere eller kommer inn på yrket sitt i debattinnleggene. Utsagn fra lærere som siteres i *Rapport: Aksjon tXt 2008: Den andre siden* (Foreningen lles 2009) inkluderes. Guro Havrevold, lærer og anmelder, sitt innlegg er analysert i forrige delkapittel, men tas med i oppsummeringen her.
- ”Bibliotekarer” dekker innleggene fra Kristian W. Samuelsen og Synne Fredriksen.
- ”Foreldre” henviser til de deltagerne i debatten som på en eller annen måte uttaler seg med foreldrerollen som bakgrunn. De tre mødrene fra første delkapittel i analysen, Gro Børresen, Camilla Billet og Vigdis Hauglum, trekkes inn i oppsummeringen.
- ”Andre voksne” dekker innlegg fra personer som verken omtaler seg selv som lærere, foreldre eller unge. Jeg har valgt å gå ut fra at de er voksenpersoner uten tilknytning til de andre grupperingene mine.
- ”Unge” henviser til debattanter som omtaler seg selv som ungdom i innleggene sine.

I og med at jeg har valgt å systematisere debattanalysen etter debattanter og ikke kronologisk, er ikke sammenhengen mellom ulike innlegg alltid like klar. Jeg har likevel valgt å gjøre det på denne måten fordi jeg mener sammenlikningen av de ulike gruppene er viktigere enn kronologien.

5.1.5 Å analysere anonyme debattanter

De fleste innleggene på nrk.no og dagbladet.no har en signatur, ikke et fullt navn som avsender. Alle signaturene er gjengitt i kursiv for å lette lesbarheten. Det er ikke mulig å vite hvem som i virkeligheten står bak innlegg av denne typen, men jeg har valgt å tro på at innsenderne er ærlige og at signaturer og andre opplysninger viser hvor de hører hjemme. Dette er nødvendig for at det i det hele tatt skal være mulig å analysere disse innleggene. Sitater fra innleggene er ordrette, og jeg markerer ikke alle skrivefeil. Jeg vurderer heller ikke avsendernes troverdighet ut fra i hvilken grad de behersker rettskriving, ettersom kommentarfelt i nettdebatter er uformelle fora hvor dette spiller liten rolle for de aller fleste. Det er ikke praktisk gjennomførbart å føre de enkelte innleggene i kildelista eller å henvise korrekt til dem, men jeg legger ved de analyserte innleggene i fulltekst i vedlegg 2.

5.1.6 Analyse av ulike genre

Denne analysen behandler intervjuer, lengre debattinnlegg på *Foreningen !les* sine nettsider, e-poster, brev og korte innlegg i kommentarfelt på nettet. De forskjellige genrene gir ulik mulighet for retorisk analyse. De lange debattinnleggene, e-postene og brevet gir meg mest å jobbe med. Debattantene går her mer i dybden og uttaler seg direkte uten noe tolkende mellomledd. De korte debattinnleggene beveger seg mer på overflaten, men igjen er det debattanten selv som kommer direkte til orde.

Å analysere intervjuene byr på større utfordringer. Her kommer debattantene til orde i løsrevne sitater, og journalisten kan la sin egen agenda komme til uttrykk gjennom utvalget av sitater, sammenstillingen av dem og i hva som utelates. Jeg går ut fra at intervjuobjektene er korrekt sitert og at utsagnene deres ikke blir tatt ut av sammenhengen. Dette er nødvendig for at det skal være mulig å foreta en analyse.

Jeg har valgt å holde meg strengt til analyse av debattantenes utsagn, ikke konteksten de kommer i. Derfor analyseres ikke titler, brødtekst og liknende i artiklene som er skrevet av journalister. Dette er likevel elementer som kan påvirke leserens oppfatning av teksten i stor grad. Et eksempel på dette er Victoria Kvalviks intervju med Anders Lindskog i *Fredrikstad blad* (Kvalvik 27.09.2008). Intervjuet har fått tittelen ”Sex-psykolog advarer foreldrene”. Både bruken av begrepet ”sex-psykolog” og løftet om en advarsel til foreldre er egnet til å pirre leserens nysgjerrighet. I billedteksten som følger rett nedenfor, kan en lese at Lindskog ”har full forståelse for at foreldre kan reagere på innholdet i boken som elevene ved Kråkerøy ungdomsskole fikk utdelt”. Sett sammen med overskriften, gir dette inntrykk av at Anders Lindskog støtter foreldrene som protesterte mot tXt-aksjonen. Først i brødteksten får vi vite at ”Foreldre som vil beskytte barna sine, må gjøre det på en smart måte - ikke gjennom forbud og å skape tabuer om sex”, og det er bare ved å lese hele artikkelen at leseren forstår at Lindskog, i følge intervjuet, mener det er bra for ungdom å lese skildringer av blant annet seksualitet. Redaksjonelle grep av denne typen gir et direkte misvisende inntrykk av den intervjuedes synspunkter til dem som bare leser begynnelsen av teksten, men farger også forståelsen til dem som leser hele. Dette er altså noe som ikke blir behandlet i analysene, her holder jeg meg til de intervjuedes utsagn slik de blir sitert av journalistene.

5.1.7 Analyse av IBBY-debatten

Helt til slutt i analysedelen vil jeg komme inn på en annen diskusjon som ikke er knyttet til *Den andre siden*, men som tar for seg samme tematikk. Denne debatten ble startet av litteraturanmelder i *Dagens Næringsliv*, Ola Hegdal, etter at han leste ungdomsbøkene som kom ut i 2008 på vegne av IBBY, Norsk barnebokforum. Jeg inkluderer dette i oppgaven fordi litteraturvitere og andre fagpersoner innenfor litteraturfaget ikke deltok i den opprinnelige debatten i nevneverdig grad, og jeg mener det er viktig å få med også deres perspektiv. Denne delen analyserer følgende tekster:

- Ola Hegdals innlegg publisert i *Dagens næringsliv* 01.12.2008 med tittelen ”Ungdommens råskap”. Jeg har hentet teksten på, og henviser til, forfatterens hjemmeside (Hegdal 06.07.2009).
- Sverre Henmo svarer Hegdal på hjemmesidene til Norske barne- og ungdomsbokforfattere med innlegget ”Ungdomsbokforfattere nå til dags!” (Henmo 2009)
- Kristin Ørjasæter reagerer på Ola Hegdals innlegg på et seminar i regi av *Foreningen Iles* 03.03.2009 med innlegget ”Han er ikke litteraturviter, han er bekymret far” på *forskning.no* (Ørjasæter 10.03.2009)

5.2 Analyse av tXt-debatten

5.2.1 Tre foreldre i Fredrikstad

Jeg begynner denne delen med å presentere synspunktene fra tre mødre som startet debatten, Gro Børresen, Vigdis Hauglum og Camilla Billet.

Normer og funksjoner

Gro Børresen, som i 2008 var mor til en ungdomsskoleelev i Fredrikstad, var den som kontaktet media og satte debatten i gang fredag 26. september 2008. I et intervju med NRK blir hun gjengitt på denne måten:

Moren til Malin, Gro Børresen, reagerer sterkt på virkemidlene.

- De bruker billige virkemidler som sex, vold og skrekkfilm for å fremme leselyst, sier hun.

Hun mener skolen ikke kan servere elevene hva som helst.

- Jeg synes skolen også har det ansvaret. Det er så mye elendighet ellers, sier hun. (Grønli 26.09.2008)

Utsagnet ”det er så mye elendighet ellers” leser jeg som et ønske om at ungdomslitteraturen skal vise oss en vakrere verden enn den vi faktisk lever i. Dette kan sees som et ønske om å skjerme ungdom mot en tøff virkelighet. I et intervju med *Fredrikstad Blad* formulerer journalist Victoria Kvalvik Børresens synspunkter slik:

Boken inneholder detaljerte seksuelle beskrivelser, blant annet i en pornoerotisk novelle og en situasjon der en Frp-ordfører forsøker å voldta en jente, sier Børresen – og signaliserer klare referanser til Søviknes-saken som rystet Norge for noen år siden. (Kvalvik 26.09.2008 a)

Børresen kontaktet Fredrikstads ordfører, Eva Kristin Andersen (FrP), for å informere henne om saken og blir sitert på at ”hun syntes heller ikke det var særlig stas at det var på denne måten ungdommene skulle få politikken presentert” (Kvalvik 26.09.2008 a). Jeg tolker Børresen dit hen at hun her sier at tXt-utdraget gir leserne et feilaktig inntrykk av et politisk parti. Det finnes en litterær norm om at ungdomslitteraturen skal skildre virkeligheten, men ofte, og spesielt når det gjelder politikk, er det stor uenighet om hva denne virkeligheten består i. Holdt sammen med det forrige utsagnet, ser det ut til at Børresen ønsker en ungdomslitteratur som er politisk nøytral og ikke tar stilling til omstridte temaer, men gir et balansert og forskjønnende bilde av virkeligheten. I all hovedsak vil jeg si at Børresen gir uttrykk for å tillegge ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

Vigdis Hauglum hadde på dette tidspunktet en sønn på 13 år på Kråkerøy ungdomsskole og siteres på følgende måte i *Fredrikstad blad*:

Hun reagerer også på at ungdom kaller hverandre "jævla hore" og "homo" i boken.

– Skolene har nettopp hatt en holdningskampanje for å få ungene til å jekke ned språkbruken, og så får man servert dette, sier hun hoderystende.

– Som mor vil jeg faktisk ha retten til å si "nei, takk – dette vil jeg ikke at barna mine skal lese." (...) Man kan fritta barna for kristendomsundervisning, og nå er det heller ikke lov å si "neger" eller "Lille Hoa" lenger. Hvor er logikken i at ungene da skal få utlevert slike bøker? spør hun. (Kvalvik 26.09.2008 a)

Her kommer det tydelig fram at Hauglum ser litterært språk som en legitimering for å bruke det samme språket i dagligtale. Det at hun trekker inn kristendomsundervisning i denne sammenhengen kan tyde på at hun frykter at verdiene blir borte fra den norske skolehverdagen. Hun ønsker en ungdomslitteratur som fungerer som et forbilde, uten banning og stygge ord.

Camilla Billett, mor til en da 13-årig gutt på Cicignon ungdomsskole, fikk i følge *Fredrikstad Blad* stanset aksjonen på sønnens skole. Hun er også sitert i avisen:

Og Billett mener også det er kvalitetsbøker ungdommene nå skal lese utdrag fra – men at det har blitt solid bomskudd når det gjelder målgruppen. (...) nå føler jeg at man i altfor stor grad tyr til sex, banning og tabloide midler for at det skal virke mer spennende å lese, sier Billett. Det må jo spille noen rolle HVA de unge faktisk leser ikke bare at de leser, sier hun. (Kvalvik 26.09.2008 a)

Billett er inne på at kvalitet er viktig, men hun definerer ikke hva hun mener med kvalitet. Det er derfor vanskelig å si noe om hvilken type litterær funksjon dette er uttrykk for. Det er likevel tydelig at aksjonen bryter med hennes norm om at ungdomslitteratur skal behandle temaer som er passende for målgruppa. Sex og banning hører ikke til her. Ved å samtidig vektlegge at det er viktig hva ungdom leser, mener jeg hun også gir uttrykk for en norm om at ungdomslitteratur skal vise positive forbilder, ikke sex og banning.

Jeg mener det er mulig å si at alle de tre kvinnene som intervjues her gir uttrykk for samme litterære norm; Ungdomslitteratur skal fungere som forbilde. I denne sammenhengen betyr det at ungdomslitteraturen skal vise oss et balansert bilde av en verden uten banning, sex og politisk uenighet. De er oppatt av at *Den andre siden* inneholder skildringer av sex og politikk og har et språk de ikke mener passer for målgruppa. De tillegger dermed ungdomslitteraturen

først og fremst en moralsk funksjon; den skal vise hvordan verden bør være og dermed gi leserne noe å strekke seg etter.

Retorikk

Logos: Spesielt Børresen argumenterer saklig for sitt syn på leseaksjonen. Når intervjuene med Børresen opplyser om virkemidlene aksjonen bruker: ”De bruker billige virkemidler som sex, vold og skrekkfilm” (Grønli 26.09.2008) og gjør rede for innholdet: ”Boken inneholder detaljerte seksuelle beskrivelser, blant annet en pornoerotisk novelle og en situasjon der en Frp-ordfører forsøker å voldta en jente” (Kvalvik 26.09.2008 a), kan dette leses som en nøktern redegjørelse for saken.

Ethos: Børresen, Billet og Hauglum gir ikke uttrykk for at de er fagpersoner i denne sammenhengen, deres troverdighet bygger i all hovedsak på at de er mødre til barn i målgruppa for aksjonen. Sitatet med Billet gir uttrykk for at hun kan bedømme hva som er kvalitetslitteratur, ”det er kvalitetsbøker ungdommene nå skal lese utdrag fra” (Kvalvik 26.09.2008 a), og intervjuet med Hauglum viser at hun har fulgt med i skolens holdningskampanjer; ”Skolene har nettopp hatt en holdningskampanje for å få ungene til å jekke ned språkbruken” (Kvalvik 26.09.2008 a). Dette er med på å øke tillitten til dem som kilder. Børresens sitat er klar på at det er sitt eget syn hun presenterer: ”Jeg synes skolen også har det ansvaret.” (Grønli 26.09.2008). Hun påstår altså ikke at hun snakker på vegne av andre, noe som gjør at hun framstår med integritet.

Pathos: Kvinnene argumenterer saklig for sine syn, men ordvalget i intervjuene er preget av et ønske om å vekke negative følelser for aksjonen, minusordene dominerer. I følge journalisten bruker Børresen uttrykket ”billige virkemidler” og setter de, i denne sammenhengen, negative ordene ”sex, vold og skrekkfilm” opp mot det positivt ladede ”leselyst”. Et av tekstutdragene omtales som ”en pornoerotisk novelle”, noe som ikke akkurat virker positivt i en skolesammenheng. Sitatene med Billet nedvurderer også aksjonen ved å bruke uttrykket ”tabloide midler”. Sammen med Børresens ”billige virkemidler”, skaper dette et inntrykk av en leseaksjon som er mer opptatt av oppmerksomhet enn av kvalitet. Hauglums sitater trekker fram ord fra tekstene og verken ”jævla hore” eller ”homo” kan sies å være positivt ladede ord, spesielt ikke når de står alene, tatt ut av sin sammenheng. Alt i alt gir dette leserne inntrykk av at *Den andre siden* er en dårlig kvalitetssikret aksjon som formidler det jeg mener Børresen, Billet og Hauglum ser på som uønskede verdier.

Det følelsesmessige er dermed det mest framtreddende ved argumentasjonen her.

5.2.2 Byråden i Bergen

Normer og funksjoner

Tomas Moltu, byråd for barnehage og skole i Bergen, var sterkt til stede i debatten. I et intervju i *Bergens tidende* forteller han om reaksjonene han har mottatt på tXt-aksjonen: ”Det er kommet reaksjoner fra både foreldre og elever som påpeker at dette er grovt, angstskapende og perverst”. I samme artikkel finnes denne billedteksten: ”- Vi ønsker ikke materiell i skolen som er grovt krenkende” (Oklum 26.09.2008). Moltu sier her at han selv ikke har lest tekstene, men ikke ønsker ungdomslitteratur som kan virke forstyrrende. I et intervju med *Vårt land* blir han sitert på at

man kan bestemme hvilken virkelighet man ønsker å presentere for elevene. Det er ikke riktig å formidle pornografiske skildringer og vold for 11-12-åringer i norsk skole. (...) Dette er ikke holdbart. Skolen skal være et trygt sted å være, ikke et sted der man krenker barns grenser. (Kalstad 26.09.2010)

Og i *Dagbladet*:

“Skolen skal ikke være et sted hvor elever føler ubehag og engstelse og opplever at deres egne grenser flyttes. Barn skal ikke eksponeres for sex, vold og skrekk i skoletiden. (...) Slik jeg ser det bryter denne aksjonen med kultur- og verdigrunnlaget i skolen, og det er jeg egentlig overrasket over at de ikke har sett selv” (Mandelid 26.09.2010)

I disse sitatene kommer det tydeligst fram hvilke typer tekster Moltu mener hører hjemme i skolen, men jeg mener det også er mulig å lese byrådens generelle litteratursyn ut av utsagnene over. Han er tydelig opptatt av at ungdomslitteraturen skal vise positive forbilder. Den skal ikke være ”angstskapende”, ”krenkende”, medføre ”ubehag og engstelse”, omhandle ”sex, vold og skrekk” eller bryte med ”verdigrunnlaget i skolen”. Ungdomslitteratur som på noen måte bryter med disse prinsippene, ”krenker barns grenser”. Moltu er ikke inne på at ungdomslitteratur kan tolkes, at den kan diskuteres eller oppfattes ulikt fra person til person. Sammen med utsagnet om at ” man kan bestemme hvilken virkelighet man ønsker å presentere for elevene”, viser dette at Moltu tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

Retorikk

Logos: I intervjuene viser Moltu til skolens kultur- og verdigrunnlag: ”Slik jeg ser det bryter

denne aksjonen med kultur- og verdigrunnlaget i skolen” (Mandelid 26.09.2010) og henter dermed støtte for sine argumenter i en størrelse en må gå ut fra at det er stor støtte bak, både politisk og folkelig. Dette gir mer tyngde til argumentene hans.

Ethos: Tomas Moltu innrømmer at han ikke har lest tekstene i aksjonen selv. I følge *Vårt Land* sier han at tekstene ikke egner seg ”for 11-12-åringer i norsk skole”. TXt-aksjonen er rettet mot ungdomsskolen, altså 13-15-åringer. Uriktige opplysninger er med på å svekke tilliten til vurderingene hans, men krever selvfølgelig at leseren selv er kjent med fakta i saken. Moltu uttrykker også lav tiltro til sin motstander, *Foreningen !les*, når han om bruddet med skolens verdigrunnlag siteres på at ”det er jeg egentlig overrasket over at de ikke har sett selv”. Som byråd for barnehage og skole har Tomas Moltu makt og har innflytelse på sitt område og er dermed i utgangspunktet en mann med stor troverdighet. Men det at han ikke har lest de omtalte tekstene og presenterer saksopplysninger som er feil, taler mot hans troverdighet i denne saken.

Pathos: Også intervjuene med Moltu bruker sterkt følelsesladete minusord for å gi inntrykk av aksjonen som noe negativt. ”Grovt, angstskapende og perverst”, ”grovt krenkende”, ”pornografiske skildringer og vold”, ”ubehag og engstelse” og ”sex, vold og skrekk” stilt sammen med ordene ”11-12-åringer” og ”elever” er egnet til å vekke ubehag hos leseren.

Også Tomas Moltus argumenterer først fremst ut fra følelser.

5.2.3 Lederen i Foreningen !les

Den tredje store aktøren i debatten er *Foreningen !les*, først og fremst representert ved leder Ketil Kolstad.

Normer og funksjoner

Ketil Kolstad er daglig leder i *Foreningen !les* og den som uttalte seg i debatten 26. september 2010. Som svar til Moltu i *Vårt land* siteres Kolstad på at *Foreningen !les* ”er opptatt av å få barn til å sette ord på sine egne leseopplevelser og preferanser”, og at ”det finnes litt sex i tekstutdragene, og dette mener vi er helt naturlig all den stund dette er en helt vanlig del av dagens ungdomslitteratur” (Kolstad 26.09.2010). Han avdramatiserer altså saken og trekker fram leserperspektivet framfor den rene tematikken. At sex er en vanlig del av den nye litteraturen for unge, er en påstand Kolstad ikke argumenterer for eller viser til annet grunnlag

for. Leseren har også fokuset når Kolstad siteres i *Dagbladet*: ”Folk har forskjellige terskler for hva de synes er støtende, og alle tekstene trenger ikke å passe for alle” (Mandelid 26.09.2010). Kolstad sier her at lesere møter tekster med ulike forutsetninger. Noen vil synes en tekst er støtende, mens andre vil oppleve den samme teksten på en annen måte. Det viktige for Kolstad ser ut til å være at leseren, i denne sammenhengen er ung leser, får mulighet til å formulere og tenke over hva hun selv liker og ikke liker og hvordan hun opplever møtet med teksten. Han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

I *Fredrikstad blad* blir Kolstad intervjuet under tittelen ”Mener 13-åringene forstår det er fiksjon” og det blir sagt at ”Kolstad er opptatt av at litteratur ikke utelukkende må være et bilde på hvordan livet «skal» eller «bør» være”. Journalist Kvalvik siterer Kolstad slik:

Vi står bak våre egne redaksjonelle valg hundre prosent, og det er høy kvalitet på tekstene. De er laget av etablerte ungdomsforfattere som skriver veldig bra blant annet om identitet og seksuell oppvåkning, informasjon det er viktig at ungdommene får tilgang på, sier Kolstad. (Kvalvik 26.09.2008 c)

Kolstad forfekter, slik jeg ser det, et syn hvor ungdomslitteraturen i all hovedsak får en kognitiv funksjon. Han er opptatt av at leserne skal sette ord på sine egne litterære opplevelser, og at ungdom får tilgang på litteratur som gir dem informasjon om viktige temaer i ungdomstiden. Dette finner gjenklang i normen om at ungdomslitteratur skal gi innsikt. Kolstad legger også vekt på at lesere må få tilgang på ulike typer litteratur, ”alle tekstene trenger ikke å passe for alle”. Lesere har ulike behov og forskjellige typer litteratur er i følge Kolstad nødvendig for at leseren skal kunne kjenne seg igjen.

Jeg har vært inne på at normen om at ungdomslitteratur skal vise positive forbilder står sterkt i debatten. Børresen og Moltu setter kravet om at ungdomslitteraturen skal vise en vakker verden uten banning, sex og skremmende elementer høyt. Kolstad ser ut til å mene at ungdomslitteratur skal utfordre verdier. Han ønsker at lesere skal møte ulike typer tekst og lære seg å sette ord på hvilke opplevelser dette gir dem. Når han blir sitert på at ”litteratur ikke utelukkende må være et bilde på hvordan livet «skal» eller «bør» være” (Kvalvik 26.09.2008 c), sier han at ungdomslitteraturen også må presentere verdier som går på tvers av det aksepterte. Leseren skal også utfordres ved å lese om verdier de ikke liker eller godtar. Dette hører også med til den kognitive funksjonen, utfordring krever tankevirksomhet fra leseren.

Kolstad er også så vidt inne på at ungdomslitteraturen kan ha en estetisk funksjon. Han sier som nevnt at ”det er høy kvalitet på tekstene. De er laget av etablerte ungdomsforfattere som skriver veldig bra” (Kvalvik 26.09.2008 c). Kolstad definerer ikke hva han legger i ”høy kvalitet” eller å ”skrive bra”, men dette er begreper som gjerne knyttes til den estetiske funksjonen. På den annen side knytter han ”å skrive bra” til tematikken i tekstene: ”ungdomsforfattere som skriver veldig bra blant annet om identitet og seksuell oppvåkning, informasjon det er viktig at ungdommene får tilgang på”. En tekst med høy kvalitet framstår i denne sammenhengen som en tekst som omhandler viktige temaer samtidig som den er skrevet på en god måte. Dermed kan det se ut til at han også knytter kvalitetsbegrepet til den kognitive funksjonen.

Retorikk

Logos: I følge *Vårt Land* redegjør Kolstad saklig for *Foreningen !les* sine ønsker med aksjonen når han sier at ”vi er opptatt av å få barn til å sette ord på sine egne leseropplevelser og preferanser” (Kalstad 26.09.2008). Her unngår han følelsesladete ord og framstår dermed som objektiv. Den samme rolige objektiviteten preger utsagnet ”det finnes litt sex i tekstutdragene, og dette mener vi er helt naturlig all den stund dette er en helt vanlig del av dagens ungdomslitteratur” (Kalstad 26.09.2010). Kolstad fastslår at sex er en helt vanlig del av litteraturen for unge, noe som gir inntrykk av at han har forskning eller annet grunnlag for å vise at dette er tilfelle. Imidlertid er dette en påstand det ikke argumenteres videre for.

Ethos: Ketil Kolstad er daglig leder for *Foreningen !les*. Dette kan slå begge veier. Han er leder for en organisasjon som driver med lesestimulering, og burde derfor ha kunnskap om fagfeltet. Han har også kolleger å støtte seg på, og uttaler seg på vegne av et ”vi”. Samtidig er han ansvarlig for den omtalte aksjonen, og kan derfor risikere å møte fordømmelse i utgangspunktet. I *Dagbladet* sine sitater bruker Kolstad grep for å nedvurdere sin debattmotstander Moltu: ”det er typisk at politikerne først reagerer når en mor i Fredrikstad roper «ulv!»” (Mandelid 26.09.2010) Han omtaler ikke Moltu som person, men innlemmer ham i gruppen ”politikere”, noe som ikke alltid oppfattes som en hedersbetegnelse. Å kalle Børresen ”en mor i Fredrikstad” er også med på å framstille henne som en hvemsomhelst, ikke en person med tyngde og troverdighet. Å rope ”ulv” er dessuten, som de fleste av oss vet fra eventyret, å lage oppstyr ut av ingenting. På denne måten framstiller Kolstad sine motstandere som uviktige personer som dessuten ikke har noen sak i utgangspunktet. *Vårt Land* gir uttrykk for at reaksjonene på *Den andre siden* var uventet for Kolstad og

Foreningen !les. Kolstad siteres på at han er ”overrasket over reaksjonene, og synes det er skuffende” (Kalstad 26.09.2010). Dermed gir han inntrykk av at han hadde ventet bedre av sine motstandere og antyder at *Foreningen !les* nærmest er et offer i denne saken. Samtidig er han ydmyk når han tar selvkritikk på at Medietilsynet ikke hadde sett den omtalte skrekkfilmen som fulgte med aksjonen. Han siteres på at ”i ettertid ser jeg at det ville vært riktig å la dem få se filmen på forhånd” (Kalstad 26.09.2010).

Pathos: Når Kolstad sier at han ”synes det er skuffende” med reaksjonene på tXt-aksjonen, er det et uttrykk som inviterer til sympati. Sinne, avsky og liknende kan føre til at tilhøreren føler avstand til den som uttrykker følelsen, men skuffelse innebærer ingen fare for angrep, bare gjenkjennelse og kanskje omsorg for *Foreningen !les* som her framstår som et offer. Kolstad siteres ellers med positivt ladete ord, plussord, for å framstille aksjonen i et godt lys. Han påpeker at aksjonen på dette tidspunktet hadde vært ute i skolene i to måneder allerede, og at den hittil hadde ”bare fått gode tilbakemeldinger. Særlig en del elever har vært positive” (Kalstad 26.09.2010). Som nevnt nedtoner han også innslaget av sex i tekstene ved å påpeke at ”det finnes litt sex i tekstutdragene”.

Jeg oppfatter at ethos, argumenter for å vise egen troverdighet og underminere motstanderens, dominerer Kolstads innlegg.

5.2.4 Foreningen !les

Det var Ketil Kolstad som uttalte seg på vegne av *Foreningen !les* da hoveddebatten gikk i media 26.09.2008. Andre ansatte i foreningen kom på banen i tiden som fulgte. Jeg presenterer deres bidrag nå for å kunne oppsummere *Foreningen !les* under ett.

5.2.4.1 Informasjonsbrev til lærere

Normer og funksjoner

Eivind Volder Rutle var ansatt i *Foreningen !les* og skrev et informasjonsbrev ”til lærere som deltar i årets tXt-aksjon” (Rutle 30.09.2008). Alle sitater i det følgende er hentet herfra.

Brevet er et svar på kritikken som ble framsatt mot aksjonen.

Rutle trekker diskusjonen rundt tXt-aksjonen inn i en større sammenheng:

Litteraturen gjenspeiler virkeligheten, og Foreningen !les' utgangspunkt for tXt-aksjonen er at den skal gjenspeile bredden i litteraturen. Det betyr at vi har rom

for tekster om forelskelse, rasisme, usikkerhet, spøkelser, andregenerasjons innvandrere, vennskap, og det meste annet - inkludert seksualitet. (Rutle 30.09.2008)

Her gir Rutle uttrykk for den normen som sier at ungdomslitteraturen skal speile virkeligheten. Litteraturen skal ikke ta hensyn til hva som anses som passende, men skildre virkeligheten slik den er, med banning, sex og skremmende elementer. I og med at *Foreningen !les* ønsker å vise bredden i litteraturen, må det være plass også for disse elementene i aksjonen. Rutle forsterker inntrykket av at ungdomslitteraturen skal være virkelighetsnær når han sier at ”en sunn og levende litteratur er åpen for alle aspekter av samfunnet”. Litteraturen kan altså vise de lyse sidene av samfunnet, de som ikke domineres av konflikt, men må også være åpen for å omhandle de mørkere. En ungdomslitteratur som kun formidler de lyse sidene er dermed, i følge Rutle, verken sunn eller levende. Å mene at litteraturen skal speile virkeligheten, er nært knyttet opp til meningen om at litteratur har en kognitiv funksjon. Litteraturen skal vise verden som den er for at leseren skal lære å navigere i den. Ved å lese om ulike sider av tilværelsen, vil leseren være forberedt når hun møter livet.

I brevet skriver Rutle at å ”skulle ”skjerme” elever for noen typer tekster fordi temaene er tabubelagte i enkelte miljøer, er ikke noen gangbar vei for å spre leselyst på ungdommenes egne premisser”. Når han knytter leselyst opp mot tematikk på denne måten, leser jeg det som han mener at gjenkjennelse er viktig for at ungdom skal utvikle leselyst. Å spre leselyst på ungdoms egne premisser, må da innebære å godta tematikk som er ”tabulagt i enkelte miljøer” for å nå ungdom som kjenner seg igjen i nettopp disse temaene. Gjenkjennelse er en del av den kognitive funksjonen.

Rutle viser også at han er opptatt av at ungdomslitteratur skal kunne fungere som grunnlag for diskusjon. Han sier at ”hvis det er uenighet om tekstene blant elevene, håper vi dere bruker muligheten til å diskutere dem i klassene, og på den måten gjøre litteraturen til noe mer enn tekster på et papir”. Her sier Rutle at det å diskutere litteratur tilfører den mer verdi enn å lese den på egen hånd kan gjøre. Diskusjoner kan gi litteraturen flere dimensjoner enn når de er flate ”tekster på et papir”. Han avslutter brevet med oppfordringen ”Vi håper dere fortsatt vil bruke aksjonen, og benytter anledningen til noen ”bonusdiskusjoner” om individuell smak og alt annet som måtte dukke opp”. Ordet ”bonusdiskusjoner” viser igjen til synet på at diskusjoner tilfører litteraturen mer enn den har i utgangspunktet. At det diskuteres er viktigere enn hva som diskuteres, temaet for diskusjonene kan være ”individuell smak” eller

”alt annet som måtte dukke opp”. Å diskutere egen smak gir innsikt i egne prioriteringer og preferanser og er dermed en kognitiv verdi. Men uansett om det er tematikk, språk eller annet som diskuteres, viser vektleggingen av litteratur som diskusjonsgrunnlag at Rutle først og fremst tillegger ungdomslitteratur en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Eivind Volder Rutle vil først og fremst plassere *Den andre siden* inn i en sammenheng. Han åpner med å gi leseren innblikk i debatten:

Den ene siden av debatten handler om utvalgte tekster i boka. Utgangspunktet var ei mor i Fredrikstad som overfor nrk.no kritiserte aksjonen med at "De bruker billige virkemidler som sex, vold og skrekkfilm for å fremme leselyst". Tre setninger var trukket frem for å underbygge dette. Les saken her: <http://nrk.no/nyheter/1.6235549>. (Rutle 30.09.2008)

Han henviser til motstanderens argumenter og virkemidler og gir mottageren av brevet informasjon om hvor han kan lese det første debattinnlegget. Deretter formidler han *Foreningen !les* sitt syn på innsigelsene mot aksjonen: ”Vi mener at kritikken ikke står i forhold til det faktiske innholdet i pocketboka”. Han viser også hvordan debatten om denne spesifikke aksjonen inngår i ”en større debatt om synet på litteratur”.

For å underbygge sitt syn, trekker han fram tall fra de tilbakemeldingene *Foreningen !les* til da hadde mottatt på aksjonen og viser at *Linas kveldsbok* og *Engleffes*, to av de mest kritiserte tekstene, var blant de tre best likte tekstene blant jenter med henholdsvis 21 % og 12 %. I denne sammenhengen har dette samme effekt som å henvise til eksperter, for dem som deler Rutles syn på ungdomslitteratur, er unge jenter ekspertene når det gjelder hvilken litteratur som passer for dem.

Ethos: Rutle uttaler seg hele tiden på vegne av *Foreningen !les*, med et ”vi”. Når *Foreningen !les* går ut med et informasjonsbrev av denne typen, er de i utgangspunktet i forsvar. De har blitt angrepet, og vil nå forsvare seg ved å nå bredt ut med argumentene sine. Igjen vil dette vekke størst sympati hos dem som allerede er positive til kampanjen, men den ryddige formen vil også kunne vekke respekt hos mottagere som i utgangspunktet var negative. Rutle oppgir lenke til motstanderens innlegg og gjør det dermed lett tilgjengelig for mottageren. Han tar kritikken alvorlig samtidig som han tilbakeviser den. Når han sier at kritikken ikke viser noen ”gangbar vei for å spre leselyst på ungdommens premisser”, viser det at han vet hva ungdom ønsker seg og har behov for. I nest siste avsnitt av brevet skriver Rutle at ”Hvis dere har

synspunkter rundt debatten som pågår setter vi stor pris på en epost, enten dere er enige eller uenige”. Ved å på denne måte oppfordre både sympatisører og motstandere til å ta kontakt, viser han at han tar sine motstandere på alvor.

Pathos: Brevet er preget av et nærmest nøytralt ordvalg, det er få sterke pluss- og minusord. Likevel er ordbruken med på å understreke Rutles ståsted i saken. Når han omtaler tekstene, påpeker han at det ”er et fåtall som inneholder seksuelle skildringer” og de omstridte setningene ”utgjør noen promille” av boken. Ordene ”fåtall” og ”promille” understreker hvor liten denne saken er i den store sammenhengen. Han setter ordet ”skjerme” i hermetegn når han sier at ”Å skulle ”skjerme” elever for noen typer tekster...” Det å sette ord i hermetegn på denne måten, viser at ordet brukes med en viss ironi, og at den som i utgangspunktet kom med dette argumentet, ikke kan tas helt alvorlig. Samtidig bruker han plussordene ”sunn” og ”levende” om den typen litteratur *Foreningen !les* mener ungdom burde få tilgang til. Det oppfordrer nærmest mottageren til å trekke slutningen at denne litteraturen gir sunn og levende ungdom.

Rutles argumentasjon er først og fremst preget av et ønske om å appellere til mottagerens fornuft, han legger mest vekt på å argumentere for aksjonens anvendelighet og viktighet. Dette gir mening når en tar i betraktning at det er lærere som skal bruke aksjonen overfor elevene sine, som er mottagerne.

5.2.4.2 Samme brev på BibliotekNorge

Brevet ble også sendt ut på den bibliotekfaglige e-postlisten BibliotekNorge 3. oktober 2008 med en introduksjon. Brevet er allerede gjennomgått, her dreier det seg derfor bare om introduksjonen, som har en ganske annen tone enn informasjonsbrevet. E-posten hadde tittelen ”*Bråk*” (Rutle 03.10.2008) og alle sitater er hentet herfra.

Normer og funksjoner

Mens brevet domineres av et kognitivt litteratursyn, er det omtale av den moralske funksjonen som får mest plass her. Motstanderne blir omtalt som ”voksne som vil stanse litteratur som formidler ”gale” verdier” og ”den lille minoriteten som vil begrense elevenes lesning til ”oppbyggelig” litteratur som ikke berører tabuemner”. Ved å sette ”gale” og ”oppbyggelig” i hermetegn i uttrykkene ”gale verdier” og ”oppbyggelig litteratur”, sier Rutle her at det ikke er noe som heter gale verdier og oppbyggelig i litteratursammenheng. Ungdomslitteratur skal

ikke ta hensyn til hva som er rett og galt eller hva som er oppbyggelig. Han argumenterer altså mot at ungdomslitteratur skal ha en moralsk funksjon og for en norm som sier at ungdomslitteratur ikke skal brukes normativt eller som verdiformidler. Han presenterer imidlertid ikke noe syn på hvilken funksjon han mener ungdomslitteraturen skal ha i denne innledningen.

Retorikk

Logos: Rutle legger ikke like mye vekt på å overbevise med logiske argumenter her. Han nøyer seg med å vise til at de omdiskuterte bøkene ”er gitt ut på anerkjente norske forlag” og ”har fått overveiende gode kritikker” og støtter seg dermed på den faglige ekspertisen. Han viser også til de foreløpige positive tilbakemeldingene og viser med det at han har lærere og elever på sin side. For å sette debatten i perspektiv, opplyser han om at ”det ikke er elevene og lærerne som faktisk bruker aksjonen som leder an i protestene, men politikere og foreldre”. Dette nevner han ikke i selve brevet, kanskje fordi han ikke ønsker at brevet skal leses som en oppfordring til lærere om å delta i kritikken.

Ethos: Brevet ble sendt ut som en form for forsvar, fra en noe underlegen posisjon. Hensikten med denne henvendelsen er å mobilisere bibliotekarene til ”en motoffensiv” og har derfor en ganske annen form. Her behandler han mottagerne som en likeverdige part og ser ut til å ta som en selvfølge at de deler syn på den omdiskuterte saken. Dette blir tydelig allerede i den kameratslige åpningshilsenen ”Hei BibliotekNorge!”. Det fortsetter med denne antagelsen: ”Som mange av dere sikkert har fått med dere(...)”. Rutle forutsetter at leserne av BibliotekNorge er oppdatert på debatten. Den upresise tittelen på innlegget, *Bråk*, understreker både den uformelle stilen og at mottageren skal ha kjennskap til debatten. Igjen uttaler Rutle seg med et ”vi” på vegne av hele *Foreningen !les*, bortsett fra i den siste setningen hvor et ”jeg” viser til det vedlagte brevet. Dette er ikke inkonsekvent, synspunktene står foreningen sammen om, men det er Rutle selv som har foretatt den konkrete handlingen å videresende informasjonsbrevet.

Foreningen !les framstår som de ansvarlige i denne teksten. Det er de som har valgt å formidle bøker fra ”anerkjente norske forlag” med ”overveiende gode kritikker”. Her henter Rutle støtte både fra den norske forlagsbransjen og fra kritikerne. Det er også foreningen som ser at ”det viktigste er likevel de prinsipielle sidene ved denne saken”. Det å kunne heve en sak opp på prinsipielt nivå og ikke krangle om detaljer, viser oversikt over fagfeltet og en

beherskelse av debattkunsten. Foreningen viser også vilje til aksjon når Rutle oppfordrer leserne av BibliotekNorge til å tipse om ”det er skoler eller saker vi bør gripe tak i”. Med utsagnet om at ”det ikke er elevene og lærerne som faktisk bruker aksjonen som leder an i protestene, men politikere og foreldre”, antyder Rutle at motstanderen ikke har satt seg inn i stoffet og egentlig ikke har grunnlag for å uttale seg. Likevel har de ”oppnådd å skremme mange lærere og skoleledere fra å bruke aksjonen”. Å si at motstanderen må skremme folk for å nå sine mål, hentyder til at de ikke har gode nok argumenter til å vinne fram på annen måte.

Pathos: Dette innlegget er ikke på langt nær så objektivt og nøkternt som informasjonsbrevet. Plussordene forbeholdes *Foreningen !les* og tXt-aksjonen, de bruker ”anerkjente” forlag, bøkene har fått ”overveiende gode” kritikker og de omdiskuterte bøkene er ”blant de mest populære”. Reaksjonen fra motparten er derimot ”sensasjonsoppslag”, ”tabloide påstander”, ”voldsomme reaksjoner” og ”pussige”. Alt dette er ord som gir inntrykk av at reaksjonene ikke står i forhold til virkeligheten. Motstanderne selv blir omtalt som ”den lille minoriteten” med ”dette foreldede litteratursynet”. De er både få og ikke i takt med tiden. Likevel framstilles debatten som en krig, de to sidene kalles ”barrikadene” og bibliotekarene oppfordres til å ”kaste seg inn”.

Mens brevet til lærerne var nøkternt argumenterende i formen, bærer dette innlegget preg av å være rettet mot meningsfeller. De følelsesmessige aspektene får derfor dominere.

5.2.4.3 Innlegg på Foreningen !les sine hjemmesider

Ole Ivar Storø fra *Foreningen !les* skrev også et innlegg om saken på foreningens hjemmesider. Innlegget er ikke datert, men etter henvendelse til *Foreningen !les* har jeg fått opplyst at det ble publisert 6. oktober 2008. Her tar Storø for seg debatten så langt og presenterer både motstandernes og *Foreningen !les* sine argumenter. Alle sitater er hentet fra Storø 2008.

Normer og funksjoner

Storø er opptatt av at ungdom ikke er en ensartet gruppe, men har ulike preferanser, også litterært. For å oppnå at flest mulig skal finne en tekst de liker, mener han at det er nødvendig med tekster som omhandler ulik tematikk, også typer som ikke faller i smak hos alle:

At noen tekster omhandler temaer som sex, homofili og vold, er naturlig ettersom dette er temaer som i aller høyeste grad er en del av samfunnet som også ungdommer lever i. Dermed kan litteraturen synliggjøre temaer som åpner

for dialoger og diskusjoner mellom elever, og mellom elever og lærere, ja, kanskje attpåtil mellom foreldre og barn. Det er i hvert fall ingen løsning å forsøke å unngå slike temaer. (Storø 2008)

Storø gir her sin støtte til en norm som sier at ungdomslitteraturen skal speile virkeligheten. Dersom et fenomen finnes i målgruppens virkelighet, hører det også hjemme i litteraturen for samme målgruppe. Denne litteraturens funksjon er, i følge Storø, å synliggjøre temaer for diskusjon. Storø tillegger ungdomslitteraturen en klar kognitiv funksjon, ungdomslitteratur skal framheve tematikk det er viktig for ungdom å diskutere med voksne for at de unge skal få kunnskap om virkeligheten.

Storø er også opptatt av normen som sier at ungdomslitteratur skal vekke gjenkjennelse. Han sier at utdragene i *Den andre siden* er ”utgivelser fra anerkjente og prisbelønte forfattere som skriver innsiktsfullt og realistisk om temaer som tilhører ungdommens verden”. Senere slår han fast at

Tekster som skaper engasjement, bidrar til å skape økt leselyst blant elever. Dessuten vil tekster som inneholder temaer som elevene kan relatere til, som tar opp viktige sider ved det å være menneske, kunne vise hvilket fantastisk redskap litteraturen kan være for en større forståelse av det samfunnet man lever i. (Storø 2008)

Han trekker fram at tematikk som angår målgruppen, som føles relevant for dem og som vekker gjenkjennelse, er nødvendig både for å skape leselyst og for å gi en større innsikt i omverdenen. Begge disse aspektene er også en del av litteraturens kognitive funksjon.

Storø nevner flere ganger at det er viktig for *Foreningen !les* at litteraturen de presenterer holder høy kvalitet. Han trekker fram at litteraturen de formidler skiller seg ut fra skolens ordinære pensum: ”Derfor er det trist at flere elever (...) ikke får muligheten til å oppdage ny og annerledes litteratur gjennom skolen som et supplement til klassikerne som vanligvis presenteres”. I denne sammenhengen framstår ”ny og annerledes” som kvalitetskriterier. Han sier at utdragene er skrevet av ”anerkjente og prisbelønte forfattere som skriver innsiktsfullt og realistisk om temaer som tilhører ungdommens verden”, her er både andres vurdering av forfatterne og det at de skriver ”innsiktsfullt og realistisk” bevisene på kvalitet. Om det å sette fokus på det omstridte innholdet i tekstene, sier han at ”På den måten får ikke disse tekstene den oppmerksomheten dem fortjener, nemlig som svært gode litterære verk”.

Kvalitet er i utgangspunktet en estetisk funksjon når det gjelder en kunstart som litteratur. Men Storø bruker ikke ord som klart tilhører det estetiske feltet når han uttaler seg om kvalitet. ”Ny og annerledes” kan hentyde til verkenes form, at de bryter med tidligere estetiske normer og det dermed skapes noe originalt, men i denne sammenhengen leser jeg Storø som han mener at det er det tematiske som skiller seg ut fra ”klassikerne som vanligvis presenteres”. Det å skrive ”innsiktsfullt og realistisk” om aktuelle temaer, er en kvalitetsvurdering som hører mer inn under litteraturens kognitive funksjon enn under den estetiske. Dermed vil det, når Storø kaller de omtalte bøkene som ”svært gode litterære verk”, være de kognitive aspektene han sikter til mer enn de estetiske.

Storø viser altså i all hovedsak at han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Ole Ivar Storøs innlegg framstår i hovedsak som nøkternt og saklig. I innledningen redegjør han for innleggets hensikt: ”!les ønsker her å klargjøre enkelte elementer med aksjonen, og påstander som kom frem i media”. Deretter forteller han hva tXt-aksjonen er, og hvordan årets aksjon, *Den andre siden*, passer inn.

Storø tar tak i reaksjonene som har kommet på aksjonen og argumenterer mot dem:

at !les bruker sex og vold som virkemidler for å få barn til å lese, er en total feilvurdering av tXt-aksjonens målsetting, og en ganske snever oppsummering av tekstutvalget i pocketboken. Målet er å synliggjøre ny og annerledes litteratur for elevene enn hva dem [sic] presenteres for gjennom for eksempel skoleverket. (Storø 2008)

Storø henviser også til andre som støtter hans syn. Han referer til tilbakemeldinger på tidligere tXt-aksjoner og påpeker at de er ”gjennomgående positive. Over 60 prosent av lærerne mener for eksempel at tXt-aksjonen bidrar til øke elevenes interesse for lesing”. Han siterer ungdommer i målgruppen:

- I år har filmen deres fått mye kritikk fordi den liksom var for skummel. Hvordan kan en ´wannabe´ Fritt vilt/Scary Movie i bibliotekversjon være så skummel at 8-9-10-klassinger ikke kan se den? Vi så jo langt verre ting på skolen da vi gikk i 8. klasse, skriver for eksempel noen ungdommer på nettsiden inntilkjernen. (Storø 2008)

Som jeg har vært inne på, fungerer ungdom nærmest som eksperter i denne sammenhengen. Men Storø har også en spesialist i sexologi, Anders Lindholm, til støtte: ”- Negative seksuelle

uttrykk behandler man best på samme måte som vold og mobbing: Ved å snakke om det, lese om det, debattere og formidle en forståelse av det, sier han.” Det å henvise til andre, gjerne eksperter på området, gir en ekstra tyngde til egne argumenter.

Ethos: Storø taler, i likhet med Kolstad og Rutle, på vegne av *Foreningen !les* som helhet. Han viser ydmykhet når han presiserer at ”!les jobber hele tiden for å utvikle aksjonen, og tar derfor alle tilbakemeldingene seriøst.” og at ”!les setter pris på innspill fra personer som mener noe om den jobben vi gjør. Informasjonen vi mottar blir benyttet i vår egen gjennomgang av aksjonen”. Han lar også motstanden få komme til orde når for eksempel Gro Børresen slipper til i et sitat: ”- Jeg reagerer på at Foreningen !les bruker billige virkemidler som sex og vold for å få barn til å lese, uttalte Gro Børresen, mor til en elev ved Kråkerøy ungdomskole, til NRK.” Dette viser en åpenhet for kritikk som bidrar til å styrke Storøs troverdighet.

Storø viser tillit til unge lesere både når han siterer målgruppen som vist over, og når han sier at ”Det er viktig å ikke undervurdere ungdom som lesere”. De som er enige i at ungdom kan velge eget lesestoff, vil bli positivt innstilt av dette, men på dem som er tilhengere av en viss voksenkontroll, kan utsagnene ha motsatt effekt.

Samtidig som han understreker *Foreningen !les* sin troverdighet på denne måten, viser han at motstanderen ikke er troverdig når han påpeker at ”kritikken i størst grad kommer fra voksenpersoner som foreldre og lokalpolitikere, og ikke elever og lærere som deltar i aksjonen”, altså ikke fra dem som kjenner saken best. Han mener også at kritikken er ” basert på overskriftene og korte teksteksempler, og ikke ved at leserne har gått i dybden og lest tekstutvalget i sin helhet”. Ved å påpeke at motstanderne ikke har satt seg inn i grunnlaget for debatten, sår han tvil om hvor habile diskusjonspartnere de er. For å være en troverdig debattant, må en vite hva en snakker om. Storø påstår her at hans motstandere ikke vet dette. Samtidig setter Storø byråd Moltus utsagn inn i en større sammenheng:

I Bergen har for eksempel KRF-byråd for barnehage og skole, Tomas Moltu, tatt til orde for å stanse aksjonen i hele kommunen, noe som vitner om et forsøk på en sensurvirksomhet det må være lenge siden har forekommet i Norge. Hvis en byråd alene kan drive sensur på denne måten, bør det være til ettertanke både for skoleverket, biblioteksektoren, bok-, litteratur- og forlagsbransjen m.fl. Dette bør ikke bli vanlig prosedyre fra lokalpolitikere, eller foreldre for den saks skyld, når ungdomsskoleelever presenteres for litteratur som ikke er forenlig med deres egen bokhylle. (Storø 2008)

Å heve motstanderens utsagn opp på et mer prinsipielt nivå, viser egen oversikt over temaet og stiller spørsmål ved i hvilken grad motstanderen er klar over hvilke konsekvenser synspunktene hans kan føre til.

Pathos: Til tross for at Ole Ivar Storø's innlegg i hovedsak framstår som saklig, holder det høy temperatur. Dette skyldes bruken av sterke pluss- og minusord. Plussordene brukes først og fremst om tekstene i aksjonen. Han framhever at forfatterne er "anerkjente og prisbelønte", at de skriver "innsiktsfullt og realistisk", tekstene er utgitt på "seriøse forlag" og har fått "gode anmeldelser i media". De er "svært gode litterære verk" og "interessant litteratur". Han bruker både egne og andres vurderinger til å understreke at dette er god litteratur. Storø trekker fram at *Foreningen !les* i denne aksjonen hadde med tekster oversatt til "arabisk, urdu og somalisk. Dermed gis elever fra disse språkgruppene muligheten til gode leseopplevelser på sitt eget morsmål." Dette omtaler han som et "banebrytende tiltak". Dermed framstiller han *Foreningen !les* både som interessert i at noen av samfunnets svakere grupper skal få gode opplevelser og som nyskapende og innovative på området. Dessuten nevner han at aksjonen er "gratis" for skolene, noe som må sees på som et positivt ladet ord i denne sammenhengen, skolenes ressursmangel er ofte framme i media.

Minusordene forbeholdes debatten, motstanderne og media. Debatten er, i følge Storø, "ingen saklig debatt", den har vært "ensidig og lite nyansert". Her angriper han den debatteknikken som har vært brukt, debattantene har ikke holdt seg til saken i tilstrekkelig grad og har ikke klart å vise kompleksiteten i saksforholdet. Debattmotstanderne blir omtalt som "sensurvillige voksenpersoner" som reagerer med "harme og hysteri" og utsagnene deres bygger på en "total feilvurdering". Dette levner ikke motstanderne mye ære. "Sensur" er ikke et ord som assosieres med noe positivt i et moderne demokrati som Norge. Å være "sensurvillig" kan dermed oppfattes som både gammeldags og totalitært. "Harme" og "hysteri" er ikke uttrykk som karakteriserer en seriøs debatt, Storø viser fram sine motstandere som ukontrollerte og useriøse. Det er denne typen motstandere som kan tenkes å foreta en "total feilvurdering".

Det går likevel hardest ut over medias framstilling av saken. Storø sier at media lot "seg friste" til å bruke "tabloide overskrifter" da debatten brøt løs. Gro Børresen er den som "ledet mediene inn i fristelsen". Å la seg friste, vitner om manglende dømmekraft. Storø sier altså at media her ikke har foretatt egne faglige vurderinger, men bare latt seg lede til å omtale saken på en måte som ikke holder mål. Han mener at overskriftene

”hadde svært enkle vinklinger” og at om aksjonen kan kritiseres for bruk av billige virkemidler, er mediens verre: ”I dette tilfellet er det tvert imot overskriftene fra mediens side som fremstår som billige virkemidler for å trigge interessen hos potensielle lesere.” Han tar altså motstandernes argument om bruk av billige virkemidler og bruker det om deres eget talerør. Dermed oppnår han en dobbel effekt, han får påpekt medias udugelighet samtidig som han framstår som en bedre debattant enn motstanderen.

Selv om Storøs innlegg inneholder følelsesladede vendinger, framstår det i første rekke som saklig og som et sterkt forsvar for *Foreningen !les* sin seriøsitet og troverdighet.

5.2.4.4 Standardsvar på klager

Allerede 23. september 2008 formulerte *Foreningen !les* ved daglig leder Ketil Kolstad og prosjektleder Vibeke Røgler et svarbrev på innkomne klager på *Den andre siden*. Brevet er stilet ”Til den det måtte angå” med overskriften ”Vedrørende klager på innholdet i aksjon tXt 2008”. Brevet er ikke tilgjengelig på Internett, jeg har fått det tilsendt dra *Foreningen !les*. Alle sitater i det følgende kommer fra (Kolstad 23.09.2008).

Normer og funksjoner

I brevet slår Kolstad og Røgler fast at det ikke er ”ønskelig eller meningen at alle skal like alle tekstene” i og med at ”vi mennesker [har] forskjellig smak når det gjelder litteratur”. Å like en tekst har ofte med gjenkjennelse å gjøre. De påpeker at det er valgfritt å lese tekstene, men ”en annen mulighet er å bruke tekstene som utgangspunkt for diskusjon i klassen”. Igjen framheves bruk av litteraturen som diskusjonsgrunnlag. Begge disse aspektene, gjenkjennelse og diskusjon, tilhører den kognitive funksjonen.

Kolstad og Røgler er bevisste på den moralske funksjonen. De sier at ”Ingen av tekstene er ment skal leses normativt. Vi presenterer ikke læreboktekster eller introduksjonsbøker [sic] til det gode eller riktige liv”. Her argumenterer de mot den normen som sier at litteraturens oppgave er å vise positive forbilder, ungdomslitteratur skal, etter deres mening, ikke sees på som noen form for moralsk rettesnor.

Om tekstutvalget sier Kolstad og Røgler at ”Tekstene er valgt ut på bakgrunn av kriteriene mangfold og kvalitet”. Heller ikke her presiseres det hva som menes med kvalitet, det kan

være estetiske verdier som ligger til grunn, men de eneste verdiene Kolstad og Røgler nevner er de kognitive.

Jeg mener Kolstad og Røgler her argumenterer for et litteratursyn som legger vekt på den kognitive funksjonen.

Retorikk

Logos: Brevet er holdt i en behersket og saklig tone. Det legges vekt på å forklare framgangsmåten for tekstutvalget for aksjonen, ”Forlagene kommer med anbefalinger på hvilke bøker vi bør se nærmere på, og vi samarbeider tett med fagmiljøene innen både forskning og formidling”, og for evalueringen i ettertid. Dette understreker at aksjonen er et faglig solid arbeid.

Kolstad og Røgler legger vekt på å sette de omdiskuterte tekstene inn i sin sammenheng:

Av totalt 16 tekster i boka kan 3 tolkes til å ha seksuelle referanser, mens 2 kan tolkes til å ha en grov språkbruk. Dette oppleves subjektivt av leseren, og vi har ulik terskel for hva som oppleves støtende.

Her viser de hvor stor del av aksjonen det er som inneholder de omdiskuterte temaene, samtidig som de understreker at ikke alle vil oppfatte tekstene på samme måte. Å understøtte argumentasjonen sin med tall, appellerer til leserens logiske sans. Når det gjelder den omstridte filmen, henviser Kolstad og Røgler til at Mediefabrikken, som har stått for produksjon av filmen, ”jobber mye med nettopp ungdom, og har gjennom Den kulturelle skolesekken også laget grøssere sammen med målgruppa”. De understreker at Mediefabrikken og regissørene vurderer filmen ”til en 11-års aldersgrense etter Statens Filmtilsyns praksis”. Det å henvise til eksperter, her på film for ungdom, gir også egne argumenter mer tyngde.

Ethos: Kolstad og Røgler representerer i denne sammenhengen *Foreningen !les* som henholdsvis daglig leder og prosjektleder. De går langt i å vise seg ydmyke i forhold til motstandernes synspunkter. De åpner med å si ”takk for henvendelsen” og fortsetter med å si at ”vi beklager sjølsagt at du reagerer på en eller flere av tekstene i årets aksjon”. Videre forklarer de at aksjonen skal evalueres i sin helhet når den avsluttes, og at ”på bakgrunn av din henvendelse, kommer vi også til å undersøke om det er mange som deler ditt syn på utvalget”. Å komme motstanderen i møte på denne måten, kan gjøre at denne blir mildere stemt og viser Kolstad og Røglers evne til å ta andres argumenter inn over seg.

De innrømmer at det er elementer i tekstene som kan vekke anstøt: ”I noen av tekstene kan det forekomme eksplisitt banning, og handlinger som noen kan finne usømmelige. Det er fullt mulig å la være å lese disse tekstene.” Dette viser respekt for motstanderens syn og den enkeltes rett til å velge eget lesestoff.

Samtidig ønsker Kolstad og Røgler å framheve *Foreningen !les* sitt utgangspunkt når de presiserer at ”ingen av tekstene er tatt med i aksjonen for å provosere”. De underbygger dette når de henviser til at forlagene er med på bokutvalget og at de ”samarbeider tett med fagmiljøene innen både forskning og formidling”. Å henvise til fagfolk, er med på å underbygge argumentene. Samtidig understreker de at ”Foreningen !les har det hele og fulle redaktøransvaret for Aksjonen tXt”, og viser dermed at de ikke overlater ansvaret til de eksterne aktørene.

Pathos: Teksten er saklig og inneholder få ord som er egnet til å vekke sterke følelser. Det som finnes av plussord er knyttet til aksjonen. Kolstad og Røgler gjør oppmerksom på at *Den andre siden* har fått ”et overveldende flertall av positive tilbakemeldinger”. De mener Mediefabrikken har løst oppgaven med å lage filmen på ”en utmerket måte” og presiserer at aksjonen er til for å fokusere på ”lystlesing”. Dette er ord med klare positive konnotasjoner. De sier også at tekstene er ment å ”pirre nysgjerrigheten”, dette kan nok tolkes litt ulikt ettersom hvilket syn en har på aksjonen. For dem som mener at tekster med mulig seksuelt og voldelig innhold ikke egner seg for ungdom, er nok det å ”pirre nysgjerrigheten” det siste de ønsker.

Det eneste uttrykket med negative konnotasjoner finnes i setningen ”Vi kommer ikke til å gå inn på noen skriftlig polemikk rundt hver setning, tegning eller avsnitt i noen av tekstene”. Å omtale motstandernes debatteknikk som polemikk, antyder at de er krigerske og kanskje usaklige. Kolstad og Røgler antyder også her at de ikke har sansen for å diskutere tekstbrokker løsrevet fra sin sammenheng.

Brevet preges først og fremst av saklig argumentasjon mot mottatte og eventuelle kommende klager på aksjonen.

5.2.4.5 Foreningen !les oppsummert

Alle representantene for *Foreningen !les*, Kolstad, Rutle, Storø og Røgler, legger vekt på den kognitive funksjonen i ungdomslitteraturen. De er opptatt av at litteraturen skal skildre virkeligheten, at den skal vekke gjenkjennelse, og at ved å diskutere det en leser med andre, kan en oppnå en større bevissthet både om egne litterære preferanser og om samfunnet som helhet. De argumenterer for at de presenterer kvalitetslitteratur, men snakker også i den sammenhengen om kognitive mer enn estetiske verdier. Både Kolstad, Rutle og Røgler argumenterer mot at ungdomslitteratur skal tillegges en moralsk funksjon.

I intervjuene er Kolstad mest opptatt av å styrke *Foreningen !les* sin troverdighet. Ellers bygger *Foreningen !les* sin argumentasjon i første rekke på å appellere til leserens fornuft, logos. Unntaket er Rutles innledning til brevet han legger ut på BibliotekNorge, her appellerer han til meningsfellenes følelser, pathos.

5.2.5 Fagpersoner med støtte til Foreningen !les

Guro Havrevold, lærer og litteraturkritiker, skrev et innlegg til støtte for *Den andre siden* som ble publisert på *Foreningen !les* sine hjemmesider 30.09.2008. Psykologspesialist og spesialist i klinisk sexologi, Anders Lindskog, ga sin støtte da han ble intervjuet i *Fredrikstad blad* 27.09.2008.

5.2.5.1 Guro Havrevold

Guro Havrevolds innlegg har tittelen "Sex og sensur". Alle sitater i det følgende er hentet fra Havrevold (30.09.2008).

Normer og funksjoner

Havrevold argumenterer for å bruke litterære tekster som diskusjonsgrunnlag for vanskelige temaer. Hun sier hun selv "har brukt flere av de omtalte tekstene i årets tXt-bok som utgangspunkt for å identifisere og diskutere trakasserende ordbruk, et av målene i Kunnskapsløftet". Hun knytter dermed tekstenes tematikk direkte opp mot målene i skolens læreplaner, de kan etter hennes mening brukes direkte til læring.

Samtidig er ungdommens egen utvikling gjennom lesing sentral for Havrevold, hun anbefaler å bruke tekstene som "utgangspunkt for diskusjoner om rasisme, eller for å motvirke fordommer mot for eksempel homofile. Å skulle tie i hjel problemer som rasisme, seksualisert vold eller korrupsjon (...) fører galt av sted". Hun sier her at det er bedre å trekke

problematiske forhold fram i lyset sånn at ungdommene kan diskutere dem. Når hun sier at fortielse ”fører galt av sted”, leser jeg det som hun mener at tematikk som ikke diskuteres, kan føre til at enkelte får styrket eventuelle fordommer. Dette synet forsterkes når Havrevold sier at vi heller bør ”konfrontere elevene med fordommene deres fremfor å hindre dem i å oppdage dem”. Hun peker her på at vi alle har fordommer uten at vi nødvendigvis har satt ord på dem. Ved å diskutere fordommene, blir vi klar over dem og kan eventuelt ta et oppgjør med dem.

Havrevold understreker at ungdom ”trenger tekster som både speiler deres virkelighet og som lar dem få innsyn i andres, de trenger litterære opplevelser som bekrefter deres verdisyn, samtidig som de behøver tekster som utfordrer forståelsesrammen”. Litteraturen skal, etter hennes mening, ikke vise ungdommen en ideell verden, men utfordre dem og tvinge dem til å ta stilling også til ubehagelige ting i samfunnet. På denne måten argumenterer hun både for normene som sier at ungdomslitteraturen skal speile virkeligheten og for at ungdomslitteraturen skal utfordre leseren. Når hun sier at noe litteratur skal bekrefte de unges verdisyn, er hun samtidig inne på normen om at litteratur skal vekke gjenkjennelse. Alle disse normene tilhører litteraturens kognitive funksjon.

Havrevold ser også at lesing kan fungere nesten som terapi for leseren. Hun sier at litteraturen

åpner opp for det ubehagelige og det umoralske, det skumle og det groteske, i litteraturen kan vi lese om hendelser og fenomener som vi aldri ville ønske skulle skje i virkeligheten. Litteraturen kan på den måten fungere som en ventil, en måte å få utløp for fantasier, tilbøyeligheter og drømmer som ikke lar seg gjennomføre i det virkelige livet. (Havrevold 2008)

Hun mener altså at det å lese om noe kan virke som et substitutt for å gjøre det i virkeligheten. Lesing kan gi ungdom innsikt i egne tanker, drømmer og behov. Jeg vil tro Havrevold for eksempel tenker på at det å lese om sex, kan føre til at nysgjerrigheten dempes og en venter med å ha sex selv til en er moden for det.

Avslutningsvis oppsummerer Havrevold med at hun mener litteraturen skal ”hjelp unge mennesker å mestre den virkeligheten de faktisk lever i”. Hun tillegger altså ungdomslitteraturen en klar kognitiv funksjon.

Samtidig argumenterer hun mot at ungdomslitteratur skal tillegges en moralsk funksjon. Hun understreker at ”fiksjonen er ingen målestokk, ingen rettesnor. [...] Og fantasien har ingen grenser, men gjør heller ingen krav på å være normativ”. Litteratur og fantasi eksisterer på siden av virkeligheten og kan derfor ikke brukes som en guide til hvordan livet skal leves. Hun mener ungdom ikke har noe problem med å skille fiksjon og virkelighet, men sier at de ”forstår utmerket godt at litteraturen vi leser ikke oppmuntrer til eller er med på å legitimere den typen handlinger, selv om det er tema i tekstene”. Ungdom er etter hennes mening kompetente mediebrukere og leser ikke skjønnlitteraturen normativt. Når hun bruker uttrykket ”vi leser”, understreker hun også at disse tekstene i skolesammenheng leses og diskuteres i klassen, i et fellesskap. Dermed er hun igjen inne på diskusjon som metode for å påvirke uønskede holdninger. Havrevold mener diskusjon er så viktig at det må kunne finne sted ”selv om ordene som brukes faller utenfor det vi mener er akseptabelt”.

Hun trekker også sensurtankegangen opp på et prinsipielt nivå: ”For hvem skal sette grensene for anstendig innhold og språkbruk? Vil vi ha en ungdomslitteratur i skolen som kun støtter opp om det dannede og etablerte? Hvem skal definere hva som er akseptabelt?”. Her tar hun opp to sentrale temaer: Hvem skal stå for en eventuell sensur, og hva skal sensuren ramme?

Havrevold svarer selv på spørsmålene når hun sier at vi ”er heldigvis ferdig med den tiden da barne- og ungdomslitteraturen skulle være forbilledlig i betydningen normaliserende. Like lite som voksne behøver oppbyggelig litteratur, like lite trenger unge å lese om riktige handlinger for å forstå hvordan de skal oppføre seg.” Her sier hun at litteraturen ikke skal ”støtte opp om det dannede og etablerte”. Litteraturen skal verken være oppbyggelig eller normaliserende, den må altså vise ulike, kanskje alle, sider av samfunnet. Dermed har vi heller ikke behov for en instans til å definere ”anstendig innhold og språkbruk”.

Guro Havrevold er innom at litteratur kan ha en estetisk funksjon, Hun sier at ”Litteraturen er i seg selv overskridende. Som et hvert annet kunstnerisk uttrykk representerer den noe annet enn virkeligheten”. Hun sier direkte at litteratur er kunst, og peker dermed på litteraturens estetiske funksjon.

Den kognitive funksjonen er, slik det kommer til uttrykk i dette innlegget, den viktigste for Havrevold.

Retorikk

Logos: Havrevold åpner med å gjøre rede for hvorfor hun skriver innlegget, sier noe om aksjonens mål og nevner kort hva slags type tekster *Den andre siden* består av. Dette setter både hennes innlegg og den aktuelle aksjonen inn i en større sammenheng.

Hun gjør rede for hvordan elevene oppfatter tekstene: "Elevene finner tekster som fascinerer eller forarger, noen ganger er de likegyldige, andre ganger oppleves tekstene som for barnslige, og slik må det være. Hensikten er at alle kan finne noe som berører dem." Her tar hun dette at elever oppfatter tekster ulikt, de kan også bli "forarget", ned på et saklig nivå. Hun legger vekt på at noen må lese tekster de ikke liker for at skal finne noe som berører.

Havrevold holder innlegget i en saklig og forholdsvis objektiv tone selv om hun tar klart stilling for *Foreningen !les* sin sak. Teksten har likevel en brodd når hun sier at det er "nødvendig å klargjøre både premisser som kan ligge til grunn for og mulige konsekvenser av ønsket om å skjerme ungdomsskolelever for upassende språkbruk og innhold". Motstanderen skal vite at deres syn på ungdom og lesing har konsekvenser.

Ethos: Havrevold uttaler seg både som pedagog og med personlig erfaring når hun sier at "som lærer har jeg over flere år anvendt tXt-bøkene med stort hell". På denne måten framstår hun som en erfaren fagperson. Hun bruker vi-form i uttalelsen "ordene som brukes faller utenfor det vi mener er akseptabelt". Dermed kommer hun motstanderne i møte ved å påpeke at de kan være enige om at språkbruken i *Den andre siden* er i tøffeste laget. Konsekvensene av den uakseptable ordbruken er de derimot ikke enige om. Dette understreker hun med de retoriske spørsmålene "For hvem skal sette grensene for anstendig innhold og språkbruk?" og "Hvem skal definere hva som er akseptabelt?". Jeg leser dette som hun sier at motstanderne hever seg opp til å bli smaksdommere på vegne av alle andre, noe hun mener de ikke har rett til. De retoriske spørsmålene inviterer samtidig leseren av debattinnlegget til å ta del, å involvere seg. På den måten føler han at han er inkludert i debatten.

Havrevold sier at vi "heldigvis" er "ferdig med den tiden da barne- og ungdomslitteraturen skulle være forbilledlig". Å bruke "heldigvis" i denne sammenhengen, peker på både på at kampen er vunnet, og at vi skal være glade for at den er over. Ved å påstå at dette ikke lenger er en aktuell problemstilling, viser hun fram motstanderne som gammeldagse og ute av takt med tiden. Havrevold hever debatten opp på et høyere nivå når hun påpeker at den reiser

”prinsipielle spørsmål”. Dette viser at hun ser den større sammenhengen debatten inngår i og gir inntrykk av at hun vet hva hun snakker om.

Pathos: Som et saklig innlegg er ikke teksten preget av mange pluss- og minusord. På bakgrunn av debatten sier Havrevold at det er ”nødvendig” at hun kommer på banen for å ”klargjøre”. Ordvalget viser både til viktigheten av debatten og styrker hennes troverdighet som debattant. Hun påpeker at tXt-aksjonen har ”å øke leselysten” som overordnet mål og at bøkene er et ”suverent tilbud til elevene”. ”Leselyst” er et plussord, og gir sterkere positive konnotasjoner enn det nå populære ”leseengasjement” som også kunne vært brukt her. Å kalle aksjonen et ”suverent” tilbud innebærer å heve det over andre lesekampanjer og andre tilbud skolen måtte motta, det setter tXt-aksjonen i en særstilling.

Havrevold bruker hermetegn når hun omtaler motstandernes litteratursyn. Hun skriver om problemene med å sensurere hvilke ”ungdomsbøker som ”passer for” ungdom” og om å ville ”skjermes lesere for ”uheldig” litteratur”. Ved å bruke hermetegn her, viser hun en avstand til uttrykkene som er brukt, hun viser at hun tar avstand fra begrepene ”passer for” og ”uheldig litteratur”.

Guro Havrevold framstår først og fremst som en saklig debattant med stor troverdighet.

5.2.5.2 Anders Lindskog

Lindskog jobber ved Distriktpsikiatrisk Senter i Fredrikstad, og ble intervjuet i Fredrikstad blad under tittelen ”Sex-psykolog advarer foreldre” 27.09.2008. Følgende sitater er hentet fra Kvalvik (27.09.2008).

Normer og funksjoner

Lindskog omtaler ikke litteraturen i særlig grad, han er mer opptatt av det generelle forholdet til seksualitet i samfunnet. Men om leseaksjonen siteres han slik:

Dersom barna har fornuftige voksne å snakke med, er det bare positivt jo mer man leser som ung – så lenge det er frivillig. Men feier man derimot ting under teppet, øker risikoen for uønsket atferd. Negative seksuelle uttrykk behandler man best på samme måte som vold og mobbing i andre former: Ved å snakke om det, lese om det, debattere og formidle en forståelse av det, sier sexologen. (Kvalvik 27.09.2008)

Her understreker han litteraturens funksjon som diskusjonsgrunnlag. Å lese om vanskelige temaer og diskutere dem med en voksen, kan motvirke problemer.

Han tar også et oppgjør med dem som mener at det å lese om uønsket oppførsel kan føre til at leseren blir påvirket til å kopiere den. Journalist Victoria Kvalvik formulerer synspunktene hans på denne måten:

Folk er ofte redd for en slags smitteeffekt og at barn og unge skal utvikle en negativ seksualitet. For eksempel ved å tro at dersom de leser om voldtekter, så øker risikoen for at de blir voldtektsmenn. Det er en frykt uten rot i virkeligheten, slår han fast. (Kvalvik 27.09.2008)

Lindskog mener at ungdomslitteratur, også den som omhandler vanskelige tema, mer er til støtte enn til skade for leseren. Han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Lindskog framstilles som rolig og saklig i sin argumentasjon. Han anerkjenner foreldrenes behov for å beskytte barna sine, men imøtegår måten de gjør det på når han siteres på denne måten: ”Men skal man beskytte barna sine, må man ha en åpen dialog med dem. For hvis barna utsettes for overgrep eller seksuell mobbing, er det viktig for dem å vite at det er lov å snakke om det”. Han viser at han forstår foreldrenes reaksjon, men forklarer at den kan virke mot sin hensikt. I følge *Fredrikstad blad* slår Lindskog fast fakta: ”Han forteller at barn er født med seksualitet og at det er den samme som voksne har – men at ønsker og uttrykk endres med alderen”. I og med at han er ekspert på området, har det at han rolig forklarer hvordan ting har seg, samme effekt som om han støttet seg på andre fagfolk.

Ethos: Lindskog viser aksept for motstandernes ståsted når han siteres på at han ”har full forståelse for at foreldre kan reagere på innholdet i boken”. Samtidig er det han som er eksperten på området, og han avviser saklig motstandernes argumenter. Både titlene hans, ”psykologspesialist og spesialist i klinisk sexologi”, og måten han slår fast fakta på, viser at han er fagmann på dette området. Om samfunnets reaksjoner på *Den andre siden*, siteres han på at ”de er vanligvis veldig forutsigbare”. På den måten viser han at han kjenner debattklimaet på dette området.

Pathos: Lindskog framstår som rolig og saklig og gjengis med få pluss- og minusord. Men når han skal ha sagt at ”foreldre som vil beskytte barna sine, må gjøre det på en smart måte – ikke

gjennom forbud og å skape tabuer om sex”, signaliserer han at foreldrene som har reagert på *Foreningen !les* sin aksjon ikke er ”smarte”. Han, eller i alle fall journalisten, bruker hermetegn når han sier at ”det er uhyre viktig at samfunnet og foreldre ikke er med på å skape det inntrykket at det er ”farlig” å lese om eller snakke om seksualitet”. Hermetegnene viser at ”farlig” er helt feil ord i sammenheng, å lese om seksualitet er nærmest det motsatte. Lindskog viser mulige konsekvenser av å ikke følge hans råd ved å henvise til at barn som ikke er vant til å snakke om seksualitet, er lettere ofre for pedofile: ”det klassiske som pedofile sier til barn, er jo at ”dette er det ikke lov å fortelle om til noen – for da vil det skje fryktelige ting”, sier Lindskog”. På den måten appellerer han til foreldrenes frykt, han skremmer dem nærmest til å følge hans råd.

I all hovedsak framstår Lindskog som en saklig og erfaren fagperson.

5.2.5.3 Fagpersoner oppsummert

Både Havrevold og Lindskog legger mest vekt på litteraturens kognitive funksjon. Begge er opptatt av at ungdomslitteratur kan brukes for å gjøre unge kjent med virkeligheten og forberede dem på voksenlivet. De vektlegger også litteraturens muligheter som grunnlag for diskusjon og dialog mellom ungdom og voksne.

5.2.6 Lærere

Både i et intervju og i nettdebattene i NRK og Dagbladet, var det flere lærere som uttalte seg om saken.

Rektor Kristia Svendsen

Rektor Kristia Svendsen ved Kråkerøy ungdomsskole i Fredrikstad ble intervjuet i *Fredrikstad blad* under tittelen ”Leste ikke om voldtektsforsøk på pike” (Kvalvik 26.09.2008 b). Alle sitater i det følgende er hentet herfra.

Normer og funksjoner

Svendsen er mest opptatt av språket i *Den andre siden*. Hun blir sitert på at hun ”hører en del foreldre har reagert på språket i et par av tekstene”. Intervjuet fortsetter med at ”Hun understreker at det pedagogiske opplegget rundt leseprosjektet faktisk skal bidra til å få ungene bort fra den språkbruken som forekommer i boken. – Jeg synes det er viktig at skolen formidler at det ikke er ålreit å bruke dette språket, sier hun.”. Hun sier her at skolen bruker tekstene pedagogisk for å begrense uønsket språkbruk.

Ifølge Kvalvik legger Svendsen også vekt på å få spesielt gutter til å lese mer:

For oss har det viktige vært å få de unge til å lese – og særlig guttene. De kan nemlig ofte føle at de ikke kjenner seg igjen i stoffet de blir bedt om å lese. Jeg husker selv hvilke følelser jeg satt igjen med etter å ha blitt påtvunget Hamsun, sier hun. ” (Kvalvik 26.09.2008 b)

Her viser hun til normen som sier at ungdomslitteratur skal vekke gjenkjennelse. Både dette og den pedagogiske bruken av tekstene viser at Svendsen tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Svendsens utsagn i intervjuet er preget av nøktern saklighet. Hun setter klagene på aksjonen inn i en større sammenheng når hun sier at ”dette språket er noe som ungene møter overalt – ute, på nettet og i filmer”. Her appellerer hun til leserens fornuft ved å vise at språket i aksjonen ikke er spesielt ille sett i forhold til den verden ungene ferdes i. Hun viser også til at aksjonen ikke eksisterer i et vakuum når hun understreker at den på hennes skole har det ”pedagogiske opplegget rundt”. Hun viser at hun har oppfattet motstanderens argumenter, ”jeg hører at en del foreldre har reagert”, og forklarer sitt syn på saken: ”til det vil jeg si at (...)”. Å rolig tilbakevise motargumenter, styrker det saklige inntrykket.

Ethos: Svendsen viser at hun er oppmerksom på foreldrenes reaksjoner, og hun støtter dem i å fremme sine synspunkter: ”Det er veldig flott at foreldre engasjerer seg og setter seg inn i det vi driver med her på skolen”. Dette viser at hun er åpen og mottagelig for andres syn.

Svendsen er rektor på en av de berørte skolene, og bør derfor, både i kraft av sin stilling og fordi hun kjenner aksjonen, vite hva hun snakker om. Hun viser også til at hun har andre på sin side når hun velger å bruke aksjonen: ”Svendsen understreker at både Stortinget, departementet, Utdanningsdirektoratet og Utdanningsforbundet støtter aksjonen”. På denne måten påpeker hun at aksjonen ikke er et spontant amatørtiltak.

Pathos: Svendsens utsagn preges ikke av sterke følelser. Hun omtaler de til dels sterke utbruddene i debatten som at ”en del foreldre har reagert”. ”En del” viser at dette ikke er noe flertall og ”reagert” er en mild beskrivelse på utsagnene som har kommet fram. Hun mener at det ”ikke er ålreit” å bruke stygt språk på skolen, men ordbruken her gir også inntrykk av at dette ikke er noen stor sak. Derimot synes hun det er ”veldig flott” at foreldre viser

engasjement i skolen. Det sterkeste plussordet i intervjuet rettes dermed mot motstanderne i debatten.

Svendsen framstår som svært saklig og troverdig i intervjuet.

NRK

I debatten etter NRK-artikkelen (Grønli 26.09.2008) var det to debattanter som omtalte seg selv som lærere. Den første bruker signaturen *vanlig*, den andre kaller seg *Solfrid*. Analyse av begges innlegg gjengis i sin helhet.

Vanlig

Normer og funksjoner

Vanlig kaller sitt første innlegg "Forkvaklet syn på litteratur og sex". Hun påpeker at "Fire setninger av over hundre sider er litt over en promille av boken. Litteraturen bør handle om livene våre, og godt over en promille av livet til en ungdomsskoleelev går med til å tenke på og lure på sex." Her sier hun at sex hører hjemme i litteratur for ungdom siden det er noe de aller fleste i den aldersgruppen er svært opptatt av. Hun støtter altså normen som sier at ungdomslitteraturen skal speile virkeligheten. Dette forsterkes når hun avslutter med "Full støtte til !les sitt forsøk på å inkludere alle sider av litteraturen når de prøver å spre leselyst". Etter å ha blitt kritisert for å uttale seg om en bok hun ikke har lest, legger hun ut sitt andre innlegg som får tittelen "SV: SV: Forkvaklet syn på litteratur og sex". Her forklarer hun at hun er lærer og har benyttet *Den andre siden*: "Jeg har allerede lest den, og brukt den til egne elever. Den er rett og slett veldig god, og har masse for dem som vil lese om andre ting enn sex også." Her er *vanlig* inne på bokens kvalitet, "den er veldig god", men hun knytter den ikke opp til noe estetisk kvalitetskriterium. Derimot påpeker hun at tematikken er variert, antologien inneholder "masse for dem som vil lese om andre ting enn sex også". Jeg opplever at hun knytter kvalitet til tematikk, ikke estetiske kriterier. Dermed uttrykker *vanlig* sitt innlegg at hun vektlegger litteraturens kognitive funksjon.

Retorikk

Logos: *Vanlig* åpner med å sette motstandernes argumentasjon i perspektiv: "16 tekster, og de klarer å finne fire sitater som er "støtende", og dermed er det et argument for at boka ikke skal brukes i ungdomsskolen?" Hun gjør diskusjon om tematikk om til tall, og viser dermed hvordan proporsjonene, etter hennes mening, blir helt feil: "Fire setninger av over hundre

sider er litt over en promille av boka.” Det å støtte egne argumenter med statistikk, øker inntrykket av saklighet.

Ethos: *Vanlig* framstiller seg selv som en fornuftens stemme i debatten. Det gjør hun både ved å argumentere statistisk, og ved å påpeke motstandernes mangel på saklighet: ”Hva slags forkvaklet syn er det på litteratur og sex. (...) De som klarer å gjøre hele den sammensatte txt-aksjonen til et spørsmål om penis og kåthet bør kanskje gå en runde med sitt eget syn på seksualitet, og kanskje kvitte seg med litt skamfølelse, i stedet for å overføre det til nye generasjoner”. Hun antyder at motstanderne ikke argumenterer ut fra sak, men styres av et skakkjørt syn på seksualitet. Hun setter motstandernes beskrivelse av tekstene, ”støtende”, i hermetegn, for å vise hvor uaktuell hun mener karakteristikken er. Samtidig viser hun noe ydmykhet når hun sier ”Takk for tipset.” til innsenderen som oppfordrer henne til å lese boken før hun uttaler seg. Ved å henvise til at hun har elever, får hun samtidig fortalt at hun er lærer, altså en fagperson i denne sammenhengen. Det er med på å øke hennes troverdighet.

Pathos: Innlegget åpner sterkt med utsagnet ”Jammen herre min hatt!”. Ved dette utbruddet viser avsenderen at hun synes debatten både er usaklig og at den går i feil retning. Det litt gammeldagse uttrykket, jeg har i alle fall ikke inntrykk av det er mye i bruk, viser graden av oppgitthet avsenderen føler. Et mer dagligdags uttrykk er ikke dekkende. *vanlig* sier at motstanderne har et ”forkvaklet syn på litteratur og sex” både i tittelen på innlegget og i teksten. Hun mener de burde ”kvitte seg med litt skamfølelse” i stedet for å ”overføre det til nye generasjoner”. Ved å bruke ord som ”forkvaklet” og ”skam” forsøker hun å vekke antipatier mot motstanderen. Plussordene er forbeholdt aksjonen og *Foreningen !les*. De får ”full støtte” for de forsøker å ”inkludere” hele spekteret av litteratur når de vil ”spre leselyst” ved hjelp av en bok som er ”rett og slett veldig god”.

Vanlig sitt innlegg framstår som saklig og forholdsvis lite følelsesbetont, men med sterke innslag av nedvurdering av motstanderen.

Solfrid

Normer og funksjoner

Signaturen *Solfrid* la ut sitt innlegg med tittelen ”lærer / mor” den 7. oktober 2008. Hun er klar på hva hun legger vekt på i ungdomslitteraturen når hun sier at ”Tekster skrevet for barn skal jo ha både etiske og faglige perspektiver”. I og med at dette dreier seg om

skjønnlitterære tekster, regner jeg med at hun med ”faglige perspektiver” her ikke mener at tekstene nødvendigvis skal formidle faktakunnskap, men at det er pedagogiske hensyn hun sikter til. Med ”etiske” perspektiver forstår jeg det slik at hun gir sin støtte til normen om at litteraturen skal vise positive forbilder. Kritikken hennes dreier seg om at *Den andre siden* inneholder ”simpel fyllmasse med billig sex og krimvinklinger fra voksenverdenen”. I denne sammenhengen vil dermed litteratur som formidler forbilder bety litteratur som ikke omhandler sex eller kriminalitet som begås av voksne. Når hun sier at ”Det er da vel ikke ønskelig at barn skal lese for enhver pris.”, oppfatter jeg at hun sier at det er bedre at barn ikke leser enn at de leser om upassende temaer. *Solfrid* tillegger dermed ungdomslitteraturen en klar moralsk funksjon.

Solfrid er også opptatt av litteraturens kvalitet. Hun sier:

Som forelder og lærer er jeg vurderende til kvaliteten på det som leveres barn og ungdom. Denne holdninger [sic] vil jeg arbeide for både innen skolens og hjemmets arena. Foreningen !Les har utvist for liten vurderingsevne mht. kvalitet!

Det er ingen ting i innlegget som tyder på at avsenderen er opptatt av litteraturens estetiske funksjon, jeg leser det derfor som hun kobler moralske verdier også opp til kvalitetsbegrepet. God ungdomslitteratur er ungdomslitteratur som formidler de gode forbildene.

Retorikk

Logos: *Solfrid* slår fast hvordan ungdomslitteratur skal være og hvordan den skal vurderes. Dette er saklig og appellerer til leserens fornuft.

Ethos: Innlegget åpner med et retorisk spørsmål: ”Det er da vel ikke ønskelig at barn skal lese for enhver pris.” Dette inviterer leseren med på avsenderens tankegang, og lesere som kan si seg enige i spørsmålet, vil være mer positivt innstilt til resten av innholdet. På lesere som mener at det viktigste er at barn leser, kan åpningen ha motsatt effekt. Hun angriper ikke *Foreningen !les* generelt, men påpeker at de har vist ”for liten vurderingsevne mht. kvalitet!”. Dette gir inntrykk av at hun vet og forstår hva de prøver å gjøre, men at de har feilet på ett viktig punkt.

Solfrid angir sin posisjon i debatten i tittelen på innlegget, hun uttaler seg som ”lærer / mor”, altså både som fagperson og som forelder. Hun henviser til at disse rollene gir henne

kunnskap når hun sier at ”som forelder og lærer er jeg vurderende til kvaliteten”, hun har kunnskap om hva som er kvalitet i kraft av at hun er både lærer og omsorgsperson. Dette er med på å gi henne troverdighet. *Solfrid* omtaler målgruppa for tXt-aksjonen som ”barn” og litteraturen som ”barnelitteratur”. Det kan skyldes at hun ikke kjenner aksjonen eller bøkene, men også at hun ser på ungdomsskolelever som barn. Dersom dette tolkes som hun ikke har kunnskap om aksjonen og målgruppa for den, vil det svekke hennes troverdighet som fagperson.

Pathos: Avsenderen bruker sterke virkemidler for å vekke leserens følelsesmessige reaksjoner. Hun omtaler seg selv som ”mor” i tittelen, noe som vil gi de fleste positive assosiasjoner. En mor er en person med varme og omtanke, en som vil deg vel. Hun omtaler tekstene i *Den andre siden* som ”simpel fyllmasse”, ”billig sex” og ”stein for brød”. Ordet ”fyllmasse” viser til at de omstridte tekstpartiene ikke har noe innhold, ikke noe å gi, de er bare med for å forlenge teksten. Og når denne fyllmassen i tillegg er ”simpel”, oppfyller den ikke en gang denne oppgaven. Uttrykket ”stein for brød” viser til at ungdommen her får hard, usmakelig og kanskje skadelig litteratur, der de burde fått myk, smakfull og næringsrik tekst. Ordene er hentet fra Bibelen (Matt. 7.9) og dette gir det sterkere virkning enn et hvilket som helst språklig bilde. *Solfrid* utbryter at ”Vi vil ikke selge barna våre på billigsalg!” Hun inkluderer her alle foreldre i et ”vi” og ingen kan jo si seg uenige i at vi ikke vil selge våre egne barn, og spesielt ikke på billigsalg. Hun antyder her at *Den andre siden* tar fra oss barna slik de er, kanskje uskyldige og gode, og gir oss noe dårligere igjen, barna blir ødelagt.

Solfrids innlegg er først og fremst preget av sterke følelser.

Dagbladet

I Dagbladet er det også to debattanter som omtaler seg som lærere, *Arnt* og *Thomas Dragsnes*. De diskuterer direkte med hverandre. Her presenteres bare funnene fra analysene.

Arnt kaller sitt første innlegg ”Fornuftig”, og åpner med å takke for at noen protesterer mot ”forsøpling av våre ungdommer”. Han tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Han sier lite om hva han ønsker at ungdomslitteraturen skal gjøre, men den skal ikke formidle pornografi eller skremme. *Arnt* er mest opptatt av å skåne dem han mener kan ta skade av litteratur. Han framstår som en ganske saklig debattant, men først og fremst som ydmyk og ute etter å kjempe andres sak.

Thomas Dragsnes argumenterer for at ungdomslitteraturen kan hjelpe elevene med å sette ord på egne tanker og følelser, spesielt om den blir gjenstand for diskusjon. Dette trenger de for å klare seg best mulig både på skolen og utenfor. Han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *Thomas Dragsnes* framstår, til tross for mye bruk av ironi, som en tydelig debattant med stor troverdighet.

Sluttrapporten – evaluering av Den andre siden

I rapporten som kom ut i etterkant av aksjonen, *Rapport: Aksjon tXt 2008: Den andre siden* (Foreningen !les 2009), blir flere sitater fra evalueringsskjemaene lærerne fylte ut, tatt med. De er for korte til at jeg kan foreta noen retorisk analyse av dem, men jeg synes det er interessant å se hvilke funksjoner og normer som kan leses ut av dem.

Flere gir uttrykk for at de har brukt tekstene som grunnlag for å diskutere språk og tematikk i klassen: ”Vi har brukt tid på å reflektere rundt emnene” (Foreningen !les 2009, s. 7) ”Om nokre av tekstane ev skulle ha innslag av bannskap og andre ting, så er det eit fint høve til å ta opp bruken av virkemiddel og sjå på om dette var passande i samanhengen...” (Foreningen !les 2009, s. 13) ”- Variert, utfordra til samtale. Elevane reagerte på språkbruk som vi ikkje godtar på skulen. Nokon synest det er tøft, andre dumt og meiner det ikkje treng vere slik for at ungdom skal like boka.” (Foreningen !les 2009, s. 6) og ”- Språket var enkelte stader ikkje i samsvar med det skulen tolererer. Dermed fekk vi diskusjon i gang både om det og innhaldet.” (Foreningen !les 2009, s. 6) Alle disse gir uttrykk for at ungdomslitteratur egner seg som diskusjonsgrunnlag, de tillegger den en kognitiv funksjon.

Andre er enige i kritikken mot aksjonen: ”- Mye grovt og stygt språk som både elever, lærer og foreldre reagerte på. (...) Det var mer positiv respons på tekstene som faktisk hadde et innhold og som var underholdende uten det grove språket.” (Foreningen !les 2009, s. 6)

Denne læreren legger mest vekt på at språket ikke falt i smak. Den neste er opptatt av verdier:

Håper leseaksjonen blir annerledes til neste år, der fokus kan være på litt andre steder enn de mørke, dystre og skremmende. Dette blir de bombardert med fra alle kanter likevel. Dere kan være med på å gjøre en forskjell, fokusere på andre verdier og vise at det slettes ikke behøver å være kjedelig av den grunn!
(Foreningen !les 2009, s.11)

Her fokuseres det på at ungdomslitteratur skal formidle verdier, og da ikke de ”mørke, dystre og skremmende”. Jeg vil si at de to siste siterte lærerne i hovedsak tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

5.2.6.1 Lærerne oppsummert

Lærerne deler seg i to leire, de som er positive til aksjonen og i hovedsak tilegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, og de som er negative og tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Rektor Kristia Svendsen, *vanlig* og *Thomas Dragsnes* tilhører den første gruppen, mens *Solfrid* og *Arnt* tilhører den andre. De siterte lærerne fra *Rapport: Aksjon tXt 2008: Den andre siden* (Foreningen !les 2009) fordeler seg også i disse to gruppene. De fleste av som i mitt materiale omtaler seg selv som lærere, framstår som saklige og troverdige. De appellerer mer til fornuften enn til følelsene. Unntaket er *Solfrid*, som i stor grad spiller på følelser.

Guro Havrevold kommer i en spesiell posisjon i denne sammenhengen, hun er både lærer og litteraturanmelder, og hun uttaler seg støttende på *Foreningen !les* sine hjemmesider. Hun hører likevel til gruppen som er positive til aksjonen og tilegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. At hun er inne på at ungdomslitteratur også kan ha en estetisk funksjon, endrer ikke på dette.

5.2.7 Bibliotekarer

Flere bibliotekarer uttalte seg på Nasjonalbibliotekets epostliste BibliotekNorge. Jeg har valgt å analysere innleggene fra Kristian William Samuelsen og Synne M. Fredriksen.

5.2.7.1 Kristian William Samuelsen

Innlegget har emnet ”Sex i litteratur”, alle sitater i det følgende er hentet fra Samuelsen (26.09.2008). Kristian William Samuelsen henviser til artikkelen i *Bergens tidende* (Oklum 26.09.2008) og Thomas Moltus protest mot aksjonen og sier at dette ”forstyrrer min indre ro”. Han mener ”Moltu sier at de stakkars barna ikke bør eksponeres for dette i skoletiden. Men hvor langt skal vi gå for å beskytte, eller overbeskytte våre barn”. Samuelsen er altså ikke enig i at det er nødvendig å beskytte skolebarn mot *Den andre siden*. Han sier at ”sex og vold finnes så mange andre steder” og at ”banne kan de. Gjerne på flere språk”. Ved å knytte tXt-aksjonen opp til omverdenen, støtter han normen som sier at ungdomslitteratur skal skildre virkeligheten. Dermed tillegger han ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Samuelsen gjengir mortstandernes synpunkter, og tilbakeviser dem. Han har et nøytralt ordvalg og framstår som fagperson. Han påpeker forskjellen i roller mellom Moltu og egen yrkesgruppe når han sier at ”Moltu er politiker, vi er formidlere”. Han trekker også inn eksempler på andre, vellykkede formidlingstiltak som har hatt samme tematikk, blant annet ”at finnmark fylkesbibliotek for noen år tilbake hadde en vandretstilling om sexi [sic] litteratur”. Dermed bruker han fagområdet til å understøtte sine egne synpunkter. Han foreslår også en dreining i debatten ved å si at ”kanskje kjernen i diskusjonen bør dreie seg om hvem som er den passende målgrupper [sic] for et slikt prosjekt?”. På denne måten appellerer han til leserens logos.

Ethos: Samuelsen undertegner sitt innlegg med ”Forlagssjef – KS TEXT, Bibliotekar – påtroppende Oppegård Videregående Skole” og framstår dermed som en fagperson på litteratur for ungdom. Han sier i sitt innlegg at aksjonen ”henvender seg til 11-åringer i barneskolen”. Dette henter han fra artikkelen han henviser til (Oklum 26.09.2008), men det viser også at han ikke kjenner til tXt-aksjonen, som jo har ungdomsskolen, 13-16-åringer, som målgruppe. Dette kan svekke troverdigheten hans. Samtidig framstår han som fagperson og viser til egne erfaringer med bruk av sterke virkemidler i litteraturformidlingen. Han sier at han ”har holdt litt foredrag om krimlitteratur, og fanger elevene med litt ”groteske” bilder, og historier” og at det har ført til at han ”låner ut krimlitteratur og skaper interesse”. Han mener bibliotekarer må

fortsette slik vi alltid gjør, og ha spreke formidlingstilbud i våre bibliotek enten det handler om krim, skrekk, vold eller sex – eller hva det måtte være. Målet er å skape interesse, og ikke gjemme de skumle bøkene på lukket hylle.
(Samuelsen 2008)

Det at han viser til egne erfaringer, styrker hans troverdighet.

Pathos: Tonen i innlegget er svært personlig. Samuelsen åpner med å si at Tomas Moltus synpunkter på aksjonen ”forstyrer min indre ro” og at han blir ”litt satt ut”. Han inviterer leseren til å føle sympati med ham og ta parti med ham mot Moltu. Han ironiserer også over Moltus standpunkt når han gjengir meningene hans på denne måten: ”Moltu sier at de stakkars barna ikke bør eksponeres for dette i skoletiden”. Uttrykket ”de stakkars barna” viser at Samuelsen selv ikke mener det er så synd på dem og at Moltu overdriver. Debattanten bruker få pluss- og minusord. Når han benytter uttrykk som ”sex- og voldtektsskildringer,

banning og skrekkfilm”, er det i en nøktern tone og saklig sammenheng. Han kaller aksjonen ”spennende” og bibliotekenes formidlingstilbud ”spreke”.

Samuelson framstår som en troverdig og saklig debattant.

5.2.7.2 Synne M. Fredriksen

Fredriksen har to innlegg på BibliotekNorge. Det første ble lagt ut som et direkte svar til Kristian Samuelson og har tittelen ”SV: Sex i litteratur” (Fredriksen 26.09.2008). Det andre la hun ut dagen etter, dette har tittelen ”Kildekritikk” (Fredriksen 27.09.2008). De to innleggene er så innholdsmessig ulike at jeg analyserer normene og funksjonene i dem hver for seg. I den retoriske analysen behandler jeg begge innleggene under ett.

Normer og funksjoner

I det første innlegget lister Fredriksen (26.09.2010) opp grunner til at de omtalte tekstene passer inn i aksjonen, blant annet at ”ungdommer (særlig gutter) som liker sexskildringer og grøss skal skjønne at det faktisk finnes noe for dem i litteraturverdenen” og at ”til en viss grad møter tekstene ungdommene i deres verden, med deres språkbruk og interessefelt”.

Litteraturen skal vekke gjenkjennelse og speile virkeligheten. Hun viser her at hun tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Men Fredriksen lister også opp argumenter mot tekstutvalget. Hun er usikker på om de fleste ungdomsskoleelever ”strør (...) om seg med banneord” og ”elsker (...) skrekkfilmer”, hun påpeker at ”noen føler seg presset til det, andre føler det naturlig”. Tekstene kan altså appellere til noen ungdommer, men ikke til alle. Hun påpeker at ”de som IKKE ønsker dette blir (...) diskriminert og følelsesmessig invadert i lesestimuleringens navn” og følger opp med spørsmålet: ”Skal en ikke kunne føle seg trygg på skolen?” Hun fortsetter med å minne om at ”det faktisk fins UNGDOMMER som har stått fram og sagt at de har problemer med utdragene fra årets tXt-tekster. Skal vi ikke ta hensyn til dem?”. Dermed gir hun sin støtte til normen som sier at ungdomslitteratur ikke skal være ubehagelig eller støtende. Dette hører inn under litteraturens moralske funksjon. I og med at Fredriksen legger mest vekt på siste, mener jeg det er den moralske funksjonen hun i hovedsak tillegger ungdomslitteraturen i dette innlegget.

Synne M. Fredriksen sitt andre innlegg (Fredriksen 27.09.2008) kommer etter at hun har undersøkt hvilke bøker de siterte setningene er hentet fra. Hun sier hun ”ble overrasket da jeg skjønnte at jeg kjente til disse bøkene fra før”. Hun fant ”voldtektsforsøket og Frp-politikeren”

i ”Ingelin Røsslands bok ”Englefjes”, der ungjenta Engel løser mysterier i rene Frøken Detektiv-stil, men enda mer uredd og overivrig”. Sett i sin rette sammenheng, mener Fredriksen altså ikke at teksten er så ille. Hun forstetter:

Utdragene fra Linas kveldsbok og Ingen ild tenner stjernene er mer seksuelt eksplisitte, men de tar opp problemstillinger som ungdommer kan oppleve – sexpress og skam forbundet med homofile følelser – og jeg tror de er viktige på sin måte. (Fredriksen 27.09.2008)

Her støtter hun normene som sier at ungdomslitteraturen skal skildre virkeligheten og at den skal foreberede leseren på ting hun kan oppleve i livet. Dette hører med til den kognitive funksjonen. Men hun sier at det hun ”ikke likte var utdraget fra Londonstaner – her er det ganske grov vold (til og med utført av en indisk bølle, kan tolkes rasistisk)”. Det kan se ut som Fredriksen ikke mener vold hører hjemme i ungdomslitteratur som skal skildre virkeligheten. Hun liker heller ikke at teksten gir leseren rom til å tolke den rasistisk. Dermed gir hun også sin støtte til normen som sier at ungdomslitteraturen skal vise fram gode forbilder, i alle fall ikke vold og rasisme. Hun tillegger også ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

Retorikk

Logos: Fredriksen lister opp argumenter både for og mot leseaksjonen og oppfordrer dermed leseren til å bruke sin egen fornuft for å bestemme hvilken side som har rett. Hun påpeker også det hun oppfatter som en logisk brist i Samuelsens argumentasjon. Hun spør om ”hvorfor er det at vi møter vold alle steder rundt oss et argument for at det skal bli enda mer av det, og til og med i skolen? Jeg skjønner ikke logikken”. Dette appellerer til leserens logos.

Ethos: Synne M. Fredriksen undertegner innleggene sine med tittelen ”barnebibliotekar, Ål bibliotek”. Dette viser at hun er en fagperson med innsikt i tematikken. Hun påpeker at Moltu tar feil når det gjelder alderen for aksjonens målgruppe og spør om ”ikke dette tXt-opplegget [er] for ungdomsskolen?”. Hun viser dermed at hun kjenner til tXt-aksjonen. Samtidig kjenner hun ikke *Den andre siden* godt nok, hun kjente ikke igjen utdrag fra bøker hun allerede hadde lest når de ble tatt ut av sin sammenheng. Det andre innlegget begynner med en innrømmelse:

I går hadde jeg en 9. klasse på besøk på biblioteket. Jeg fortalte dem om kildekritikk og understrekte hvor viktig det er å sjekke kildene. Ironisk nok gjorde jeg ikke det før innlegget mitt i går, og dermed må jeg moderere det en smule. (Fredriksen 27.09.2008)

Fredriksen innrømmer her at hun var forhastet med det første innlegget og uttalte seg uten å kjenne til alle fakta. Det å innrømme egne feil, kan føre til at leseren ser henne som ydmyk og ærlig, noe som styrker troverdigheten hennes. Fredriksen sier at hun ”skjønner hvorfor txt valgte disse tekstene” og at ”saken har blitt for mye blåst opp av media”. Samtidig holder hun på at en av tekstene var for sterk og avslutter med å gjenta et synspunkt fra det første innlegget: ”argumentet med at barn får vold og banning i mengder i hverdagen er prinsipielt ikke et holdbart argument for å gi dem mer”. Fredriksen innrømmer sine feil, men står for det hun mener er rett.

Pathos: Fredriksen åpner det første innlegget med å henvende seg til Samuelson og utbryte: ”Kristian, innlegget ditt forstyrrer MIN indre ro!”. Spesielt bruken av store bokstaver gir uttrykk for at hun er opprørt. Hun påpeker at mange av hennes meningsfeller ”tier i redsel for å bli stemplet som snerpete tanter” og viser dermed at hun føler seg i en utsatt posisjon. Mange lesere vil føle sympati med en som opplever at hun kjemper for den gode sak mot overmakten. Hun spør: ”Har vi ikke ytringsfrihet i dette landet?”. Ytringsfrihet oppleves som en fundamental rettighet av de fleste i Norge, og å henvise til at hun føler at denne rettigheten er truet, vil kunne gjøre mange positivt innstilt til det hun har å si. Fredriksen bruker milde pluss- og minusord, men de er bevisst plassert. De hun er uenig med er ”overkule formidlere” som kaller andre ”snerpete tanter”. Sexskildringene er ”ganske absurde” og de som utsettes for dette blir ”diskriminert og følelsesmessig invadert”. Meningsfellene er opptatt av ”ytringsfrihet” og av å ”ta hensyn” og sørger for at ungdommen kan ”føle seg trygg på skolen”. Det andre innlegget preges av nøytral ordbruk.

Synne Fredriksen framstår som en svært troverdig debattant.

5.2.7.3 Bibliotekarer oppsummert

Samuelson og Fredriksen står for så vidt for de to hovedsynene jeg finner i debatten, de tillegger ungdomslitteraturen henholdsvis en kognitiv og en moralsk funksjon. Men Fredriksen er den eneste i mitt materiale som samtidig som hun tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon, også tillegger den en kognitiv funksjon. Selv i det første innlegget, hvor temperaturen er relativt høy, presenterer hun de kognitive elementene før de moralske innvendingene. Begge debattantene framstår som saklige og troverdige, de appellerer både til logos og ethos.

5.2.8 Foreldre

NRK

Etter NRK-artikkelen (Grønli 26.09.2008) var det sju debattanter som uttalte seg som foreldre. De kaller seg *mor til fem*, *Tenåringspappa*, *Hilde Zakariassen*, *frustrert mor*, *Frihet og demokrati*, *cecilie* og *mor til to gutter*. Analysene av innleggene fra *Hilde Zakariassen* og *Cecilie*, gjengis i sin helhet.

Hilde Zakariassen

Normer og funksjoner

Hilde Zakariassen bruker det nøytrale ”Leseaksjonen” som tittel på sitt innlegg.

Hilde Zakariassen forteller at hun ”reagerer sterkt på uttryksform [sic] og innhold i både boka og i filmen”. Dette tyder på at hun er ukomfortabel både med tematikk (innhold) og språk (uttrykksform) i tekstene. Hun tillegger dermed ungdomslitteraturen en moralsk funksjon, den skal ikke formidle uønsket språk eller tematikk. Hun ”synes det er ille at den Norske offentlige skolen gir dette til barna våre uten å opplyse oss foreldre og forberede oss på dialog med barna våre om form, språk og innhold”. Det kan virke som *Hilde Zakariassen* ikke ville være så negativ til aksjonen dersom hun hadde blitt forberedt på at tekstene ville kreve dialog. Dermed tillegger hun også ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, den inviterer til diskusjon om ”form, språk og innhold”. Dette inntrykket forsterkes når hun påstår at ”Det oppfordres faktisk til å hemmeligholde det for oss foreldre, og til at skolen ikke skal jobbe med temaene og språket i boka”. Jeg får inntrykk av at *Hilde Zakariassen* er villig til å godta sterkere virkemidler i språk og tematikk dersom det inngår i et pedagogisk opplegg. Jeg mener derfor hun først og fremst tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Tonen i *Hilde Zakariassens* innlegg er rolig og behersket. Hun opplyser om sine synspunkter uten å gå i rette med motstanderen.

Ethos: *Hilde Zakariassen* opplyser at hun er ”mor til en 13åring og en 14 åring”. Aksjonen angår dermed hennes familie direkte. Hun sier også at hennes ”barn har ikke deltatt i aksjonen, og jeg har gitt uttrykk overfor skolen deres ,at vi som foreldre ikke er interresert [sic] i at de skal det”. Hun viser med dette at hun vet hva dette handler om og at de i hennes familie har tatt standpunkt til saken. Dette gjør henne til en troverdig debattant.

Pathos: Dette innlegget preges av saklighet og få sterke utbrudd. *Hilde Zakariassen* sier at hun ”reagerer sterkt” og at hun synes det er ”ille”. Disse ordene gir uttrykk for at hun er negativ til aksjonen uten å appellere til leserens følelser i særlig grad.

Hilde Zakariassen er først og fremst en nøktern og troverdig debattant.

Cecilie

Normer og funksjoner

Cecilie bidrar med et kort innlegg med tittelen ”Skammelig”. Hele innlegget lyder: ”Aldri i verden om mine barn får lese om pikker og div. når de er 12-13år, og det i regi av skolen! Uhørt! Skammelig! Da er det bedre at de lar være å bli lesehester!” Debattanten mener det er bedre at barna hennes ikke leser enn at de leser om ”pikker og div.”. Jeg tolker dette som hun sier at det moralske aspektet er viktigere enn alt annet i denne sammenhengen, hun tillegger altså ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

Retorikk

Logos: *Cecilie* argumenterer verken for sitt eget syn eller mot andres i innlegget.

Ethos: *Cecilie* har barn og det er derfor naturlig at hun er interessert i saken. Hos noen lesere vil dette også øke hennes troverdighet. Det at hun prioriterer at barna skånes for seksuelle skildringer framfor at de skal ”bli lesehester”, gjør at hun framstår som et menneske med høye moralske standarder. Hun er villig til å ofre noe, om så på barnas vegne, for det hun tror på.

Pathos: Allerede i tittelen appellerer *Cecilie* til leserens følelser. ”Skammelig” er et sterkt negativt uttrykk som peker på at noen har gjort noe virkelig galt, kanskje brutt et tabu, de burde skamme seg. Hun begynner innlegget med ”Aldri i verden”, hun er overhodet ikke interessert i å vurdere å la sine barn lese denne typen tekster. Uttrykkene ”uhørt” og ”skammelig” igjen, understreker dette. Hun velger også å bruke ordene ”pikker og div.” i stedet for ”sex” eller ”seksualitet”, noe som vekker sterkere følelser hos leseren. At hun bruker fire utropstegn på to linjer, understreker også de sterke følelsene.

Cecilie er en troverdig debattant, det er ingen tvil om at hun mener det hun sier. Hun spiller også i høy grad på følelser.

Flere foreldre

Frustrert mor bruker tittelen ”sexifisering også for småunger” på sitt innlegg. Hun tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Frustrert mor* gir først og fremst inntrykk av å være følelsesmessig engasjert, men ikke spesielt troverdig eller saklig i forhold til det debatten dreier seg om.

Signaturen *Frihet og demokrati* bruker tittelen ”Norge er latterlig” på sitt innlegg. Han mener ungdomslitteratur ikke skal inneholde banning, vold, skrekk eller seksuelle skildringer. Debattanten tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Frihet og demokrati* har sterke meninger om saken, men argumentene og troverdigheten drukner i voldsomme følelsesuttrykk og angrep på motstanderne.

Signaturen *mor til fem* bruker tittelen ” Dette var ille”. Hun sier ikke noe spesifikt om hva hun misliker med tekstene, men i denne sammenhengen går jeg ut fra at det er de moralske normene hun mener er overtrådt. *Mor til fem* virker troverdig og interessert i målgruppas beste. Hun argumenterer likevel ikke for egne synspunkter, men velger å spille på leserens følelser.

Tenåringspappa gir inntrykk av å tillegge ungdomslitteraturen både en moralsk funksjon, den skal vise positive forbilder, og en kognitiv funksjon, den skal formidle informasjon. Motstanden mot tXt-aksjonen tyder på at han tillegger den moralske funksjonen størst vekt. *Tenåringspappa* får tydelig fram at han er kritisk til motparten, men de voldsomme angrepene han kommer med mot motparten, bidrar først og fremst til å svekke troverdigheten hans.

Mor til to gutter svarer på *Cecilies* innlegg. Hun tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Mor til to gutter* framstår som troverdig og saklig til tross for få faktiske argumenter. Dette skyldes i første rekke den nøkterne ordbruken.

5.2.8.1 Foreldre oppsummert

Alle de som kaller seg foreldre i debatten er negative til aksjonen, inkludert de tre mødrene i Fredrikstad som jeg omtalte innledningsvis i analysedelen. Ni av ti tillegger i hovedsak ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Hilde Zakariassen* tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, hun mener sterke virkemidler kan forsvares dersom tekstene brukes som grunnlag for diskusjon og dialog. Men også hun er ukomfortabel med tematikken, og er inne

på at ungdomslitteraturen skal ha en moralsk funksjon. Det er i første rekke det seksuelle innholdet foreldrene reagerer på, og de fleste innleggene er preget av et ønske om å appellere til leserens følelser. *Hilde Zakariassen* og *mor til to gutter* appellerer først og fremst til fornuften.

5.2.9 Andre voksne

5.2.9.1 Positivt vinklede innlegg

NRK

I NRK-debatten ga åtte av de innleggene jeg har valgt å analysere uttrykk for en positiv holdning til aksjonen. De er skrevet av signaturne *Mashlash*, *Tricia*, *Sokrates*, *Erlend*, *Palm Olive*, *Joppe*, *Jan Banan* og *Synne*. Hele analysen av *Tricia* sitt innlegg gjengis her.

Tricia

Normer og funksjoner

Signaturen *Tricia* kaller innlegget sitt ”Gratulerer!”. Hun vet av erfaring at det ikke er all litteratur som passer for alle lesere. Hun sier at ”da jeg var tenåring fantes det lite litteratur som passet for meg, jeg havnet mellom stolene *Frøken Detektiv* (som var altfor barnslig) og voksenbøker som var altfor tunge på flere måter.” Hun mener altså at ungdomslitteraturen har en plass. Hun svarer også på en påstand i et annet innlegg: ”En kommentar her på siden mener at ungdom burde lese mer klassisk litteratur og selvfølgelig er det rett, men disse bøkene er gammeldagse og rettet mot en helt annen aldersgruppe enn de kresne leserne vi finner i ungdomsskolen.” *Tricia* mener at ungdom er en krevende lesergruppe som fortjener litteratur som passer spesielt for dem. Hun støtter normen om at ungdomslitteratur skal engasjere.

Hun går i rette med foreldre som, basert på kjennskap til egne barn, mener at ungdom ikke vil lese om sex og vold og sier at ” Dette er en aksjon som retter seg mot ALLE, ikke bare de søte og flinke.” Igjen er hun inne på at ulike lesere har behov for ulike typer litteratur. *Tricia* mener heller ikke at språk og innhold i tekstene er så ille, hun sier:

Hvis sitatene som er i artikkelen er det verste de klarer å få ut av leseaksjonen kan jeg ikke se at man har noe å bekymre seg over. I tilfelle vil jeg heller rette fokuset mot læreren som tross alt har et ansvar for sine sartere sjeler.

Uten at hun sier det direkte, leser jeg dette som hun mener ungdomslitteraturen skal diskuteres i klassen, og at det er lærernes ansvar å fange opp elevenes reaksjoner. *Tricia* mener også at litteratur kan motvirke frafall i skolen, hun sier at ”unge gutter dropper ut av videregående.

Hvis aksjoner som denne kan hjelpe dem til å like å lese, mener jeg dette er et godt skritt i riktig retning.”. Ungdomslitteraturen kan hjelpe elever med motivasjon til å bli i skolen

Alle *Tricias* argumenter underbygger at hun tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: *Tricia* er nøye med å vise hvor hun har bakgrunnen for argumentene sine fra:

Kan ikke se at den på noen måte er verre enn Harry Potter, hvor Aftenposten forteller meg at: "Filmen har fått aldersgrense 11 år, men Medietilsynet mener filmen egner seg for de fra 13 år og oppover." Midt i blinken for dette publikumet, altså.

Hun viser til Medietilsynets uttalelser, men understreker at uttalelsen er hentet fra Aftenposten, dermed har hun ryggen fri dersom utsagnet skal være upresist. På samme måte er det media som har opplyst henne om frafallet i skolen: "Om det er noe media har informert oss om den siste tiden, så er det at unge gutter dropper ut av videregående". Det at hun henviser til kilder på denne måten, gir et ryddig og seriøst inntrykk.

Hun er også opptatt av å få fram at de siterte tekstene ikke representerer tekstsamlingen som helhet:

Ut fra sitatene fra foreningen *!Les* skjønner jeg at det dreier seg om en rekke tekster av ulik karakter. Å hoppe i taket over én av disse, som ditt barn helt fint kan bestemme seg for å ikke lese, synes jeg er smålig og kanskje litt urovekkende.

Ethos: *Tricia* viser at hun kjenner til både *Foreningen !les* og arbeidsmåtene deres når hun sier at "For de som ikke har fått det med seg er dette en velkjent forening for oss som har hengt på skoler i noen år". Hun foregir å ha grunnlag for å vite hva hun snakker om, noe som gjør henne til en troverdig debattant. Hun viser til egne litterære behov i ungdommen ved å fortelle at "Da jeg var tenåring fantes det lite litteratur som passet for meg". Der andre debattanter bruker "vi", "folk" eller "man", bruker *Tricia* konsekvent "jeg". Dette signaliserer en debattant som er sikker nok på egne meninger til å stå for dem og som tør å bruke personlige eksempler.

Pathos: Innlegget inneholder flere pluss- enn minusord. Tittelen "Gratulerer!" setter tonen.

Foreningen !les fortjener "en stor gratulasjon" og er en "velkjent forening". Filmen beskrives

som ”søt” og ”midt i blinken”. Ungdomsskolelesere er ”kresne”, noe jeg i denne sammenhengen ser som en positiv beskrivelse, de tar ikke til takke med hva som helst, og leseaksjonen er ”et godt skritt i riktig retning”. Debattanten tegner et positivt bilde av foreningen og deres virksomhet. Litteraturen *Tricia* ikke likte da hun var ung, og som framstilles som alternativet til det *Foreningen !les* presenterer, karakteriseres som ”barnslig” og ”gammeldags”. Dette er neppe litteratur som vil tiltale de ”kresne leserne” hun nevner, men kanskje de ”søte og flinke” barna til foreldrene som deltar i debatten? Å oppfordre foreldre til å ”huske på at ikke alle er som ditt barn” for deretter å bruke betegnelsen ”søte og flinke” om de samme barna, antyder at disse foreldrene er naive og ikke tar den komplekse ungdomsvirkeligheten inn over seg. *Tricia* omtaler foreldrenes reaksjonsmåte som ”smålig og kanskje litt urovekkende”. Hun viser dermed at hun ikke har mye tiltro til sine motstandere.

Tricia framstår i all hovedsak som en troverdig og saklig debattant.

Flere positivt vinklede innlegg fra NRK

Signaturen *Mashlash* bidrar med to aktuelle innlegg i debatten, ”Fin film :)” den 26.09.2008 og ”Herregud, så mange snurpete mødre” den 01.10.2008. Han mener at det å lese ikke kan være skadelig uansett tekstens innhold. *Mashlash* mener litteratur kan gi innsikt og tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Han er en saklig debattant med et engasjementet som bidrar til å støtte troverdigheten, ikke underminere den.

Sokrates bruker tittelen ”Ungdommen forfaller!” på sitt innlegg. Han mener debatten i seg selv virker lesestimulerende i og med at ungdom med den opplever at litteraturen deres tas på alvor. At *Sokrates* legger vekt på gjenkjennelse og nysgjerrighet, viser at han tillegger ungdomslitteraturen en hovedsaklig kognitiv funksjon. Han er en troverdig og saklig debattant.

Erlend kobler tematikk med motivasjon og viser dermed at han mener gjenkjennelse er viktig. Han støtter også normen om at ungdomslitteratur skal engasjere. Begge disse standpunktene kan sies å tilhøre den kognitive funksjonen. *Erlends* innlegg er preget av følelser, men er noenlunde saklig.

Palm Olive støtter normen om at ungdomslitteraturen skal gjenspeile virkeligheten. Alt i alt virker det som han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *Palm Olive*

argumenterer med følelser og engasjement, mye pathos, men får likevel fram argumentene sine.

Joppe tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Men han sier også at litteraturen kan underholde, at ”man ikke trenger dårlige og påkostede filmer og tv-serier for å bli underholdt”. Han tillegger dermed også ungdomslitteraturen en underholdende funksjon. *Joppe* framstår som en troverdig og lun debattant som saklig legger fram sine synspunkter.

Jan Banan sitt gir tydelig støtte til normen som sier at litteratur skal speile virkeligheten, den skal handle om noe ungdommene er opptatt av og kan kjenne seg igjen i. Dermed tillegger han ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *Jan Banan* er saklig, men framstår som lite ydmyk, noe som kan svekke hans troverdighet.

Synne tror ikke ungdommene overfører tekstens verdier til seg selv. Jeg er usikker på om dette betyr at hun tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, men i og med at hun mener det krever en viss modenhet og utvikling for å forstå tekstene, ”de er store nok til å skjønne (...)”, velger jeg å tolke utsagnene på denne måten. *Synne* framstår som en saklig, troverdig og empatisk, men sterk, debattant.

Dagbladet

I Dagbladet har jeg valgt å analysere ni innlegg fra debattanter med et positivt syn på tXt-aksjonen, de er signert *JC, Vendela, Jan Banan, j b, Georg, DogFaced, Chris, Paahl* og *Finn Jarle*. Analysen av *Jan Banan* sitt innlegg gjengis i sin helhet.

Jan Banan

Normer og funksjoner

Signaturen ”*Jan Banan*” hadde også et innlegg i debatten på NRK sine nettsider, jeg går ut fra at dette innlegget, med tittelen ”RE: Fornuftig”, er skrevet av samme person. Innlegget åpner med påstanden: ”Er det en ting folk må lære seg så er det at barn, særlig aldersgruppen 13-16 år som denne pakken retter seg mot, ikke er skjøre blomster som vi må la være blomster så lenge som mulig.” Han sier at ungdom tåler mer enn mange voksne tror. Han forsterker utsagnet når han fortsetter med å påpeke at mange i denne aldersgruppen ”ser på skrekkefilmer” og at ”de tenker på og leser om sex, de ser på porno og enkelte av dem har sex selv”. Om tXt-aksjonen sier han at den kan ”skape rom hvor slikt kan diskuteres og snakkes

om” og at dette ”er viktig for ungenes mentale utvikling, deres selvbilde og deres forhold til disse temaene”. Han støtter altså normen som sier at ungdomslitteratur kan brukes som diskusjonsgrunnlag for å skape større innsikt. Han nærmer seg også normen som sier at ungdomslitteratur kan fungere som terapi, den kan gjøre det ”enklere for dem å fortelle foreldre eller lærere om eventuelle overgrep”. Begge disse standpunktene tilsier at *Jan Banan* tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Han er også inne på at ungdomslitteratur kan ha en estetisk funksjon når han sier at ”Sex, vold og skrekk er ikke per definisjon kulturelt søppel. Disse tekstene er antakeligvis av langt høyere kulturell verdi enn det de ser på MTV og pornofilmene de ser på internet”. Han sier ikke noe om hva han mener med ”kulturell verdi”, men i denne sammenhengen antar jeg at han peker på estetiske kvaliteter. Det er likevel den kognitive funksjonen som kommer sterkest fram i innlegget.

Retorikk

Logos: Innlegget er holdt i en saklig tone og *Jan Banan* argumenterer for sine synspunkter. Han tilbakeviser motstandernes argumenter når han f.eks. påviser nytteverdien det kan ha for unge å lese disse tekstene.

Ethos: *Jan Banan* framstår som en mann som vet hva han snakker om. Han er trygg på egne synspunkter og framstiller dem på en saklig måte. Han viser respekt for leseren og motstanderen ved å ikke ty til skjellsord eller karakteristikker, men får likevel fram hva han mener om motstandernes ståsted når han sier at ”Denne beskyttelsestanken er ikke mye god for barna, det er direkte skadelig”. Han antyder at motstanderne ikke vet barnas beste.

Pathos: Det finnes snev av ironi i teksten. *Jan Banan* sier ”folk må lære seg” at ungdom ”ikke er skjøre blomster som vi må la være blomster så lenge som mulig”. Ved å bruke ordet ”blomster” to ganger i samme setning, framhever han at motstanderne virkelig har dette synet på barn og unge. De fleste som omgås ungdom vet at vakre, uskyldige blomster kanskje ikke er det første de minner om. Når han er inne på viktigheten av å ha åpenhet rundt vanskelige temaer, sier *Jan Banan* at å ”skjerme dem fra "skrekk, sex og grusomheter" fører ikke til annet enn at disse temaene blir tabu for dem, noe de må skjule”. Ved å sette ”sex, skrekk og grusomheter” i hermetegn, viser han at dette er motstandernes måte å sette ordene sammen på, ikke hans. Han bruker ikke ordet ”grusomheter” noe annet sted i teksten, og får dermed understreket at han ikke ser på skrekk og sex i det lyset.

Jan Banan framstår i dette innlegget som en svært saklig og troverdig debattant.

Flere positivt vinklede innlegg fra *Dagbladet*

JC gir sin støtte til normen som sier at ungdomslitteraturen skal foreberede leseren på livet ved å gi innsikt om verden slik den faktisk er og tillegger litteraturen en kognitiv funksjon. *JC* bygger sitt innlegg på saklige argumenter og er en troverdig debattant.

Vendela mener at ungdomslitteratur skal gi innsikt og dermed kunnskap om verden. Hun tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Hennes argumentasjon appellerer i første rekke til følelsene.

J b mener at ungdomslitteraturen skal skildre virkeligheten, også de mindre lyse sidene av den. Det er nærliggende å tro at han dermed også mener ungdomslitteraturen skal gi innsikt i den samme virkeligheten, men uansett er det tydelig at han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *J b* framstår som en saklig og troverdig debattant.

Georg støtter normen om at ungdomslitteraturen skal være nyttig, dette hører inn under den kognitive funksjonen. *Georg* virker saklig og troverdig.

Signaturen *DogFaced* gir uttrykk for at han selv har hatt behov for litteratur og andre kulturuttrykk i sitt eget identitetsarbeid. Han tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *DogFaced* framstår i all hovedsak som en saklig og troverdig debattant.

Chris kaller sitt innlegg "En riktig en feil". Det består av to setninger: "Sex burde ikke i seg selv gjøre noe, men volden kunne man gjerne skjerme mot. Mer sex, mindre vold!". Innlegget viser hvor delte meningene er når det gjelder hva som er passende tematikk for litteratur for ungdom. *Chris* er tydeligvis absolutt ikke motstander av seksuelt innhold i litteratur for ungdom, men det at han benytter uttrykket "skjerme mot" når det gjelder voldelig innhold, tyder på at han mener ungdomslitteratur skal fremme verdier. For ham er sex inkludert i gode verdier mens vold ikke er det. Han tillegger, på sin måte, ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Innlegget er saklig nok, men hvorvidt *Chris* oppfattes som saklig, vil komme an på om leseren er enig i meningene hans eller ikke.

Paahl mener aksjonen ”faktisk både er engasjerende og nyttig”. Dette kan leses som støtte til to normer. Den første sier at ungdomslitteratur skal engasjere, enten gjennom spenning, gjenkjennelse eller provokasjon. Den andre at ungdomslitteratur skal være nyttig, det kan bety at *Paahl* tenker på nytteaspektet ved lesetrening, men også handle mer om leserens identitetsarbeid. Begge normene hører inn under litteraturens kognitive funksjon. *Paahls* innlegg preges i hovedsak av hans negative følelser for motstanderen.

Finn Jarle ser litteraturen som en trygg måte å utforske deler av livet på, han støtter normen om at ungdomslitteratur skal gi innsikt og foreberede leseren på virkeligheten. Dermed tillegger han ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *Finn Jarle* er saklig når han omtaler litteraturen, men angrepene på motstanderne gjør at innlegget i hovedsak oppleves som følelsesstyrt.

5.2.9.2 Negativt vinklede innlegg

NRK

Fra nrk.no har jeg analysert fem innlegg med en negativ holdning til *Den andre siden*. De er skrevet av, *Man*, *Fyshamei*, *Konklusjon*, *Linda* og *En som var ung for litt siden*. Den første analysen gjengis i sin helhet, fra de fire andre gjengir jeg funnene.

Man

Normer og funksjoner

”Tøys & tull” er tittelen på *Man* sitt innlegg. *Man* argumenterer for at ”selvrespekt og innsikt i seg selv” er viktige verdier. Dette er verdier som legges til grunn for et kognitivt syn på litteraturen, det å lese tekster som utfordrer, gir leseren mulighet til å jobbe med selvinnvikten. *Man* mener derimot at verdier som ”trygghet, nærhet og vennlighet” er ”kommet på avveier”. Dette skal skyldes at det ”er blitt sirkustid med høy tøysefaktor innen så vel politikk, media som blant tusenvis av foreldre i verdens rikeste land”. Jeg forstår *Man* sånn at han mener *Den andre siden* inngår i dette ”tøyset” og dermed er medskyldig i at verdier blir borte. I så fall tillegger han ungdomslitteraturen en moralsk funksjon, dens oppgave er å formidle verdier.

Retorikk

Logos: *Man* uttaler seg med stor sikkerhet. Han argumenterer i dybden for sitt syn, men slår fast årsak og virkning uten å føre noen bevis eller vise til fagfolk. For eksempel sier han at ”så lenge fire og en halv million potensielt velstående mennesker labber omkring og leter etter

lykken og personlige klapp på skuldra”, blir det ”neppe bedring” i at samfunnet er preget av ”sirkustid med høy tøysefaktor”. Nordmenn er altså for late og selvopptatte til å ønske et seriøst debattklima. Dette finnes det nok både støtte for og motstand mot i samfunnsforskningen.

Ethos: Innlegget åpner med setningen ”Skoleverket har vel bare prøvd seg med et grep som mange andre også tar”. Her viser *Man* at han kjenner virkemidlene, ”mange andre” benytter seg også av dem. Samtidig viser han fram aksjonen som lite original. Han sier også at det ”fokuseres nok for lite på sunn personlig utvikling, ikke minst i skolen”. Her antyder han at han vet bedre enn skoleverket hva barn og unge har bruk for, hva som er sunt for dem. For lesere som er enige i *Man* sine synspunkter på hva som viktig i livet, vil han framstå med stor troverdighet. For motstandere kan han virke påståelig og arrogant. Den avsluttende setningen ”Med ønske om en bedre skoledag. :-)” kan tolkes i begge retninger, som en vennlig hilsen, eller som en ironisk avslutning. Smilefjeset gjør den siste tolkningen mulig.

Pathos: Innlegget er saklig, men ordbruken er likevel sterkt verdiladet. Skoleverket omtales som ”noen der inne”, altså noen anonyme mennesker langt unna oss, som det ikke er viktig å bry seg om. De sentrale verdiene er skjøvet bort til fordel for ”sirkustid med høy tøysefaktor” i ”verdens rikeste land”. Det siste uttrykket kan leses positivt, men får en annen mening når innbyggerne beskrives som ”potensielt velstående mennesker [som] labber omkring og leter etter lykken og personlige klapp på skuldra”. *Man* beskylder oss for å ha glemt at ”alt av størst verdi for mennesket, IKKE er til salgs”. Opp mot disse tøysete, slappe og materialistiske verdiene setter han ”trygghet, nærhet og vennlighet”, ”selvrespekt og innsikt i seg selv”, ”sunn personlig utvikling”, ”edel klokskap” og ”plikt og ansvar”. Han oppfordrer til å leve etter ”kardemommeloven”, et uttrykk som henspeler på Thorbjørn Egners Kardemomme by, og gir positive følelser hos de fleste av oss.

Man sin argumentasjon bygger i hovedsak på følelser.

Andre innlegg med negativ vinkling fra NRK

Tittelen på *Fyshamei* sitt innlegg er ”Barneoppdragelse?”. Hun tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Dette innlegget er først og fremst preget av argumentasjon basert på følelser.

Signaturen *Konklusjon* støtter normen som sier at ungdomslitteraturen skal formidle gode forbilder, i denne sammenhengen vil det si at litteraturen må unngå sex og banning. Han tillegger dermed ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Konklusjon* sitt innlegg bygger i første rekke på en følelsesmessig argumentasjon.

*Linda*s innlegg gir uttrykk for at hun mener at ungdomslitteratur skal formidle det som er ”godt” og ”riktig”, ikke det som er ”vondt” og ”galt”. I så fall tillegger hun ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Linda* er i all hovedsak en saklig og troverdig debattant.

En som var ung for litt siden er negativ til aksjonen, men presiserer ikke hva han reagerer på. Ut fra måten han ordlegger seg på, mener jeg han tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *En som var ung for litt siden* sitt innlegg er saklig, og debattanten virker troverdig

Dagbladet

De innleggene med negativ holdning som jeg har tatt med fra *Dagbladet*, er skrevet av *arne*, *JadedGamer*, *Petter*, *John Birch*, *Ben Dover*, *Øystein Hansen* og *Sargent*. Bare hovedpunktene gjengis.

Arne etterlyser ”godhet og moral” hos sine motstandere i tillegg til at han sier litteraturen viser ”utviklingstrekk i samfunnet [sic] som en ikke ønsker”. Han tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Arne*s innlegg oppleves som følelsesstyrt, og hvorvidt han sees som troverdig, avhenger av leserens eget ståsted.

JadedGamer mener at disse tekstene ikke er egnet til å utfordre holdninger, men at virkemidlene brukes kun for å vekke oppsikt og appellere til ungdom. Han er opptatt av at historien skal få stå i sentrum og ikke drukne i billige virkemidler, komposisjon og tematikk blir dermed det viktigste. Han synes det er for mye sex i tekstene, men det er disse elementenes plass i helheten, ikke det moralske aspektet som opprører ham. Dette kan tyde på at han tillegger ungdomslitteraturen en estetisk funksjon. *JadedGamer* framstår som en saklig og troverdig debattant.

Petter slår fast at tXt-aksjonen ”er hverken pedagogisk eller nødvendig for eleven”. Han mener de som ikke ønsker å lese om sex og skrekk bør vernes, og at ungdomslitteraturen i

hovedsak har en moralsk funksjon. *Petter* vil framstå som troverdig for meningsfeller, men ikke nødvendigvis for de som er uenige med ham. Argumentasjonen hans er i stor grad styrt av følelser.

Signaturen *John Birch* har valgt tittelen ”Kommunister styrer kultur-Norge” som tittel. *John Birch* er et pseudonym, og viser til navnet på en høyreekstrem amerikansk organisasjon, John Birch Society, som spesielt er kjent for sin motstand mot kommunisme (Store norske leksikon 200? b). Signatur og tittel forsterker dermed hverandre og debattantens budskap. Han mener at tekstene i *Den andre siden* bidrar til å undergrave moralen. Han støtter normen som sier at ungdomslitteraturen skal veilede, i denne sammenhengen mot mer seksuell avholdenhet. *John Birch* tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Han bygger sin argumentasjon på å framstå som troverdig, men er avhengig av at leseren deler hans politiske ståsted for å lykkes.

Ben Dover bruker uttrykket ”verne barna”, dermed gir debattanten støtte til en norm som sier at ungdomslitteratur ikke skal virke ubehagelig eller støtende. Dette tilhører den moralske funksjonen. *Ben Dover* appellerer i første rekke til leserens følelser.

”For noe svineri!” er tittelen på *Øystein Hansen* sitt innlegg. Han er opptatt av innholdet i tekstene: ”Her er det snakk om skildring av voldtektsforsøk, det er beskrivelser av ikke bare mord, men partering av menneskelig, og det er snakk om grov banning og homograier”. *Øystein Hansen* tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Innlegget er preget av sterke følelser og negative karakteristikk av motstanderne, men for lesere som deler *Øystein Hansens* synspunkter, kan han framstå som troverdig.

Signaturen *Sargent* kaller sitt innlegg ”fordi det skildrer virkeligheten???”. Han tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. *Sargent* er en troverdig debattant som i første rekke spiller på mottagerens følelser.

5.2.9.2 Voksne oppsummert

Av de 17 positivt innstilte innleggene jeg har analysert, gir de aller fleste, 16 stykker, inntrykk av at avsenderen først og fremst tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Fire gir uttrykk for at ungdomslitteraturen skal forberede de unge på virkeligheten, tre er opptatt av at ungdom må møte ulike former for litteratur slik at alle skal finne noe som passer for dem, og

tre snakker om litteraturens funksjon i de unges identitetsarbeid. Bare en debattant er inne på at ungdomslitteraturen kan ha en ren nytteverdi i og med at lesetrening er viktig.

En innsender, *Jan Banan*, nevner at ungdomslitteraturen, i tillegg til å ha en kognitiv funksjon, også har en estetisk funksjon. Han går ikke i dybden på dette, men påpeker at de kritiserte virkemidlene ikke nødvendigvis er ”kulturelt søppel” og at *Den andre siden* antagelig har ”langt høyere kulturell verdi” enn mange andre kulturuttrykk de unge er opptatt av.

En debattant, *Chris*, tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Han er bare delvis positiv til aksjonen. Han mener det ikke er noe galt i seksuelle skildringer, men at unge gjerne må skjermes mot skildringer av vold.

14 av innleggene preges av argumentasjon som appellerer til fornuften, logos. Tre appellerer i første rekke til følelsene. Det er ingen sammenheng mellom appellformer og hvilken funksjon ungdomslitteraturen tillegges her.

Tolv innlegg gir uttrykk for et negativt syn på tXt-aksjonen. Elleve av disse tillegger først og fremst ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Fire reagerer i hovedsak på det seksuelle innholdet i tekstene, en nevner vold og en nevner skrekk. Fire debattanter trekker fram at det er nok elendighet i verden og at ungdomslitteraturen derfor bør skjerme leserne mot dette, mens en er opptatt av at ungdomslitteratur ikke skal oppleves som støtende, og en mener ungdomslitteratur oppfordrer til å utføre handlingene som skildres i praksis. En debattant er mest opptatt av at det er for lite alvor i dagens samfunn og kaller aksjonen ”tøys & tull”. Byråd Tomas Moltu hører også til i denne gruppen. Han er negativ til aksjonen fordi den inneholder ”sex, vold og skrekk”.

En signatur, *JadedGamer*, tillegger ungdomslitteraturen i hovedsak en estetisk funksjon. Han er negativ til aksjonen fordi han mener det seksuelle innholdet bare fungerer som et billig virkemiddel, noe han mener går på bekostning av tekstenes integritet.

Åtte av de negative innleggene appellerer i første rekke til leserens følelser, pathos, dette gjelder også utsagnene fra Moltu. Tre appellerer til fornuften, mens ett, innlegget fra *John Birch*, bygger argumentasjonen på troverdighet, ethos. *JadedGamer* sitt innlegg, det som

tillegger ungdomslitteraturen en estetisk funksjon, er ett av de tre som i første rekke henvender seg til leserens fornuft.

5.2.10 Unge

5.2.10.1 Positivt vinklede innlegg

En del debattanter bruker signaturer som viser at de er i målgruppa for aksjonen, eller det kommer fram i innleggene. Fra de innleggene i NRK som har et positivt syn på *Den andre siden*, har jeg valgt å analysere *En som er ung*, *Et medmenneske* og *Barn*. Hele analysen av innlegget fra *Et medmenneske* presenteres her.

Et medmenneske

Normer og funksjoner

Et medmenneske bidrar med et langt innlegg som har fått tittelen ”Vi er mennesker vi også!”.

Han har en appell til voksne:

vær så snill og i det minste prøv å husk hvordan det var å være ungdom! Jeg ber dere!! For var dere så fisefine og flinke som dere ønsker at ungdommen skal være, eller prøvde dere også røyk og alkohol før dere hadde lov?

Han mener diskusjonen i bunn og grunn handler om hvorvidt ”barn og ungdom skal få lov til å være med på oppdragelsen sin eller ikke” og lurere på om det ikke er på tide å ”slutte å beskytte oss mot det ”voksne” samfunnet til vi er myndige og allerede har lært alt på egenhånd?”. Han mener dessuten at *Den andre siden* inneholder ”tekster som passer aldersgruppa perfekt”. *Et medmenneske* ser på ungdomslitteratur som en måte å bli kjent med ”det ”voksne” samfunnet” på og støtter dermed normene som sier at litteraturen skal skildre virkeligheten og gi innsikt. Samtidig åpner han innlegget sitt med å utbryte: ”Barn og ungdom skal lære, og de skal lære og de skal lære. Og visstnok lære enda litt mer. (Kanskje litt til også...) Ikke glem at de skal lære!!!”. Han ønsker seg nok også litteratur bare til underholdning. I hovedsak tillegger han likevel ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Debattanten er opptatt av å appellere til leserens fornuft. Han er inne på at det ikke er noe i aksjonen som sjokkerer ham, han forteller at ”allerede i femteklasse hørte jeg om ”stå pikk”. ”Ikke le hvis det skjer med en av guttene i timen”, så [sic] læreren min. ”Det er helt naturlig.””. Han viser at ungdom har et naturlig forhold til begreper som voksne kan oppleve som vanskelige. *Et medmenneske* trekker også inn andre eksempler for å støtte sitt syn. Han

nevner den populære filmen *Lange flate ballær* og spør ”Hvorfor får ikke språket i den filmen kritikk? Jeg mener, språket er ikke helt harmløst der heller, men selv om så får barn lov til å se på den...”. Ved å sammenlikne en publikumssuksess med tekstutdragene, viser han at han mener denne saken har fått overdrevne proporsjoner. Han viser også til at deltagelse i tXt-aksjonen er frivillig når han sier at ”Alle de som skulle lese boka hadde lov til å si at: ”Denne teksten passer ikke for meg, så jeg klarte ikke å lese den.””. På den måten tilbakeviser han tidligere debattanter som mener ungdom påtvinges uønskede tekster på skolen.

Ethos: Valget av signaturen *Et medmenneske* viser at debattanten ønsker å framstå som sympatisk. Han er i målgruppa for aksjonen og bruker egne erfaringer for å underbygge synspunktene sine. Han viser blant annet til at han så filmer med effekter han ikke likte på ungdomsskolen, men at ”jeg kan ikke si at jeg har fått noen varige følger av det”. Dette styrker troverdigheten hans. Han tar klart parti for ungdom mot voksne, og går ganske hardt ut mot de sistnevnte. Men han avslutter innlegget med en setning i parentes: ”(For all del, jeg er ikke noe i mot voksne eller no. Bare synes de kan være litt smalsynte noen ganger.)”. Dette mildner angrepene og kan gjøre voksne mottakere mer positivt innstilt til ham.

Pathos: Formen på *Et medmenneske* sitt innlegg er svært muntlig og uhøytidelig. Han skriver blant annet at ”Å nei, å nei. Det stod faktisk [sic] noen så grove ord som ”stå pikk” der. Huff, huff. Slik kan vi ikke ha i den norske skolen”. Denne bruken av ironi og humor appellerer i sterk grad til lesernes følelser, og kan slå begge veier. De som er enige med ham vil more seg, men den andre parten vil bli irritert og kan avfeie ham som useriøs. Han er ellers forsiktig med bruken av sterke pluss- og minusord.

Et medmenneske sitt innlegg er i hovedsak saklig, men hvorvidt han oppfattes som troverdig, er til en viss grad avhengig av mottakerens ståsted i debatten.

Flere positivt vinklede innlegg

En som er ung ser ut til å mene at litteratur skal skildre virkeligheten, og tillegger dermed ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. Debattanten framstår som saklig og troverdig.

Signaturen *Barn* mener at det å lese om, eller på andre måter sette seg inn i, den voksne verden, er en del av livet. På den måten tillegger han ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon. *Barn* er en troverdig og saklig debattant.

5.2.10.1 Negativt vinklede innlegg

Av de negativt innstilte innleggene fra unge i debatten på nrk.no, er det bare *Matilde* som kommer med utsagn som sier noe om syn på litteraturens normer og funksjoner.

Matilde

Normer og funksjoner

Matilde svarer på et innlegg og hennes får tittelen "SV: Pffftt overdrevent". Hun setter ikke pris på innholdet i tekstene, og sier at hun "kjenner mange ungdommer som reagerer veldig sterkt - både på sex- og voldtektsskildringene". Hun mener at "12 -13 åringer skal ikke tvinges til å se slike voldelige filmer og lese slike ekle tekster! Det er overgrep..". Det er altså "sex- og voldtektsskildringene" som etter hennes mening gjør tekstene "ekle". Hun mener det er naturlig å reagere negativt på dette og sier at "Folka som ikke reagerer på sånt må være skikkelig skada i hue og sikkert ødelagt av voldelige filmer som kørka foreldre gladelig lar de få lov til å se". Hun sier at voldelige filmer virker ødeleggende på evnen til å skille mellom det en har godt av å oppleve og ikke. Hun forsterker dette når hun sier at det ikke er "rart at gutta i dag blir aggressive og voldelige". Hun mener altså at film og tekst kan påvirke oppførselen. Ut fra dette mener jeg å kunne lese at *Matilde* støtter normene som sier at ungdomslitteratur skal virke oppdragende og framvise positive forbilder, noe som i denne sammenhengen utelukker skildringer av sex og vold. *Matilde* tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

Retorikk

Logos: *Matilde* appellerer mer til følelser enn til fornuft i sitt innlegg.

Ethos: *Matilde* bruker uttrykket "vi 12-13-åringer" og skal altså selv være i den alderen. Hun tilhører dermed målgruppa og hennes meninger bør tillegges vekt. Hun er personlig og viser til hvordan andre ungdommer hun kjenner har reagert på aksjonen. Samtidig viser hun liten respekt for motstanderne i debatten. Innlegget begynner med kraftsalven "Idiot - du ha'kke peiling gamle gris!!!". Dette er antagelig rettet mot forfatteren av det første innlegget i tråden, signaturen Shyaoran. Hun henvender seg direkte til ham to ganger til, først på denne måten: "noen av de har blitt skikkelig mørkredde også! Tør ikke være hjemme aleine lenger... hva syns du om det?". Her utfordrer hun ham, og samtidig andre lesere, til å innrømme at dette kan være skadelig. Senere, når hun er inne på "kørka foreldre" som lar sine barn se voldsfilm,

legger hun til: ”slik som du Shyaoran sikkert gjør!”. Disse personangrepene svekker hennes ethos.

Pathos: *Matilde* bruker sterke minusord i sine karakteristikker av motstanderen og aksjonen. Shyaoran er ”idiot”, ”gamle gris” og et eksempel på ”kørka foreldre”, mens tekstene er ”ekle” og et ”overgrep”. Samtidig gir hun uttrykk for at aksjonen gjør ”gutta i dag (...) aggressive og voldelige”. Dette appellerer til manges redsel for at samfunnet utvikler seg i en hardere retning.

Matilde appellerer i første rekke til følelser, noe som svekker hennes troverdighet.

5.2.10.3 Unge oppsummert

Flere av innleggene fra unge debattanter, også de jeg ikke har valgt å analysere, tar opp hvor stor forskjellen på virkelighetsoppfatningen er hos unge og voksne. Enkelte uttrykker også at de blir såret over at voksne har så liten tiltro til dem, blant annet sier signaturen ”Dagens ungdom” at han ”har fulgt saken litt de siste dagene, og jeg blir bare mer og mer lei meg på grunn av de voksne!!”

Jeg har analysert tre innlegg som er positive til aksjonen. Alle tre tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon og framhever at den skal skildre virkeligheten og gi innsikt for å forberede de unge på den voksne tilværelsen. Innleggene appellerer i første rekke til logos, fornuften hos leseren.

Matildes negative innlegg tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. Hun er negativ til skildringene av sex og vold og mener denne typen ungdomslitteratur kan påvirke de unges oppførsel på en negativ måte. Hun appellerer i hovedsak til følelser, pathos.

5.2.11 Oppsummering

Jeg har valgt ut innlegg for analyse ut fra i hvilken grad de sier noe om litteraturens funksjoner og ikke ut fra om de stiller seg positive eller negative til aksjonen. Det vil derfor ikke gi mening å telle hvilke debattanter som mener hva. Derimot kan fordeling etter litteratursyn og foretrukne retoriske appellformer være interessant.

5.2.11.1 Kognitiv funksjon

Vektlegging av den kognitive funksjonen innebærer et syn på at ungdomslitteraturen skal fremme tenking og refleksjon, også over uheldige sider ved virkeligheten. Denne virksomheten skal utvikle leserens forståelse både for sitt indre liv og verden utenfor. At litteraturen skal sette problemer under debatt og dermed utfordre og fremme leserens forståelse av omverdenen, er et syn som henger sammen med det realistiske prosjektet fra den litterære epoken ca. 1830-1870 (Lothe 1997, s. 209).

Den kognitive funksjonen står sterkt hos dem som også er positive til tXt-aksjonen. Alle de positive lærerne, 16 av 17 positive voksne, alle de positive ungdommene, hele *Foreningen !les*, begge fagpersonene som ga sin støtte til aksjonen (Havrevold og Lindskog) og den positive bibliotekaren la størst vekt på litteraturens kognitive funksjon. En forelder og den negativt innstilte bibliotekaren er også inne på den kognitive funksjonen, men de tillegger ungdomslitteraturen en i hovedsak moralsk funksjon.

Det er ulikt i hvilken grad de ulike debattantene knytter den kognitive funksjonen opp til leserens identitetsarbeid. Innleggene til *Foreningen !les* og anmelder Guro Havrevold er klare på at det at ungdomslitteraturen skal utfordre og fremme leserens egen vurdering av verdier, er viktige aspekter ved lesningen av skjønnlitteratur. Men det er enkelte som, selv om de tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, knytter dette mer opp mot det oppdragende. Et eksempel på det er rektor Kristia Svendsen som sier at ”skolen bruker tekstene pedagogisk for å begrense uønsket språkbruk”.

5.2.11.2 Moralsk funksjon

Det å tillegge ungdomslitteraturen en moralsk funksjon, henger sammen med tanken om at den skal virke oppdragende på leseren ved å vise fram positive forbilder. Dette innebærer også et syn på at ungdom skal skjermes og beskyttes fra de ubehagelige delene av virkeligheten.

For enkelhets skyld omtales dem som er kritiske til *Den andre siden* som ”negative” i det følgende. Den moralske funksjonen står sterkest hos disse. Dette gjelder alle de ”negative” lærerne, ni av ti ”negative” foreldre, elleve av tolv ”negative” voksne, den ene ”negative” unge, den ”negative” bibliotekaren og byråd Tomas Moltu. En positiv voksen er også inne på at ungdomslitteratur kan ha en moralsk funksjon.

Mange av disse debattantene knytter den moralske funksjonen opp mot oppdragelse, enkelte bruker også ord som ”barneoppdragelse” når de omtaler ungdomslitteratur. For flere betyr dette at de ikke ønsker ungdomslitteratur som kan virke støtende, forstyrrende, utfordrende eller skremmende. De ser på lesing som relativt passiv underholdning og er mest opptatt av hva litteraturen ikke skal inneholde. Men tanken på ungdomslitteratur som oppdragelse kan også henge sammen med et syn på at litteraturen skal bidra til de unges identitetsarbeid. Da handler det om et ønske om at de unge skal se verdiene som formidles i litteraturen som modeller for eget liv. Disse debattantene er mer opptatt av at ungdomslitteraturen aktivt skal formidle verdier og fungere som forbilder.

5.2.11.3 Estetisk funksjon

Den estetiske funksjonen fokuserer på verkets form, og de som setter denne fremst, vil først og fremst se på ungdomslitteraturen som kunst. Nyskapende og kreativ bruk av språket vil høre til her. Å lese litteratur med godt språk kan bidra til å utvikle leserens egen språkfølelse. Dermed kan også den estetiske funksjonen virke som et forbilde for leseren.

Guro Havrevold er inne på at litteratur har en estetisk funksjon, men hun argumenterer sterkest for den kognitive. En av de positive voksne er også inne på den estetiske funksjonen, men det er bare en ”negativ” voksen som i hovedsak tillegger ungdomslitteraturen en estetisk funksjon.

5.2.11.4 Logos

De fleste debattantene i mitt materiale appellerer i første rekke til mottakerens fornuft, da forstått som mottakerens evne til å reflektere over og ta stilling til spørsmålene som debatteres. Dette gjelder 14 av 17 positive voksne, alle de positive unge, langt de fleste utspillene fra *Foreningen !les* og alle lærere, uansett syn på aksjonen, med unntak av en som var negativt innstilt. I hovedsak er det altså de som er positivt innstilt til aksjonen som velger å appellere til fornuften.

5.2.11.5 Ethos

De innleggene som ikke appellerer i hovedsak til fornuft eller følelser, bygger argumentasjonen på debattantens troverdighet, eller på uklare blandingsformer mellom de tre appellformene.

Det å vise til sin egen stilling i debatten, er en måte å styrke egen ethos eller troverdighet på. Det gir synspunktene mer tyngde å mene noe i kraft av å være ”byråd”, ”litteraturanmelder” eller ”lærer”. De som på en eller annen måte omtaler seg selv som ”foreldre”, står i en særstilling i mitt materiale. De er den eneste gruppen hvor alle stiller seg negative til tXt-aksjonen. Det kan selvfølgelig finnes foreldre blant de andre debattantene også, men de har altså ikke valgt å vektlegge denne rollen når de uttaler seg. Dette kan tyde på at foreldrerollen innebærer noe spesielt i akkurat denne sammenhengen.

Den amerikanske journalisten Lenore Skenazy, også kalt ”America’s worst mom”, beskriver i sin bok *Free Range Kids* (2009) hvordan dagens foreldre i større og større grad styres av frykt og et behov for å beskytte sine barn mot alt som kan gå galt: ”Somehow, even those of us who looked forward to parenting without too much paranoia have become anxious about every possible weird, scary, awful thing that could ever, just maybe, God forbid!, happen to our kids” (Skenazy 2009, s. xi). Hun mener vi ikke lenger godtar at det finnes uhell og tilfeldigheter, men alltid må legge skylden på noen når noe går galt. For foreldre som ser verden som truende, kan det gi mening å ønske å skjerme barna sine mot alt som på en eller annen måte kan komme til å skade dem. Som jeg viser i mine analyser, er det flere som mener litteratur og andre kulturuttrykk i alle fall er en medvirkende årsak til forhold de ikke er fornøyd med blant dagens unge.

Medieviter Alex Iversen (2002) viser til Ulf Dalquist, forskningsansvarlig i det svenske Medierådet, som i sin doktoravhandling peker på at i den svenske mediedebatten har det blitt en forutsetning å innta en negativ holdning til populærkultur for å bli sett på som ”en god foreldre, et ansvarlig samfunnsmenneske, eller en seriøs lærer”[sic]. Det at alle debattanter som omtaler seg selv som foreldre i mitt materiale er negative til aksjonen, kan tyde på at et liknende syn finnes her.

5.2.11.6 Pathos

Den andre dominerende appellformen ved siden av logos her er pathos, det å appellere til leserens følelser. Dette oppnår debattantene enten ved bruk av språket, for eksempel gjennom pluss- og minusord, eller ved å beskrive sine egne følelser. Ved å vise fram sin egen glede eller bekymring, appellerer en til de samme følelsene hos mottageren.

Denne formen velges av åtte av 14 ”negative” voksne, åtte av ti ”negative” foreldre, den ”negative” unge, en av de ”negative” lærerne, byråd Tomas Moltu og Eivind Rutle fra *Foreningen !les* når han henvender seg e-postlista BibliotekNorge. Denne formen velges i størst grad av dem som er negative til tXt-aksjonen.

5.3 Analyse av IBBY-debatten

For å sette debatten rundt *Den andre siden* i relieff, har jeg valgt å analysere tre innlegg i en annen debatt om normer og verdier i ungdomslitteratur. Dette gjør jeg fordi ingen fagfolk fra det litterære miljøet uttalte seg i den opprinnelige debatten, og de har synspunkter jeg mener det er verdt å komme inn på. Denne spesifikke debatten ble startet av litteraturanmelder i *Dagens Næringsliv*, Ola Hegdal. Etter å ha lest årets ungdomsbøker på vegne av IBBY, Norsk barnebokforum, skrev han et innlegg i *Dagens Næringsliv* 01.12.2008. Sverre Henmo, leder i Norske barne- og ungdomsbokforfattere, svarte. Etter en debatt om samme tema 3. mars 2009, skriver Kristin Ørjasæter, direktør i Norsk barnebokinstitutt, et innlegg på forskning.no.

5.3.1 Ola Hegdal

Normer og funksjoner

Hegdals innlegg har tittelen "Ungdommens råskap". Jeg har hentet teksten på, og henviser til, forfatterens hjemmeside (Hegdal 06.07.2009 a). Alle sitater i det følgende er hentet herfra. Hegdals hovedpoeng i innlegget er at han mener "flere og flere ungdomsromaner egentlig ikke er skrevet for ungdom, men for et voksent publikum". Dette viser han ved å nevne trekk ved fire av romanene fra 2008, *Barneregjeringen* av Aleksander Melli, *Darlah* av Johan Harstad, *Marki Marco* av Terje Torkildsen og *Ingen ild tenner stjernene* av Tor Fretheim. Mot *Barneregjeringen* holder Hegdal at den er for tjukk for barn, "600 sider med liten skrift" og at ungdom ikke leser "romaner med 12-åringer i hovedrollen". Det kan han ha rett i, og dette er et godt argument for at denne romanen bommer på målgruppa. Hovedproblemet med *Darlah* er, i følge Hegdal, slutten på boken. Hegdal kaller den en "rettfrem science-fiction historie", men med en slutt som minner om "å få føttene feid vekk under seg på isen" når alle dør, "ikke bare de tre barna på månen, men absolutt alle mennesker på jordkloden". Hegdal mener dette er alt for skummelt for ungdom, han sier han "har hørt om niendeklassinger" som "sluttet å sove alene, og måtte flytte inn i foreldrenes seng". Han mener ungdom ikke har godt av dette fordi "i den alderen har man gjerne nok å stri med". Jeg mener Hegdal her støtter normen som sier at litteratur ikke skal være ubehagelig eller skremmende, dette tilhører den moralske funksjonen.

Mens det positive ved *Darlah* er at den ikke er "spekket med sexscener" og at "språket egner seg for ungdom", er "fokuset på sex (...) delvis rent spekulativt" i *Marki Marco*, i følge

Hegdal. Han mener ”romanen er spennende, men er noe overlesset med doser av ”publikumsvennlig” grovt språk og sex”. Når han sier språket i *Darlah* egner seg bedre for ungdom, leser jeg det slik at han mener dette har med mangelen på sex å gjøre. Hegdal sier at *Marki Marco*, i likhet ”med mange av romanene fra Samlaget”, er preget av at forlaget har ”bestemt seg for at bannskap og kopulering er det som skal til for å få ungdommen til å lese nynorsk”. Her sier han at de seksuelle skildringene og språket ikke hører hjemme i bøkene, de er med bare for å lokke ungdom til å lese bøker som ellers ikke ville friste. Hegdal sier ikke noe om hva han ønsker av litteraturen, men den skal i alle fall ikke inneholde sex og banning. På den måten tillegger han litteraturen en moralsk funksjon.

Retorikk

Logos: Hegdal uttaler seg med stor sikkerhet. Han slår fast at dagens ungdomsromaner ”ikke er skrevet for ungdom, men for et voksent publikum” og argumenterer for det synet. Han appellerer til leserens fornuft.

Ethos: Ola Hegdal er litteraturviter og anmelder og dermed en fagperson i denne sammenhengen. Han omtaler Harstads roman som ”Brageprisvinneren ”Darlah””, men har ingen problemer med å avfeie boken som uegnet for ungdom. Han sier dermed at han vet bedre enn Brageprisjuryen. Dette burde gi ham stor troverdighet. Men han åpner med det retoriske spørsmålet ”Du leser kanskje ikke ungdomsromaner?” og svarer på leserens implisitte ”Nei” med at ”Det hadde ikke jeg heller gjort på lenge”. Han viser at han ikke kjenner genren han uttaler seg om i særlig grad. Dette forsvarer han med at ”ingen leser ungdomsbøker. Bortsett fra ungdommer”. For lesere som heller ikke kjenner moderne ungdomslitteratur, spiller dette kanskje ingen rolle, men for dem som følger med på ungdomslitteraturen, virker det lettvent og bidrar til å svekke Hegdals ethos. Han mener alle vet at dagens ungdomslitteratur er ment for voksne, og sier dette forsvares med ”fraser” som at ”man skal ikke undervurdere leserne” og at ”ungdom ofte er mer oppvakte enn voksne tror”. Å kalle motstandernes argumenter for ”fraser” viser at han ikke ser dem som gyldige og at han ikke tar motstanderne på alvor. Han stiller også seg selv i en offerposisjon ved å si at verken han eller andre ”våger å komme med motforestillinger, frykten for å bli stemplet som ”moralist” eller ”prippen” er for sterk”. Dette kan både styrke og svekke hans ethos, det kommer an på leserens eget standpunkt.

Pathos: Hegdal holder innlegget sitt i en nøytral tone, men spiller likevel på lesernes følelser. Han bruker uttrykk som ”spekket med sexscener”, ”rent spekulativt”, ”publikumsvennlig” grovt språk og sex”, ”spekulative og kommersielle sex- og voldsskildringer” og ”grov, voldelig og sexfiksert ungdomslitteratur”. Disse uttrykkene gir leseren inntrykk av at all ungdomslitteratur er full av sex og vold, og at forfattere og forlag bruker disse elementene kun for å sjokkere og å selge flere bøker. Hegdal oppsummerer med å si at ungdomslitteraturen ”i langt større grad gjenspeiler voksne forfatters og forlagspersoners ønsker om å bekrefte hverandres grenseoverskridende holdninger, enn ungdom ønsker til litteraturen”. Han tegner et bilde av voksne som er mer opptatt av seg selv enn av unge leseres ønsker og behov. Alt dette er egnet til å vekke negative følelser hos leseren.

Hvorvidt Hegdal framstår som saklig og troverdig, kommer an på leserens eget standpunkt i debatten.

5.3.2 Sverre Henmo

Normer og funksjoner

Sverre Henmo sitt innlegg ble publisert på Norske barne- og ungdomsbokforfatteres hjemmesider og har tittelen ”Ungdomsbokforfattere nå til dags!” (Henmo 2009). De følgende sitatene er hentet derfra.

Henmo bruker det meste av innlegget til å imøtegå Hegdals argumenter, men kommer mot slutten inn på hvilke normer og funksjoner han selv tillegger litteraturen. Han sier at vi ikke kan ”overlate behandlingen av de vanskeligere temaene til andre kunstformers om [sic] musikk eller film, eller for den saks skyld, felt som ikke er kunst i det hele tatt”. Her omtaler han litteratur, også den for ungdom, som kunst. Dette forsterkes i avslutningen av innlegget hvor han sier at ”Noen bøker er gode, andre er dårlige, men ungdomsbokforfattere trenger å bli møtt med kunstneriske og litterære kriterier”. Han støtter dermed normen som sier at litteratur er kunst og må vurderes som kunst. Han fortsetter med å understreke at litteraturen ikke skal møtes med ”den gamle, moralske og pedagogiske pekefingeren som forteller oss at vi egentlig burde skrive om noe annet”. Kunst kan etter Henmos mening ikke vurderes etter moralske kriterier. Her tillegger han litteraturen en estetisk funksjon.

Men, som vist i sitatet ovenfor, mener Henmo også at det er viktig at litteraturen behandler ”de vanskeligere temaene”. Han sier ”det kan være livsnødvendig for enkelte” å lese bøker

om spesielle temaer som for eksempel ”incest og homofile overgrep”, for det ”er i litteraturen vi kan skjønne at vi ikke er helt alene likevel”. Her støtter Henmo normene som sier at litteratur skal vekke gjenkjennelse, gi innsikt og kanskje også virke som terapi. Alle temaer må derfor kunne behandles litterært, for de ”marginale ungdommene må også få ha sine bøker”. Henmo tillegger også litteraturen en kognitiv funksjon.

Retorikk

Logos: Henmo åpner med å vise til Hegdals innlegg og oppsummere hans synspunkter. Dette gir et ryddig inntrykk. Deretter går han over til å behandle Hegdals begrepsbruk. Han peker på at ungdom ikke er en homogen gruppe, han mener det ”er forskjell på hva en 13-åring og hva en 19-åring er opptatt av” og sier at dette ”problematiseres ikke av Hegdal”. Han sier også at ungdomslitteratur ikke er et uproblematisk uttrykk, men at ”det er vel egentlig så lett, eller vanskelig, at det er bøker som leses av ungdom som er ungdomslitteratur”. Han viser at han mener Hegdal har en for lettvinnet omgang med begrepsbruken. Det er et valg hva som ”markedsføres som ungdomslitteratur” og dette ”valget tas ofte av forlagene”, ikke av forfatterne, sier Henmo. Dette fungerer som en saksopplysning i forhold til Hegdals påstander. Han påpeker deretter at Hegdal bare trekker fram noen få av ungdomsbøkene fra 2008 og viser til konkrete eksempler på bøker som ”ikke er egnet til å støtte noen”. Dermed setter han Hegdals eksempler inn i en helhet som han mener danner et annet bilde av tilbudet. Henmo peker også på at det er naturlig at litteratur behandler den samme tematikken som andre kunstformer gjør, og ser dermed litteraturen i et videre perspektiv. Henmo bruker mye av innlegget på å appellere til leserens fornuft.

Ethos: Henmo uttaler seg som ”formann i Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere”, noe som gir ham faglig tyngde. Innledningsvis sier han seg enig med Hegdal i at det er merkelig at endringene i ungdomslitteraturen ”ikke er blitt gjenstand for en offentlig debatt”, og at det at ”Hegdal vil debattere det, fortjener all honnør”. Å sette sin motstander i et positivt lys, får debattanten til å virke sympatisk, det styrker hans ethos. Men Henmo sier Hegdal bare trekker ”fram bøker han føler seg moralsk indignert av” og spør; ”Leste han ikke de andre?”. Her sår Henmo tvil om Hegdals grunnlag for å uttale seg om denne saken. Henmo stiller også spørsmål ved Hegdals motiver for å ta opp saken når han spør om Hegdal mener ”i fullt alvor at ungdom på 16-19 år skal skånes for deler av virkeligheten?”. Henmo er ikke sikker på om Hegdal faktisk mener det han sier, og får leseren til å lure om det kan ligge skjulte motiver bak. Dette forsterkes når han påpeker at elever på videregående skole ”leser voksenlitteratur.

Der vil jeg tro Hegdal aksepterer de fleste temaer”. Henmo sier indirekte at Hegdal mener de omtalte ungdommene tåler ”de fleste temaer” bare bøkene ikke har fått merkelappen ”ungdomslitteratur”. Hegdal uttaler seg på vegne av ungdom, noe Henmo ironiserer over når han sier at ”Hegdal bare fokuserer på de fire-fem bøkene som har støtt ham. Ikke ham personlig, selvfølgelig, men den imaginære ungdommen han er bekymret på vegne av”. At Henmo kaller ungdommen ”imaginær”, viser at han ikke har tro på at Hegdal kjenner gruppa han vil beskytte. Dette tar han opp igjen når han senere sier at han ”er imponert over at Hegdal kjenner til ungdoms ønsker til litteraturen. Vi er mange som gjerne vil høre ham fortelle mer om det”. Henmo tror ikke Hegdal besitter denne kunnskapen som han selv framstiller som mangelvare blant fagfolk flest. Han konkretiserer med å si at han tror Hegdal forfekter ”sine egne ønsker til litteratur”. Henmo undergraver motstanderens ethos mer enn han styrker sin egen.

Pathos: Henmo skriver i en nøktern tone med få pluss- og minusord. Han bruker milde minusord som ”moralsk indignert” om Hegdals reaksjoner. Og der mange debattanter har brukt sterke uttrykk, omtaler han den omstridte tematikken som ”kroppslige lyster” og ”farlige og grufulle ting”.

Henmo argumenterer i hovedsak på en måte som appellerer til leserens fornuft og som framstiller ham som troverdig.

5.3.3 Kristin Ørjasæter

Normer og funksjoner

Kristin Ørjasæter sitt innlegg har tittelen ”- Han er ikke litteraturviter, men bekymret far!” og ble publisert på forskning.no 10. mars 2009 (Ørjasæter 2009). Alle sitater er hentet herfra. Hun skrev innlegget etter å ha vært tilhører til en ”debatt om sex og vold i ungdomslitteraturen” arrangert av *Foreningen !les* i Oslo 3. mars samme år. Tittelen siterer en sms ”sendt fra en kollega som også hadde overvart [sic] den samme paneldebatten”. Den henviser til Ola Hegdal som ”var én av innlederne. Tre ganger i løpet av seansen hadde han passet på å si at han var litteraturviter”.

Ørjasæter er inne på at litteratur for barn og unge har en nytteverdi. Hun sier at de unge ”blir bedre lesere av å lese skjønnlitteratur. De får ikke bare økt ordforråd, men også innblikk i andres sinn”. Hun ser litteraturens kognitive funksjon. Men hun mener litteraturens ”nytte er

dens svøpe når den skygger for erkjennelsen av at barnelitteratur først og fremst er kunst og derfor bør være fullstendig kompromissløs, kunstnerisk sett". Ørjasæter sier at litteraturen ikke skal ta andre hensyn enn å være god kunst. Dette understreker hun flere ganger i innlegget. Hun sier at "faget mitt handler om kunst og ikke om verken oppdragelse eller beskyttelse". Dermed avviser hun at litteraturen skal ha noen form for moralsk målsetting. Når Hegdal, i følge Ørjasæter, mener "leserne [skal] skjermes for ubehagelige "sannheter"", innebærer det etter hennes mening at han ikke tar "litteraturen på alvor". Det tilhører kunstens oppgave å "kommunisere med sin tid om dens problemer", sier Ørjasæter. Derfor kan den ikke ta moralske hensyn. Ørjasæter tillegger litteraturen en klar estetisk funksjon.

Retorikk

Logos: Ørjasæter åpner med å gjøre rede for grunnlaget for innlegget. Deretter presenterer hun sitt hovedsyn, før hun kommer med eksempler og argumenterer mot Hegdal og for sitt eget ståsted. Dette gir innlegget er ryddig og saklig preg. Hun gir leseren innblikk i barnelitteraturens historie og peker på hvordan den følger utviklingen, hun viser blant annet til hvordan dagens litteratur "henger sammen med vår tids syn på hva et barn er". Hun viser til teoretikere som Bakhtin og Friedrich Schlegel for å underbygge sitt eget syn. Hegdals hovedpoeng er at dagens ungdomslitteratur er skrevet for voksne. Ørjasæter understreker at det "er en selvfølge at grensene mellom ungdomslitteratur og voksenlitteratur er bevegelig, for kunstnerisk er det ingen grense", og mener det ikke er "noe problem". Hun sier at det "er fint om voksne begynner å lese ungdomsromaner". På den måten snur hun Hegdals argument på hodet. Ørjasæter viser også til forfatter Kari Sverdrup, en annen deltager i debatten, som

hadde retorisk spurt om ungdom ikke tåler å lese om sin egen virkelighet, og slik fått tilhørerne til å tenke at det egentlig ikke er ungdommen som trenger beskyttelse, men de voksne som ikke orker å erkjenne at den virkeligheten barna deres vokser opp i kan være nådeløs (Ørjasæter 2009)

Ved å vise til fagkunnskap og at hun behersker debatteknikk, sitere eksperter og vise hvordan andre støtter hennes syn, appellerer Ørjasæter til leserens fornuft.

Ethos: Allerede i tittelen på innlegget sår Ørjasæter tvil om Hegdals faglige integritet ved å påpeke at han ikke uttaler seg som fagperson, men som far, styrt av følelser. Hun sier at når Hegdal mente "ungdomslitteratur skulle skjermes leserne fra den harde virkelighet, hvis ikke den så gjør, er det ikke god litteratur", så er det en "misoppfatning". Hun viser også til "Hegdals helt feilaktige definisjon av sjangren". Han vet med andre ord ikke hva han snakker

om. Det samme antyder hun avslutningsvis når hun sier at ”litteraturvitere” ikke avviser ”den kunst som ønsker å kommunisere med sin tid om dens problemer (...) Eller?”. Igjen stiller hun spørsmål ved Hegdals posisjon i debatten og viser at han ikke har faglig grunnlag for meningene sine. Selv viser Ørjasæter at hun har stor kunnskap om fagfeltet når hun siterer teoretikere og barnelitteraturhistorien. Hun nyter også stor troverdighet i kraft av sin stilling som direktør for Norsk barnebokinstitutt. Men hun viser seg også ydmyk når hun forteller om da hun overvar en sterk barneforestilling; ”Skal så små barn få høre den forferdelige historien, tenkte jeg og møtte meg selv i døra idet jeg opplevde forestillingens kunstneriske høydepunkt”. Å vise til hvordan hun ved faglige argumenter overvinner egne impulser, styrker hennes ethos.

Pathos: Dette er en tekst med nøytralt ordvalg, men at Ørjasæter ble ”ganske opprørt over Hegdals helt feilaktige definisjon av sjangren” ungdomslitteratur, kommer fram i hennes nedvurdering av ham som fagperson. Likevel appellerer ikke innlegget i første rekke til følelsene.

Ørjasæter framstår som en saklig og kunnskapsrik debattant med stor troverdighet.

5.3.4 Oppsummering

Ola Hegdals innlegg bringer ikke mye nytt inn i debatten. Han er den eneste i mitt materiale som argumenterer for at ungdomslitteratur skrives for voksne, men måten han tillegger litteraturen en moralsk funksjon på, er felles for flere debattanter. Når jeg likevel har valgt å gjøre en fullstendig analyse av hans innlegg, er det først og fremst fordi Henmos innlegg er et direkte svar. Ørjasæter svarer på et muntlig innlegg holdt i en paneldebatt, dette kan jeg ikke analysere, men synspunktene Hegdal presenterte der, avviker ikke i særlig grad fra det som sto på trykk i *Dagens næringsliv* (Hegdal 2008) og som er analysert her.

Det viktigste med denne analysen har vært å få fram synspunktene til Henmo og Ørjasæter. For mens bare tre av innleggene i debatten rundt *Den andre siden* var inne på at litteratur kan ha en estetisk funksjon, er det hovedpoenget til Ørjasæter, og også svært viktig for Henmo. Det er altså bare litterære fagfolk, Havrevold, som er anmelder, Henmo, forfatter og leder for NBU-forfattere, og direktør Ørjasæter som vektlegger den estetiske funksjonen i særlig grad.

6 Konklusjon

Konklusjonen er strukturert etter forskningsspørsmålene som ble presentert i kapittel 1.5.

6.1 De skjønnlitterære analysene

Jeg var interessert i finne ut hvilke verdier som kommer til uttrykk i *Engelfjes* av Ingelin Røssland, *Linas kveldsbok* av Emma Hamberg og *Londonstaner* av Gautam Malkani. De tre bøkene er ulike på mange måter, men noen verdier har de felles. Dette gjelder i første rekke graden av respekt for lover, regler og normer i samfunnet. Ottar Hellevik sier i *Nordmenn og det gode liv* at ”for mange unge er respekten en vurderingssak, den avhenger av hva slags normer det dreier seg om, noen godtas og andre forkastes” (Hellevik 1996, s. 107). Engel er opptatt av miljøvern og at lover som angår vern av fuglereservatet og oppføring av bygninger skal overholdes, men kunne ikke brydd seg mindre om den private eiendomsretten eller bestemorens tendens til å bruke ulovelige stoffer. Lina drikker alkohol til tross for at hun er for ung til det uten å se det som problematisk på noe vis. Jas i *Londonstaner* er kriminell og mener det er greit. De velger selv hvilke normer de er interessert i å følge.

De tre bøkene har også et tøft språk felles. *Engelfjes* inneholder mye banning, *Londonstaner* har banning og sterke voldsskildringer og i *Linas kveldsbok* finnes det en del seksuelt ladede uttrykk. På den ene siden kan dette sees på som nødvendig for å oppnå en nødvendig grad av realisme, men for andre oppleves det som unødvendig og støtende.

Ottar Hellevik påpeker at likestilling mellom kjønnene er en verdi som står sterkt i de nordiske landene (Hellevik 1996, s. 149). Både Lina og Engel utfordrer de tradisjonelle kjønnsrollene ved å kreve mer uavhengighet og selvstendighet enn det som gjerne blir unge jenter til del. I *Londonstaner* er dette en fjern idé. Det henger sammen med antiintegreringsidealet til guttene i gjengen, de ønsker tradisjonelle kjønnsroller med kvinnene hjemme og mennene i arbeid. Samtidig har de et typisk hore/madonna-syn på jentene de omgås. Likevel er det mødrene som er de sterke i familiene deres, det er nettopp dette som Gautam Malkani (2006) mener er grunnen til at guttene sliter med sin egen mannlighet.

Materialismen står sterkt i *Londonstaner* og kan sees som drivkraften bak mange av de handlingene Jas og gjengen begår. Det er ingenting som tyder på at Jas får et annet syn på den delen av livet sitt selv om han mister fellesskapet med gjengen. Lina har også et forholdsvis

materialistisk utgangspunkt, men blir lykkeligere når hun lar statusjaget fare og tør være seg selv på alle måter. Engel finnes ikke materialistisk orientert, hun er opptatt av at det hun har skal fylle funksjonen sin, verken mer eller mindre, mens jakten på rikdom i stor grad driver motstanderne hennes

Mens Engel er en ensom ulv, er både Lina og Jas svært avhengige av vennegjengene sine. Lina frigjør seg fra det usunne samholdet fordi hun føler behov for det, men Jas blir kastet ut på brutalt vis. Sammen med Engel ender dermed alle tre opp som mer ensomme, men sterkere individer.

Verdiene problematiseres i ulik grad i bøkene. Lina er nok den som diskuterer verdiene i størst grad, hun veier for og imot i dagboken sin. Hun skifter også standpunkt i løpet av fortellingen, noe som inviterer leseren til å ta del i hennes vurderinger. Jas havner i konflikter hvor han må fremme sine synspunkter, men er i hovedsak opptatt av å overta gjengens verdier for å bli godtatt. Det at han viser seg å være en utroverdig forteller, kan sette også en del av disse verdiene i perspektiv for leseren, men dette er mer avhengig av leserens innsats og interesse. Engels verdisyn møter motstand hos de andre karakterene i boken, men problematiseres ikke direkte. I og med at hun er bokens hovedperson, inviteres leseren til å identifisere seg med henne og Engels syn blir dermed det dominerende.

Dersom en ser verdiene som formidles i de tre bøkene under ett, blir den moderne idealismen, med sin vektlegging av individualitet, anti-materialisme, likestilling, selvrealisering og følelser (Hellevik 1996), det kulturelle segmentet som framstilles mest positivt. Leserens eget ståsted i forhold til dette vil dermed kunne avgjøre hvordan han oppfatter verdiene som formidles.

6.2 Debattanalysene

I analysene av debattene har jeg vært ute etter å kartlegge hvilke funksjoner bøkene blir tillagt, hva som kjennetegner de ulike standpunktene i debatten, hvem som mener hva, hvilke fellestrekk som finnes i synspunktene til dem som står på samme side i debatten, hvordan de argumenterer for sitt syn og om argumentasjonen gir uttrykk for et underliggende syn på unge, lesing og litteratur.

6.2.1 Funksjoner

I oppgaven har jeg benyttet Mukařovský (1970) sitt funksjonsbegrep. Han sier at funksjonene ikke er egenskaper ved objektet, men noe vi, mottagerne, tillegger det. Debattantene gir uttrykk for normer for hva ungdomslitteratur skal være, dette sier noe om hvilke funksjoner de tillegger denne litteraturen. (Se også vedlegg 1.) Det er den kognitive og den moralske funksjonen som dominerer i mitt materiale. Svært få debattanter er inne på at ungdomslitteratur kan ha en estetisk funksjon. I stedet er det læringsaspektet og identitetsarbeidet som er sentralt for dem som tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, og et ønske om at litteraturen skal vise gode forbilder og virke oppdragende som er viktigst for dem som tillegger den en moralsk funksjon.

6.2.2 Hvem mener hva?

Det er de som jobber profesjonelt med ungdomslitteratur, anmelder Guro Havrevold, leder for Norske barne- og ungdomsbokforfattere, Sverre Henmo og direktør for Norsk barnebokinstitutt, Kristin Ørjasæter, som sier at ungdomslitteratur har en estetisk funksjon. I ulik grad vektlegger de at ungdomslitteraturen er kunst og at litteraturen slik sett ikke skal ta andre hensyn enn de rent kunstneriske.

Foreningen !les argumenterer i all hovedsak for den kognitive funksjonen. De er opptatt av virkelighetsnær, gjenkjennbar litteratur som kan gi leseren innsikt både i seg selv og samfunnet. Dette synet deler de med fagpersonene Havrevold og psykolog Lindskog. Havrevold er inne på at ungdomslitteratur kan ha en estetisk funksjon, men legger mest vekt på den kognitive. De som omtaler seg selv som lærere, bibliotekarer, andre voksne og unge i mitt materiale, fordeler seg i all hovedsak i to grupper; de som tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon og de som tillegger den en moralsk funksjon. Den gruppen debattanter som omtaler seg som foreldre, skiller seg ut. Hos dem tillegger et stort flertall ungdomslitteraturen en moralsk funksjon.

Synet på funksjon henger sammen med synet på tXt-aksjonen. Det er en sterk tendens til at de som tillegger ungdomslitteratur en moralsk funksjon er negative til tXt-aksjonen, mens de som tillegger den en kognitiv funksjon er positive.

Jeg har kalt denne oppgaven "Ungdomslitteratur som kunst, identitetsarbeid eller oppdragelse". Under arbeidet har jeg blitt klar over at jeg har hatt noen vage hypoteser om

sammenhengene mellom de ulike funksjonene og litterære normer. Jeg har tenkt at det å tillegge ungdomslitteratur en estetisk funksjon henger sammen med synet på litteraturen som kunst, mens den kognitive funksjonen henger sammen med litteratur som identitetsarbeid og den moralske med litteratur som oppdragelse. Så enkel har virkeligheten ikke vist seg å være. Den estetiske funksjonen er nesten fraværende i mitt materiale, men den ser ut til å høre sammen med synet på ungdomslitteratur som kunst. Den kognitive funksjonen innebærer en idé om at ungdomslitteraturen skal fremme refleksjon, noe som har sammenheng med identitetsarbeidet. Samtidig er det enkelte som klart tillegger ungdomslitteraturen en kognitiv funksjon, men som likevel ønsker at lesingen skal fungere som oppdragelse. Et eksempel på dette er rektor Kristia Svendsen som sier at ”skolen bruker tekstene pedagogisk for å begrense uønsket språkbruk”. Litteraturen skal fremme refleksjon, men denne refleksjonen skal bringe leseren til et forhåndsbestemt mål, i dette tilfellet mindre banning. Dette minner mer om oppdragelse enn individuelt identitetsarbeid. På samme måte er det med enkelte av dem som i hovedsak tillegger ungdomslitteraturen en moralsk funksjon. De ønsker en litteratur med positive forbilder, ikke fordi de forventer at leserne ukritisk skal ta etter forbildene, men fordi ungdommene skal kunne bryne seg på disse forbildene i sitt identitetsarbeid.

6.2.3 Hvordan argumenterer de?

De fleste debattantene argumenterer ved å henvende seg til mottagerens fornuft, deres logos. Pathos, det å appellere til følelser, står også sterkt. En del velger også å vektlegge sin posisjon for å styrke sin troverdighet, ethos. Foreldregruppen skiller seg ut her, de som velger å omtale seg selv som foreldre, er både mer negative til tXt-aksjonen og spiller i større grad på følelser enn de andre gruppene. Det er en sammenheng mellom argumentasjonsform og holdning til aksjonen, de som appellerer til logos er jevnt over mer positivt innstilt enn de som appellerer til pathos.

6.2.4 Synet på ungdom, lesing og litteratur

Etter hvert som jeg har arbeidet med dette materialet har det utkrystallisert seg to hovedsyn på forholdet mellom ungdom og litteratur. De som er positive til *Den andre siden* ser ut til å se på ungdom som modne, de skal ut og møte virkeligheten og trenger redskaper til det. Ungdomslitteraturen kan hjelpe til med å forberede dem på å møte en kompleks virkelighet med mange moralske, politiske og følelsesmessige utfordringer. Lesingen skal konfrontere ungdommene med ulike typer verdier og dermed få dem til å tenke over eget ståsted. Den mest sentrale normen i denne gruppen er at ungdomslitteratur skal gi innsikt, litteraturen skal

oppfordre til refleksjon over de problematiske sidene ved samfunnet. Dette synet støttes av Appleyard (1991) som sier at problemorientert litteratur hjelper ungdom å bearbeide virkeligheten. Anthony Giddens (i Krange & Øya 2007) mener det senmoderne mennesket skaper sin identitet gjennom ”et fortløpende refleksivt arbeid” (Krange & Øya 2007, s. 109). Litteraturen kan gi både den nødvendige motstanden og inspirasjonen til dette arbeidet.

De som er negative til tXt-aksjonen er mer opptatt av å verne ungdommene. De ser ut til å se ungdom som uferdige og lettpåvirkelige, dermed er de ikke voksne nok til å få presentert den komplekse verden i ungdomslitteraturen. Ungdommen er følsom og trenger veiledning og positive forbilder. Den voksne virkeligheten, som visse former for seksuelle erfaringer og vold, er noe ungdom bør skjermes fra og beskyttes mot. Den mest sentrale normen for denne gruppen vil være at ungdomslitteratur skal vise gode forbilder, den skal løfte og foredle leseren. Sylvi Penne (2003) mener at kompleks litteratur som ikke formidles, kan være skadelig (Penne 2003, s. 52). Bo Steffensen sier at dersom en velger å lese en tekst fiktivt, kan en ikke kritisere fortellerens moral. Det at mange i mitt materiale vurderer ungdomslitteratur etter moralske perspektiver, tyder på at de tillegger ungdom en faktiv lese måte, de ser ikke ungdom som modne nok til å skille fiksjon og virkelighet. Det å oppfatte skjønnlitterære tekster som autoritetstemmer i stedet for at de inviterer til dialog, slik Bakhtin (i Morris 1994) er inne på, kan også spille en rolle her (se kapittel 3.3.3.1 om Bakhtin).

Oppsummert er det to ulike syn på hva og hvordan ungdom er, som ligger i bunnen for de to hovedmotsetningene i denne debatten.

6.3 Videre forskning

Debatten om hva som er passende litteratur for unge pågår fortsatt. Det siste eksemplet pr. desember 2010 handler riktignok om barnebøker, men omhandler akkurat den samme problematikken som min oppgave. I artikkelen ”’Faen også’ i bok for treåringer” (Møller 2010) i *Sandefjords blad*, kan vi lese om foreldre som er sjokkerte over å finne banneord i en bok barnet deres fikk utdelt på McDonald’s. Problematikken har fortsatt aktualitet.

Jeg har analysert en bestemt debatt. Analyse av andre debatter kan bidra til større bredde og understøtte eller motsi mine funn. En oversikt over om det samme synet på ungdom og litteratur kommer fram i andre debatter, vil gi bredere kunnskap på området.

Det er svært få debattanter i mitt materiale som først og fremst bedømmer ungdomslitteratur etter estetiske kriterier. De anmeldelsene jeg har sett på, men ikke tatt med i oppgaven, legger også liten vekt på den estetiske funksjonen. En nærmere undersøkelse av hvorvidt ungdomslitteratur i det hele tatt sees som kunst, og i så fall av hvem, vil kunne være spennende.

Forholdet mellom Mukařovskýs funksjoner og litterære normer kan være interessant å gå nærmere inn på enn jeg har hatt mulighet til her. Videre er denne oppgaven begrenset til dokumentanalyse. Dybdeintervjuer med representanter for de ulike standpunktene vil kunne gi en dypere forståelse av problemstillingene. Spesielt interessant vil det være å vite hva ungdom selv mener om disse spørsmålene. Den gruppen debattanter som mener ungdom trenger litteratur som lar dem møte ulike typer verdier, er positive til tXt-aksjonen. Som jeg har vist i de litterære analysene, formidler de omdiskuterte bøkene i store trekk verdiene til det kulturelle segmentet Ottar Hellevik (1996) kaller moderne idealister. Det ville være spennende å se om ulike holdninger til ungdomslitteratur følger skillelinjene for kulturelle segmenter. Dersom det skulle vise seg at de med positive holdninger til denne typen litteratur hører hjemme i kategorien moderne idealister, vil de også være positive til at ungdom konfronteres med andre typer verdier, verdier som ligger fjernere fra deres egne?

7 Kilder

Appleyard, J.A. (1994). *Becoming a reader : the experience of fiction from childhood to adulthood*. Cambridge : Cambridge University Press

Bale, K. (2009). *Estetikk : en innføring*. Oslo: Pax

Bjørlykke, B & Økland, N. T. (200?). *Oversyn over målmerke i Sunnhordnadsmålet*.

Høgskolen Stord/Haugesund. Lokalisert 26. april 2010 på Verdensveven:

<http://stud.hsh.no/lu/norsk/vidsteen/sil/Artiklar/tema6.htm>

Bø, I. & Helle, L. (2003). *Pedagogisk ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget

DIAS (2006) *Rudeboy*. [s.l.]: Urban dictionary. Lokalisert 5. juli 2010 på Verdensveven:

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=rudeboy>

Foreningen !les. (2009) *Rapport: Aksjon tXt 2008: Den andre siden*. Oslo: Foreningen !les.

Lokalisert 7. september 2010 på Verdensveven:

http://www.foreningenles.no/index.php?option=com_content&view=article&id=312%3Arapport-aksjon-txt-2008-den-andre-siden&catid=85%3Arapporter-txt-aksjonen&Itemid=76

Foreningen !les. (2010). *tXt-aksjonen 2010 - Frå sans og samling*. Lokalisert 12. august 2010 på Verdensveven:

http://www.foreningenles.no/index.php?option=com_content&view=article&id=521:txt-aksjonen-2010-lagnad&catid=117:txt-10&Itemid=129

Fredriksen, S. (26.09.2008). *SV: Sex i litteratur*. Oslo: BibliotekNorge. Lokalisert 07.

september 2010 på Verdensveven: [http://www.nb.no/cgi-](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&P=R57893)

[bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&P=R57893](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&P=R57893)

Fredriksen, S. (27.09.2008). *Kildekritikk*. Oslo: BibliotekNorge. Lokalisert 07. september

2010 på Verdensveven: <http://www.nb.no/cgi->

[bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&P=R58647](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&P=R58647)

Fremskrittspartiet. (2009). *Alt du trenger å vite om Fremskrittspartiet fra A til Å*. Oslo: Fremskrittspartiet. Lokalisert 12. november 2010 på Verdensveven: http://www.frp.no/no/Vi_mener/

Furset, S.E. (2009). *Ingelin Røssland : forfatterhefte*. Oslo: Biblioteksentralen

Gullestad, M. (1996). Mitt ståsted som antropolog. I: *Hverdagsfilosofer* (s. 45-59). Oslo: Universitetsforlaget

Grønli, Håvard. (26.09.2008). *Serverer barn sex, vold og skrekk*. Oslo: NRK. Lokalisert 14. januar 2010 på Verdensveven: <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.6235549>

Halvorsen, K. (1991). *Å forske på samfunnet*. Oslo: Bedriftsøkonomenes forlag

Havrevold, G. (30.09.2008). *Sex og sensur*. Oslo: Foreningen !les. Lokalisert 7. september 2010 på Verdensveven: http://www.foreningenles.no/index.php?option=com_content&view=article&id=173:sex-og-sensur&catid=93:txt-aksjonen-2008&Itemid=76

Haugen, K. (2007, 9.10). Fra machomann til desi. *Klassekampen* [Oslo]. Lokalisert 5. juli 2010 på Verdensveven: <http://www.klassekampen.no/48192/article/item/null/fra-machomann-til-desi>

Hegdal, O. (2009, 06.07). *Ungdommens råskap*. [s.l.]: Olaola.no. Lokalisert 05.januar 2010 på Verdensveven: <http://olaola.no/ungdebatt>

Hellevik, O. (1996). *Nordmenn og det gode liv*. Oslo: Universitetsforlaget

Henmo, S. (2009). *Ungdomsbokforfattere nå til dags!* Oslo: Norske barne- og ungdomsbokforfattere. Lokalisert 05 januar 2010 på Verdensveven: <http://www.nbuforfattere.no/pub/nbu/aktuelt/?aid=1037>

Iversen, A. (2002, 01.oktober) Etter barndommens død? *Bergens Tidende*. [Bergen]

Jacobsen, D.I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Kristiansand: Høyskoleforlaget

Johansen, Jørgen Dines (1984). Forsøg på systematisering af vurderingskriterier for skønlitterære tekster. - I: *Litterær verdi og vurdering* / Jørgen Dines Johansen og Svend Erik Larsen. - [Odense] : Odense Universitetsforlag

Jørgensen, Kathrine Ravn (2003). *Retorik – indføring i fagets grundbegreber*. Fredriksberg : Samfundslitteratur

Kalstad, L.M. (26.09.2008). Skolebyråd stanser skrekkfilm. *Vårt land* [Oslo]. Lokalisert 23. august 2010 på Verdensveven: <http://www.vl.no/kultur/article16416.zrm>

Kvalvik, V. (26.09.2008 a). Elever fikk lesebok med sex og vold. *Fredrikstad Blad* [Fredrikstad]. Lokalisert 27. august 2010 på Verdensveven: <http://www.f-b.no/nyheter/elever-fikk-lesebok-med-sex-og-vold-1.2525547>

Kvalvik, V. (26.08.2010 b). Leste ikke om voldtektsforsøk på pike. *Fredrikstad Blad* [Fredrikstad] Lokalisert 27. august 2010 på Verdensveven: <http://www.f-b.no/nyheter/leste-ikke-om-voldtektsforsok-pa-pike-1.1819573>

Kvalvik, V. (26.08.2010 c). Mener 13-åringene forstår det er fiksjon. *Fredrikstad Blad* [Fredrikstad] Lokalisert 25. august 2010 på Verdensveven: <http://www.f-b.no/nyheter/mener-13-ariningene-forstar-det-er-fiksjon-1.2233116>

Kvalvik, V. (26.09.2008 d). Ordførere reagerer sterkt. *Fredrikstad Blad* [Fredrikstad]. Lokalisert 25. august 2010 på Verdensveven: <http://www.f-b.no/nyheter/ordforere-reagerer-sterkt-1.1820623>

Kvalvik, V. (27.09.2008). Sex-psykolog advarer foreldrene. *Fredrikstad Blad* [Fredrikstad]. Lokalisert 30. september 2010 på Verdensveven: <http://www.f-b.no/nyheter/sex-psykolog-advarer-foreldrene-1.2501530>

Krange, O. & Øia, T. (2007) *Den nye moderniteten*. Oslo : Cappelen

Lothe, J. (1997) *Litteraturvitenskapelig leksikon*. Oslo : Kunnskapsforlaget.

Malkani, G. (2006, 21.04). What's right with Asian boys. *Financial Times* [London].
Lokalisert 5. juli 2010 på Verdensveven: <http://www.ft.com/cms/s/2/9f2bb9fc-d03b-11da-b160-0000779e2340.html>

Mandelid, B. (26.09.2008). Bergen stopper sex og skrekk i skolen. *Dagbladet* [Oslo].
Lokalisert 23. august 2010 på Verdensveven:
<http://www.dagbladet.no/kultur/2008/09/26/548249.html>

Morris, P. (ed.) (1994) *The Bakhtin Reader*. London : Arnold

Mukarovsky, J. (1970) *Aesthetic function, norm and value as social facts*. Ann Arbor :
University of Michigan.

Møller, J.E. (25.11.2010). "Faen også" i bok for treåringer. *Sandefjords blad*. [Sandefjord]
Lokalisert 7. desember 2010 på Verdensveven: <http://www.sb.no/nyheter/faen-ogsaa-i-bok-for-trearinger-1.5834218>

Naper, Cecilie (1992). *Jakten på kvalitet : om populærlitteratur og populær litteratur*. Oslo :
Pax

Nielsen, H.K. (2006a) Kultur, identitet og anerkendelse. I: S. Laumann Jørgensen, M.
Sandberg (red.), *Kulturlighed*. (s. s. 123-142) Århus: Philosophia.

Nielsen, H.K. (2006b) Smagskulturer, kvalitet og dannelse. I: B. Eriksson (red.),
Smagskulturer og formidlingsformer. (s. 14-31) Århus: Klim

Nielsen, H.K. (2001) Fortælling, identitet og dannelse. I: *Dansk Paedagogisk Tidsskrift*, nr. 1
(s. 18-25)

Oklum, J. (26.09.2008). Stopper leseprosjekt. *Bergens tidende* [Bergen]. Lokalisert 14. januar
2010 på Verdensveven: <http://www.bt.no/nyheter/lokalt/Stopper-leseprosjekt-635975.html>

Penne, S. (2003). *Noen lesere på mellomtrinnet akkurat nå*. Oslo : HiO. (HiO-rapport 2003 nr 30)

Post- og teletilsynet (2010). *Blogging – en innføring*. Lillesand: Post- og teletilsynet.

Lokalisert 13.09.2010 på Verdensveven:

<http://www.nettvett.no/ikbViewer/page/nettvett/tema?tema=63068>

Rutle, E. V. (30.09.2008) *Informasjon til lærere som deltar i årets tXt-aksjon*. Oslo:

Foreningen !les. Lokalisert 7. september 2010 på Verdensveven:

http://www.foreningenles.no/index.php?option=com_content&view=article&id=172:informasjon-til-laerere-som-deltar-i-arets-txt-aksjon&catid=93:txt-aksjonen-2008&Itemid=76

Rutle, E. V. (03.10.2008) *Bråk*. Oslo: BibliotekNorge. Lokalisert 7. september 2010 på

Verdensveven: [http://www.nb.no/cgi-](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0810&L=BIBLIOTEKNORGE&T=0&F=&S=&P=14710)

[bin/wa?A2=ind0810&L=BIBLIOTEKNORGE&T=0&F=&S=&P=14710](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0810&L=BIBLIOTEKNORGE&T=0&F=&S=&P=14710)

Samuelsen, K. W. (26.09.2008). *Sex i litteratur*. Oslo: BibliotekNorge. Lokalisert 07.

september 2010 på Verdensveven: [http://www.nb.no/cgi-](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&D=0&P=135349)

[bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&D=0&P=135349](http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0809&L=BIBLIOTEKNORGE&D=0&P=135349)

Schaanning, E. (2010) Introduksjon. I: H.-G. Gadamer. *Sannhet og metode* (s. 9-19). Oslo:

Pax

Skenazy, L. (2009) *Free-range kids*. San Fransisco : Jossey-Bass

Smidt, J.K. (2002) *Mellom elite og publikum*. Oslo : HiO

Smidt, J.K. (2009) Litteraturformidling og dannelse. I: *Bok og bibliotek* nr 3/2009 (s. 58-62)

Steffensen, B. (2005) *Når barn læser fiction*. København: Akademisk forlag.

Store norske leksikon (2006) Kono-Lå. Oslo: Kunnskapsforlaget

Store norske leksikon. (200?) *Skjønnlitteratur*. Lokalisert 10. august 2010 på Verdensveven:
<http://www.snl.no/skj%C3%B8nnlitteratur>

Store norske leksikon (200?b) *John Birch Society*. Lokalisert 19. oktober 2010 på
Verdensveven: http://snl.no/John_Birch_Society

Store norske leksikon (2009) *Identitet – psykologi, samfunnsvitenskap*. Lokalisert 10. august
2010 på Verdensveven: http://www.snl.no/identitet/psykologi%2C_samfunnsvitenskap

Storø, O.I. ([6.10.] 2008) *Den andre siden*. Oslo: Foreningen !les. Lokalisert 7. september
2010 på Verdensveven:
http://www.foreningenles.no/index.php?option=com_content&view=article&id=191:txt-aksjonen-2008-den-andre-siden&catid=93:txt-aksjonen-2008&Itemid=76 [Lesedato:
07.09.2010]

Svendsen, T.O. (200?a). *Actionfilm*. Oslo: Store norske leksikon. Lokalisert 22. april 2010 på
Verdensveven: <http://www.snl.no/actionfilm>

Svendsen, T.O. (200?b). *Cliffhanger*. Oslo: Store norske leksikon. Lokalisert 17. august 2010
på Verdensveven: <http://www.snl.no/cliffhanger>

Svendsen, T.O. (2009). *Bollywood*. Oslo: Store norske leksikon. Lokalisert 9. juli 2010 på
Verdensveven: <http://www.snl.no/bollywood>

Svensen, Å. (1991) *Tekstens mønstre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tønnessen, E. S. (2007) *Generasjon.com*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ørjasæter, K. (2009, 10.03). Han er ikke litteraturviter, men bekymret far! *Forskning.no*.
[Oslo] Lokalisert 6. januar 2010 på Verdensveven:
<http://www.forskning.no/blog/norskbarne/213366>

Østby, A.E. (2005) *Kebabnorsk ordbok*. Oslo : Gyldendal

Østerud, S. (2007) Krever medieutviklingen en ny dannelsesstenkning? I: Soilikki Vettenranta (red.) *Mediedanning og mediepedagogikk*. Oslo: Gyldendal

7.1 Muntlige kilder

Kolstad, K. & Røgler, V. (23.09.2008) *Vedrørende klager på innholdet i aksjon tXt 2008*. Oslo: Foreningen !les. [Standardbrev til negative henvendelser ang tXt-aksjonen 2008]

Kolstad, Ketil (26.08.2010) *Re: Innlegg i Den andre siden-debatten?* E-post.

Nielsen, H.K. (4. mars 2010) *Æstetisk opplevelse og æstetisk erfaring*. Foredrag ved konferansen *Leseropplevelser*, HiO

Smidt, J.K. (5. januar2005) Forelesning i kommunikasjonsteori. Oslo : HiO

7.2 Skjønnlitteratur

Hamberg, E. (2007) *Linas kveldsbok*. Oslo : Cappelen Damm

Malkani, G. (2007) *Londonstaner*. Oslo : Cappelen Damm

Røssland, I. (2008) *Englefjes*. Oslo : Samlaget

Den andre siden (2008) Oslo : Foreningen !les

Vedlegg 1: Systematisering normer

Normer som henger sammen med kognitiv funksjon:	Estetisk funksjon:	Politisk/moralsk funksjon:
Litteratur skal vekke gjenkjennelse Litteratur skal være differensiert (for å sikre gjenkjennelse) Litteratur skal skildre virkeligheten Litteratur skal presentere sannheten Litteratur skal behandle temaer som er passende for målgruppa Litteratur skal ikke tilpasses målgruppe (Ungdom er i stand til selv å få velge hva de skal lese) Litteratur skal gi innsikt Litteratur skal foreberede leseren på livet Litteratur skal bidra til personlig utvikling Litteratur kan ha en terapeutisk funksjon (ventil, hjelpe med vanskelige ting i livet) Litteratur skal engasjere Litteratur skal ikke konsumeres passivt Litteratur skal skape diskusjon Litteratur skal være nyttig/lærerik/utviklende Litteratur skal stimulere fantasien Litteratur skal utfordre (for å fremme læring) Litteratur skal ikke være didaktisk	Litteratur skal ha estetiske kvaliteter Litteratur skal være god Litteratur skal ha godt språk Litteratur skal holde høy kvalitet Litteratur skal være troverdig (integritet) Litteratur er kunst Litteratur skal overskride virkeligheten Litteratur er kunst/håndtverk Litteratur skal være underholdende/spennende Litteratur skal være ny og annerledes Litteratur skal være aktuell	Litteratur skal vise gode forbilder Litteratur skal ikke inneholde sex/vold Litteratur skal ikke være utfordrende/ubehagelig/støtende/krenkende Litteratur skal ikke inneholde stygt språk Litteratur skal brukes til diskusjon for å fremme gode verdier Litteratur skal vise en vakrere verden Litteratur skal ikke skremme Litteratur skal være oppdragende ↑↓ Litteratur skal ikke brukes normativt/ som verdiformidler Litteratur skal ikke brukes som politisk virkemiddel Litteratur skal ikke være didaktisk Litteratur skal utfordre verdier Litteratur skal utfordre det etablerte Litteratur skal ikke skåne Litteratur skal være samfunnskritisk Litteratur skal skildre virkeligheten Litteratur skal tilpasses målgruppa Litteratur skal ikke tilpasses målgruppe (Ungdom er i stand til selv å få velge hva de skal lese)

Vedlegg 2: Debattinnlegg fra nrk.no og dagbladet.no i fulltekst

Debattinnleggene er gjengitt i den rekkefølgen de omtales i analysen.

LÆRERE

NRK:

Forkvaklet syn på litteratur og sex

Skrevet av vanlig 26.09.2008 11:48

Fire setninger av over hundre sider er litt over en promille av boka. Litteraturen bør handle om livene våre, og godt over en promille av livet til en ungdomsskoleelev går med til å tenke på og lure på sex. De som klarer å gjøre hele den sammensatte txt-aksjonen til et spørsmål om penis og kåthet bør kanskje gå en runde med sitt eget syn på seksualitet, og kanskje kvitte seg med litt skamfølelse, i stedet for å overføre det til nye generasjoner. Full støtte til !les sitt forsøk på å inkludere alle sider av litteraturen når de prøver å spre leselyst.

SV: SV: Forkvaklet syn på litteratur og sex

Skrevet av vanlig 26.09.2008 12:58

Takk for tipset. Jeg har allerede lest den, og brukt den til egne elever. Den er rett og slett veldig god, og har masse for dem som vil lese om andre ting enn sex også.

lærer / mor

Skrevet av Solfrid 07.10.2008 20:55

Det er da vel ikke ønskelig at barn skal lese for enhver pris. Tekster skrevet for barn skal jo ha både etiske og faglige perspektiver.

Å bruke simpel fyllmasse med billig sex og krimvinklinger fra voksenverdenen inn i barnebøker, synes jeg er å gi barn/ungdom stein for brød. Vi vil ikke selge barna våre på billigsalg! Som forelder og lærer er jeg vurderende til kvaliteten på det som leveres barn og ungdom. Denne holdninger vil jeg arbeide for både innen skolens og hjemmets arena. Foreningen !Les har utvist for liten vurderingsevne mht. kvalitet!

Dagbladet:

Arnt sa 26.09.2008 kl. 17:04:

Fornuftig

Takk for at det enda finnes fornuftige folk som setter foten ned når det gjelder forsøpling av våre ungdommer. Ikke alle ungdommer tåler å se alt, og da er det et dårlig argument at de skal bli vant til den virkelige verden. Hvis målet er å få flere psykiatriske pasienter, er det kanskje et bra tiltak, men det er vel ikke et mål.

Foreldre har rett til å føle seg trygge når det gjelder det som barna deres blir servert på skolen. Mange ønsker ikke at barna skal påtvinges pornografiske skildringer. De blir tidsnok dynget ned av kulturelt søppel. La barna være barn litt lengre, de blir tidsnok voksne.

Skrekkefilm har heller ingen ting å gjøre i skolen. Ungdom har nok å være redd og bekymret for om ikke skolen skal gjøre dem enda mer redd. Hvis man jobber med litteratur for ungdom burde man ha mere gangsyn enn dette. på tide med en ny leder for dette prosjektet...?

Thomas Dragsnes sa 26.09.2008 kl. 17:43:

Uenig lærer

Idioter.

La oss sensurere ungdommen for uttrykkene de møter 24 timer i døgnet utenom skolen! La oss unngå emner de er opptatt av og som engasjerer!

La oss unnlate å ha en plass i samfunnet hvor elevene kan diskutere og reflektere rundt slike uttrykk!

Jadda, dette blir det kjempebra opplæring av.... La oss ta fram fjernsynsteaterets et dukkehjem igjen, dette kommer til å fremme leselysten til tusen!

Arnt sa 26.09.2008 kl. 17:54:

RE: Uenig lærer

Hvis du er lærer, burde du vite at en ikke kaller folk med et annet syn enn seg selv for idioter. Det er ikke akkurat med og fremmer en god debatt. Det handler om å ha respekt for andres syn.

Ikke alle ungdommer liker å se på vold og porno.

Ikke alle ungdommer går konstant og tenker på sex.

Skolen skal være et sted der det er kjekt å være, og et sted der en lærer det en trenger å kunne for å fungere i samfunnet. Skrekkfilm og porno er ikke noe man trenger å kunne mye om.

Klart at noen elever synes at slikt er spennende, men det er ikke noe skolen trenger å oppmuntre til. Jeg er også lærer, og hadde blitt lei meg om elevene mine hadde blitt redde av ting jeg hadde vist i undervisningen.

Thomas Dragsnes sa 26.09.2008 kl. 18:01:

RE: Uenig lærer

Ok, det er kanskje vel sterke ordlag, nå kalte jeg ingen jeg diskuterer med idioter, men personene som har fattet dette vedtaket (jeg antar at ingen av de vil slenge seg inn i diskusjonen her)

Vold, pornografi og andre uttrykk som en del personer kanskje ikke liker er uttrykk alle vil bli utsatt for uansett om de ønsker det eller ikke. I dagens mediehverdag er dette uttrykk man ikke trenger å oppsøke for å bli utsatt for.

Ved å inkludere disse uttrykkene i undervisningen kan man gi elevene en ballast som gjør de i stand til å bearbeide disse uttrykkene, sette ord på følelsene sine og dermed være i bedre stand til å skille mellom fiksjon og virkelighet.

Skolen skal være kjekk å være på, men å isolere skolehverdagen fra resten av verden er ren idioti i min mening. Hva med å virkelighetsorientere skolen og ruste elevene til å

gjennomføre hverdagen rundt og etter skolegangen bedre?

Det synes jeg vi skal gjøre!

FORELDRE

NRK:

Leseaksjonen

Skrevet av **Hilde Zakariassen** 26.09.2008 13:15

Jeg er mor til en 13åring og en 14 åring, og reagerer sterkt på uttryksform og innhold i både boka og i filmen. Mine barn har ikke deltatt i aksjonen, og jeg har gitt uttrykk overfor skolen deres ,at vi som foreldre ikke er interresert i at de skal det. Jeg synes det er ille at den Norske offentlige skolen gir dette til barna våre uten å opplyse oss foreldre og forberede oss på dialog med barna våre om form, språk og innhold. Det oppfordres faktisk til å hemmeligholde det for

oss foreldre, og til at skolen ikke skal jobbe med temaene og språket i boka og filmen. Det må være nok spennende litteratur den Norske skolen kan presentere for denne aldersgruppen.

Skammelig

Skrevet av **cecilie** 26.09.2008 07:47

Aldri i verden om mine barn får lese om pikker og div. når de er 12-13år,og det i regi av skolen!Uhørt!Skammelig!Da er det bedre at de lar være å bli lesehester!

sexifisering også for småunger

Skrevet av **frustrert mor** 26.09.2008 10:31

Voksne må slutte å pådytte barn og ungdom sine sykt forvrengte sexifiserte fantasier! Gjennom film, bøker og ikke minst reklame, spill og tegneserier presenteres ungene for et ideal om å oppføre seg og se ut som sexbomber, horer og gangstere. Og de mindre tar etter de større. Min 10-årige gutt kaller meg for motherfucker, bitch og kukksuger og lillesøster for hore, og lillesøster på 7 gjør alt hun kan for å se ut som en i klesdrakt , strippefakter og jokkebevegelser. Hvor har de det fra? De er helt greie barn ellers fra språklig og litterært ressurssterkt miljø, men det er ikke tøft å være det...

Norge er latterlig

Skrevet av **Frihet og demokrati** 26.09.2008 09:15

Etter 16år i Sveits lurer jeg mer og mer på hva Normenn driver med, og hvor dum man kan bli her oppe. Kolstad provoserer noe voldsomp på radio-interview i dag! Ser han ikke forskjell på å stenge ALLE inne i et rom og påtvinge elever en film, i forhold til frivillighet? Han hevder at MIN datter ser slikt likevel, uten at jeg som foreldre vet det!! NEI, for vi har det åpent og fritt hjemme, hun får lov til det, jeg har et åpent og tillitsfullt forhold til alle mine fire barn, i motsetning til hva dere hevder, at ALLE foreldre ikke vet hva deres barn gjør f.ex. på internett. Som data-ekspert vet jeg nøyaktig hva som skjer, og som kjærlig far vet jeg NØYAKTIG hva mine barn gjør og hva som interesserer dem. Vi TRENGER ikke skjule noe hjemme hos oss!!!!!! På grunn av tillitsforhold og kjærlighet hjemme, TRENGER vi hverkel skjule eller lyve!!!!!! Forstå det da KOLSTAD!! VI er nemlig vant til frihet og demokrati fra der vi har bodd de siste årene!!! Godta at min datter ikke VIL lese eller se slikt!! De VIL ikke høre på lavnivå-språk på lavnivåradioen P3 heller....!!! De VIL ikke se eller høre slikt dere påtvinger dem!! Respekter det DU også da KOLSTAD!! Respekter det DERE også da lærere, politikere og mediafolk!! I landet med lover mot allt, snur dere det hele opp ned og PÅTVINGER barn groviser, vold og DÅRLIG språkbruk, i steden for at individer velger og man oppdrar til ikke å bruke slikt språk!!! Men her i bakvendtland, i moralistenes land, i overmynderiets land, i "alle skal være like"s land, i dobbeltmoralens land, her PÅTVINGES elever vold, skrekk, dårlig språkbruk, banning og HARD PIKK!! For å fremme leselyst for en 13 år gammel jente, min datter?!?! Er du, herr KOLSTAD, den som skal bestemme hva min datter VIL se, og BØR se? Er DU den som vet bedre enn alle oss foreldre?? JA, på foreldremøter ser jeg hvor naive de ALLER fleste foreldre er, og at såå mange har et lite tillitsfullt forhold til sine barn, men IKKE påtving meninger og holdinger på MEG, eller MINE barn!!! Ja greit, ta det som en advarsel!! I siste foreldremøte hevdet en foreldre-mor som er natteravn at ALLE våre barn ser råe filmsnutter på utube, men det er FEIL!!! Mine barn gjør ikke det!! De VIL ikke!! Vi ser forskjell på bra og dårlig, HERR KOLSTAD!!! "Ta dere sammen da for FAEN" - har du hørt på maken..... Ps. Det første man møter når vi kommer hjem fra Sveits er fulle normenn, i alle aldre, på en ferge..... Det er alkoholpolitikken land.... Så deilig det skal bli å reise utenlands igjen, bra mat, man hilser på hverandre, man banner ikke på radione....man kan gjøre og se hva man SELV vil....

Dette var ille

Skrevet av **mor til fem** 26.09.2008 18:06

Jeg synes det er ille at ungdommer i dag skal måtte lese slike tekster som det her er referert til. Dette går langt over streken. Det er så rart at alt skal dras ned på et slikt lavmål i dag. Det er da nok av fin litteratur å finne. Er ikke dere klar over det? Vis mannskap ungdom. Sett foten ned. Ikke ta imot lesestoff som heller egner seg best for søppelbøtten.

Dere er kule!

Skrevet av **Tenåringspappa** 26.09.2008 14:59

Mange av dere som skriver her er virkelig kule! Er dere de samme som alltid hevder at "Klart vi kjøper alkohol til barna våre før de kan det selv - de må jo lære seg å drikke!" Er det noe vi trenger i Norge nå, er det kule voksne. De teitingene av noen foreldre som prøver å formidle gode holdninger og informasjon som er tilpasset modenhet og alderstrinn er noe dritt! Når du kjøper øl til 13-åringen denne helgen - husk å få med kondomer også! Hørte du det? ØL OG KONDOMER! Ha en god og trygg helg.

SV: Skammelig

Skrevet av **Mor til to gutter** 26.09.2008 08:15

Helt enig. Dette hørtes rett og slett helt kokeli ko ut. Akkurat som om barn /ungdom i den alderen er så primitive at dette er det som fenger og gir dem lyst til å lese. Det avslører skolevesenets egen manglende les glede og bakgrunn når de tror at det er dette som skal til for å øke lesegledden hos ungdom. Er det mulig. De kan ikke kjenne til litteratur spesielt godt selv - med alle de skattene som fantastiske forfattere har skrevet opp gjennom tidene. Som også i aller høyeste grad fenger barn / ungdom. Man hører mye rart om skolen, og dette bidrar ikke akkurat til å gi et positivt inntrykk.

ANDRE VOKSNE

NRK:

Gratulerer!

Skrevet av **tricia** 26.09.2008 10:34

Ønsker først og fremst å sende en stor gratulasjon til foreningen !Les, endelig har dere klart å synes i media! For de som ikke har fått det med seg er dette en velkjent forening for oss som har hengt på skoler i noen år.

Filmen er søt, den. Kan ikke se at den på noen måte er verre enn Harry Potter, hvor Aftenposten forteller meg at: "Filmen har fått aldersgrense 11 år, men Medietilsynet mener filmen egner seg for de fra 13 år og oppover." Midt i blinken for dette publikumet, altså. Da jeg var tenåring fantes det lite litteratur som passet for meg, jeg havnet mellom stolene Frøken Detektiv (som var altfor barnslig) og voksenbøker som var altfor tunge på flere måter. En kommentar her på siden mener at ungdom burde lese mer klassisk litteratur og selvfølgelig er det rett, men disse bøkene er gammeldagse og rettet mot en helt annen aldersgruppe enn de kresne leserne vi finner i ungdomsskolen.

Hvis sitatene som er i artikkelen er det verste de klarer å få ut av leseaksjonen kan jeg ikke se at man har noe å bekymre seg over. I tilfelle vil jeg heller rette fokuset mot læreren som tross alt har et ansvar for sine sartere sjeler.

Jeg noterer meg at mange foreldre er rystet over hva andre mener om barna deres. Det er, uansett hva, en selvfølge at noen som ikke har truffet akkurat ditt barn ikke vet noe om han eller henne. Likevel så må også foreldre huske på at ikke alle er som ditt barn. Dette er en aksjon som retter seg mot ALLE, ikke bare de søte og flinke. Om det er noe de kan lære av

dette, kan det for eksempel være å kunne si til læreren at de ikke likte leseleksen og dermed ikke gjorde den ferdig.

Ut fra sitatene fra foreningen !Les skjønner jeg at det dreier seg om en rekke tekster av ulik karakter. Å hoppe i taket over én av disse, som ditt barn helt fint kan bestemme seg for å ikke lese, synes jeg er smålig og kanskje litt urovekkende.

Om det er noe media har informert oss om den siste tiden, så er det at unge gutter dropper ut av videregående. Hvis aksjoner som denne kan hjelpe dem til å like å lese, mener jeg dette er et godt skritt i riktig retning.

Fin film :)

Skrevet av **Mashlash** 26.09.2008 07:56

Jeg så filmen. Den er litt skummel kanskje, så jeg skjønner hvis noen ser bort og sånt, men den ender jo litt tullete og romantisk, så mer enn en skummel opplevelse tror jeg ikke det blir. Husk også at de FLESTE som ser dette her kommer til å være fjortiser, ikke tolvåringer.

Men man risikerer at folk synes det er skummelt på biblioteket etterpå da :P.

Når det gjelder sex-referanser i bøker og sånt: Såklart er det en del som synes sånt er skummelt/ekkelig på ungdomsskolen, men mange synes helt sikkert det er spennende også. De som synes det er ekkelig _trenger_ jo ikke å lese det, og uansett er det ikke snakk om mer enn tekst.

Her har de også trukket frem det "verste" de fant fra 16 tekster, som !Les sier, og tekstene er garantert ikke sånn fra start til slutt.

Jeg ser at dette kan oppfattes som skummelt og sånt, og kanskje får til og med noen elever mareritt, men det er tross alt en del av livet på den alderen.

Ikke bare positivt bare, men mer spennende lesekampanje har fjortisene neppe vært borti før ihvertfall.

Herregud, så mange snurpete mødre

Skrevet av **Mashlash** 01.10.2008 00:29

Ok, filmen er skummel. Det er én ting. Noen synes kanskje den er litt vel skummel.

Elevene overlever, og mange vil digge den, selv om noen sikkert får mareritt også. Dessuten ender den godt, og litt tullete.

Om det er bra å vise denne _filmen_ eller ikke kan man jo diskutere.

MEN:

Tekstutdragene, hva i all verden er galt med dem? Dette er de "verste" utdragene de fant, av litteratur som er beregnet på å fenge barn. Det er bare snakk om tekst!

Selv om mange foreldre her ser ut til å insistere på noe annet, er 12-15-åringer akkurat i den alderen hvor de får et bevisst forhold til sex. Nyskjerrighet, spenning og sånne ting overfor "tissen" kommer mye tidligere. I fjortis-alder har man faktisk et bevisst forhold til dette her (selv om man kanskje ikke er så veldig reflektert, og noen fortsatt synes det er "æsj").

At en 13-åring tenker på sex er ikke noe å skamme seg over i det hele tatt. Og dersom det går an å gi 13-åringen noe refleksjon over temaet gjennom litteratur må jo det være bare bra.

Hvis noen på død og liv vil unngå denne teksten, er det jo bare å ikke lese det man synes er ekkelig. Hva er det de som kommenterer her tror? At hvis man leser ordet "pikk" fyker man til helvete? (Da føyk den som leser dette nettopp til helvete, i så fall).

Man tar ikke skade av å lese en setning... Tro det eller ei.

Faktum er uansett at de fleste fjortiser vil synes dette er kjempespennende. Og bra er det!

Interesse for slike temaer på denne alderen er en del av en sunn seksualutvikling, og seksualitet er en av de fineste godene vi har her i livet.

Ungdommen forfaller

Skrevet av **Sokrates** 26.09.2008 11:55

Dette er bare et av flere mangeartede prosjekter i foreningen !Les. Sitatene er hentet fra noen av de mange tekstene som er plukket ut. Skjønner dere tegningen? Folk er forskjellige og det er virkemidlene for å få ungdom til å lese også. At dette skaper debatt og av noen blir ansett som kontroversielt gagner bare hele prosessen; barn og ungdom er dumme: oppfatter de at deres hverdag blir aktualisert er det i seg selv en pådriver for økt nysjerrighet.

I så måte er det jo genialt av Mediatilsynet å gå ut å si at filmen burde hatt 15-års-grense. Ingenting vekker så stor nysjerrighet for barn og unge som "forbudt" kultur. (Og ingenting er så kjedelig som bøker med aldersanbefalinger)

SV: SV: Gratulerer!

Skrevet av **Erlend** 26.09.2008 13:06

Svar til "Konklusjon": "Og så - som følge av dette - skal ALLE barn servres, påtvinges, i offentlig regi" Hva da "påtvinges"? De MÅ ikke lese dette hvis de ikke vil. Hoppssann, det var det argumentet.

"voltaes med ting de ikke har lyst til å se/høre...." At det var? Likestiller du frivillig lesing av noen lumske setninger med voltekt?! Hvilket århundre har du krabbet frem fra? Jeg regner med at du ikke har noe problem med bibelen, selv om den inneholder rikelig med voltekt, drap og tortur. Forskjellen er at barn faktisk vil lese disse tekstene.

"Oppleve de voksne's forbilde med banning og Stiv Pikk.... Ja, ja, ikke rart mange barn/ungdom er som de er... " Du sier mye om dine holdninger til barn og ungdom med dette. Jeg vet ikke om jeg skal le eller gråte. Sannsynligvis det førstenevnte.

SV: SV: Skammelig

Skrevet av **Palm Olive** 26.09.2008 13:44

Takk, Bjørn! Tekstene er helt klart tatt ut av sin sammenheng, og ordet ståpikk er mulig å finne en rekke andre steder enn i denne antologien. Det er synd at foreldre driver sensur på vegne av barna sine i en alder der barnas nysgjerrighet for andre sider av livet enn smuk og nugatti begynner å melde seg. Hvis foreldre vil holde alt som ikke handler om blomsterenger og kjernefamiliens idyll hemmelig for sine barne, foreslår jeg at de flytter til ingenmannsland.

Husker ingen?

Skrevet av **Joppe** 26.09.2008 14:46

Jeg husker godt da jeg selv var 12-13 år. Både jeg og alle i klassen min hadde null problemer med å få fatt i det vi måtte ønske av både vold og sex, stjålet, fått eller lånt fra foreldre, større søsken, tv eller andre kilder. I dag har så og si alle barn i Norge daglig tilgang til internett, og det bør være om mulig enda enklere å få tak i det man vil ha. Jeg lurar på om det finnes noen andre enn meg som husker hvordan det var å være barn. Det var i hvert fall ikke slik mange voksne tror.

Jeg synes det er flott av !Les å vise at man faktisk kan skape seg nøyaktig de situasjonene man ønsker bare ved å lese en bok, og at man ikke trenger dårlige og påkostede filmer og tv-serier for å bli underholdt. Om virkemidlene og budskapet passer overens med hverandre i en 12-årings hjerne er jeg derimot ikke helt sikker på. Så god hukommelse har jeg ikke.

SV: SV: Forkvaklet syn på litteratur og sex

Skrevet av **Jan Banan** 26.09.2008 19:18

Om du ikke vet det, så er det mange 13 åringer som har sex selv. De fleste ser på porno og SAMTLIGE tenker fryktelig mye på sex, kropp og kjønn. Dette er endel av hverdagen deres, så at ungdomslitteraturen også berører disse temaene skulle bare mangle.

SV: sexifisering også for småunger

Skrevet av **Synne** 27.09.2008 20:14

Forferdelig at ungene dine gjør det! Men jeg tror ikke de får sånne holdninger av å lese disse tekstene. Den med voldtektsforsøket og den stive pikken er hentet fra en slags Frøken Detektiv-fortelling som slett ikke er pornografisk, scenen er ment å være dramatisk, det er det hele. Jeg tror de fleste av de som leser dette er store nok til å skjønne at de ikke skal ta etter skurkene. Men det kan virke som om sønnen din har et annet syn på det. Lykke til, håper barna dine skjerper seg.

Dagbladet:

Jan Banan sa 26.09.2008 kl. 19:06:

RE: Fornuftig

Er det en ting folk må lære seg så er det at barn, særlig aldersgruppen 13-16 år som denne pakken retter seg mot, ikke er skjøre blomster som vi må la være blomster så lenge som mulig. Barn er mennesker med lyster, lengsler, tanker, fantasier, behov og følelser. Disse barna ser på skrekkfilmer, de ser sikkert på langt verre ting på internett, de tenker på og leser om sex, de ser på porno og enkelte av dem har sex selv. Å skjerme dem fra "skrekk, sex og grusomheter" fører ikke til annet enn at disse temaene blir tabu for dem, noe de må skjule. Å skape rom hvor slikt kan diskuteres og snakkes om er viktig for ungenes mentale utvikling, deres selvbilde og deres forhold til disse temaene. Jo mindre tabu og jo mer kunnskap de har om vold og sex jo enklere er det for dem å oppdage overgrep og det er enklere for dem å fortelle foreldre eller lærere om eventuelle overgrep. Denne beskyttelsestanken er ikke mye god for barna, det er direkte skadelig.

Sex, vold og skrekk er ikke per definisjon kulturelt søppel. Disse tekstene er antakeligvis av langt høyere kulturell verdi enn det de ser på MTV og pornofilmene de ser på internet.

JC sa 26.09.2008 kl. 16:56:

Amerikansk hysteri

Dette minner om det amerikanske hysteriet.

Jeg har ikke sansen for folk som tror de er moralsk overlegne alle andre. Barn på ungdomsskolen er heller ikke så skjøre at de ikke tåler en skrekkfilm eller en seksuell skildring.

Og de som måtte være så skjøre har bare godt av å bli utfordret litt. Hvis ikke vil de i fremtiden være utsatt for problemer med å tåle virkligheten.

Vendela sa 27.09.2008 kl. 02:02:

Hvorfor er det tragisk?

Tenk på det. Du er et dyr. Ditt mest fundamentale instinkt er overlevelsesinstinkt. Ditt nest mest fundamentale instinkt er reproduksjonsinstinkt. Ditt ultimate uttrykk for makt og dominans, er å ta liv.

Er det ikke greit at unge mennesker lærer seg hvordan arten og samfunnet fungerer?

j b sa 26.09.2008 kl. 19:02:

RE: Dette måtte jo skje i Bergen!

"tekstene er veldig ubehagelige" - says who?

Det var en MOR som reagerte voldsomt, og fikk sin datter til å lese opp noen sitater fra boka for NRK. Når jenta helt åpenbart er oppdratt til at "sånt noe er ekkelt", og mora er så opprørt

at hun formulerer skriftlige protester, da skal det MYE til for å protestere når mor spør "Synes ikke du også at det er ekkelt?".

Da jeg var i den alderen, var også jeg ganske "lydig" mot mine foreldres moralsyn og samfunnssyn. Jeg var med på å fordømme det de fordømte - terskelen for å fordømme er alltid lavere enn for å berømme. En del av de fordømmelsene jeg var med på i min barndom og ungdom tok det flere tiår å få kastet av, og innse at jeg slett ikke kunne forsvare fordømmelsen. At jeg egentlig ALDRI hadde kunnet forsvare det, men jeg var med på det fordi det var slikt man mente - familiens (og slektas) gruppepress.

Det finnes tekster også jeg finner ubehagelige, men da er det alltid fordi de formidler noe om en ubehagelig virkelighet, ikke fordi beskrivelsen bruker visse ord istedetfor andre. Og det er slett ikke tekster om en behagelig virkelighet, men som vi, eller "noen" bare har bestemt at skal være forbudt å formidle.

Da får jeg mer ubehag av forbudet, ikke av teksten, og ikke minst av den maktbruken vi kan se for å håndheve dette forbudet, og avstraffingen av de som ikke retter seg etter dette egentlig meningsløse forbudet.

Georg sa 26.09.2008 kl. 17:41:

RE: Totalt ENIG!

Poenget er å få barn til å lese, og det får de til med spennende innhold. Jeg vil tro de aller fleste ungdomsskolebarna synes innholdet er strålende, og faktisk gidder lese boka. Kanskje de til og med får mersmak, og faktisk begynner å lese flere bøker.

DogFaced(*dogfaced*) sa 27.09.2008 kl. 14:32:

hmm...

...selv gjorde jeg og en skolekamerat en oppgave om Ondskapens Hotell i syvede klasse der vi sammenlignet boka og film versjonen. Siden den ble kåret som en av de beste oppgavene fikk hele klassen se filmen. Vi var vel en 13-14 år gammel på den tiden. Dette var på midten av 80-tallet, så jeg trodde faktisk verden hadde gått litt fremover siden da.

Hvis jeg ikke hadde fått lov til å dyrke mine interesser for sci-fi, skrekk, heavy metal, tegneserier og rollespill fra jeg var 10 år gammel, så hadde jeg nok ikke vært den jeg er i dag. Hvis det var noe som det absolutt burde ha vært aldersgrense på, så skulle det ha vært religion. Da helst 20 år...

Chris sa 26.09.2008 kl. 17:00:

En riktig en feil

Sex burde ikke i seg selv gjøre noe, men volden kunne man gjerne skjerme mot. Mer sex, mindre vold!

Paahl sa 26.09.2008 kl. 18:19:

Æsj..

Typisk at krf med sin trauste nedovertiss-moralisme og grunnløse kjedeligheter skal stanse noe som faktisk både er engasjerende og nyttig. Mer har jeg ikke å si om denne saken.

Finn Jarle(*fjarle*) sa 27.09.2008 kl. 01:25:

RE: fordi det skildrer virkeligheten???

Ehm... javel?

Forskere er også en "marginal gruppe mennesker". Dermed bør vi snarest kaste naturfagen ut vinduet. Men kreasjonister kan vi heller ikke bli, for Bibelen(TM) er jo et eneste langt blodbad...

Vi får vel bli pastafarianere, tenker jeg.

Tenker ungdommen har hjerner de kan tenke med selv jeg. Og for dem som for alle andre er søken etter spenning en ikke uvesentlig del av livet. Om man kan finne denne spenningen mellom to permer, fremfor å oppsøke den i levende live kan jeg ikke se noe galt med det. Jeg synes det er LANGT verre at noen faktisk leser det sabla oppkoket til Jane Austen...

NRK:

Tøys & tull

Skrevet av **Man** 26.09.2008 09:29

Skoleverket har vel bare prøvd seg med et grep som mange andre også tar. Men noen der inne i burde visst bedre. Ungdommer har de samme grunnleggende behov som som barn, voksne og gamle; trygghet, nærhet og vennlighet. Av flere årsaker er disse verdiene kommet på avveier. Det er blitt sirkustid med høy tøysefaktor innen så vel politikk, media som blant tusenvis av foreldre i verdens rikeste land. Det blir neppe bedring heller, så lenge fire og en halv million potensielt velstående mennesker labber omkring og leter etter lykken og personlige klapp på skuldra. Hvem forteller ungdom (og lærere) at tilfredshet er noe som skapes gjennom selvrespekt og innsikt i seg selv? Det fokuseres nok for lite på sunn personlig utvikling, ikke minst i skolen. Mer enn noen gang trenger vi å finne talentene for edel klokskap; mennesker som evner å ta ansvar på tvers av alle gamle grenser, ikke minst de religiøse. Blant foreldre og lærere bør de beste forbildene finnes. Barn og ungdom trenger sin dose av plikt og ansvar - men også noen å stole på. Så enkelt, og så vanskelig - i ei tid hvor mange har glemt at alt av størst verdi for mennesket, IKKE er til salgs. Det går an å begynne i det små, for eksempel med kardemommeløven ... Med ønske om en bedre skoledag. :-)

Barneoppdragelse?

Skrevet av **Fyshamei** 26.09.2008 08:25

Er det ikke nok vold og elendighet som det er om ikke det skal vere barneoppdragelse. Er foreldrene så sløve at sex og vold er del av barnas verdag de er vant til??? Eller er det bare folka i foreningen les som har misforstått eller er full av ondskap ???

SV: Gratulerer

Skrevet av **konklusjon** 26.09.2008 11:12

Og så - som følge av dette - skal ALLE barn servres, påtvinges, i offentlig regi, voltaes med ting de ikke har lyst til å se/høre.... Oppleve de voksne's forbilde med banning og Stiv Pikk.... Ja, ja, ikke rart mange barn/ungdom er som de er...

Ansvarsfraskrivning

Skrevet av **Linda** 26.09.2008 18:38

Det er vaart ansvar aa utdanne barna vaare til aa skjonne forskjell paa godt og vondt, galt og riktig. Og selv om barn og ungdom kan faa tak i sex og vold gjennom internett, er det en halt annen beskjed naar det offentlige lokker med vold for aa prove aa mote undgommene paa deres nivaa. Hva sier det om det offentliges oppfatning av ungdommer i dag? Ungdommer level opp til positive forbilder, men de "lever med til" negative forventninger ogsaa. I tillegg er denne filmen helt latterlig feilplassert! Skrekk bilde etter skrekk bilde i et skole-bibliotek? Jeg hadde vart vettskremt om jeg var 12, og jeg hadde holdt med unna biblioteket, ikke blitt inspirert til aa ga dit

SV: Rart?

Skrevet av **en som var ung for litt siden** 29.09.2008 07:15

Ja, ungdommen tåler mye, men ikke alle. mange 12, 13 og til og med 15-åringer er ikke vant til sånt. De fleste har nok sett værre, men man må ta hensyn til de heldige som har sluppet å venne seg til elendigheten.

Dagbladet:

arne sa 26.09.2008 kl. 21:40:

RE: Amerikansk hysteri

Dere er så ufattelig fordomsfulle. Opererer dere i det hele tatt med begreper som godhet og moral? Eller skal man akspetere alt under ymse påskudd. Det må være lov å sette fingeren på utviklingstrekk i samfunnet som en ikke ønsker uten at en blir møtt med all verdens fordommer. Hvis ungdom i dag trenger denne type virkemidler for å lære seg å lese... tragisk.

JadedGamer sa 27.09.2008 kl. 12:34:

RE: Amerikansk hysteri

Det er jo ikke snakk om "utfordring", det er snakk om at litteratur "selges" til ungdommer som om de var søttitalls sexploitation.

Jeg husker selv da jeg gikk på videregående for tjue år siden at mye av det som var at tekstutdrag i norskboka hadde et slikt fokus, så jeg ble "vaksinert" mot å gidde å lese nyere norsk litteratur, siden det virket som om forfatterne heller ville "sjokkere" enn å faktisk fortelle noe. Porno kunne jeg kjøpe på Narvesen til femtilappen, hvorfor skulle jeg betale et par hundre til en "forfatter" for mye av det samme?

Heldigvis fantes det sci-fi. :)

petter sa 26.09.2008 kl. 17:09:

Totalt ENIG!

Kunne ikke blitt mer enig!

Skrekkfilm og sex er sikkert himmelen for noen hormonelle tenåringer, men det er slettes ikke alle som ønsker å se slikt.

Dette har overhodet ikke noe i skolen å gjøre. Det er hverken pedagogisk eller nødvendig for eleven.

Bare fordi det er frisinne frilansere med litt kulturell og "pedagogisk" bakgrunn har kommet opp med dette mølet her, er det ikke nødvendig å svelge det rått og eksponere barn og unge for dette.

John Birch sa 26.09.2008 kl. 17:36:

Kommunister styrer kultur-Norge

!Les er bare en av mange offentlig finansierte kulturorganisasjoner som i dag er kontrollert av norske kommunister, men finansiert av norske skattebetalere. Alle ansatte i !Les er (tidligere) venstreekestremister.

Hva er det som gjør at kommunister i Oslo nå stort sett får den ene toppstillingen i kultur-Norge etter den andre, mens stort sett den eneste kvalifikasjonen de har er bakgrunn fra RV, Rød Ungdom eller Blitz. Aslak Sira Myhres eneste kvalifikasjon for lederstillingen i !Les var hans bakgrunn som fører for et venstreekstremt promilleparti. Hvorfor fikk Sira Myhre jobben, mens feks den like kvalifiserte Vigrid-lederen Tvedt neppe noensinne hadde sjansen på den stilingen eller andre lederstillinger i kultur-Norge.

Sexskildringene i barnebøker er jo selvsagt bare en del av den kommunistiske undergravningskampanjen mot norsk og vestlig kultur kultur, moral og verdier. Der sex i

henhold til kommunistisk ideologi er noe helt trivielt, noe man har når man er kåt på samme måte som man drikker et glass vann når man er tørst. De ødela jo hele Øst-Europa med sine moralske verdier, se bare på aborttallene i Øst-Europa og russerhorene som overflommer verden i dag, Øst-europa som før kommunismen var dydighetens, moralens og kristendommens høyborg i Europa. På Cuba er jo alle jenter nå potensielle horer uten noensomhelst moral (var der i 2003), og det er det som er målet for kommunistene i !Les med denne sex-kampanjen mot norske barn og; å gjøre alle norske småjenter til fremtidige horer uten moral og dydighet.

Ben Dover sa 26.09.2008 kl. 18:40:

Flott!

Kjekt å se at vi i Bergen har en skolebyråd som står opp og verner barna!

Takk, Tomas Moltu!!!

Øystein Hansen sa 26.09.2008 kl. 23:06:

For noe svineri!

Dette er bare et uforståelig lavmål man må spy av. Normale mennesker må spørre seg hvorfor det er så viktig å utsette barn og ungdom for mest mulig møkk. Her stinker det! At slikt stoff må til for å lære ungdom å lese, og bli glad i å lese, er selvsagt til å få latterkramper av. I fullt alvor å hevde noe sånt synes jeg nok tyder på en svært begrenset hjernekapasitet. Men livet lærer oss at uansett tåpelige forslag og uansett djevleskap vil det alltid være noen som kommer med tilsynelatende plausible argumenter.

Her er det snakk om skildring av voldtektsforsøk, det er beskrivelser av ikke bare mord, men partering av menneskelig, og det er snakk om grov banning og homograier. Alt dette er selvsagt veldig normalt og oppbyggende for den oppvoksende slekt, og skrekk og gru får man jo ikke nok av i virkeligheten. En av idiotene bak prosjektet mener å vite at 13-åringer er modne nok til å skille fiksjon og virkelighet. I Sverige er det nå 300 000 voldtekter i året, og det tyder vel ikke på at alle klarer det, selv om de er i godt voksen alder. Det er tydeligvis viktig å forurene sinnet så tidlig som mulig, og så mye som mulig. Og mennesket er jo et dyr, ja et rovdyr.

Enda mer forstemmende enn prosjektet i seg selv, er kanskje de mange kommentarene her i Dagbladet som visstnok synes dette er helt OK, og gjerne håner litt kristendommen i samme slengen. Det er jo helt typisk. Imidlertid verken håper eller tror jeg at kommentarene her er representative for det norske folks holdninger. Fri og bevare meg vel, så degenererte er ikke alle ennå. men med de nye barne- og ungdomsgenerasjoner som kommer til, ser det ganske mørkt ut.

Sargent sa 27.09.2008 kl. 01:06:

fordi det skildrer virkeligheten???

For noe tull! Det er kun i marginale miljøer at kriminalitet og drap, og narkotika skjer.

Hvorfor skal dette tytes inn i unge hjerner i skolene? Fordi de skal tro at det er noe hverdagslig??

De intellektuelle tror jo også at så lenge voldsfilmer har en slags moral i seg, så er det ok "og-det-skildrer-jo-virkeligheten", etc.... Men jeg husker på skolen når Bruce Lee filmene og Rocky filmene var populære.

Det var ingen der som påpekte at - "Bruce Lee banket de onde, derfor må jeg heller forsøke og bli en god person". Nei, det var mer som bensin til mobberes kunnskap i nye metoder for å nedverdinge sine ofre.

Hvorfor bruke skolen til å eksponere ungdommen for jævelskapen til marginale grupper av mennesker?

UNGE

NRK:

Vi er mennesker vi også!

Skrevet av **Et Medmenneske** 26.09.2008 22:52

La meg se. Vi kan vel egentlig starte med samfunnet som er i Norge i dag.

Barn og ungdom skal lære, og de skal lære og de skal lære. Og visstnok lære enda litt mer.

(Kanskje litt til også...) Ikke glem at de skal lære!!!

Og voksne kritiserer, og de kritiserer og de kritiserer. Så det barn og ungdom egentlig burde bli ganske flinke til, er nemlig å kritisere.

Så kommer en liten bok på nynorsk ut. Å nei, å nei. Det stod faktisk noen så grove ord som "stå pikk" der. Huff, huff. Slik kan vi ikke ha i den norske skolen.

Men allerede i femteklasse hørte jeg om "stå pikk". "Ikke le hvis det skjer med en av guttene i timen", så læreren min. "Det er helt naturlig." Altså, jeg var elleve (!) den første gangen jeg hørte om det.

Fra den varme klassen på barneskolen til den iskalde på ungdomsskolen.

Noen av de beste minnene jeg har med den klassen er den gangen vi så "Patrioten" og den gangen vi så "From Hell". Begge filmene så vi i åttende klasse.

Så morsomt det var å se menn som ble skutt av hodet med en kanon og kvinner som ble skåret over halsen med kniv. (Sistnevnte så vi forresten flere ganger siden læreren var ute et lite øyeblikk og guttene hadde det litt morsomt med fjernkontrollen.)

Men jeg kan ikke si at jeg har fått noen varige følger av det. På den annen side synes jeg synd på unger som får lov til å se på søppel som "high school musical". (Verre samling av dårlige skuespillere som absolutt Ikke kan synge må man gå langt etter, i min øyne.)

Men tilbake til denne boka som vekker så mye oppsikt nå, (Go Foreningen !Les!!!) hva er problemet?

De fleste har vel sett "Lange flate ballær"? Hvorfor får ikke språket i den filmen kritikk? Jeg mener, språket er ikke helt harmløst der heller, men selv om så får barn lov til å se på den...

Og voksne, vær så snill og i det minste prøv å husk hvordan det var å være ungdom! Jeg ber dere!! For var dere så fisefine og flinke som dere ønsker at ungdommen skal være, eller prøvde dere også røyk og alkohol før dere hadde lov?

Hvor mange av dere kan være ærlige og rekke opp hånda og si at "jeg var ikke jomfru da jeg fyllte atten"?

Jeg har også et annet spørsmål til dere, selv om det ligger litt på utsiden av hva dette egentlig dreier seg om; hvem er det som har oppdratt dagens ungdom?

Jeg kan i hvertfall si med hånda på hjertet at det har IKKE jeg gjort! Jeg har ikke hatt noe med å gjøre med oppdragelsen til et eneste menneske på denne kloden. Og jeg tviler sterkt på at mange på min alder (16) her i Norge har gjort det heller.

Så hva gjør det om noen barn får en bok i hånda med noen tekster som passer aldergruppa si perfekt og får beskjed om å lese den?

Hvorfor ikke slutte å beskytte oss mot det "voksne" samfunnet til vi er myndige og allerede har lært alt på egenhånd?

Alle de som skulle lese boka hadde lov til å si at: "Denne teksten passer ikke for meg, så jeg klarte ikke å lese den."

Hva er det vi krangler om egentlig? Om barn og ungdom skal få lov til å være med på oppdragelsen sin eller ikke. (For all del, jeg er ikke noe i mot voksne eller no. Bare synes de kan være litt smalsynte noen ganger.)

SV: SV: Rart?

Skrevet av **En som er ung** 29.09.2008 14:43

Jeg mkå bare få understreke at de som har sluppet unna ALT er ganske heldige, og ytterst få. Jeg har sluppet unna det meste. Jeg har aldri hatt noen røyke eller drikke press, jeg er ikke hekta på snus. Jeg har hatt en fantastisk oppvekst til nå, men jeg er da utsatt for den voksne verden hver dag igjennom meider av alle slag. Det er umulig å skåne ungdom, og de som er blitt fullstendig skånet må jo være både døve og blinde. I alle fall uten internett tilkobling!

Tåpelig diskusjon

Skrevet av **Barn** 26.09.2008 20:07

Enig med Frustrert tennåring. Dette er mildt i forhold til hva vi får med oss på TV, data og faktisk skoletimer.

Jeg mener også at det finnes mange andre bøker og filmer som vi får se som er langt verre enn dette.

Hvis dere skal forby oss å se noe med sex, vold, banneord osv. så må dere nok gi oss bind forran øynene og øreplugger i øra.

Vi lever vi også, og får høre om alt før eller siden.

SV: Pffftt overdrevent

Skrevet av **Matilde** 16.11.2008 11:24

Idiot - du ha'kke peiling gamle gris!!! Jeg kjenner mange ungdommer som reagerer veldig sterkt - både på sex- og voldtektsskildringene - og noen av de har blitt skikkelig mørkredde også! Tør ikke være hjemme aleine lenger... hva syns du om det? Senene i fillmen er så realistiske og vi kjenner oss igjen! Folka som ikke reagerer på sånt må være skikkelig skada i hue og sikkert ødelagt av voldelige filmer som kørka foreldre gladelig lar de få lov til å se - slik som du Shyaoran sikkert gjør! Ikke rart at gutta i dag blir aggressive og voldelige - oppdratt av far vettu! Vi 12 -13 åringer skal ikke tvinges til å se slike voldelige filmer og lese slike ekle tekster! Det er overgrep..